

การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

ศักดิ์ดา วัตตธรรม

คณาจารย์นิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นสาระสมบรูณ์ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
นิติศาสตรบัณฑิต
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

THE DEVELOPMENT AND APPLICATION OF RESTORATIVE
VICTIM-OFFENDER MEDIATION IN
THE COURTS OF JUSTICE

SAKDA WATTATHAM

A DISSERTATION PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF LAWS

2016

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อผู้เขียน นายศักดา วัชรธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์

กรรมการที่ปรึกษาคุณฉันทิพนธ์

(ศาสตราจารย์พิเศษปัญญา สุทธิมนตรี)

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี พันธุ์ไทย)

.....คนบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....ประธานกรรมการบริหารโครงการ

.....ประธานกรรมการ

นาย อนุชิต ธรรมการ

.....กรรมการ

.....การ

กรรมการผู้แทนจากคณะกรรมการบริหาร

(3)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องคุณิพนธ์ การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

ผู้เขียน นายศักดิ์ดา วัตตธรรม

ชื่อปริญญา นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ปีการศึกษา 2559

คณะกรรมการที่ปรึกษาคุณุฎินิพนธ์

1. ศาสตราจารย์พิเศษปัญญา สุทธิบดี ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญมี พันธุ์ไทย
3. รองศาสตราจารย์จรัส เติ้งวิทยา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในการศาลยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิด รูปแบบและวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคการใกล้เคียงคดีอาญาของศาลยุติธรรม ที่สำคัญ คือ ปัญหาอุปสรรคด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด สาเหตุสำคัญในการก่ออาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นปัจจัยทางด้านครอบครัวการศึกษา ความไม่รู้ในขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองเสรีภาพที่ผู้เสียหายและจำเลยทำความผิด

ได้รับ ประกอบกับกฎหมายยังให้ความคุ้มครองผู้เสียหายน้อยมาก นอกจากขั้นตอนกระบวนการของกฎหมายยังไม่เอื้อต่อการให้ความเยียวยา เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ไม่ได้มุ่งเน้นการพิจารณาลงโทษแต่เป็นกระบวนการทางด้านการเยียวยาผู้เสียหาย จึงยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดระเบียบปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน การดำเนินคดีอาญาของศาลยุติธรรมนำมาใช้ในการอธิบายฟ้อง แจ้งสิทธิตามกฎหมาย มุ่งเน้นเรื่องการอธิบายถึงสิทธิที่ได้รับการเจรจาในเรื่องความเสียหายกรณีบางคดี แต่คดีอาญาแผ่นดินที่รัฐเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญาจะนำมาใช้เฉพาะการอธิบายฟ้องเท่านั้นเมื่อถอนคำร้องทุกข์ระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดแล้วมีการถอนฟ้องจำนำคดี ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายมีการกำหนดโทษผู้ต้องหาในอัตรากำหนดขั้นต่ำแต่ไม่มีกฎหมายรองรับเป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบ พบว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีเป้าหมายในการเยียวยาผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สินทางกายหรือจิตใจ รวมถึงเกียรติภูมิ อำนาจ สิทธิและความสามัคคี การสร้างจิตสำนึกต่อผลการกระทำของจำเลยที่ส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของผู้เสียหายและชุมชน การนำรูปแบบและวิธีดำเนินการของต่างประเทศมาพัฒนาปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายและบริบทสังคมไทยในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างสร้างสรรค์โดยให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย ชุมชนผู้กระทำความผิดได้รู้สึกสำนึกการให้อภัยกันเกิดความปรองดองสันติสุขในสังคม

3. ผลการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมองค์ความรู้ให้กับผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดในเรื่องการได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย การได้รับการเยียวยาชดเชยค่าเสียหายโดยมุ่งให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี การพัฒนารูปแบบเทคนิควิธีดำเนินการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยมีแนวทางการพัฒนารูปแบบการดำเนินการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นวิธีการที่ดำเนินการอยู่แล้ว โดยมุ่งส่งเสริมผู้เสียหายให้เป็นศูนย์กลางคดี ได้รับการเยียวยาตามสิทธิของกฎหมาย พัฒนาศูนย์กลางระบบวิธีดำเนินการมีการพัฒนาระเบียบกฎหมาย คู่มือการปฏิบัติงาน

การจัดทำวิทัศน์ การประชาสัมพันธ์ ที่มีมาตรฐานเดียวกัน โดยจัดทำเป็นระเบียบ
มาตรการกลาง พัฒนาเทคนิควิธีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
โดยนำเทคนิคการสร้างเชื่อมั่น การสร้างแรงจูงใจโดยนำหลักศาสนามาใช้ใน
การขัดเกลาคิดใจให้รู้จักการรักกันการให้อภัย การขอโทษ การสร้างองค์กรชุมชน
ให้มีความเข้มแข็ง การสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำ-
ความผิด ชุมชนสังคมรู้จักขั้นตอนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา การสร้างสังคมชุมชนเข้มแข็งสร้างเครือข่ายการไกล่เกลี่ยใน
ระดับชุมชนเพื่อลดข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นเป็นคดีความสู่ศาล พัฒนาเทคนิควิธีการดำเนินการ
โดยการส่งเสริมการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้มีมาตรฐานระดับสากลโดยนำรูปแบบของ
ต่างประเทศมาใช้เช่นการแจ้งเตือนของพนักงานตำรวจ การไกล่เกลี่ยชั้นก่อนฟ้อง
การแก้ไขกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบางมาตรา เพื่อนำวิธี-
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

4. การประเมินการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย
คดีอาญา โดยการจัดทำข้อสรุปร่างพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมเชิง-
สมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยมีสาระสำคัญทางกฎหมาย เกี่ยวกับ การจัดตั้ง
ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ประจำศาล เพื่อนำไปใช้ในการสร้างกระบวนการยุติธรรมทาง
อาญาที่มีประสิทธิภาพสำหรับอนาคต

ABSTRACT

Dissertation Title	The Development and Application of Restorative Victim-Offender Mediation in the Courts of Justice
Student's Name	Mr. Sakda Wattatham
Degree Sought	Doctor of Laws
Field of Study	Law
Academic Year	2016

Advisory Committee

1. Prof. Panya Sutthibodee	Chairperson
2. Assoc. Prof. Dr. Boonmee Punthai	
3. Assoc. Prof. Jarun Lengwittaya	

In this dissertation, the researcher has the following objectives:

(1) To study the conditions of, and the obstacles to, the application of restorative victim-offender mediation in the courts of justice in the Kingdom of Thailand (Thailand).

(2) To examine and compare apposite concepts, models, and operational methods in respect to restorative victim-offender juridical procedures involving criminal cases in the jurisdiction of Thailand and selected foreign jurisdictions.

(3) To describe, analyze, and evaluate the researcher's construction of a juridical process for restorative victim-offender mediation in criminal cases, as well as specifying actual mediation techniques, so as to promote efficiency in rendering justice.

Findings are as follows:

1. In regard to problems and obstacles confronting mediation operations in criminal cases in the courts of justice, it was found that the most important was the absence of knowledge and understanding by both victims and offenders of their rights and duties under the law.

Important reasons for the committing of crimes stem from a mélange of factors ranging from familial and educational deficiencies to ignorance of court procedures and being devoid of even a basic knowledge of the protection extended to both victims and offenders under the law in respect to their fundamental rights and liberties. In addition, the legal system itself is ineffective in providing remedies for victims.

In contrast, the restorative justice process does not stress punishing the offender. Rather, its focus falls on processes whereby remedies are provided for victims. Insofar as concerns remedies, the Thai legal system has failed in providing precise regulations that can be applied to actual cases. Hitherto, in prosecuting criminal cases, the courts of justice have been especially concerned to explain the grounds of prosecution and to inform offenders *qua* defendants of their legal rights. In certain cases, nevertheless, the rights of victims are also explained and damages suffered by victims are detailed by the judges.

However, in cases related to causing public dangers under the Thailand Penal Code (also known as the Thailand Criminal Code), judicial proceedings are principally devoted to explaining the grounds for prosecution. In addition, when victims withdraw complaints against offenders, the case is

struck out of the case list and the victim thereupon receives compensation.

Still, the rates of punishment for the offender are low. Furthermore, there is no corresponding law applying the same standards.

2. In drawing comparisons between the jurisdiction of Thailand and selected foreign jurisdictions, the researcher found the following:

The primary goal of using mediation in criminal cases as an instrument of restorative justice is to provide remedies for victims. Remedies may take the form of physical or mental assets, as well as the restoration of honor, the exercise of authority, safeguarding rights, and promoting harmonious relationships. Under this broad rubric falls the fostering of offender awareness of the consequences of his or her actions, actions which have led to suffering on the part of the victim and the community at large. Foreign models and operational methods are used for the sake of developing and improving the Thai legal system, while at the same time ensuring that they are compatible with the principles of Thai law and the Thai social context. Adopting this approach will be conducive to creatively developing the justice process in criminal cases. Attention would be directed to both victims and the community at large in addition to ensuring that offenders recognize their guilt. Forgiveness on the part of victims and the community will in turn lead to social harmony and happiness.

3. The results of the researcher's construction of restorative processes for criminal cases utilizing mediation are as follows:

Stress is placed on developing a body of knowledge accessible to both victims and offenders to the end of protecting rights and liberties under

the law. A victim-centric point of view is adopted and applied to the remedies received by victims as compensation for damages. Guidelines are provided for developing techniques for the carrying out of mediation in criminal cases.

Already operational is the victim-centric orientation as applied to restorative justice mediation. The victim receives remedies in consonance with his or her rights under the law.

The operational system center specifies legal regulations, provides a work performance manual, makes videos, and conducts public relations using the same standards. Centralized measures should be further developed.

Operational techniques for restorative justice processes should be enhanced and improved by using the techniques of building trust, stimulating motivation, and applying religious principles for cultivating the mind in order for all concerned to become aware of the dictates of mutual love and forgiveness. Community awareness should also be strengthened. An appropriate body of knowledge should be created for all concerned, *viz.*, victims, offenders, and the community.

Society is becoming aware of justice processes using restorative victim-offender mediation in criminal cases. The appropriate strengthening of the community and the building of mediation networks at the community level should lead to the reduction of conflicts that could well eventuate in court cases. Operational methods can be further developed through encouraging amendments of the law and pertinent regulations involving restorative justice processes in criminal cases using mediation such that international legal standards are met. These methods would include framing

regulations pursuant to warnings issued by police officers, providing mediation prior to prosecution, and amending both the criminal law and certain sections of the Thailand Penal (Criminal) Law Code detailing procedures. All of these improvements taken in ensemble would ensure that restorative justice processes in criminal cases utilizing mediation would be efficient and effective.

4. The evaluation of the construction of restorative justice processes in criminal cases using mediation can be carried out after the following fashion:

A draft of the Act on Restorative Justice Processes in Criminal Cases Utilizing Mediation is summarized. The legal contents specify establishing a restorative mediation centers at the Courts of Justice. A work performance manual would be provided in addition to compiling an applicable set of regulations such that criminal justice processes could be efficiently carried out in the future.

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สามารถบรรลุผลอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตาและกรุณาอย่างยิ่งจากคณะกรรมการที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ อันประกอบด้วย ศาสตราจารย์พิเศษ ปัญญา สุทธิบดี ประธานกรรมการที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. บุญมี พันธุ์ไทย รองศาสตราจารย์จรัส เล็งวิทยา ซึ่งทุกท่านได้สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและให้ความเมตตากรุณาชี้แนะในการศึกษาค้นคว้า จนทำให้คุษฎีนิพนธ์นี้มีความถูกต้องและมีเนื้อหาที่สมบูรณ์ อันทำให้มีคุณค่าทางวิชาการ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงและจะขอน้อมระลึกถึงพระคุณของท่านตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษ สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล อาจารย์ ดร. สุนทรียา เหมือนพะวงศ์ ซึ่งทั้งสองท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยท่านได้ให้ความเมตตากรุณาชี้แนะข้อแนะนำทั้งในด้านการค้นคว้าและความถูกต้องของเนื้อหาจนทำให้ผู้เขียนได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งยิ่งทำให้คุษฎีนิพนธ์มีคุณค่าทางวิชาการมากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทุกท่าน ที่ท่านได้กรุณาให้ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ และในการจัดประชุมสนทนากลุ่มนั้น ท่านได้ให้คำแนะนำและวิจารณ์ร่างกฎหมายจนทำให้ผู้เขียนจัดทำร่างกฎหมายได้สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุขสมัย สุทธิบดี ดร. พิมลรัตน์ วรรณะหทัย ดร.บวรวิทย์ เปื้องวงศ์ อาจารย์สุเมธ รอยกุลเจริญ และ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. จิร โชค วีระสย ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบป้องกันคุษฎีนิพนธ์ โดยท่านได้กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมจนทำให้คุษฎีนิพนธ์ยังเพิ่มคุณค่าทางวิชาการมากขึ้นไปอีก

ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ เพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาเอก และโครงการปรัชญาคุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ตลอดทั้งคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำโครงการปรัชญาคุษฎี-

บัณฑิตทางสังคมศาสตร์ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะขั้นตอนการศึกษาและให้กำลังใจกับผู้วิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตั้งแต่เริ่มต้นเรียนรู้ในวัยเยาว์มาตลอดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีได้เอยนามทุกท่านและกราบขอบพระคุณ ความช่วยเหลือและกำลังใจจากครอบครัว บิดามารดา ผู้ให้กำเนิด นายสุวิทย์และนางพิไลลักษณ์ วัตรธรรม ท่านวชิราพร ค.ช. ณภัทรขจร ค.ญ. ณภัทรสร วัตรธรรม ขอบคุณ คุณวันวิสาข์ เรื่องวชิรปัญญา ที่คอยช่วยเหลือทำให้เอกสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัย ขอมอบคุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากการศึกษาคุณินิพนธ์ฉบับนี้ แก่บิดา มารดา ตลอดจนครอบครัววงศ์ตระกูลทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและคอยเป็นกำลังใจให้แก่ผู้ศึกษาตลอดมา จนการศึกษาคุณินิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ และ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาคุณินิพนธ์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหงอันทรงเกียรติอย่างสูงยิ่งและศักดิ์สิทธิ์ จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศชาติและจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานศาลยุติธรรม เพื่อนำไปพัฒนาและใช้ในการปฏิบัติงานใกล้เคียงสมานฉันท์สร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสร้างสรรค์ให้แก่สังคมไทยสืบไป

ศักดิ์ดา วัตรธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(12)
สารบัญตาราง.....	(18)
สารบัญภาพประกอบ.....	(19)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
3. ขอบเขตการวิจัย.....	5
4. คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. แนวคิดทางอาชญวิทยา.....	7
1.1 อาชญวิทยา.....	8
1.2 การรู้สำนึกถึงคนดีสู่สังคม.....	12
1.3 การระงับข้อพิพาทแนวทางสันติวิธี.....	13
2. แนวคิดในการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม.....	15
2.1 ความหมายเหยื่ออาชญากรรม.....	15
2.2 มาตรการในการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม.....	16
2.3 ประเภทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม.....	19
2.4 บทบาทของศาลยุติธรรมในการคุ้มครองดูแลสิทธิของเหยื่อ อาชญากรรม.....	20

บทที่	หน้า
3. แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice).....	21
3.1 วิวัฒนาการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประเทศไทย.....	22
3.2 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	28
3.3 รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	30
4. แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	34
4.1 การควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model).....	35
4.2 กระบวนการนิติธรรม (Due Process).....	35
4.3 การดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	38
4.4 การไต่ถามผู้ต้องหา.....	55
4.5 การไต่ถามข้อพิพาทของศาลยุติธรรม.....	63
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	68
6. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในต่างประเทศ.....	71
6.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	71
6.2 สหราชอาณาจักร.....	77
6.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	81
6.4 สหรัฐอเมริกา.....	89
6.5 ประเทศแคนาดา.....	95
6.6 ประเทศญี่ปุ่น.....	99
6.7 ประเทศนิวซีแลนด์.....	103
6.8 ประเทศออสเตรเลีย.....	106
7. กรอบแนวคิดการศึกษา.....	110
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	112
1. ขั้นตอนหนึ่ง ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามผู้ต้องหาและผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม.....	112

บทที่	หน้า
1.1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling).....	113
1.2 การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research).....	115
2. ขั้นตอนที่สอง การศึกษาและเปรียบเทียบ แนวคิดรูปแบบ และวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	117
3. ขั้นตอนที่สาม การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา.....	117
4. ขั้นตอนที่สี่ การประเมินร่างกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย สมานฉันท์คดีอาญา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group).....	118
4.1 กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญและบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา.. โดยการสนทนากลุ่ม.....	118
4.2 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ.....	119
4.3 การเชิญเข้าร่วมประชุมสัมมนา.....	119
4.4 กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม.....	120
4.5 สถานที่สัมมนา.....	120
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	121
1. ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคการนำกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด.....	122
2. ตอนที่ 2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรมประเทศไทยกับต่างประเทศ..	148
3. ตอนที่ 3 ผลการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใน การไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม.....	170

บทที่	หน้า
4. ตอนที่ 4 ผลการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิง- สมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำ..... ความผิด.....	185
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	190
1. สรุปผลการวิจัย.....	191
2. ข้อเสนอแนะ.....	197
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้.....	197
ภาคผนวก	
ก การพัฒนาและการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย คดีอาญา ตามวัตถุประสงค์ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคการนำ กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่าง ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด.....	212
ข การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา....	216
ค แบบสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสนทนากลุ่ม การประเมินการสร้าง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อพัฒนา บัญญัติการร่างกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม.....	219
บรรณานุกรม.....	222
ประวัติผู้เขียน.....	232

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แนวคิดแบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Conventional Criminal Justice) กับ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice).....	37
2 ผลการเปรียบเทียบประเภทคดี วิธีดำเนินการของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่างประเทศ.....	149
3 ผลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในแต่ละประเทศ.....	151
4 ผลการเปรียบเทียบ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	157

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1 กรอบแนวความคิด.....	111
2 แผนภูมิแสดงกรอบการนำเสนอในการวิจัย.....	112

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องรวดเร็ว แนวคิดทางอาชญวิทยา ก็มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมีการพัฒนาแนวคิดกระบวนการใหม่ ๆ เพื่อผลักดัน กระบวนการยุติธรรมคู่ขนานหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้นมาทดแทน กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างป้องกัน อาชญากรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดใหม่ในสาขา อาชญวิทยา (Criminology) และเหยื่อวิทยา (Victim Logy) นำมาใช้ในการเยียวยา ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม คือ การเปิดโอกาสให้คู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นร่วมกัน ได้แก่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในสังคม ซึ่งบุคคลทั้งสามนี้จะเป็นศูนย์กลางสำคัญของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยมี วัตถุประสงค์สำคัญคือการเยียวยา ฟ้นฟู หรือฟื้นฟูเป็นแนวทางในการระงับ ข้อพิพาทด้วยความกลมเกลียวเน้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์ เป็นการระงับ ข้อพิพาทที่มีได้มุ่งพิสูจน์ความผิดของจำเลยซึ่งต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานหักล้าง ซึ่งกันและกันเหมือนกับยุติธรรมกระแสหลัก แต่มุ่งเน้นที่ตัวผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของ การกระทำความผิด มุ่งให้สังคมและจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วม ในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความรู้สึก อารมณ์ และความเสียหายที่ ผู้เสียหายได้รับในขณะเดียวกันก็มีกระบวนการที่ทำให้จำเลยได้รู้สำนึกเข้าใจในผลอัน เกิดจากการกระทำของตนเพื่อเป็นการเตือนใจมิให้กระทำความผิดพลาดอย่างเดียวกัน

อีกในอนาคต โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะกระตุ้นให้จำเลยยอมรับผิดชอบในผลเสียหาย หามาตรการเยียวยาที่เหมาะสมให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อ และจำเลยกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสันติสุข ซึ่งในต่างประเทศ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ ได้คิดกระบวนการนี้ขึ้นสำหรับใช้ระงับข้อพิพาทในช่วงเวลาก่อนศาลมีคำพิพากษาและระหว่างเกิดคดีขึ้นซึ่งประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีแนวความคิดที่มีรากฐานแตกต่างจากการอำนวยความยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนโดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการเยียวยา (สำหรับเหยื่อ) ส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง (สำหรับผู้กระทำผิด) และได้เรียนรู้ถึงอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในสังคม (สำหรับชุมชน) แนวคิดนี้ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของการให้การนิยามเกี่ยวกับอันตรายและการชดใช้เยียวยา กล่าวคือ เหยื่อจะเป็นผู้กำหนดว่า อันตรายที่ตนได้รับคืออะไรและการชดใช้เยียวยาที่เหมาะสมสำหรับตนจะมีขนาดเท่าใด ขณะที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้กระทำผิดให้การสนับสนุนอาชญากรรมและประกันโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูตนเองของผู้กระทำผิด¹ หากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทำได้สำเร็จก็จะสามารถสร้างความสำนึกผิดให้กับผู้กระทำผิด สร้างความรู้สึกที่ดีให้กับผู้เสียหาย ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดใช้ ครบครัน ชุมชนและสังคมมีโอกาสรับรู้ปัญหาของทั้งสองฝ่าย และสามารถเข้ามาช่วยเหลือ ดังนั้นการที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้ลองนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจึงถือว่าเป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่ง ถึงแม้ว่ากระบวนการนี้อาจจะมีประสิทธิภาพยังไม่ถึงร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความพยายามทำไปพร้อมๆ กับการปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2

¹S. Sharpe, **Restorative Justice: A Vision for Healing and Change** (Alberta, Canada: Mediation and Restorative Justice Centre, 1998), p. 12.

²กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, รายงานการวิจัยเรื่อง ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 15-16.

การลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งตั้งอยู่บนทฤษฎีที่ว่า การกระทำผิดทางอาญาเป็นการกระทำผิดต่อรัฐ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยมีแนวคิดว่าการลงโทษจะนำไปสู่การปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับมาเป็นคนดีของสังคมอาจไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดของการแก้ปัญหาสังคม ดังนั้น การจัดการกับปัญหาการกระทำผิดทางอาญาจึงไม่สามารถมองในมิติของการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมองถึงมิติของการเยียวยาทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ครอบครัว และชุมชน การแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต้องเกิดจากการที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันหาทางออกในการแก้ปัญหา อันจะเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาและสร้างความสมานฉันท์ที่ดีกว่าวิธีการลงโทษที่เป็นอยู่

ศาลยุติธรรมได้นำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในบางศาลและคดีบางประเภท แต่แนวคิด รูปแบบ และเทคนิควิธีของศาลต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างกันไปตามแนวนโยบายของผู้บริหารในศาลนั้น ๆ ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลยุติธรรมจึงยังไม่มีความเป็นเอกภาพและมีระบบระเบียบที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในด้านกฎหมาย ระเบียบขั้นตอนการดำเนินการ ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติยังต้องอาศัยกฎหมายในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยการไต่สวน การรับฟังพยานหลักฐาน ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปไม่เข้าใจระบบการพิจารณาคดี รวมทั้งระยะเวลาในการพิจารณาคดีใช้เวลานานค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลยุติธรรมด้วยหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 มาตรา 8 อันเป็นหลักขั้นพื้นฐานของประชาชนอันจะทำให้ประชาชนได้รับทราบถึงสิทธิ ขั้นตอนการดำเนินคดีต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการของศาลยุติธรรม รวมทั้งการอธิบายสิทธิหน้าที่ของจำเลย และของผู้เสียหายที่ได้รับตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172, 173/1, 173/2 มาตรา 185 สิทธิผู้เสียหายในการร้องขอค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา มาตรา 44/1, 44/2 รวมถึงค่าสินไหมในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113-129 ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545 ข้อ 7 และ

ข้อ 8 เรื่องประชุมคดี อีกทั้งทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรม เป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งคดีที่เข้าสู่การพิจารณาคดีของทุกชั้นศาลลดลงจากผลของการระงับข้อพิพาททางเลือกในการดำเนินการระงับข้อพิพาทด้วยหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลยุติธรรม

จากที่กล่าวมานั้น การศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ประเด็นในการศึกษารังนี้จึงประกอบไปด้วยประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ประเด็นสอง ศึกษาแนวคิด รูปแบบ และวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย และประเด็นที่สาม ศึกษาการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อสอดคล้องกับวิธีการและแนวทางการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการศึกษาทั้ง 3 ประเด็นข้างต้นเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรมอย่างเป็นระบบและปรับใช้ให้เหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลยุติธรรมโดยมุ่งให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางในคดีและจะมีแนวทางการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาสำหรับอนาคตได้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม

2.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิด รูปแบบและวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างต่างประเทศกับประเทศไทย

2.3 เพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ศึกษาปัจจัยภายนอกที่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ว่าจะเป็นความไม่เข้าใจกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทศนคติของกลุ่มความ บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อัยการ ทนายความ ตลอดจน วัฒนธรรม จารีต ประเพณีท้องถิ่น

3.2 ศึกษาแนวคิด วิธีดำเนินการ กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย

3.3 ศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา

3.4 ศึกษาการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตลอดจนเทคนิควิธีการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์เพื่อพัฒนาการยกย่องพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

4. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมด้วยหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการดำเนินคดีอาญาที่มีราษฎรเป็นผู้เสียหาย

4.2 การไต่เถียงคดีอาญา คือ การไต่เถียงคดีอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นราษฎร

4.3 แนวทางการบัญญัติกฎหมาย หมายถึง การบัญญัติกฎหมายการไต่เถียง
 สมานฉันท์เพื่อรองรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมุ่งเน้น ผู้เสียหาย ผู้กระทำ-
 ความผิด ชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการ มุ่งสร้างสังคมชุมชนเข้มแข็ง การให้อภัย
 การรู้สำนึกในการกระทำผิดร่วมกันสร้างสังคมปรองดอง เพื่อลดปริมาณการก่อ-
 อาชญากรรมสร้างสังคมสงบสุข

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด วิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใน
 การไต่เถียงคดีอาญา และมีความรู้ความเข้าใจ เข้าถึงปัญหาการไต่เถียงคดีอาญานำไป
 พัฒนาคำเนินการไต่เถียงระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพ

5.2 การปรับแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอาญาเพื่อ
 ประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง เป็น-
 ธรรมและเสมอภาค ลดการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

5.3 การนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไต่เถียง
 คดีอาญาเป็นมาตรฐานเดียวกันโดยการยกพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมเชิง-
 สมานฉันท์ในการไต่เถียงคดีอาญามีสาระสำคัญทางกฎหมาย เกี่ยวกับ การจัดตั้งศูนย์-
 ไต่เถียงสมานฉันท์ประจำศาล และจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบการไต่เถียงคดีอาญา
 ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการกระบวนการรับ
 ข้อมูพิพาททางเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

5.4 การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่เถียงคดีอาญา
 ของศาลยุติธรรมที่เหมาะสมพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สร้างสรรค์มี
 คุณภาพโดยให้ความสำคัญผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี มุ่งเน้นการเยียวยาผู้เสียหาย โดย
 สังคมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเยียวยาผู้เสียหายใน
 คดีอาญา

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทางอาชญวิทยา

อาชญากรรม คือ การกระทำผิด การทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหาย ต่อ ทรัพย์สิน หรือ บุคคล “อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับทุกสังคม โดยปรากฏเป็นข่าวผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ทุกแขนง” ในเรื่องการก่ออาชญากรรม อีมิล เดอ คาร์ม (David Émile Durkheim) ได้อธิบายว่า อาชญากรรมและมนุษย์ (Human) เป็นสิ่งที่ อยู่คู่กันมีเหตุอาชญากรรมในสังคมมนุษย์ได้ตลอดเวลา อาชญากรรมมีความเกี่ยวข้องกับ มนุษย์ในแทบทุกชนชั้นทางสังคม ในทุกสาขาอาชีพ ขึ้นอยู่กับมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ¹

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญวิทยาโดยผ่านมุมมอง ความคิดของสำนักคิดต่าง ๆ อาทิเช่น สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม สำนักอาชญวิทยา ปฏิฐานนิยม สำนักอาชญวิทยาสังคมสมัยใหม่ โดยสำนักคิดต่าง ๆ ได้อธิบายถึงทฤษฎี ต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของการก่ออาชญากรรม วิธีการลงโทษต่ออาชญากรหรือผู้กระทำ ความผิด รูปแบบของการลงโทษ การปฏิบัติต่ออาชญากรหรือผู้กระทำความผิดที่เน้น การควบคุมไปพร้อมๆกับการฟื้นฟูในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษา การฝึก วิชาชีพการจัดสวัสดิการ การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกซึ่งถือเป็นหลักทัณฑ์ วิทยาสสมัยใหม่ที่เน้นการแก้ไขเยียวยาผู้กระทำความผิดแทนการใช้มาตรการลงโทษ จำคุก จึงเป็นเพื่อนฐานในงานวิจัยนี้ เพื่อสร้างกรอบคิดพื้นฐานเพื่อพัฒนาไปสู่ กระบวน- การยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

¹ปกรณ์ มณีปกรณ์, ทฤษฎีอาชญวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เวสต์เทรค- ประเทศไทย, 2555), หน้า 16.

1.1 อาชญวิทยา

อาชญวิทยา เป็นวิทยาการส่วนหนึ่งของอาชญศาสตร์ (Criminal Science) เป็นเรื่องที่ว่าด้วยอาชญากรรม ทัศนวิทยา¹ คือ สาเหตุของอาชญากรรมและแนวทางป้องกันและแก้ไข ปัญหาอาชญากรรม รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยการ ลงโทษ อาชญากร รวมทั้งตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน/สังคม เกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในบริบทสังคม²

สำนักคลาสสิก (Classical School) เริ่มจากแนวคิดของซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Bonesana and Marchese De Beccaria) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งสำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม และได้ขนานนามว่าเป็นบิดาของอาชญวิทยา และได้รับยกย่องว่าเป็นผู้บุกเบิกชี้แนวทางให้สังคมมนุษย์หลุดพ้นจากยุคมืดของระบบกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม และความไร้ระเบียบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้ความหมายอาชญากรรม ว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดความสูญเสียหรืออันตรายต่อสังคมเกิดจากพฤติกรรมของบุคคล กฎหมายที่บัญญัติขึ้นในสังคมสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงและยึดถือคือหลักการพื้นฐานที่เป็นประโยชน์สำหรับปวงชนคือปรัชญาประโยชน์นิยม มีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายเป็นสิ่งที่เดียวที่จะบัญญัติการลงโทษอาชญากรรมต่าง ๆ โดยฝ่ายนิติบัญญัติ ผู้เป็นตัวแทนของสังคมที่รวมตัวกันโดยสัญญาประชาคม มีหน้าที่บัญญัติกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีหน้าที่พิจารณาความผิดของอาชญากร การตีความกฎหมายจะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเจตนารมณ์ของการร่างกฎหมาย โดยระบอบฐานความผิดและบทลงโทษที่ชัดเจน เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนทุกคนได้ทราบถึงพฤติกรรมที่ควรละเว้นและพฤติกรรมที่ควรประพฤติไว้อย่างชัดเจนมีแนวทางกำหนดการให้รางวัลและการลงโทษอย่างเหมาะสม ได้กล่าวว่า การลงโทษจะต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงอายุ จิตใจ ความมั่งคั่ง ตำแหน่ง ฐานะ หรือปัจจัยอื่น ๆ สิทธิของแต่ละบุคคลพึงดำรงไว้ด้วยเหตุที่มีการปฏิบัติต่อบุคคลเช่นเดียวกันหมด รวมถึงการตัดสินที่

¹ปกรณัม มณีปกรณัม, ทฤษฎีอาชญวิทยา, หน้า 4.

²สุวัจจรา เปี่ยมญาติ และอังคณา บุญสิทธิ, การให้การปรึกษาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุ่มพวง, 2551), หน้า 5.

แน่นอนไว้ล่วงหน้า เพื่อนำมาชั่งน้ำหนักของความทุกข์กับความสุขในการเลือกทำอะไร หรือตัดสินใจอย่างไร เพื่อให้เกิดความพอใจในการละเมิดกฎหมายมากกว่าความทรมาน ที่ผู้กระทำผิดจะได้รับเนื่องจากการละเมิดกฎหมายนั้นหรือไม่ ทำให้เกิดกระบวนการ ปฏิรูปกฎหมายอาญาและเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติหลายประการ โดยเฉพาะ “การลงโทษ ควรให้เหมาะสมกับอาชญากรรม” (Punishment should be Fit the Crime) โดยเป็นการ นำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดการลงโทษ¹

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นการนำแนวคิดทางปรัชญาการลงโทษ มากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ ซึ่งปรัชญาของการลงโทษเสนอว่า อาชญากร คือ บุคคล อันตรายต่อสังคม การกระทำผิดมีเจตนาละเมิดต่อกฎหมาย ดังนั้น การลงโทษจึงเป็น เรื่องที่สมควรและจำเป็นเพื่อเป็นการป้องกันสังคม มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ² คือ

1) การแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ให้สาสมกับการกระทำความผิดและเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข ซึ่งแนวคิดนี้มุ่งคุ้มครองศีลธรรมอันดีของประชาชนและความสงบสุขเรียบร้อยของ บ้านเมืองเป็นหลักมากกว่าประโยชน์ของปัจเจกชน³

2) การลงโทษเพื่อป้องกันหรือการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

เพื่อยับยั้งปราบปรามการกระทำความผิด เพื่อมิให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่าง ในการกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ที่ถูกลงโทษ เป็นการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือใน

¹สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 3.

²สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 144 -147.

³ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, “ทฤษฎีการลงโทษ,” ใน เอกสารประกอบการสอนชุด กฎหมายและอาชญาวิทยาชั้นสูง, หน่วยที่ 6 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช, 2554), หน้า 3.

การควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม¹

3) การตัดโอกาสของผู้กระทำผิด (Incapacitation)

การที่จะทำให้สังคมปลอดภัยปราศจากอาชญากรรมจึงจำเป็นต้องแยกตัวผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อไม่ให้มีโอกาสในการกระทำความผิดและทำให้สังคมหรือชุมชนมีความปลอดภัยขึ้นมาบ้างตามสัดส่วนของบุคคลที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดอันตรายที่ถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพโดยการแยกให้อยู่ในเรือนจำ

4) การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือฟื้นฟู (Reformation or Rehabilitation)

แนวความคิดนี้เป็นผลมาจากความเชื่อของนักจิตวิทยาและอาชญาวิทยาว่าบุคลิกลักษณะเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล การกำหนดวิธีการลงโทษให้สอดคล้องกับบุคลิกลักษณะและการแก้ไขผู้กระทำความผิดรวมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นรายบุคคลจะเป็นผลดีต่อผู้กระทำความผิดและสังคม²

สำนักปฏิธานนิยม (Positive Law) เป็นสำนักความคิดทางกฎหมายที่เน้นในการอธิบายกฎหมายที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีทัศนะว่าผู้กระทำผิดเกิดจากความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ ต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม การลงโทษพิพากษาผู้กระทำความผิดเป็นการใช้วิธี การรักษาเยยวยา เปรียบเหมือนผู้กระทำความผิดเป็นคนป่วยต้องได้รับการรักษา การลงโทษกักขังเป็นวิธีการหนึ่งนำมาใช้ในการรักษาผู้กระทำความผิดให้หายจากการป่วย³

สำนักอาชญาวิทยาสังคมสมัยใหม่ (Sociological) หรือเรียกว่า “ทฤษฎีอาชญาวิทยาเชิงสังคมวิทยา” เริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ.1915 โดยยึดหลักกลุ่มชนหรือสังคมเป็นแนวทางความคิด กล่าวคือสาเหตุแห่งการกระทำความผิดนั้นอาจเกิดจาก

¹ประธาน วัฒนวานิชย์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพธิ์พริ้นตัง, 2546), หน้า 152.

²สรวิศ ลิ้มปริงยี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธในคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550), หน้า 43.

³สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์, หน้า 49.

สาเหตุในทางร่างกายและจิตใจของผู้กระทำผิด รวมทั้งสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมในทางสังคมด้วย¹ การที่จะค้นคว้าหาสาเหตุ (Causes) แห่งการกระทำความผิด จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงบุคลิกภาพ (Personality) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ในทางสังคมรอบ ๆ ตัวผู้กระทำผิด เพราะว่า “อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในทางสังคมเป็นเครื่องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเปลี่ยนบุคลิกภาพ และบุคลิกภาพก็เป็นเครื่องช่วยให้อ่านความเคลื่อนไหวลักษณะของอาชญากรได้” ทั้งนี้ สำนักอาชญาวิทยาสังคมสมัยใหม่มีนักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงได้แก่ โรเบิร์ต ปาร์ก และ หลุยส์ วีร์ท ซึ่งเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อมในสังคมที่ทำให้เกิดอาชญากรรมโดยได้ทำการศึกษาวิจัยในเวทวิทยาเชิงสังคม²

แนวความคิดที่เกิดขึ้นของสำนักอาชญาวิทยาสังคมสมัยใหม่ คือการใช้มาตรการอื่นแทนการใช้เรือนจำ มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขผู้กระทำผิดแทนการลงโทษ รวมทั้งการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ได้แก่ การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ การรอกการลงโทษ การชะลอการฟ้อง การทำงานสาธารณะแทนการจำคุก ชุมชนบำบัด เป็นต้น โดยมาตรการนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ประเทศที่นำแนวคิดนี้ไปใช้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังมีทฤษฎีอาชญาวิทยาเชิงสังคมวิทยาและบูรณาการของ ชูทเธอร์แลนด์ ได้อธิบายว่า โชนพื้นที่เมืองชั้นใน จะมีความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) โดยมีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมสองวัฒนธรรม (Two Different Cultures) วัฒนธรรมแรกคือ อาชญากร (Criminal) และวัฒนธรรมที่สองคือ ขนบธรรมเนียมของสังคม (Conventional) กล่าวโดยสรุป คือ แต่ละสำนักคิดก็ได้มีการพัฒนาแนวคิดตามยุคสมัยและสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป อย่างไรก็ตาม แนวคิดพื้นฐานในยุคต่าง ๆ ก็ยังมีความจำเป็นที่ต้องศึกษา เพราะปรากฏการณ์อาชญากรรมใน

¹ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), หน้า 76.

² ปกรณ์ มณีปกรณ์, ทฤษฎีอาชญาวิทยา, หน้า 227.

อดีตหลายปรากฏการณ์ก็ยังเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งการเรียนรู้อดีตเพื่อแก้ไขปัญหปัจจุบันและหาแนวทางแก้ไขต่อไปในอนาคตจึงยังคงเป็นสิ่งจำเป็น¹

1.2 การรู้สำนึกคืนคนดีสู่สังคม

ทฤษฎีการรู้สำนึกผิดเพื่อกลับคืนสู่สังคม เป็นทฤษฎีที่ถูกนำเสนอโดย John Braithwaite การกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดนั้นจะลดลงหากมีกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้รู้สึกสำนึกในการกระทำของตน ภายหลังจากที่ได้เผชิญหน้ากับความเสียหายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น และเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงออกซึ่งความสำนึกผิดนั้นเพื่อเป็นเงื่อนไขของการกลับคืนสู่สังคมโดย Braithwaite ได้ให้คำนิยามของคำว่า การสำนึกผิดหรือการละอายต่อการกระทำของตน (Shaming) เป็นการแสดงออกของสภาพจิตใจภายใต้ความรู้สึกสำนึกผิดโดยแท้จริง มีเป้าหมายเพื่อที่จะกลับตัวเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้ การละอายต่อความผิดนั้นไม่ได้หมายถึงการละลายต่อศาลหรือตำรวจ แต่การละอายต่อบุคคลที่เขารักมากที่สุด ซึ่งจะแตกต่างจากสำนึกผิดในอีกลักษณะหนึ่งที่เรียกว่า การสำนึกผิดในลักษณะที่เป็นตราบาป (Stigmatic Shaming) มีลักษณะการปฏิเสธของสังคม ถ้าหากผู้กระทำผิดได้มีการสำนึกผิดอย่างแท้จริงแล้วย่อมส่งผลต่อการลดการเกิดอาชญากรรมได้²

การนำผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม เป็นภารกิจหลักของกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดให้บรรลुวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะผู้กระทำผิดที่อยู่ในเรือนจำเป็นเวลานาน เมื่อพ้นโทษแล้วมีจิตสำนึกกลับตัวเป็นคนดีสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้งหนึ่ง เพราะผู้กระทำผิดที่ถูกคุมขังเป็นเวลานานจะถูกสังคมตราหน้าหรือตีตราว่าเป็นคนไม่ดีทำให้อดีตผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกแปลกแยกต่อครอบครัวเพื่อนไม่คบหาพยายามแยกตัวออกห่าง และกลัวว่าจะกลับไปกระทำความผิดอีกเป็นภัยต่อสังคม มีโอกาสล้มเหลวในชีวิต การใช้ข้อบังคับทาง

¹ ธีรวัจน์ สุทธิโยธิน, “ทฤษฎีการลงโทษ,” หน้า 5.

² J. Braithwaite, *Crime, Shame and Reintegration* (New York: Cambridge University Press, 1989), p. 55.

กฎหมายก็ดักกันไม่ให้โอกาสคนกลุ่มนี้เข้าไปทำงานและเป็นเหตุ จูงใจให้ผู้กระทำผิด กลับมากระทำผิดซ้ำได้อีก การพิจารณาโทษทางอาญาจะต้องละเอียดรอบคอบและ คำนึงถึงการกระทำผิดของผู้ต้องหา โดยการพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

1.3 การระงับข้อพิพาทแนวทางสันติวิธี

สังคมทั่วโลกมีการนำวิธีการระงับข้อพิพาททางอาญามาใช้เป็นพื้นฐาน แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการประเมินค่าความเสียหายที่ผู้กระทำ ความผิดต้องชดใช้ให้แก่เหยื่ออาชญากรรมจนผู้เสียหายได้รับความพอใจ และยังมีวิธีการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดวิธีอื่น ๆ นอกจากวิธีการแบ่งแยกกลุ่มผู้กระทำผิดโดยใช้อิสรภาพ เป็นเกณฑ์ แล้วยังมีวิธีการลักษณะไม่แบ่งแยกผู้กระทำผิดออกจากชุมชน ไม่กีดกันผู้กระทำ ผิดออกไปอยู่โดยลำพังและไม่เลือกใช้ช่องทางที่เห็นว่าจะสร้างความขัดแย้งแก่คู่กรณีมาก ขึ้น เป็นวิธีการที่ใช้ทฤษฎีอาญาแนวสันติวิธีและอยู่ภายใต้กระบวนการทศนการไม่ใช้ความ รุนแรง ที่สังคมโลกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างความสมดุลกับความรุนแรงและความขัดแย้งใน สังคม¹

อาชญาวิทยาแนวสันติวิธี เป็นทางเลือกแทนการมองปัญหาอาชญากรรม แบบ คู่สงครามและความขัดแย้ง โดย John R Fuller อธิบายว่า แนวคิดอาชญาวิทยาแนว สันติวิธีมีการพยายามรวมการปฏิบัติงานยุติธรรมและวิชาการด้านอาชญาวิทยาเข้า ด้วยกันเพื่อยืนยันถึงความเป็นธรรมทางสังคม รัฐมีนโยบายให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคล ในการควบคุมการกระทำของตนเองและเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเป็นการ แก้ไขฟื้นฟู และการร่วมมือกันของสถาบันต่าง ๆ² เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา

¹กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, รายงานการวิจัยเรื่อง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับ กระบวนการยุติธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545), หน้า 5-19.

²John R. Fuller, *Criminal Justice: A Peacemaking Perspective* (Boston: Allyn & Bacon, 1998), p. 40

ความหมายและสันติสุขของชุมชน ปัญหาอาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากสถาบันทางสังคมที่เน้นผู้ชายเป็นใหญ่ มีอคติทางชนชั้น มีการเหยียดสีผิว เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังที่ปรากฏว่าอาชญากรรมบนท้องถนนหรือชนชั้นล่าง คนยากจน (Street Crime) ถูกลงโทษมากกว่าอาชญากรรมที่เกิดกลุ่มชนชั้นกลาง คนทำงาน (White-Collar Crime) เนื่องจากอาชญากรรมประเภทหลังสามารถจ้างทนายความส่วนตัวในการแก้ต่างในชั้นศาลให้ได้รับโทษน้อยที่สุดแต่คนยากจนไม่สามารถกระทำได้ ขณะที่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมีการใช้ความรุนแรงในการปราบปรามอาชญากรรมและลงโทษด้วยการจำคุกและประหารชีวิต กระบวนการยุติธรรมเชิงเสียเปรียบเป็นกระบวนการทำให้เกิดความยุติธรรมที่รอบคอบ (Deliberative Justice) เป็นการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในภายภาคหน้า โดยคำนึงถึงการเสียเปรียบหรืออาชญากรรมเป็นสิ่งแรกที่คุณเสียหายนับไม่ว่าจะจะเป็นทางร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน และผลกระทบต่อครอบครัวของเหยื่ออาชญากรรมด้วย Fulle จึงได้เสนอแนวทางสันติวิธีไว้ 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เรื่องระดับโลก ระดับนานาชาติ (Global International Level) การสร้างสัมพันธ์ที่ต่อกันต่อต้านสงคราม ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประการที่สอง รัฐบาลสังคม (Institutional Societal Level) อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่ว่าจะเป็นระบบประชาธิปไตย เผด็จการ เศรษฐกิจ ชุมชน ศาสนา ร่วมกันพัฒนาและสร้างกฎเกณฑ์มีบรรทัดฐาน โครงสร้างของกลุ่มชนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองสันติสุข ประการที่สาม การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในระหว่างบุคคล มีมาตรฐานที่ชัดเจนในการปฏิบัติต่อบุคคลไม่ว่าจะเป็นที่ยกย่องให้เกียรติ การมอบอำนาจ ประการที่สี่ ตัวบุคคลส่งเสริมให้บุคคลเป็นที่เคารพ มีคตินิยมคุณธรรมจริยธรรม สามารถเรียนรู้ที่จะสร้างความสุขให้กับตนเอง¹

¹Fulle, ibid., pp. 40-41.

2. แนวคิดในการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม

การเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมเป็นสิ่งสำคัญที่มุ่งให้ความสำคัญในการเยียวยาแก้ไขทั้งด้านการฟื้นฟูจิตใจ สิทธิที่ควรจะได้รับจากการถูกระงับและทำให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นทางทรัพย์สิน ร่างกาย หรือจิตใจ และผลกระทบต่อครอบครัวญาติพี่น้องของเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงเยียวยา บรรเทาความเสียหาย การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู สภาพจิตใจให้กลับสู่สภาวะปกติสุข¹

2.1 ความหมายเหยื่ออาชญากรรม

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายของเหยื่ออาชญากรรมไว้ ดังนี้

Walter C. Reckless นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกัน ได้อธิบายว่า ปัญหาอาชญากรรม ควรพิจารณาถึงสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ธรรมชาติ ความสูญเสียที่เกิดขึ้นแก่บุคคลและทรัพย์สินและการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ²

ปกรณั มณีปกรณั ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำความผิด หรืออาชญากร โดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้น³ ซึ่งผู้เสียหายอาจได้รับความเสียหายทางร่างกายหรือ

¹ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ, “เหยื่ออาชญากรรม, การประนีประนอมพิพาท และกระบวนการยุติธรรม,” วารสารอัยการนิเทศ 58, 4 (กันยายน 2539): 90-91.

²สุดสงวน สุธีสร, เหยื่ออาชญากรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 3.

³ประเทือง ธนิยผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า 24.

ทรัพย์สิน และ ในความเป็นจริงยังรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดของตัวผู้ถูกทำร้ายอีกด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็จะพลอย ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ร้ายนั้นด้วย¹

2.2 มาตรการในการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม

ในอดีตมาตรการในการคุ้มครอง เหยื่ออาชญากรรม กระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเรียกเอาค่าเสียหายจากจำเลยได้โดยตรง แต่การกระทำเช่นนี้มีข้อเสียหลายประการ เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง ผู้เสียหายจะต้องชำระค่าธรรมเนียมและค่าจ้างทนายความเอง ใช้ระยะเวลานานในการได้รับการชดเชยค่าเสียหายเนื่องจากศาลแพ่งจะพิจารณาค่าเสียหายได้จะต้องรอผลการพิจารณาคดีของศาลในคดีอาญาก่อน ดังนั้นผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องต่อศาลในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยชำระค่าเสียหายไปพร้อมกับ คำพิพากษาในคดีอาญา²

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐของผู้เสียหาย ซึ่งคำตอบแทนค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนั้นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ สำหรับคำว่า เหยื่อ (Victim) ในแง่ของกฎหมาย คือ เหยื่ออาชญากรรม (Victim of Crime) ไม่มีบัญญัติให้ความหมายไว้โดยตรงในกฎหมายของไทย แต่ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้รับคำตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้แก่ ผู้เสียหายในคดีอาญา จำเลยในคดีอาญา ซึ่งถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี ดังนั้นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจึงเป็น ผู้ประสบผลร้ายหรือความเสียหาย ทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และ

¹ปกรณั มณีปกรณ์, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอ็ม.ที. เพรส., 2537), หน้า 43.

²สิริพันธ์ พลรบ, “เหยื่ออาชญากรรมและผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา,” ใน เอกสารสอนชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญวิทยาขั้นสูง, หน่วยที่ 13 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554), หน้า 9-13.

ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งมีความหมายคล้ายคำนิยามที่ให้ไว้โดยองค์การ-สหประชาชาติ ที่กล่าวว่าหมายถึง บุคคลไม่ว่าจะ โดยเฉพาะตนเอง หรือบุคคลเป็นกลุ่ม ได้รับทุกข์ทรมานจากการทำร้ายไม่ว่าจะถูกระงับต่อร่างกายหรือจิตใจ ได้รับทุกข์ทรมานทางจิตใจ สูญเสียทางเศรษฐกิจ หรือ ก่อให้เกิดการเสียดสีสิทธิประการใดประการหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยการกระทำการหรือละเว้นกระทำการ อันเกิดจากฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในรัฐสมาชิก รวมถึงกฎหมายที่ห้ามการใช้อำนาจในทางที่มีขอบ และคำว่า “เหยื่อ” นี้ให้รวมถึงสมาชิกครอบครัว หรือผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายโดยตรง และผู้ที่ต้องทุกข์ทรมานจากการเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายที่อยู่ในภาวะคับขัน หรือเข้าป้องกันผู้อื่น ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อ¹

ผู้เสียหายในคดีอาญา หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายถึงชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นในความผิดทางอาญา ฐานใดฐานหนึ่ง ทางอาญาในฐานความผิดนั้น ตามรายละเอียดข้อ 2.2.1 ถึง 2.2.5 และตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการกระทำความผิดนั้น²

1.1 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภริยาตน ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ความผิดฐาน ความผิดฐานค้าวัตถุลามกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ถึงมาตรา 287

1.2 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ถึง มาตรา 294

1.3 ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ถึงมาตรา 300

¹อรรถพ ชูบำรุง และ ศรีสมบัติ ประจักษ์, ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน, 2538), หน้า 2.

²“พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 104 ก (23 พฤศจิกายน 2544): 6.

1.4 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ถึง
มาตรา 305

1.5 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ตามประมวลกฎหมาย
อาญามาตรา 306 ถึง มาตรา 308

ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหาย จะได้รับ มีดังนี้¹

1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย
และจิตใจ

2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้
ตามปกติ

4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น

จำเลยในคดีอาญา หมายถึง จำเลยในคดีอาญาที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงาน
อัยการ ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยมิได้
เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตาม
คำพิพากษานั้นถึงที่สุดคดีนั้น ว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด
หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเลยจะได้รับ
มีดังนี้²

1) ค่าทดแทนจากการถูกคุมขัง คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่
กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลรวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย
และจิตใจหากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

¹“พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน
คดีอาญา พ.ศ. 2544, หน้า 6.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

- 3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
- 4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างถูกดำเนินคดี
- 5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

2.3 ประเภทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ประเภทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม มีความหมายดังต่อไปนี้¹

1) ผู้เสียหายโดยตรง หรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง (Direct Victim) คือ บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง หรือผู้ที่ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น²

2) ผู้เสียหายโดยอ้อม หรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (Indirect Victim) คือ บุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะมีได้เกิดขึ้นแก่ผู้หนึ่งโดยตรงก็ตาม ได้แก่

(1) ครอบครัว ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเหยื่ออาชญากรรมตลอดจน แวดวงผู้เกี่ยวข้องกับชีวิต และการทำงานของเหยื่ออาชญากรรม เหยื่อโดยอ้อมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจและทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากญาติพี่น้องผู้ใกล้ชิดอันเป็นที่รักของตนบังเอิญตกเป็นเหยื่อ โดยตรงของอาชญากรรม ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ต้องได้รับทุกขเวทนาอันเกิดจากอาชญากรรม ดังกล่าวไปด้วย

(2) พยานผู้เห็นเหตุการณ์ หรือประจักษ์พยาน ซึ่งอยู่ในที่เกิดเหตุ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมกลุ่มนี้คือพลเมืองดีผู้ประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่

¹จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, สังคมวิทยาอาชญากรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-วิพริ้นท์ 1991, 2551), หน้า 161.

²กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่-สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือนตุลา, 2451), หน้า 162.

อาชญากรกระทำการล่วงละเมิดต่อเหยื่ออาชญากรรมในกรณีใดกรณีหนึ่งโดยบังเอิญ และยินยอมให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการโดยการมาให้ถ้อยคำ หรือเบิกความเป็นพยาน ซึ่งแม้ว่า การเป็นพยานศาลจะเป็นการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศก็ตาม แต่พยานกลุ่มดังกล่าวก็จะต้องได้รับความเดือดร้อน รำคาญ และเสียเวลาตามสมควรระยะหนึ่งจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้นลง หรือบางครั้งอาจต้องเสี่ยงอันตราย หรือเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเนื่องจากการถูกขู่ฆ่าหรือทำร้ายในคดีอุกฉกรรจ์บางคดีด้วย

(3) ประชาชน สังคม ชุมชนที่ถูกล่วงละเมิดต่อกฎเกณฑ์ เหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมกลุ่มนี้ เป็นผู้คนกลุ่มใหญ่ที่ต้องประสบกับความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในฐานะสมาชิกของสังคมที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม โดยได้รับผลกระทบทางอ้อมอยู่ตลอดเวลาและไม่อาจคาดเดาได้ว่าตนและครอบครัวจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมบ้างในวันใดวันหนึ่ง

2.4 บทบาทของศาลยุติธรรมในการคุ้มครองดูแลสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม

ศาลยุติธรรมเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ดำเนินการดูแลคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน ในปัจจุบันศาลได้ใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะให้ความคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เนื่องจาก “ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม” เป็นบุคคลที่ต้องรับเคราะห์จากการกระทำความผิดของจำเลยจึงสมควรที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ ไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการยุติธรรม เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจ การฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ การพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล ไปจนถึงการบังคับลงโทษโดยกรมราชทัณฑ์ โดยเฉพาะคดีที่ผู้เสียหายถูกข่มขืนถ้าผู้เสียหายร้องขอศาลจะให้พิจารณาเป็นการลับ ศาลจะให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็ก การสืบพยานจะสืบในห้องสืบเด็กโดยเฉพาะไม่ต้องมาเผชิญหน้ากับจำเลย สำหรับขั้นตอนการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาศาลได้ให้ความสำคัญ เพราะเป็นบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น รวมถึงผลกระทบทางสภาพจิตใจหรือความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัวผู้เสียหายด้วย เช่น เมื่อผู้เสียหาย

ถูกทำร้ายถึงแก่ชีวิต ครอบครัวผู้เสียหายอาจได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงขาดหัวหน้าครอบครัวคอยดูแลเลี้ยงดู บทบาทของศาลยุติธรรมในการเยียวยาผู้เสียหายคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายจึงเป็นการให้ความคุ้มครอง บรรเทา และเยียวยาความเดือดร้อนของผู้เสียหายในคดีอาญาผู้ที่เป็น ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

3. แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่มุ่งให้ความคุ้มครองป้องกันผู้เสียหายให้มากกว่าจำเลยโดยให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดีแทนจำเลย ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับผู้เสียหายเป็นลำดับแรก ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม จำเลย บุคคลในครอบครัว หรือคนในชุมชน ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สถานะเดิมไม่ว่าจะเป็น การชดเชยค่าเสียหาย การขอโทษ การให้หลักประกันความปลอดภัย การคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การให้สิทธิที่จะเรียกร้องสิ่งใด ๆ จากจำเลย การกลับไปมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย การรักษาความสงบและความปลอดภัยของผู้เสียหาย โดยชุมชนมีส่วนร่วมให้การช่วยเหลือดูแลแก้ไขฟื้นฟูความประประพฤติของจำเลยให้รู้สำนึกสำนึกในการกระทำผิดและไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ โดยเป็นกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่สูญเสียไปเพราะอาชญากรรมหรือการกระทำ ความผิด¹ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาทางเลือกใหม่ที่แพร่หลายกันอยู่ในหลายประเทศและได้มีการนำมาปรับใช้ให้มีความ สอดคล้องต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสายหลักให้มีประสิทธิภาพ โดยมองว่าการกระทำผิดในทางอาญาเป็นการทำลายความสัมพันธ์

¹กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, หน้า 13.

ที่ดีระหว่างบุคคล¹

Howard Zher ได้กล่าวว่า อาชญากรรมทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลถูกล้วงละเมิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเข้ามาสร้างพันธะแห่งความเป็นธรรม โดยมีโอกาสให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและคนในชุมชนเข้ามาพบปะเพื่อเจรจาหาข้อยุติซึ่งอาจกระทำโดยการชดใช้เยียวยาสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันและการรับรองว่าจะไม่ไปทำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอีกในอนาคต²

3.1 วิวัฒนาการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประเทศไทย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยแต่ละยุค ตั้งแต่ยุคล้านนาไทย ยุคสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวิวัฒนาการมาจากจารีตประเพณีขนบธรรมเนียม ค่านิยม ความเชื่อของท้องถิ่น ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน สังคมร่วมกันเป็นหมู่อยู่ร่วมกันในสังคมทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การก่ออาชญากรรมทำได้ง่าย เช่น ปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาทชกต่อยของวัยรุ่น ลักทรัพย์ ข่มขืนกระทำชำเรา วิวาททรัพย์ ปล้นฆ่า การพนัน เป็นต้น เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของสังคมมีความเสมอภาค เป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้น สังคมสมัยก่อนจึงมีการนำกฎหมายมาใช้บังคับเพื่อให้เกิดความสงบสุขของสังคมได้แก่ กฎหมายจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นมาใช้บังคับ โดยพระสงฆ์ ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อเกิดความสงบสุข การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสังคมไทยในสมัยโบราณ มีวิวัฒนาการ ดังนี้

¹นิติธร วงศ์ยืน, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่ม-ครอบครัว: หลักการสำคัญโดยย่อและข้อคิดเห็นบางประการ,” *ตุลพาท* 52, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2548): 152.

²Howard Zehr, *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice* (Scottsdale, PA: Herald Press, 1990), p. 181.

3.1.1 ยุคสมัยอาณาจักรล้านนาและสุโขทัย

อาณาจักรล้านนาไทย พระเจ้ามังรายทรงตรากฎหมายขึ้นครั้งแรก เรียกว่า มังรายศาสตร์ เป็นกฎหมายที่มาจากปรัชญาชีวิต ได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง โดยกำหนดสิทธิหน้าที่ของพลเมืองด้วยหลักจารีตประเพณี ศีลธรรม คำสอนของศาสนาสอดแทรกไว้ การประนีประนอมยอมความโดยใช้หลัก บัวอย่าให้ช้ำ น้ำอย่าให้ขุ่น ฐ อย่าให้แตก เขียวอย่าให้ตาย ไม้อย่าให้ตัดค้อนอย่าให้หัก ผึ้งอย่าให้พังทลายลงมา” พุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปกครองบ้านเมืองนำ หลักความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ มาใช้บังคับ โดยใช้ศิลปะการเจรจาระหว่าง คู่กรณีทำให้คู่กรณีมีความพอใจเช่น กษัตริย์ที่ดีต้องเป็นพระธรรมราชาที่ทรงคุณธรรม ตามคติของพุทธศาสนา เพื่อทะนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองและมีอิทธิพลต่อ ประชาชนโดย เน้นกฎแห่งกรรมและความเชื่อเรื่องการทำความดี พระสงฆ์ช่วยตัดสิน หรือไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ให้ประชาชน เช่นสมัยพระเจ้ากือนาธรรมิกราชมหาราชมีอิทธิพลต่อการ กระทำความผิดทางอาญาตามหลักกฎแห่งกรรม หลักธรรมคำสอนของศาสนามีส่วน ช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งอย่างมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับรูปแบบการปกครองของสังคม ในยุคนี้ โดย พระมหากษัตริย์ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ในลักษณะพ่อปกครอง ลูก เรียกว่า “พ่อขุน”และได้รับการยกย่องด้านการปกครอง ความเป็นธรรม ความเป็น ผู้นำการประสิทธิประสาททางวิชา ทรงวินิจฉัยข้อขัดแย้งความเป็นธรรมให้กับ ประชาชนในสังคมและได้รวบรวมคำวินิจฉัยต่าง ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพระธรรม- ศาสตร์ ราชศาสตร์ กฎหมายของฮินดู และตราเป็นกฎหมายเรียกว่า พระราชโองการ¹

สมัยสุโขทัย จากหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พ.ศ.1820 และ1847 ที่เพิ่งพบเมื่อ พ.ศ. 2473 เกี่ยวกับกฎหมายบางตอนในการฟ้องร้องดำเนินคดี พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงรับเรื่องราวร้องทุกข์ของไพร่ฟ้าประชาชนและรับฟัง ข้อพิพาทด้วยพระองค์เอง การตรากฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับ จัดระเบียบสังคมและ ควบคุมความประพฤติจึงเป็นอำนาจของผู้มีอำนาจสิทธิขาดสูงสุด

¹พินัย ไชยแสงสุรกุล และคณะ, วิจัยพื้นฐานกฎหมายล้านนาไทยโบราณ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 313.

3.1.2 ยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงศรีอยุธยา การตรากฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยามีหลักฐานปรากฏตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมัยพระเจ้าปราสาททอง สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังปรากฏในจดหมายเหตุของ Simon de la Lobbiers เมื่อ พ.ศ. 2530 เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทยในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา สมัยอยุธยาใช้กฎหมายพระธรรมนูญเป็นหลักปรากฏในบทพระธรรมนูญของกฎหมายตราสามดวงที่กล่าวถึงคัมภีร์มนัสสารต่อมาในจุลศักราช 116 สมัยพระรามาธิบดีที่ 1 ได้ทรงตั้งข้าราชการชำระสะสางกฎหมายให้เป็นหมวดหมู่ประเภท รวมทั้งดัดแปลงบทกฎหมายที่ วิปลาสน์ไม่ชอบด้วยความยุติธรรม¹ เมื่อชำระแก้ไขเสร็จแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้อาลักษณ์เขียนขึ้นด้วยหมึกเส้นเป็น 3 ฉบับ และประทับตราสามดวง เรียกว่ากฎหมายตราสามดวง ได้แก่ ตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว² บัญญัติขึ้นเป็นพระธรรมนูญโดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ เริ่มตั้งแต่หมวดแรก ถัดมาเป็นหลักอรรถาธิบายและกฎหมายลักษณะต่าง ๆ โดยพระมหากษัตริย์รัชกาลต่าง ๆ ได้ทรงบัญญัติขึ้น เรียกว่าพระราชสาส์นใช้ประกอบเป็นกฎหมายสำหรับปกครองบ้านเมือง เรียกรวมกันว่าพระธรรมนูญและราชสาส์น โดยพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นรัฐาธิปัตย์ได้นำหลักพระธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ มาใช้ในการตัดสินใจ³

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ไม่ปรากฏว่ามีการปรับปรุงด้านการปกครอง และด้านกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด เนื่องจากบ้านเมืองอยู่ระหว่างศึกสงคราม พ.ศ. 2347 ได้รวบรวมกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้น

¹หลวงสุทธีวาทนฤพุฒิ, ประวัติศาสตร์กฎหมาย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 24-25.

²จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539), หน้า 293.

³เชิธร เจริญวัฒนา, ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528), หน้า 556.

เป็นหมวดหมู่ที่เรียกว่ากฎหมายตราสามดวง ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นได้ให้ประชาชนร้องทุกข์ได้เช่นสมัยอยุธยา และการวินิจฉัยย่อมมีทั้งที่ชี้ขาดตัดสินและการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทตามหลักพระธรรมศาสตร์และพระราชศาสตร์ที่ยึดถือกัน พระธรรมศาสตร์จึงมีความสำคัญกับสังคมไทยโบราณถือว่าสมบรูณ์ถูกต้องและศักดิ์สิทธิ์ แม้กษัตริย์ก็เปลี่ยนแปลงไปไม่ได้ การที่อำนาจของผู้ปกครองในสมัยนั้นถูกโยงกับกฎหมายธรรมชาติ ศีลธรรมหรือความยุติธรรม และกฎแห่งกรรม ถือว่ากฎหมายกับธรรมะเป็นเรื่องเดียวกันไม่สามารถแยกจากกันได้ การป้องกันอาชญากรรมในชุมชนเป็นหน้าที่ของประชาชนในสังคม ที่ช่วยกันปกป้องดูแล เมื่อมีการก่ออาชญากรรมขึ้นในสังคม จะมีกระบวนการยุติธรรมเชิงจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือระบบ “สภาผู้เฒ่า” หรือเรียกชื่ออื่น ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น สังคมไทยในสมัยนั้น การชำระความเป็นแบบวิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในชุมชน¹

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างมาก โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ อำนาจการปกครองกับกฎหมายบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับ “รัฐ” และมีการนิยาม “กฎหมาย คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลายเมื่อไม่ทำตามแล้วธรรมดาต้องโทษ”² มีการนิยามภารกิจรัฐ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรมเข้ามาเป็นหน้าที่หลักของรัฐ นำระบบกฎหมาย (Rule of Law) มาใช้แทนความสัมพันธ์แบบไพร่ ชูนางของสยามราชอาณาจักรโบราณ เกิดราชการสมัยใหม่มีการรวมศูนย์อำนาจเข้าส่วนกลางเพื่อแก้ปัญหาบางประการในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปกฎหมายและระบบศาลยุติธรรมเพื่อให้ทัดเทียมกับอารยะประเทศ มีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระธรรมนูญศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและอาญา กฎหมายอื่น ๆ ที่สำคัญ

¹จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, วรรณกรรมปริทัศน์เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิง-
 สมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน (กรุงเทพมหานคร:
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 194.

²ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-
 ศาสตร์, 2526), หน้า 265.

อีกหลายฉบับ โดยเฉพาะการบัญญัติกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ว่าด้วยเอกเทศสัญญา มาตรา 850 อันเป็นบทบัญญัติที่ตราไว้เป็นวิธีการหนึ่งในการระงับข้อพิพาทที่ทำให้คู่พิพาทตกลงพ้องฉันท์ให้แก่กัน หลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทขึ้น เพื่อระงับข้อพิพาททั้งทางส่วนตัว ระหว่างเพื่อนบ้าน ทางการค้า และเรื่องอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเป็นคดีขึ้นสู่ศาลและยุติข้อพิพาทได้รวดเร็วและเป็นที่ยอมรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง¹

3.1.3 ยุบรวมสมัย

สังคมไทยรู้จัก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ครั้งแรกจากเวทีวิชาการเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย และต่อมาได้ปรากฏในหนังสือชุด² ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนในฐานะกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่ใช้เป็นทางออกในการแก้ปัญหาวิกฤติของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากปรัชญาแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีจุดเน้นที่มุ่งผลสุดท้ายที่จะนำสู่ความสมานฉันท์ในสังคม (Social Harmony) ลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม³

การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสังคมไทยมี การดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดโดยเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก และบทบาทดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปจนเหยื่อ

¹ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, พัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมไทยในประเทศไทยในวิพากษ์สังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2538), หน้า 20.

² จูฑารัตน์ เอื้ออำนวย, วรรณกรรมปริทัศน์เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, หน้า 4.

³ อังคณา บุญสิทธิ, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กระบวนทัศน์ใหม่ในงานยุติธรรมทางอาญา,” เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย,” ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, 16 มกราคม 2545.

ถูกกันออกนอกกระบวนการและรัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญ การดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการเข้ามาทำหน้าที่แทน สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นการลงโทษแบบการแก้แค้นทดแทนนำมาใช้ควบคู่กับสังคมไทยมานาน โดยศาลจะดำเนินการไต่สวน พิสูจน์ผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการรุนแรง และใช้การลงโทษร่างกายมากกว่าวิธีอื่น ๆ เช่น การประหารชีวิต จำคุก และบางครั้งใช้การเนรเทศออกจากสังคมส่วนการป้องกันอาชญากรรมกระทำโดยประชาชนชาวไทยในสมัยก่อนมีหน้าที่ในการช่วยกันดูแลครอบครัว ชุมชน และเพื่อนบ้านให้อยู่ในระเบียบบ้านเมืองร่วมกัน ไม่มีการแบ่งขอบเขตอำนาจหน้าที่ของข้าราชการกับราษฎรแยกขาดจากกันเหมือนในปัจจุบัน หน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามระดับตำบลและหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต่อมามีการพัฒนาระบบการปกครองมากขึ้น รัฐบาลมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือคอยพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชน รักษาความสงบและปลอดภัยในสังคมโดยผ่านหน่วยงานของรัฐหรือส่วนราชการ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

สังคมไทยดั้งเดิม มีลักษณะเป็นสภาพหมู่บ้าน มีการปกครองเป็นแบบตัวเอง เมื่อเกิดข้อขัดแย้งภายในหมู่บ้าน การตัดสินข้อพิพาทเป็นการตัดสินด้วยชุมชนมาแต่ครั้งบรรพกาล ปรากฏหลักฐานลักษณะการปกครองจากร่องรอยที่เรียกว่า ระบบ “สภาผู้เฒ่า” ที่พบเห็นในบางหมู่บ้านแถบภาคอีสานที่หมู่บ้านนาหว้าได้ กิ่งอำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี การดำเนินการเป็นลักษณะการปรึกษากันแล้วตัดสินโดยให้การระขอโทษกันแล้วปรับไหม อบรมสั่งสอนมิให้ประพฤติดีก และยังมีใช้จนถึงทุกวันนี้¹ เนื่องจากความยุติธรรมทางอาญาโดยรัฐไม่มีที่มาและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เป็นเรื่องที่ชาวบ้านยากจะเข้าใจและเข้าถึง ทำให้บทบาทของผู้เสียหายในการเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาคดี ลดน้อยลงไปตามลำดับ มีผลทำให้การพัฒนากฎหมายในลำดับต่อมาได้ให้ความสำคัญต่อผู้เสียหายหรือเหยื่อลดน้อยลง ต่อมากระแสแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งให้ความสำคัญ ต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น เพราะในความผิดครั้งหนึ่ง ๆ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจะ

¹ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยอดีต (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-ต้นไทรการพิมพ์, 2540), หน้า 3-4.

ได้รับผลกระทบจากผู้กระทำผิดก่อขึ้นโดยตรง และกฎหมายจะให้ความสำคัญกับจำเลยมากกว่าผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติกฎหมายอื่น ๆ ที่ได้วางแนวทางการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ด้วย¹

3.2 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดในการทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และสังคม มีส่วนช่วยในการทำให้สังคมหรือชุมชนปลอดอาชญากรรมมากขึ้น ดังมีผู้ให้นิยามความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังนี้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มีนักวิชาการอธิบายแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้ ดังนี้

Barnett นักวิชาการชาวอเมริกัน เป็นคนแรกที่เรียกชื่อ ปราบปรามการกระทำผิดนี้ว่า “Restorative Justice” หรือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ได้อธิบายแนวคิดเชิงทดลองการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิดในสหรัฐอเมริกา ต่อมากลายเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมโลก

Tony F. Marshall อธิบายว่า ประเทศสหราชอาณาจักรเคยใช้คำอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกันนี้มาก่อน เช่น “ความยุติธรรมเชิงสัมพันธ์” (Relational Justice) และ “ความยุติธรรมเชิงบูรณาการ” (Reiterative Justice) สหประชาชาติได้เสนอให้ใช้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) ในการประชุม UN Expert Meeting on Basic Principle for Restorative Justice ที่รัฐบาลแคนาดาจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2001 คือ การอำนวยความสะดวกที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมาร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม โดยการจัดการกับผลเสียหายภายหลังการกระทำผิด ตลอดจนความยุ่งยากหรือ

¹ อังคณา บุญสิทธิ และคณะ, โครงการวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), 2549, หน้า 78.

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้าย¹

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการทำให้กลับสมบูรณดังเดิม หรือบูรณาการหรือสมานฉันท์ (Restoration) โดยสมานฉันท์เหยื่ออาชญากรรม สมานฉันท์ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย และสมานฉันท์ความเสียหายของชุมชนที่เกิดจากอาชญากรรม โดยเน้นการสมานฉันท์มิใช่เป็นการมองหลังย้อนอดีตเพียงทางเดียว แต่เป็นการสร้างสังคมที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่ออนาคต²

Susan Sharpe กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวความคิดที่มีรากฐานแตกต่างจากการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนโดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งจำเป็นต้องได้รับการเยียวยา (สำหรับเหยื่อ) ส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง (สำหรับผู้กระทำผิด) และได้เรียนรู้ถึงอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในสังคม (สำหรับชุมชน) แนวคิดนี้ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางการให้นิยามเกี่ยวกับอันตรายและการชดใช้เยียวยา โดยเหยื่ออาชญากรรมจะเป็นผู้กำหนดถึงอันตรายที่ตนได้รับคืออะไรและการชดใช้เยียวยาที่เหมาะสมสำหรับ ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการแก้ไขฟื้นฟู อาชญากรรมและประกันโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยตนเอง³

สำหรับนักวิชาการประเทศไทย ได้ให้อธิบายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ผู้ริเริ่มใช้ภาษาไทย คำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นุ่มนวลในทางความคิด ผนึกกำลังและประสานความสัมพันธ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งในกระบวนการปฏิบัติ คือทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมกันได้ทั้งฝ่ายเดียวกันและฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกัน ได้แก่ เหยื่อ ผู้กระทำผิดชุมชน ครอบครัว ผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่าย และรัฐ ส่งผลให้เกิดความสันติสุข สมัคสมานสามัคคีปรองดองกัน เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง นำไปสู่ผลลัพธ์แห่ง

¹T. Marshal, **Restorative Justice: An Overview** (London: HMSO, 1999), p. 1.

²Ibid., pp. 5-7.

³Sharpe, op. cit., p. 12.

ความสุขของสังคมที่ยั่งยืนตามเป้าหมายอันพึงปรารถนาของกระบวนการยุติธรรมไทย¹

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสำคัญกับการลดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือจิตใจ รวมถึงเกียรติภูมิ อำนาจ สิทธิ และความสามัคคี การได้ระบายความรู้สึกหรือความทุกข์ร้อนที่ได้รับและผลที่ตามมาจากการตกเป็นผู้เสียหายของอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดได้รับการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยกำหนดเงื่อนไขว่าผู้ที่กระทำความผิดต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและเป็นหลักประกันว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ผู้ที่เกี่ยวข้อง สังคม ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญมีส่วนร่วมหาทางออกสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นและการป้องกันการกระทำความผิดในอนาคต เป็นมาตรการเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพ การฟื้นฟูรักษาพยาบาล ผู้กระทำความผิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน สร้างความเข้าใจต่อกันของกลุ่มความในการระงับข้อพิพาท ลดความขัดแย้งสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้กระทำผิดถึงความเสียหายที่กระทำต่อผู้เสียหายหรือต่อสังคม ตลอดจนผลกระทบที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นจากการกระทำผิดนั้น ในขณะที่เดียวกันผู้เสียหายจะได้เข้าใจถึงสาเหตุที่ผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดลงไป การอภัยกันและกัน

ผู้วิจัยให้ความ เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการสร้างความยุติธรรมทางอาญาเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ สร้างความปรองดองสมานฉันท์คู่พิพาท สร้างสังคมสงบสุข สร้างองค์ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ย สร้างคุณธรรมจริยธรรม สร้างความเชื่อถือศรัทธา สร้างวัฒนธรรมองค์กร สร้างสังคมใหม่รู้สำนึกหน้าที่

3.3 รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นำมาใช้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการปฏิบัติด้านคดีอาญาในรูปแบบต่าง ๆ กัน ขึ้นกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ จำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้²

¹กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, หน้า 180.

²ณัฐสา ฉัตรไพบุลย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด, 2550), หน้า 24.

3.3.1 การไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำผิด (Victim-Offender Mediation--VOM)

การไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรมผู้กระทำผิดประกอบด้วย การเผชิญหน้า ระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและอาสาสมัครเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานและคอยสังเกตพฤติกรรมของเหยื่อผู้กระทำ ความผิดและผู้เสียหายในการเผชิญหน้าพูดคุยทำความเข้าใจกัน ในโลกของความเป็นจริงและบนฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่ายโดยความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปจะต้องไม่เป็นผลจากการไกล่เกลี่ย เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยรวมถึง การสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและควบคุม ได้ให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ การยอมให้ ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรมที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และเข้ามา แสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่กระทำไป จัดหาโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมและ ผู้กระทำผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจาก อาชญากรรมนั้น Victim-Offender-Mediation เป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทวีป ยุโรป เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร ทวีป-อเมริกาเหนือ และประเทศออสเตรเลีย¹

การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้เสียหายผู้กระทำความผิดและมีกระบวนการ ผลักดันให้คู่กรณี ตกลงกันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ความเสียหายที่ เกิดขึ้น ดังนี้

1) ความยุติธรรม ที่เกิดจากการที่คู่กรณีเผชิญหน้าพูดคุยกันเกี่ยวกับ เรื่องราวที่เกิดขึ้น ผู้เสียหายมีโอกาสรบายความรู้สึกที่ได้รับจากความเสียหาย ผลกระทบรวมถึงการรับฟังเหตุผลที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดลงไป

¹เพลินตา ดันรังสรรค์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน,” จุลนิตี 1, 53 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2553): 57.

2) การทำความดีเพื่อแก้ตัวเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสามารถทำความดีเพื่อชดใช้ความผิดที่ได้กระทำไป โดยการแสดงความรับผิดชอบ แก้ไขหรือเยียวยาสิ่งที่ได้กระทำผิดไปแล้วอย่างไร

3) มีมาตรการในการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ไปกระทำความผิดซ้ำอีก มีการเจรจาตกลงกันในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหาย การเยียวยาบรรเทาผลร้ายให้กับผู้เสียหาย และกระบวนการติดตามผล เพื่อกำหนดมาตรการในการปรับปรุงตัว ในกระบวนการไต่ถามถึงมีเทคนิคมาตรการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดทำตัวดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไข ปัญหาการใช้ยาเสพติด การติดสุรา การอดทนต่อความเครียดที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่มีความกดดัน แผนการบริหารเวลาและกิจกรรมที่ทำ เช่น การหางานทำ การทำงานอดิเรก และการมีส่วนร่วมในสังคม ในต่างประเทศการไต่ถามถึงคดีอาญาถูกนำมาใช้ในคดีอาญาความผิดเล็กน้อย คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน และคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน สำหรับประเทศไทยการไต่ถามถึงคดีอาญาถูกนำมาใช้ยุติคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และความผิดอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง ซึ่งเมื่อผู้เสียหายและจำเลยตกลงกันได้ด้วยการถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้อง ศาลยุติธรรมนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามถึงคดีอาญามาใช้ดำเนินการควบคู่ไปกับการไต่ถามถึงคดีแพ่งในศาลทั่วไป¹

3.3.2 การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences--FGCs)

การประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ Conference Programmers ประเทศนิวซีแลนด์และได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา ตัวอย่างเช่น ที่เมนิโซต้า เพนซิลเวเนีย และมอนทานา รัฐอื่น ๆ ก็ให้ความสนใจมากขึ้น ในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศออสเตรเลีย การประชุมเป็นนโยบายรัฐที่มีกฎหมายรองรับ เช่น โครงการเว็กก้า เว็กก้า (Wagga Wagga Project) ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยใช้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีเด็กและเยาวชน แต่บางบางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิด และสมาชิกครอบครัวผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย เช่นเดียวกับการไต่ถามถึงที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการใน

¹ ญัฐวสา นัตรไพบูลย์, เรื่องเดิม, หน้า 26-28.

ขณะนี้โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ การประชุมกลุ่มครอบครัวสามารถนำมาใช้ในโรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ โดยกระบวนการนี้มีการเข้าถึงความเอาใจจริงเอาใจของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง¹

3.3.3 การพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles)

การพิจารณาแบบล้อมวงเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น วงกลมแห่งสันติวิธี ใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือโบราณ โดยเฉพาะชาวอะบอริจิน แคนาเดียน และประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา โดยผู้เข้าร่วมในการพิจารณาแบบล้อมวงได้แก่สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ และอื่น ๆ มาแล้วเป็นเวลาหลายปีในประเทศแคนาดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยูคอน (Yukon) และ เคนิซอตา (Minnesota) รวมทั้งที่เคยรับผิดชอบงานการพิจารณาคดีและการควบคุมสอดส่องมาแล้ว²

การล้อมวงมีลักษณะพิเศษคือใช้ชนนเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบ ๆ วง ผู้ที่ถือชนนก็คือผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นผู้พูดในขณะนั้นโดยไม่มีการขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการล้อมวงเพียงวงเดียวหรือหลายวงซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนแตกต่างกันไป

3.3.4 คณะกรรมการเยียวยาชุมชน (Community Reparative Boards)

คณะกรรมการเยียวยาชุมชน เป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับมาใหม่ เป็นต้นแบบใหม่ที่ชุมชนแสดงความรับผิดชอบต่อเด็กเยาวชนกระทำความผิดอย่างกว้างขวาง รู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน คณะกรรมการเพื่อนบ้านหรือ

¹วันชัย รุจนวงศ์, “การประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด,” ณ ศูนย์การประชุมอิมแพ็คเมืองทองธานี, 17-18 กรกฎาคม 2546, หน้า 6-7.

²Gordon Bazemore and Mark Umbreit, “A Comparison of Four Restorative Conferencing Models,” **Juvenile Justice Bulletin**, (February 2001): p. 40-41.

คณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน¹ (Youth Panels Neighborhood Boards or Community Diversion Boards) นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำความผิดเหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำความผิดรวมอยู่ด้วย ใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่นๆ คือ การพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่จะพิจารณาโทษ คณะกรรมการเหล่านี้มีความสำคัญต่อสมาชิกชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในขั้นตอนที่อยู่ระหว่างชุมชนกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา²

4. แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Ideology in Criminal Procedure) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ กระบวนการเพื่อให้รู้ถึงการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิด การติดตามหาตัวผู้กระทำความผิด การพิจารณาความผิดและลงโทษ ผู้กระทำความผิด โดยศาสตราจารย์ เฮอเบิร์ต แพคเกอร์ (Herbert Packer) นักวิชาการชาวอเมริกัน ได้กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มี 2 แบบ คือ แบบควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และแบบกระบวนการนิติธรรม Due Process Model

¹กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ระบบยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและชุมชน: กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2550), หน้า 15.

²จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, วรรณกรรมปริทัศน์เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, หน้า 9-12.

4.1 การควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

การควบคุมอาชญากรรมเป็นรูปแบบกระบวนการที่มุ่งเน้นการการควบคุม ระวังและปราบปรามจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายอย่างรวดเร็ว ขั้นตอน ในกระบวนการยุติธรรมต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แม้การกระทำของเจ้าพนักงาน ในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชน แต่เพื่อ ประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมแล้วยอมทำได้ เช่น ตำรวจเป็นผู้ออกหมายจับได้เอง มี อำนาจในการสืบสวนและสอบสวนคดีมาก เพื่อประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำ ความผิดมาลงโทษ รูปแบบควบคุมอาชญากรรมมุ่งเน้นการควบคุมและปราบปราม อาชญากรรมอย่างเต็มที่ส่วนเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นเรื่องรอง เช่น กระบวนการในการได้พยานหลักฐานมานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หากพบ พยานหลักฐานที่สามารถจะพิสูจน์ถึงความผิดของจำเลยได้ ศาลอาจจะรับฟังพยานเพื่อ ลงโทษ

4.2 กระบวนการนิติธรรม (Due Process)

กระบวนการนิติธรรม เป็นกระบวนการใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบและมี เหตุผล ตามหลักนิติธรรม คำนึงในเรื่องกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และ มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ มิให้ถูกกล่าวหาโดยไม่เป็นธรรมจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยยึดหลักกฎหมายการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ ต่อต้านการใช้อำนาจของรัฐโดยมิชอบจากการที่รัฐมุ่งควบคุมอาชญากรรมโดยไม่คำนึงถึง สิทธิของประชาชนมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม เพราะฉะนั้นรัฐที่ ยึดถือทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม จึงต้องมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มุ่งเน้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ถูกละเมิดโดยไม่เป็นธรรมจาก เจ้าพนักงานของรัฐ เช่น สิทธิของผู้เสียหาย สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา สิทธิของจำเลย สิทธิ ในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ นอกจากบทบัญญัติ กฎหมายต่าง ๆ ที่ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจลงโทษผู้ต้องหาตามกฎหมาย

การคุ้มครองสิทธิของจำเลย และห้ามองค์กรอื่นมาวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลมีการพิจารณาคดีแบบองค์คณะผู้พิพากษาที่มีความเป็นกลางและไม่ลำเอียงมีความน่าเชื่อถือศรัทธา¹

กระบวนการยุติธรรมมีรูปแบบวิธีการพิสูจน์หลักฐานจากพยานนำสืบเป็นขั้นตอนโดยชอบด้วยกฎหมาย หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ศาลอาจใช้ดุลพินิจปล่อยตัวจำเลยไปหรือรื้อฟื้นคดีนำมาพิจารณาได้ การใช้การควบคุมอาชญากรรมร่วมการใช้กระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ในการปฏิบัติงาน เพราะกระบวนการนิติธรรม เป็นกระบวนการที่มีหลักการในอุดมคติที่นักนิติศาสตร์แสวงหาเช่นระบบความยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา หลักการที่ใกล้เคียงกับทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) มากกว่าประเทศอื่นตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา วิธีการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาจะต้องใช้หลักการของความเป็นธรรมและวิธีพิจารณาความตามกฎหมาย จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิบุคคลตามมาตรฐานขั้นต่ำภายใต้หลักแห่งเสรีภาพ (Liberty) ด้วยความเชื่อถือศรัทธา โดยยึดหลักนิติธรรม เช่น การจับกุม คမ်းบัง ตรวจค้นเป็นขั้นตอนการปฏิบัติกระบวนการตามบทบัญญัติของกฎหมาย มีความเป็นกลาง อำนาจชี้ขาดผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา โดยเจตนารมณ์ของทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม จะให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนตัวของบุคคล (Privacy Right) การไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ รวมทั้งการแจ้งสิทธิให้ ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

¹ประธาน วัฒนวานิช, “ระบบความยุติธรรมทางอาญา แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม,” วารสารทางนิติศาสตร์ 9, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2520): 151.

ตารางที่ 1 แนวคิดแบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Conventional Criminal Justice)
กับ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)¹

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Conventional Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
1. อาชญากรรมเป็นการกระทำผิดอาญาถือเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดต่อรัฐ 2. การกระทำผิดอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย เป็นการละเมิดอำนาจรัฐ การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย 3. วัตถุประสงค์หลักในการกำหนดโทษต้องการนำ “ผู้กระทำความผิด” มาลงโทษ โดยมุ่งผลในการแก้แค้นทดแทน (Retribution) สร้างความข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) และตัดโอกาสไม่ให้กระทำผิดอีก (Incapacitation) 4. จุดมุ่งหมายเพื่อ 4.1 ใครเป็นผู้กระทำ 4.2 การกระทำเป็นความผิดต่อกฎหมายเรื่องใด 4.3 จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างไร	1. อาชญากรรมเป็น การกระทำผิดอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดและชุมชน 2. การกระทำผิดอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหาย (Harm) จึงจำเป็นต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (Restore) สภาพจิตใจของผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกในความผิดโดยสังคมเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการลงโทษ 3. วัตถุประสงค์หลักในการกำหนดโทษเป็นการฟื้นฟู (Restore) ชดเชยความเสียหาย หรือผลกระทบจากการกระทำความผิด ได้แก่ “ผู้เสียหาย” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” ได้รับการชดเชย (Restitution) “ผู้กระทำความผิด” และ “ชุมชน” ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และการกลับเข้าสู่สังคม (Reintegration) 4. จุดมุ่งหมายเพื่อ 4.1 ใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยา 4.2 มีวิธีเยียวยาความเสียหายอย่างไรและ “ผลกระทบ” ที่เกิดขึ้นคืออะไร

¹ จูฑารัตน์ เอื้ออำนวย, วรรณกรรมปริทัศน์เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, หน้า 10.

4.3 การดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Amended the Criminal Procedure) เป็นวิธีการดำเนินการแก่ผู้ที่มีพฤติการณ์ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยอาศัยองค์กร หน่วยงานและบุคลากรที่กฎหมายได้กำหนดอำนาจไว้ตามกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแรงงาน กระบวนการยุติธรรมในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามรูปแบบปกติ (Formal Justice)¹ และกระบวนการยุติธรรมแบบทางเลือก (Alternative Dispute Resolutions) โดยเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเท่าเทียมกัน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้ต้องกระทำผิดมาลงโทษ จะต้องกระทำอย่างไร บทบัญญัติที่กำหนดวิธีดำเนินคดีอาญามีอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง เป็นกระบวนการสำหรับการดำเนินคดีแพ่ง เช่น กรณีพิพาทสัญญา ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายแพ่ง การที่จะบังคับให้ ฝ่ายที่พิพาทสัญญาชดใช้ค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมอาญา ประกอบไปด้วย องค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ทนายความ พนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม และราชทัณฑ์ มีกระบวนการขั้นตอน ดังนี้

¹คณิต ณ นคร, ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 11.

4.3.1 กระบวนการขั้นตอนพนักงานสอบสวน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เริ่มต้นจากพนักงานตำรวจ ซึ่งหมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าพนักงานที่สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นส่วนราชการ ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือ ทบวง มีฐานะเป็นองค์กรและอยู่ในบังคับของนายกรัฐมนตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตรวจสอบและสอดส่องดูแลทุกข์ สุขของประชาชน ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดทางกฎหมาย รักษากฎหมาย รวมทั้งดูแลรักษาผลประโยชน์สาธารณะ ตามประมวลกฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและสืบสวนคดีอาญา เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา¹ ตรวจค้นบุคคลและสถานที่ เพื่อหาพยานหลักฐานและจับกุมผู้ต้องหา² เมื่อมีหมายจับ หรือเมื่อพบการกระทำความผิด ซึ่งหน้ามีอำนาจจับกุมผู้ต้องหา เพื่อนำมาดำเนินคดีได้³ ออกหมายเรียกพยาน และผู้ต้องหา เพื่อทำการสอบสวนไว้เป็นพยานหลักฐานในคดี⁴ ยึดวัตถุพยาน เพื่อเป็นพยานหลักฐานคดี⁵ ควบคุมตัวผู้ต้องหา เพื่อทำการสอบสวนในคดีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ต้องหาได้เท่าเวลาที่ถามคำให้การ ถามชื่อ ที่อยู่เท่านั้น ส่วนคดีนอกเหนือจากนั้น หากจำเป็นต้องทำการสอบสวน จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง⁶ ให้ประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน⁷ คดีอาญาที่ระงับลงหรือ

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131.

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 132.

³เรื่องเดียวกัน, มาตรา 78.

⁴เรื่องเดียวกัน, มาตรา 133.

⁵เรื่องเดียวกัน, มาตรา 85.

⁶เรื่องเดียวกัน, มาตรา 87.

⁷เรื่องเดียวกัน, มาตรา 85/1.

เล็กกันในชั้นตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งคดีอาญา ได้แก่ คดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว เช่น คดีฉ้อโกงทรัพย์ และ ยักยอกทรัพย์ เมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับลง¹ คดีที่ตำรวจมีอำนาจเปรียบเทียบปรับ และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับครบถ้วนแล้ว เช่น คดีความผิดฐานพระราชบัญญัติจราจรทางบก เป็นต้น² หลังจากอำนาจควบคุมผู้ต้องหาสิ้นสุดลงแล้ว หากการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จตำรวจต้องนำผู้ต้องหาไปขอฝากขัง หรือ ฝากขังต่อศาล เมื่อศาลอนุญาตให้ฝากขังหรือฝากขังแล้วจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้อยู่ในอำนาจการควบคุมของศาล ศาลจะได้ส่งตัวผู้กระทำความผิดให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์นำตัวไปควบคุมไว้ในเรือนจำต่อไป สำหรับกรณี ผู้ต้องหาได้ประกันตัวในชั้นสอบสวนตำรวจไม่ต้องขออำนาจศาลฝากขังแต่อย่างใดเจ้าพนักงานตำรวจ ทำความเห็นและสรุปสำนวน เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ก็สรุปสำนวนการสอบสวนมีความเห็นทางคดีได้ มีดังนี้³

- 1) สำนวนการสอบสวนการเปรียบเทียบปรับ
- 2) สำนวนชั้นสูตรพลิกศพผู้ตายอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน
- 3) สำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิด
- 4) สำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ผู้ต้องหาหลบหนี
- 5) สำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่พนักงานสอบสวนส่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกล่าวหา
- 6) สำนวนการสอบสวนที่ได้ตัวผู้ต้องหาแต่พนักงานสอบสวนส่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกล่าวหา
- 7) สำนวนการสอบสวนที่ได้ตัวผู้ต้องหาและพนักงานสอบสวนส่งฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกล่าวหา

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 39 (2).

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 37 และมาตรา 38.

³เรื่องเดียวกัน, มาตรา 141 และ มาตรา 142.

8) ส่วนงานการสอบสวนที่ได้ตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดและสอบสวนสั่งฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกล่าวหาหรือบางข้อกล่าวหาต้องประกันตัวที่พนักงานสอบสวนนำส่งพนักงานอัยการสำนักงานอัยการทำความเห็นสั่งฟ้องต่อศาลหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

9) ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหา นั้นถูกขังอยู่แล้ว

4.3.2 กระบวนการขั้นตอนพนักงานอัยการ

องค์กรอัยการประกอบด้วย คณะกรรมการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการอัยการสูงสุด และพนักงานอัยการอื่นโดยสำนักงานอัยการสูงสุด เป็นส่วนราชการที่มีอิสระ ในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น และเป็นนิติบุคคล โดยมีอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชา การแบ่งหน่วยงาน การจัดตั้งและกำหนดท้องที่ของภาคและการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด ให้ทำเป็นประกาศคณะกรรมการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นทนายแผ่นดินประจำศาลต่าง ๆ นอกจากศาลทหารตามกรอบอัตรากำลังของ ก.อ. กำหนดตามความจำเป็นและเหมาะสม ในเรื่องอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ซึ่งอำนาจหน้าที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 14 ดังนี้¹

มาตรา 14 พนักงานอัยการ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) อำนาจและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ
- (2) ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา

และตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ

¹“พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 35 ก (38 ธันวาคม 2553): 4.

(3) ในคดีแพ่ง หรือคดีปกครอง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทน รัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการ ส่วนภูมิภาคในศาลหรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการทั้งปวง กับมีอำนาจและ หน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการ

(4) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้อง ในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใด ถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการ โดยชอบด้วย กฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้

(5) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือกรณีมีข้อพิพาทที่ต้องดำเนินการทาง อนุญาโตตุลาการที่หน่วยงานของรัฐซึ่งมิได้กล่าวใน (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงาน ของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นคู่กรณีและมีใช้กรณี ที่ เป็นข้อพิพาทกับรัฐบาลหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง เมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างให้ก็ได้

(6) ในคดีที่ราษฎรฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้

(7) ดำเนินการตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาเฉพาะ ในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ

(8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไป ดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดี ในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้นในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงาน- อัยการ

(9) อำนาจและหน้าที่อื่นตามที่ ก.อ. ประกาศกำหนดหรือเห็นชอบเพื่อ ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมติคณะรัฐมนตรี

(10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 14 (3) (4) และ (5) พนักงานอัยการจะออกคำสั่งเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำก็ได้ แต่จะเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้

พนักงานอัยการตำแหน่งใดมีอำนาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้เพียงใดให้เป็นไปตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.อ.

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่เฉพาะในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นใดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสาร หรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้ มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งมิใช่การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมกันทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวนให้พนักงานอัยการ มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในการค้น การจับ และการคุมขังอาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการก็ได้

4.3.3 กระบวนการขั้นตอนศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการดำรงอำนาจอธิปไตย และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยการอำนวยความยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการคดีของศาลยุติธรรม งานส่งเสริมตุลาการ และงานวิชาการ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่ศาลยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีการวมทั้งการเสริมสร้างให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ¹

ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ภายใต้ระบบการบริหารจัดการคดีแบบนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและบัญญัติถึงสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม เริ่มจากผู้เสียหายถูกกล่าวหาและแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อสืบสวนหาข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่าง ๆ พร้อมความเห็นสั่งฟ้องต่อพนักงานอัยการ ตรวจสำนวนมีความเห็นสั่งฟ้องต่อศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมมีหน้าที่สืบพยานตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยผ่านระบบการบริหารจัดการคดีแบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง การกำหนดแนวทางการพิจารณาคดี การนัดตรวจพยานหลักฐาน รวมทั้งการจัดระบบประสานงานพยานหรือการเตรียมความพร้อมของพยานหลักฐานเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยประธานศาลฎีกาได้วางนโยบายด้านการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มุ่งเน้นการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้หลักนิติธรรมให้เป็นไปอย่างเปิดเผยถูกต้องตามกฎหมาย มีมาตรฐานที่ชัดเจนและเหมาะสมแก่ประเภทคดี ส่งเสริมให้ผู้พิพากษามีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริง สนับสนุนให้ผู้พิพากษาใช้แนวทาง

¹สำนักงานศาลยุติธรรม, ศาลยุติธรรมฉบับประชาชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553), หน้า 29.

การลงโทษหรือการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่หลากหลาย โดยใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีและผู้กระทำความผิดแต่ละราย สนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยส่งเสริมและพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราวตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยนำมาตรการหรือวิธีการที่สามารถป้องกันการหลบหนีมาใช้แทนการเรียกหลักประกัน เสริมบทบาทของศาลยุติธรรมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หลังจากการนำสืบพยานได้ข้อเท็จจริงแล้ว ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาไม่ว่าจะพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง หากพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าวก็มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายในอายุความอุทธรณ์หรือฎีกา หรือการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการถอนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹ ก็ได้

ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาลมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ คือ

(1) การพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล

ศาลยุติธรรม ได้ปรับระบบการบริหารจัดการคดีแบบนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและบัญญัติถึงสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม เพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการจำแนกประเภทคดี การตั้งศูนย์นัดความ เพื่อจัดสรรวันนัดสืบพยานของศาลที่มีจำกัดให้มีประสิทธิภาพ การสร้างระบบใกล้เคียงข้อพิพาทการนัดพร้อมเพื่อประชุมคดี การกำหนดแนวทางการพิจารณาคดี การนัดตรวจพยานหลักฐาน รวมทั้งการจัดระบบประสานงานพยานหรือการเตรียมความพร้อมของพยานหลักฐาน เพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยประธานศาลฎีกาได้วางนโยบายด้านการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มุ่งเน้นการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้หลักนิติธรรมให้เป็นไปอย่างเปิดเผยถูกต้องตามกฎหมาย มี

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 35.

มาตรฐานที่ชัดเจนและเหมาะสมแก่ประเภทคดี ส่งเสริมให้ผู้พิพากษามีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริง สนับสนุนให้ผู้พิพากษาใช้แนวทางการลงโทษหรือการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่หลากหลาย โดยใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีและผู้กระทำ ความผิดแต่ละราย สนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยส่งเสริมและพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราวตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยนำมาตรการหรือวิธีการที่สามารถป้องกันการหลบหนีมาใช้แทนการเรียกหลักประกัน เสริมบทบาทของศาลยุติธรรมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

การฟ้องคดีอาญากรณีความผิดอาญาแผ่นดิน การยื่นคำฟ้องเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการคดีเป็นโจทก์คนหนึ่งที่ยื่นฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (1) เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้ว ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีและสืบพยานต่อไปโดยมีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ การคุ้มครองจำเลยในการต่อสู้คดี จำเลยจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาและสืบพยานต้องทำอย่างเปิดเผยในศาลและต่อหน้าจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 และในการพิจารณาคดีและการสืบพยานรวมทั้งการพิพากษาคดี ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีของคดี กระณีมีการยื่นคำฟ้องต่อศาล ศาลจะทำการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อวินิจฉัยคดีที่นำมาฟ้องต่อศาลในเบื้องต้นว่ามีมูลหรือไม่มีมูล เป็นกระบวนการกลั่นกรองที่จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแยกออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง และกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้อง¹ กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ตามกฎหมายศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลจะสั่งไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ ในทางปฏิบัติศาลจะไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องเพราะถือว่าได้มีการกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการมาก่อนแล้ว เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้วผู้ถูกฟ้องตกอยู่ในฐานะจำเลยทันที กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองนี้ ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี เว้นแต่หากคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันแล้ว ศาลจะไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ กระบวนการไต่สวนมูล

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 162.

ฟ้อง นั้น ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องกลับหลังจำเลย จำเลยจะไปศาลหรือไม่ก็ได้ ห้ามศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนการประทับรับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยตกอยู่ในฐานะเช่นนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 ถ้าศาลเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะพิพากษายกฟ้องซึ่ง โจทก์มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้ตามกฎหมาย แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีมีมูล ศาลจะประทับรับฟ้องไว้พิจารณาและผู้ถูกฟ้องตกเป็นจำเลยตั้งแต่นั้นไม่ว่าจะได้ตัวจำเลยมาหรือไม่ กรณีไม่ได้ตัวจำเลยมา ศาลจะออกหมายเรียกหรือหมายจับ

(2) การพิพากษาคดีอาญาของศาล

เมื่อศาลสืบพยานจนได้ข้อยุติว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องศาลต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งและอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในเวลา 3 วัน นับแต่วันเสร็จคดีเว้นแต่มีเหตุอันควร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีคำพิพากษาหรือคำสั่งมีเพียง 2 ลักษณะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 คือ พิจารณายกฟ้อง ศาลจะพิพากษายกฟ้องโจทก์และปล่อยตัวจำเลยไปเมื่อพิจารณาแล้วได้ข้อเท็จจริงยุติว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่ได้เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ ลักษณะที่สอง พิจารณาลงโทษจำเลย เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจนปราศจากข้อสงสัย และไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมาย ให้ศาลลงโทษแก่จำเลยตามความผิด

(3) การใช้ดุลพินิจพิจารณารอการลงโทษจำคุกในชั้นศาล

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษ เป็นการวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ถ้ากระทำความผิดควรลงโทษมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงหลักการหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษตามกฎหมายอาญา คือ การลงโทษเพื่อทดแทน เพื่อข่มขู่ หรือเพื่อปรับปรุงแก้ไข การให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดี ศาลจะลงโทษจำคุกเพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นคนดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 56 โดยแนบหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิดหรือเหตุอันควรปราณี เช่น บันทึบการตกลงชดใช้ค่าเสียหายเพื่อบรรเทา

ผลร้าย สำเนาทะเบียนบ้าน หรือสูติบัตรซึ่งแสดงว่ามีบุตรต้องอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น แต่ทั้งนี้ศาลอาจลงโทษจำคุกและปรับ แต่รอการลงโทษจำคุกไว้ โดยกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ ด้วยการให้จำเลยไปรายงานตัวหรือทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ด้วยหรือไม่เพียงใดก็ได้ และจำเลยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น โดยเคร่งครัด หากมีเจตนาแล้วศาลอาจนำโทษจำคุกที่รอไว้้นนั้นมาลงแก่จำเลยได้ การขอให้ศาลรอการลงโทษจำคุกนี้ เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติ ดังนั้น การที่ศาลได้ ตัดสินคดีและลงโทษ (Punishment) ผู้กระทำความผิดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของ กระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล อันเป็น หน้าที่หลักของกรมราชทัณฑ์ แต่การลงโทษบางอย่าง เช่น โทษจำคุก ซึ่งเป็นการลงโทษ ที่มีลักษณะเป็นการตัดออกจากสังคมชั่วคราว เพื่อลงโทษและปรับปรุงแก้ไขผู้นั้น แต่ โทษจำคุกอาจถูกทดแทนด้วยทางเลือกอื่นได้ เช่น การคุมความประพฤติ ซึ่งเป็น ทางเลือกที่ชอบด้วยกฎหมายแทนการลงโทษจำคุก อีกทั้งยังเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดตามหลักแนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษด้วย

(4) การอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาล

ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วคู่ความไม่เห็นด้วยกับ คำพิพากษานั้น คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมี คำพิพากษาหรือคำสั่ง เว้นแต่คดีนั้นต้องห้ามให้อุทธรณ์หรือฎีกา คำพิพากษาของศาล ฎีกา ถือเป็นที่สุดของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล และจะต้องมีการบังคับคดีตาม คำพิพากษานั้น เว้นแต่จะมีการอุทธรณ์¹

4.3.4 กระบวนการขั้นตอน พนักงานคุมประพฤติ

การคุมประพฤติ (Probation) เป็นมาตรการหนึ่งของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม โดยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการสืบเสาะและพินิจ (Presentence Investigation) ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังทาง สังคมของจำเลยตลอดจนพฤติกรรมในคดีก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยพนักงาน-

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 198.

คุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการตามคำสั่งศาล การนำข้อเท็จจริงที่ได้มาประมวลวิเคราะห์ และทำรายงานเสนอต่อศาลพร้อมทำความเข้าใจและข้อเสนอแนะว่า วิธีการใดจึงจะเหมาะสมกับจำเลยรายนั้น¹ เพื่อศาลจะได้ใช้ประกอบดุลพินิจในการพิพากษาพิจารณาคดีเป็นรายบุคคลไปส่วนขั้นตอนการควบคุมและสอดส่อง (Supervision) เป็นกระบวนการภายหลังจากศาลใช้ดุลพินิจในการพิพากษาผู้กระทำผิดแล้วว่า บุคคลนั้นยังไม่สมควรได้รับโทษจำคุก จึงให้รอกำหนดโทษหรือรอลงโทษไว้ก่อน โดยมีการกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ และให้พนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ควบคุมดูแล แนะนำช่วยเหลือหรือตักเตือนในเรื่องความประพฤติ การศึกษา การประกอบอาชีพ การบำเหน็จตามหลักจิตวิทยา การบำบัดรักษาทางการแพทย์ การให้การศึกษา การฝึกอาชีพ การอบรมศีลธรรม ตลอดจนการให้การสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ ที่พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้กระทำผิดนั้น ๆ พร้อมกับนำทรัพยากรในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือโดยจัด กิจกรรมชุมชน (Community Affairs) โดยยึดหลักอาชีวศึกษา และทันตวิทยาแนวใหม่ เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ ยังเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากวิธีการลงโทษมาเป็นวิธีการแก้ไขบำบัดพร้อมกับเปลี่ยนแนวคิดจากการลงโทษจำคุกเป็นวิธีการเลี้ยงการจำคุก โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การคุมประพฤติจึงไม่ได้เป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยตรง เหมือนดังเช่นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในชั้นตำรวจ อัยการ และศาล แต่เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญครอบคลุมทั้งใน ขั้นตอนก่อนและหลังการพิพากษาคดีของศาล ทั้งนี้เพื่่มุ่งหวังให้จำเลยได้กลับตัวเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่ชุมชนและไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

4.3.5 กระบวนการขั้นตอนราชทัณฑ์ (Corrections)

กรมราชทัณฑ์ มีบทบาทหน้าที่อยู่ 2 ประเภท คือ ควบคุมผู้ต้องขัง และบำบัด ฟื้นฟู และแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง ราชทัณฑ์ หรือเรือนจำ (Corrections or Prison)

¹เดชา สังขวรรณ, ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในระบบงานคุมประพฤติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 87.

เป็นกิจกรรมของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานผู้รับภาระหน้าที่ในการควบคุมผู้กระทำความผิดทั้งในระหว่างการสอบสวน การพิจารณาคดี และเมื่อศาลตัดสินว่ามีความผิดแล้ว คนเหล่านั้นจะถูกส่งตัวเข้าไปอยู่ในเรือนจำ (Prison) หรือสถานกักขัง โดยควบคุมไว้ในเรือนจำ ททัสถาน สถานกักขัง หรือสถานกักกัน เพื่อมิให้ผู้ต้องโทษหรือผู้ต้องคำพิพากษา หรือถูกศาลใช้วิธีเพื่อความปลอดภัยไปสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม และมุ่งพัฒนาพฤตินิสัยคนเหล่านี้¹ คนเหล่านี้มีปริมาณมากขึ้นตามจำนวนคดี พนักงานเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานที่กักขัง หัวหน้าเจ้าพนักงานกักขัง การปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขัง การเลื่อนหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุกและการพักการลงโทษ พ.ศ. 2559 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 30 สิงหาคม 2559 เป็นต้นไป เป็นการปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขัง การเลื่อนหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุก และการพักการลงโทษ²ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและป้องกันผลกระทบด้านความปลอดภัยให้กับสังคมในกระบวนการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เพื่อคืนคนดีสู่สังคม การออกระเบียบนี้ได้อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช พ.ศ. 2479 มาตรา 11 มาตรา 22 ทวิ มาตรา 72 (5) และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 20 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

¹กรมราชทัณฑ์, รวมกฎหมายราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับและประกาศที่เกี่ยวข้อง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2556), หน้า บทนำ.

²กรมราชทัณฑ์, “หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขช 0706.3/27116 เรื่อง ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขังการเลื่อนหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุก และการพักโทษ พ.ศ. 2559,” 30 กันยายน 2559.

การจำแนกผู้ต้องได้แก่การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขึ้นพื้นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการกลั่นกรองผู้ต้องขัง โดยมีการจัดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อแบ่งระดับการควบคุมและการจัดกลุ่มผู้ต้องขังตามความเหมาะสมในการแก้ไขในการวางมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อดำเนินการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะและความประพฤติของผู้ต้องขัง¹ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์ การวางแผน การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคนตามความเหมาะสมกับหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยต่าง ๆ และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มีวัตถุประสงค์เพื่อการวางแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังแต่ละคนตามความเหมาะสมเพื่อมิให้ผู้ต้องขังหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ รวมถึงการให้การสงเคราะห์ ช่วยเหลือผู้ต้องขังในเบื้องต้น เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ โดยมอบหมายให้เจ้าพนักงานเรือนจำอย่างน้อยหนึ่งคนปฏิบัติงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยจะต้องเป็นนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำอื่นที่ผ่านการฝึกอบรมด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์ ติดตามประเมินผลและจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำตามความเห็นของคณะกรรมการตาม ข้อ 15 โดยให้จัดกิจกรรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามลำดับความสำคัญ ข้อมูลที่ได้จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทุกด้านให้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาการเลื่อนหรือลดชั้น การย้ายผู้ต้องขัง การงานของผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุกและการให้ประโยชน์ของผู้ต้องขังอย่างอื่นตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ โดยมีหลักเกณฑ์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขัง โดยการจัดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม ให้คำนึงถึงกำหนดโทษ² พฤติการณ์ในการกระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล ลักษณะและความ

¹ อัจฉริ ชูตินันท์, เรื่องเดิม, หน้า 196.

² สำนักงานศาลยุติธรรม, “หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 833 เรื่องซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขังการเลื่อนหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุก และการพักโทษ พ.ศ 2559,” 22 ธันวาคม 2559.

รุนแรงของคดี การกระทำผิดวินัยในระหว่างคุมขัง ความประพฤติในระหว่างคุมขัง และระยะเวลากำหนดโทษคุมขังที่เหลือการจัดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขให้คำนึงถึงประวัติการถูกดำเนินคดีอาญาจำนวนครั้งที่ต้องโทษจำคุกรวมครั้งปัจจุบัน พฤติการณ์ในการกระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล ความสัมพันธ์กับครอบครัว ความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกาย และทางจิต อายุ สัญชาติ ความเป็นอาชญากรโดยสันดาน ความสำนึกผิด รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่อาจเป็นประโยชน์แก่การแก้ไข โดยคำนึงถึงปัจจัย ด้าน เพศ อายุ สถานะแห่งคดี ข้อหาหรือความผิดที่ได้กระทำ กำหนดโทษของผู้ต้องขัง ความเจ็บป่วย การเป็นที่กระทำความผิดในคดีเดียวกัน ผู้ต้องขังที่ไม่นำมาอยู่รวมกันกับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตน¹ โดยจะก่อนการร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่น ซึ่งควรจะแยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือแยกคุมขังต่างหาก การปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบกระบวนการขั้นตอน วิธีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะต้องผู้ต้องขังและการแยกคุมขังให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด โดยมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน ผู้อำนวยการส่วน หัวหน้าฝ่ายหรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีความรู้ความชำนาญด้านการควบคุมการพัฒนาจิตใจ การศึกษา การฝึกวิชาชีพหรือด้านสาธารณะสุข โดยให้จำนวนรวมกันไม่น้อยกว่าห้าคน เป็นกรรมการ ทั้งนี้ให้เรือนจำประสานงานหน่วยงานภายนอก ได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สถานศึกษา โรงพยาบาลหรือหน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรมในพื้นที่หน่วยงานภาคสังคมที่มีภารกิจเกี่ยวเนื่องกันในการควบคุมแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังรวมถึงชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ส่งผู้แทนที่มีความรู้ความชำนาญในด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ สาธารณสุข การศึกษา หรือกระบวนการยุติธรรมเข้าร่วมเป็นกรรมการ ไม่น้อยกว่าสามคน หรือเป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำ คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีอำนาจหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์พฤติการณ์ผู้ต้องขังจากประวัติข้อมูลที่เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

¹ธงชัย ทศพล, ข้อวิเคราะห์เสนอแนะเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), หน้า 1-2.

เสนอ หรือจากแหล่งข้อมูลอื่น ประกอบรวมในข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเพื่อประกอบความเห็นในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง วางแผนเพื่อให้เรือนจำปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับตัวผู้ต้องขังและทรัพยากรภายในเรือนจำ ติดตามผลการจำแนกลักษณะปรับแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหรือจำแนกลักษณะซ้ำ สถานที่เรือนจำมีการจัดแบ่งสถานที่ออกเป็นส่วน ๆ โดยให้มีสิ่งกีดกันหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้น ๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งขึ้นนั้น หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำได้ ก็ให้พยายามแยกคุมขังให้ใกล้เคียงกัน โดยจัดให้มีแดนแรกรับหรือสถานที่แรกรับสำหรับแยกผู้ต้องขังที่เข้ามาใหม่และผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำอื่นไว้โดยเฉพาะที่รอกการจำแนกลักษณะทั้งนี้ให้มีสิ่งกีดกันหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้น ๆ หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำได้กล่าวนี้ได้ก็ให้พยายามแยกควบคุมให้ใกล้เคียงกัน¹

การปฏิบัติต่อผู้กักขังของกรมราชทัณฑ์มีการปรับปรุงเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กักขัง ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506 อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กักขัง พ.ศ. 2549 ตามระเบียบนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานที่กักขัง หัวหน้าเจ้าพนักงานกักขัง เจ้าพนักงานกักขัง² โดยผู้อำนวยการสถานที่กักขังมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบกิจการสถานที่กักขังโดยทั่วไป และมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือพนักงานเจ้าหน้าที่ตลอดจนผู้ต้องกักขังทั้งปวงที่อยู่ในสังกัดของสถานที่กักขังนั้น นอกจากนี้มีหน้าที่ ตรวจการสถานที่กักขัง ควบคุมพนักงานเจ้าหน้าที่และผู้ต้องกักขังให้เป็นไปตามที่กฎหมายระเบียบกำหนดไว้ มีการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ต้องกักขัง เปิดโอกาสให้ร้องทุกข์ได้

¹ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัณฑวิทยา* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิชการพิมพ์, 2523), หน้า 330.

²“ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2549,” *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 123 ตอนที่ 127ง (7 ธันวาคม 2549): 2.

โดยสะดวกตามที่กฎหมายระเบียบกำหนด¹ โดยจัดแบ่งหน้าที่ออกเป็น ส่วน ๆ มี
ผู้อำนวยการสถานที่กักขังเป็นผู้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ในสังกัดไปดำเนินการ
ควบคุมหรือจัดทำ² ดูแลรักษาและบูรณะสถานที่และทรัพย์สินของสถานที่กักขัง
ควบคุมดูแลการทะเบียนบัญชีของสถานที่กักขัง ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของ
ผู้ต้องกักขัง ตรวจตราป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องกักขัง ตลอดจนการหลบหนี
และจับกุมเมื่อมีการกระทำผิดอาญา จัดการและควบคุมการทำงานของผู้ต้องขัง จัดการ
การศึกษา ตลอดจนการอบรมผู้ต้องกักขัง ดูแลการอนามัยของผู้ต้องกักขังการสุขภาพ
ของสถานที่กักขัง และจัดการให้เป็นไปตามคำแนะนำของแพทย์ เปิดโอกาสให้ผู้กักขัง
ร้องทุกข์ได้โดยสะดวก ตามที่กฎหมายระเบียบกำหนดไว้ ผู้ต้องกักขังคือ ผู้ที่ถูกกักขัง
ตามหมายกักขังของศาล คือ บุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ผู้ต้องกักขังแทน
ค่าปรับ ผู้ต้องกักขังแทนโทษ³

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25)
พ.ศ. 2559 “ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร. ให้ไว้ ณ วันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2559 เป็นปีที่ 71 ใน
รัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราช-
โองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย-
อาญาจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและ
ยินยอมของ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ⁴ โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการบังคับโทษปรับใน
เรื่องการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับยังไม่ได้กำหนด
ไว้และ การกำหนดอัตราเงินในการกักขังแทนค่าปรับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สอดคล้อง
กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ
ดังกล่าวให้ชัดเจนเพื่อให้ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติได้ รวมทั้งกำหนดอัตราเงิน

¹“ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2549,” หน้า 2.

²เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴“พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 25),”

ในการกักขังแทนค่าปรับให้สอดคล้องกับค่าแรงขั้นต่ำและภาวะเศรษฐกิจ¹ ส่วน
บทบัญญัติว่าด้วยการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟู
ผู้กระทำความผิดที่ไม่ควรถูกส่งเข้าสู่ระบบเรือนจำ ยังไม่มีการนำมาใช้กับผู้ที่จะถูก
ลงโทษปรับรวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแม้เพียงเล็กน้อยหรือมิใช่
ผู้กระทำความผิดคดีนี้ได้รับโอกาสในการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ ทำให้มี
ผู้ต้องถูกจำคุกกระยะสั้นอยู่ในเรือนจำเป็นจำนวนมาก สมควรแก้ไขหลักเกณฑ์ในเรื่อง
ดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ปัจจุบันมีการใช้ผู้ที่มีความอ่อนแอทางร่างกาย
หรือจิตใจ หรือผู้ที่อยู่ในภาวะจำยอมให้กระทำความผิดมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่สร้าง
ความเสียหายให้แก่ผู้ที่เป็นเหยื่อของอาชญากรรม ยังทำให้ผู้ที่ถูกใช้ซึ่งไม่มีมูลเหตุจูงใจ
ในการกระทำความผิดมาก่อนต้องกระทำความผิดและได้รับโทษ ทั้งอาจต้องตกอยู่ใน
ภยันตรายและได้รับความเดือดร้อนต่อตนเองและครอบครัว สมควรกำหนดให้ผู้ใช้ใน
กรณีดังกล่าวต้องรับโทษหนักขึ้น และให้มีมาตรการลดโทษแก่ผู้ถูกใช้หรือผู้กระทำตาม
คำโฆษณาหรือประกาศแก่บุคคลทั่วไปให้กระทำความผิดที่ได้เปิดเผยข้อมูลสำคัญจน
สามารถดำเนินคดีต่อผู้ใช้หรือผู้โฆษณาหรือประกาศดังกล่าวด้วย

4.4 การไกล่เกลี่ยคดีอาญา

การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นการที่คู่กรณีพยายามที่จะ
แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างกันโดยความช่วยเหลือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สาม
ที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย² การไกล่เกลี่ย ตามความหมายพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน³ พ.ศ. 2542 หมายถึง “พูดจาให้ปรองดองกัน พูดให้ตกลงกัน

¹“พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 25),”
เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

²ประเวศ วะสี, การยุติความขัดแย้ง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค,
2546), หน้า 15.

³ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม พ.ศ. 2542 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
นานมีบุ๊คสพับลิเคชั่น, 2546), หน้า 46.

ลูปได้ ทำให้เรียบร้อย ทำให้เสมอกัน” การไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักกระจับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม หมายถึง วิธีการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่สามที่เรียกว่า “ผู้ไถ่เกลี่ย” ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือ เสนอแนะแนวทาง และหาทางออกให้กับคู่พิพาทเพื่อตกลงประนีประนอมยอมความกัน “จากนิยามดังกล่าว” การไถ่เกลี่ย คือ การระงับข้อพิพาททางเลือกนอกเหนือจากการระงับข้อพิพาทในกระบวนการศาลยุติธรรม การไถ่เกลี่ยจึงเป็นการจัดการความขัดแย้งระหว่างคู่พิพาทเบื้องต้น ทั้งนี้คู่พิพาททุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่การไถ่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทโดยมีผู้ไถ่เกลี่ยเป็นบุคคลที่สามที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทหรือไม่มีความสัมพันธ์กับคู่พิพาทคอยประสานความเข้าใจระหว่างคู่พิพาทพร้อมช่วยแสวงหาทางออกของข้อพิพาทโดยมีหน้าที่ในการตัดสินชี้ขาดพิพาท¹

4.4.1 หลักศาสนากับกระบวนการไถ่เกลี่ย

การนำหลักธรรมมาปรับใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เพราะหลักศาสนาทุกศาสนาจะมุ่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข สอนให้รู้จักการเสียสละ การให้อภัย นำไปสู่ความสงบสุขและสมานฉันท์ การนำหลักศาสนาใช้กับกระบวนการไถ่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบกระบวนการปฏิบัติงานและพัฒนากระบวนการไถ่เกลี่ย เพื่อเกิดการประสานเครือข่ายทางวิชาการและร่วมกันปฏิบัติงานไถ่เกลี่ยคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเกิดความสงบสุขลดปัญหาอาชญากรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4.4.1.1 การไถ่เกลี่ยคดีอาญาเชิงพุทธ

ในการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกได้เป็น 3 วิธี คือ (1) การเจรจาไถ่เกลี่ยคนกลาง (2) อภัยทาน และ (3) ทางเลือกอื่นตามแนวทางแห่งพระวินัย ได้แก่ การไต่สวน การประนีประนอม การใช้เสียงข้างมาก และ

¹พรณยง พุฒิภาส, กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก การจัดการความขัดแย้งกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท (กรุงเทพมหานคร: สำนักกระจับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550), หน้า 27.

การพิจารณาตัดสินโดยสังฆสภา หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธมุ่งสอนให้คนเป็นคนดี ส่วนหลักธรรม สำหรับแก้ปัญหาความขัดแย้งระดับสังคม เรียกว่า สาราณียธรรม 6 ประการ อันเป็นหลักธรรมให้ระลึกถึงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจกันและกัน อันประกอบด้วย¹

1) เมตตาทายกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาทายกรรมในกลุ่มเพื่อน รวมทั้งในสมาชิกของหมู่คณะและสังคม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวิจารณ์กรรม หมายถึง การช่วยเหลือแจ้งสิ่งที่ เป็นประโยชน์ช่วยแนะนำสั่งสอนและตักเตือนด้วยความปรารถนาดี และกล่าววาจาจากสุภาพ แสดงถึงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) เมตตาโมกกรรม หมายถึง การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มเพื่อและสมาชิกของหมู่คณะทั้งหลายมองเพื่อและสมาชิกของหมู่คณะในแง่ดีรวมทั้งแสดงความชื่นชมยินดีในผลสำเร็จของเพื่อและสมาชิกคนอื่นในหมู่คณะด้วยความจริงใจ

4) สาธารณโภคี หมายถึง การได้สิ่งขอใดมาก็แบ่งปันใช้หรือบริโภค แต่ต้องเป็นของที่ได้มาด้วยความชอบธรรม แม้ของที่ได้มาด้วยความชอบธรรมนั้นมีจำนวนเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้แต่เพียงผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้บุคคลอื่นได้มีส่วนใช้สอยหรือบริโภคร่วมกัน

5) สีลสามัญญตา หมายถึง เป็นผู้มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

6) ทิฐิสามัญญตา หมายถึง เป็นผู้มียุติหรือความเห็นที่ดีงามร่วมกับเพื่อนทั้งต่อหน้าและลับหลังก็ไม่มีความคิดเห็นเป็นอย่างอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความคิดเห็นถูกต้องและเห็นชอบร่วมกันในประเด็นที่เป็นหลักการสำคัญจะนำไปสู่ความหลุดพ้น ความหมดสิ้นไปแห่งปัญหา หรือแนวทางการขจัดปัญหา

¹วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ, การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนีประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556), หน้า 85-87.

สารนิยธรรมทั้ง 6 ประการ ทำให้บุคคลระลึกถึงกันและกัน เป็นที่รักของกันและกันมีความเคารพยำเกรงซึ่งกันและกันช่วยให้เกิดความกลมกลืน สามัคคีกัน สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันได้ ทำให้ไม่มีข้อพิพาทและสร้างความ เป็นปึกแผ่นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันได้อย่างยั่งยืน¹

การไถ่เกลี่ยคดีอาญามีความสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง “สัมมาสังกัปปะ” อันหมายถึง ความดำริชอบหรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้อง ตรงข้าม กับความดำริผิดหรือมิจฉาสังกัปปะ 3 อย่าง คือ

- 1) กามวิตก คือ พัวพันติดข้องอยู่ในสิ่งสนองความต้องการทาง ประสาทสัมผัสทั้งห้า
- 2) พยาบาทวิตก คือ ความดำริที่ประกอบด้วยความเกลียดแค้น ชิงชัง ขัดเคืองไม่พอใจ คิดเห็นมองในแง่ร้าย มองผู้อื่นเป็นศัตรูมากระทบกระทั่งมีโทษ และ ความพยาบาท (ตรงข้ามกับเมตตา) และ
- 3) วิหิงสาวิตก คือ ความดำริในทางที่จะเบียดเบียนทำร้าย ตัณดรอน และทำลาย อยากไปกระทบกระทั่งรุกรานผู้อื่น อยากทำให้เขาประสบความทุกข์ ยากเดือดร้อน (ตรงข้ามกับกรุณา)

หลักมิจฉาสังกัปปะทั้งสามลักษณะ โดยเฉพาะหลักพยาบาท วิตกและวิหิงสาวิตก มีลักษณะกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนที่มุ่งลงโทษ ผู้กระทำผิดเป็นการแก้แค้นก่อให้เกิดความอาฆาตพยาบาทสร้างความขัดแย้งเป็นปัญหา ต่อสังคม การใช้วิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นการปฏิบัติตาม หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยให้ “ผู้กระทำผิด” ได้เรียนรู้หลักสัมมาทิฐิด้วยการ “รับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน” คือการชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สินหรือบริการ ขณะที่ “เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน” เรียนรู้หลักสัมมาสังกัปปะที่ว่า “เวรย่อมระงับ ด้วยการไม่ จองเวร” สร้างความปรองดองความสมานฉันท์สร้างความสันติสุขในสังคม การแก้ความขัดแย้งโดยอาศัยหลักธรรม การมีเมตตาต่อการไม่มีความพยาบาทผูกใจ

¹จ่านอง อธิวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548), หน้า 134-136.

เจ็บหรือโกรธเคืองกันเป็นรากฐานการสลายความเห็นแก่ตัวเป็นเบื้องต้น รู้จักให้อภัย สร้างจิตสำนึกมีความเมตตา กรุณาเมตตา รู้จักการเสียสละหรือการแบ่งปันกัน และปรับพฤติกรรมรวมทั้งความคิดเห็นผุดออกจากกันและกัน และยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ที่ดีร่วมกัน โดยทุกฝ่ายจะต้องเข้าใจเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นหลักของกฎแห่งกรรม ก็ต้องแก้ไขด้วยการให้อภัยของฝ่ายผู้เสียหายและต้องชดใช้กรรมของผู้กระทำความผิด¹

พระพุทธศาสนาเห็นว่า จิตของมนุษย์เป็นสิ่งบริสุทธิ์มาแต่เดิม แต่การก่ออกุศลกรรม หรือการกระทำอาชญากรรม เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลงที่มาครอบงำจิตใจ ทำให้จิตใจเศร้าหมองและไปฝึกฝ่ายอกุศล ส่งผลต่อการคิด ชั่ว พุศชั่ว ทำชั่ว ดังนั้น การแก้ไขย่อมทำได้โดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยใช้หลักศีล สมาธิและปัญญา รวมถึงหลักเมตตาธรรม เข้าไปปรับพฤติกรรม และเพื่อให้หลุดพ้นจากอำนาจของตัณหา มานะ ทิฐิ อันเป็นการระงับความขัดแย้งโดยสันติวิธี สร้างความปรองดองสมานฉันท์ ซึ่งหลักธรรมขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เป็นการเข้าใจในหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มนุษย์ทุกคนเกิดมามีกรรมเป็นตัวกำหนด ทุก ๆ ชีวิต หนีไม่พ้นกับคำว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย (ไปไม่กลับ กลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น) รัก โลภ โกรธ หลง ชีวิตคือบทละคร สุข ทุกข์ เศร้า เสียใจ โลกใบนี้คือละครโรงใหญ่ มนุษย์เป็นตัวละครที่แสดง มีธรรมชาติเป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้าง มีกรรมเป็นบทที่แสดง เจ้ากรรมนายเวรเป็นผู้กำกับ มีแสง สี เสียง เป็นเครื่องมือถ่ายทำ หากได้เข้าใจในสังขารเหล่านี้ มีเกิดก็ต้องมีดับไม่มีอะไรแน่นอน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นมันเป็นเช่นนั้นเอง จะเห็นได้ว่าหลักพุทธศาสนาสร้างความรู้ความเข้าใจก่อให้เกิดความไม่เห็นแก่ตัวเป็นขั้นบันไดสู่ความปรองดองสมานฉันท์ได้มาก ความสุขที่เกิดจากการเป็นผู้ให้ สร้างบุญสร้างกุศล การสะสมบุญนำสุขมาให้สร้างความสงบสุขและสันติวิธีอย่างที่ว่าความสุขที่แท้จริงคือความสงบสุข²

¹วิชย ช้างหว่าหน้า และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 83.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 82-85.

4.1.1.2 การไถ่เกลียดคืออาญาแนวทางศาสนาอิสลาม

การไถ่เกลียดข้อพิพาทในอิสลาม ศาสนาอิสลามมีแนวความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของโครงสร้างของโลกขึ้นอยู่กับคุณภาพและคุณธรรม ภายใต้หลักการให้อภัยถือเป็นรากฐานที่สำคัญของผู้ที่มีความศรัทธา จากคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงฐานภาพของผู้ที่ให้อภัยโทษและมีความเมตตาต่อกัน โดยได้บัญญัติไว้ในบทอัลบะลัค โองการที่ 17-18 ความว่า “ดังนั้นบุคคลที่เป็นผู้ศรัทธา ที่ตักเตือนกันในเรื่องของความอดทน และความเมตตาต่อกันนั้น พวกเขาเหล่านั้นเป็นกลุ่มชนที่อยู่ทางฝ่ายขวา (กลุ่มชนที่ทำความดีงาม)”¹

อิมามอะลี (อ.) กล่าวว่า ความโกรธจะทำให้สติสูญสิ้นไป และจะนำพามนุษย์ออกจากทางที่ถูกต้อง “ความโกรธที่รุนแรงนั้นจะทำลายเหตุผล หลักฐานและข้อพิสูจน์ และจะทำให้สติปัญญากับความเข้าใจสูญสลายไป”²

ท่านศาสดา (ซ็อลฯ) และบรรดาอิมาม (ผู้นำ) ผู้เป็นแบบอย่างในการประพฤติตนเป็นคนดี มีหลักคำสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้หลาย ๆ แห่งด้วยกัน เช่น ท่านศาสดา (ซ็อลฯ) กล่าวว่า “บุคคลใดที่อภัยโทษให้กับความผิดพลาดของผู้อื่น พระผู้เป็นเจ้าจะประทานเกียรติยศให้แก่เขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เนื่องด้วยการอภัยโทษดังกล่าวนี้” “จงอภัยให้แก่กันและกัน ซึ่งจะทำลายความอาฆาตและความเคียดแค้นที่พวกท่านมีต่อกันให้หมดสิ้นไป” ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการไถ่เกลียดปรองดองเป็นสิ่งสำคัญได้กำหนดไว้ในเรื่อง อัล-กุรอาน บทอัน-นิซาอฺ โองการที่ 114 ได้เน้นถึงการไถ่เกลียดปรองดองว่า “ไม่มีความดีเป็นส่วนใหญ่ในการซุบซิบ (พุดคุ้ย) ของพวกเขา นอกจากผู้ที่ใช้ให้กระทำความดี หรือไถ่เกลียดในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และผู้ใดกระทำดังนั้นเพื่อความพึงพอใจของพระองค์ อัลลอฮ์ แน่นอน เราจะทำให้ผล

¹ไพบุลย์ ไพทยทัต และอุษา จิตต์คำริ, หลักศาสนากับการไถ่เกลียดข้อพิพาท ศูนย์วิทยการระงับข้อพิพาททางเลือก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับ-พิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, 2553), หน้า 209.

²กิติมา อมรทัต, มุสลิมในอุดมคติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มีเดียเทค, 2546), หน้า 210.

บุญแก่เขาอย่างใหญ่หลวงยิ่ง” บรรดาผู้นำของศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญเป็นกรณีพิเศษ ต่อการแก้ไขและจัดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระหว่างประชาชน เช่น อิมามซอดิ (อ.) ท่านได้จัดตั้งกองทุนขึ้น โดยเฉพาะเพื่อการระงับข้อพิพาท เป็นการไกล่เกลี่ยในรูปแบบการจัดตั้งกองทุน ช่วยเหลือคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ได้รับผลประโยชน์ ไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบ ซึ่งจะทำให้การพิพาทยุติลงได้ด้วยดี¹

อิมลาซอดิก (อ.) ซึ่งเป็นผู้นำท่านหนึ่งของอิสลาม ได้จัดเตรียมกองทุนเอาไว้โดยเฉพาะสำหรับกรณีพิพาทในระหว่างประชาชน ท่านได้สั่งแกมพูฟีฏุลผู้ติดตามของท่านว่า “เมื่อเจ้าเห็นเหตุการณ์การพิพาทเกิดขึ้นในระหว่างประชาชน ก็จงใช้ทรัพย์สินของกองทุนนี้ เข้าไประงับข้อพิพาท”

จากคำสอนของศาสนาอิสลามดังกล่าว ศาสนาอิสลามไม่สนับสนุนให้มีการแตกแยกกัน แต่เน้นการปรองดองการคืนดีกันระหว่างสองฝ่าย มีการเอื้อประโยชน์ต่อกันในชุมชนการกระทำต่าง ๆ มีทั้งความถูกต้องทั้งหมด ความผิดพลาด หากจะกำหนดความผิดทุกเรื่องถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการลงโทษเพื่อแก้แค้น ผู้เสียหายตกอยู่ในความหวาดกลัว อาฆาตผูกพยาบาท ความต้องการที่เป็นเลิศ สิ่งกระตุ้นและยั่วยุให้มนุษย์เกิดกิเลส ความต้องการ และอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด ฉะนั้นการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ก็ไม่ต่างอะไรกันกับการตกอยู่ในความทุกข์ ดำดิ่งลงสู่ห้วงอเวจี ชีวิตไม่อยู่ท่ามกลางความสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในระหว่างเพื่อนมนุษย์ ศาสนาอิสลามสอนให้รู้จักความสามัคคี อยู่อย่างสงบสุข จึงมีกระบวนการส่งเสริมให้มีการอภัยรักใคร่ปรองดองกัน ส่งเสริมการยุติข้อพิพาทด้วยการนำหลักคำสอนศาสนามาช่วยขัดเกลาจิตใจ ให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณและสร้างสมคุณงามความดี²

4.4.1.3 หลักศาสนาคริสต์กับการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ศาสนาคริสต์ได้กล่าวถึงไกล่เกลี่ยคดีอาญาไว้ในพระคัมภีร์ เรื่องการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดไว้หลายตอน เช่น กาลาเทีย 6: 1 บัญญัติว่า “ดูก่อนพี่น้อง

¹วิชย ช้างหัวหน้า และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 81.

²มุฮัมหมัดครอฟีอี มูซอ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการจัดการความขัดแย้งในชุมชนมุสลิม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549), หน้า 5.

ทั้งหลาย แม้จับผู้ใดที่ละเมิดประการใดได้ท่านซึ่งอยู่ฝ่ายพระวิญญาณจงช่วยผู้นั้นด้วยใจ
อ่อนสุภาพให้เขากลับตั้งตัวใหม่ โดยคิดถึงตัวเองเกรงว่าท่านจะถูกชักจูงให้หลงไปด้วย”
หรือ มัทธิว 18: 15-17 บัญญัติว่า “หากว่าพี่น้องของท่านผู้หนึ่งทำผิดบาปต่อท่าน จงไป
แจ้งความผิดบาปนั้นแก่เขา สองต่อสองเท่านั้น ถ้าเขาฟังท่าน ท่านจะได้พี่น้องคืนมา แต่
ถ้าเขาไม่ฟังท่าน จงนำคนหนึ่งหรือสองคนไปด้วย ให้เป็นพยานสองสามปาก เพื่อทุกคำ
จะเป็นหลักฐานได้ ถ้าเขาไม่ฟังคนเหล่านั้น จงไปแจ้งความต่อคริสตจักร ถ้าเขายังไม่ฟัง
คริสตจักรอีกก็ให้ถือเสียว่าเขาเป็นเหมือนคนต่างชาติหรือคนเก็บภาษี” พระคริสตธรรม
คัมภีร์ มีหลักคำสอนในเรื่องความรักที่มีเผื่อแผ่ต่อศัตรูด้วยอันนำมาสู่ความสงบสุขต่อ
จิตใจและนำพามาซึ่งสังคมอีกด้วย เช่น จงรักศัตรูของท่าน จงอวยพรแก่ผู้ที่สาปแช่งท่าน
จงทำดีแก่ผู้ที่เกลียดชังท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ที่ปฏิบัติอย่างเหยียดหยามต่อท่านและ
ข่มเหงท่านทำดังนี้แล้วท่านทั้งหลายจะเป็นบุตรของ พระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตใน
สวรรค์ เพราะว่าพระองค์ทรงให้ดวงอาทิตย์ของพระองค์ขึ้นส่องสว่างแก่คนดีและคนชั่ว
เสมอกัน และให้ฝนตกแก่คนชอบธรรมและแก่คนอธรรม” ดังนั้น การดำเนินชีวิตที่
โดยการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ร่วมกับหลักศาสนาเพื่อส่งเสริม
จริยธรรมคุณธรรม และสร้างจิตสำนึกให้กับคู่ความได้รู้สำนึกในการกระทำผิด การรู้จัก
ขอโทษ การให้อภัย มุ่งเน้นการฟื้นฟู ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีและสังคม
เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของสังคม ผู้เสียหาย รวมถึงญาติ
ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดชุมชน ผู้ปฏิบัติงานไกล่เกลี่ย และการสร้างความเข้าใจและ
หาทางออกร่วมกัน เพื่อสร้างความพึงพอใจให้ทุกฝ่ายและผู้เสียหายหรือสังคมได้รับ
การเยียวยาชดใช้ที่เหมาะสม ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำผิดและยอมรับผล
การกระทำและยินยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอย่างเต็มใจและไม่กลับมากระทำ
ผิดซ้ำอีก สังคมเกิดความสงบสุข¹

¹ธนารักษ์ เนาวรัตน์, หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, พิมพ์ครั้งที่ 2
(กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553), หน้า 201-207.

4.5 การไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลยุติธรรม

การไถ่เกลี่ยข้อพิพาทกับงานของศาลเป็นสิ่งที่คู่กันมาค่อนข้างนาน เพราะการไถ่เกลี่ยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาที่นำมาอยู่ในศาล ในอดีตโดยการไถ่เกลี่ยโดยผู้พิพากษา แต่ด้วยระบบดั้งเดิมอาจจะมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งเวลาค่อนข้างจำกัด รวมถึงผลที่เกิดขึ้นกับประสิทธิภาพในการไถ่เกลี่ยโดยผู้พิพากษา เพราะการที่คนตัดสินกับคนไถ่เกลี่ยเป็นคนคนเดียวก็ทำให้เกิดข้อจำกัดและความไม่สบายใจของผู้พิพากษาที่จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ จึงมีการพัฒนากระบวนการพิจารณาโดยแยกคนแยกสำนวน คือ แยกคดีไถ่เกลี่ยมาสู่ห้องไถ่เกลี่ยต่างหาก จำนวนผู้พิพากษาที่มีค่อนข้างจำกัดและสถานการณ์ปัจจุบันที่ต้องเพิ่มองค์คณะผู้พิพากษารัฐธรรมนูญและมีการเปลี่ยนระบบวิธีพิจารณาเป็นต่อเนื่องและครบองค์คณะ การที่จะให้ผู้พิพากษามาทำหน้าที่ไถ่เกลี่ยค่อนข้างมีข้อจำกัดมากขึ้น จึงได้ขอความร่วมมือและอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาร่วมทำหน้าที่เป็นผู้ไถ่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม

สำนักงานศาลยุติธรรมมีนโยบายให้ศาลยุติธรรมนำระบบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กับการพิจารณาคดีของศาล โดยมีผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจาหาข้อยุติและประนีประนอมกัน ซึ่งเดิมมีระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการไถ่เกลี่ยของศาล โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติมาตรา 20 ทวิ วรรคสอง และวรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ต่อมาเมื่อปี 2551 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ทวิ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอมให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ประธานศาลฎีกา ทำให้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลที่ทำโดยผู้ประนีประนอมเพิ่มเติมจากระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2554 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547 อีกหนึ่งฉบับ คือ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554¹ ผลของการบังคับใช้ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 และการแก้ไขปี 2547 มีผลบังคับใช้ได้อยู่ที่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาดังกล่าว ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดดังกล่าว ข้อ 3 กำหนดไว้ว่า “ในกรณีที่มีระเบียบประกาศ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดที่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดนี้ให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้” ต่อมาศาลยุติธรรมมีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการนำระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกมาใช้ เพื่อช่วยลดและแบ่งเบาภาระคดีของศาล ต่อมาเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2559 สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีนโยบายพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลโดยการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาโดยการให้ความรู้และการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้มีอรรถคดี ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย พยาน ตลอดจนผู้มาติดต่อราชการศาลตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในคดีอาญาทุกคดีและไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ²

การดำเนินการกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญานั้นแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ

1) กระบวนการในศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา ศาลยุติธรรมมีการกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อปฏิบัติงานที่ศูนย์หรือใช้วิธีจัดให้ทุกองค์คณะในศาลยุติธรรมได้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์โดยหมุนเวียนกันหรือที่เรียกว่าระบบเวร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการในแต่ละศาล ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพยังมีอยู่แต่เปลี่ยนชื่อ

¹“ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนที่ 73 ก (7 ตุลาคม 2554): 19.

²“พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 25), หน้า 2.

³สำนักงานศาลยุติธรรม, “หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 025/34891 เรื่อง การอบรมหลักสูตร การบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อการพัฒนางานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท,” 13 กรกฎาคม 2559.

และในการปฏิบัติงานนั้นให้ยึดกรอบการทำงานและเนื้อหาที่จะมีการให้ความรู้และข้อพึงระวังในการปฏิบัติงาน เพื่อความชัดเจนและเป็นหลักประกันในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา¹

2) ส่วนกระบวนการนอกศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา (การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในชั้นผัดฟ้อง ผากัง ขันสอบคำให้การ ในวันตรวจพยานหลักฐาน) ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เบื้องต้นแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีและผู้มาติดต่อราชการศาลเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดี กระบวนพิจารณา การปล่อยชั่วคราว สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหายและพยาน ตามกฎหมาย ให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดี สิทธิในการได้รับการเยียวยาในส่วนแพ่ง ให้ความรู้แก่ผู้ต้องหาในชั้นผัดฟ้อง ผากังเพื่อทราบถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ให้ผู้พิพากษาอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังโดยละเอียดอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในการอ่านและอธิบายฟ้อง ผู้พิพากษาทุกคนต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังโดยละเอียด รวมทั้งให้ความรู้แก่จำเลยเพื่อให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ตลอดจนแนวทางในการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย² ในกรณีที่ผู้เสียหายประสงค์จะได้รับทราบการบรรเทาความเสียหายทั้งจำเลย ตำรวจในการกระทำความผิด และต้องการบรรเทาผลร้าย พึงจัดให้มีการดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ย เช่น ตัวอย่างกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาของศาลยุติธรรมในชั้นอ่านและอธิบายฟ้องในศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาทและศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาแยกพิจารณาตามประเภทคดี ดังนี้

(1) ศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาทประจำศาลมีประเภทคดีที่นำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยดังนี้ คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ (ไม่คำนึงว่าจะเป็นคดีอาญา

¹ คณะอนุกรรมการการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล, คู่มือกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2560), หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ยอมความได้หรือคดีอาญาแผ่นดิน) คดีอาญาที่ยอมความได้ คดีร้องตามมาตรา 44/1 ตัวอย่างการดำเนินงานสำหรับคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ตามข้อ 1 เมื่อศาลรับคำฟ้องเพื่อนัด ใต้สวนมูลฟ้อง กรณีโจทก์และผู้ถูกฟ้อง มีความประสงค์ที่จะเจรจากันพึงมีการให้ความรู้แก่โจทก์และผู้ถูกฟ้องในเบื้องต้นเพิ่มเติมจากการไต่ถามในชั้นคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากเจรจาดังกล่าวได้จะส่งผลให้มีการถอนฟ้อง หรือประนีประนอมยอมความ รวมทั้งการสั่งยกเลิกวันนัด ใต้สวนมูลฟ้องในกรณีที่ไม่มีผลการเจรจาหรือการเจรจาไม่สำเร็จ เมื่อศาล ใต้สวนมูลฟ้องและประทับรับฟ้องแล้วต่อมาจำเลยยื่นคำให้การและคู่ความมาพร้อม โดยประสงค์จะเจรจากัน ให้นำคู่ความไปที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลได้อีกขึ้นตอนเช่นกัน ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาลและผู้ประนีประนอมประจำศาล พึงระลึกว่า กระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในส่วนของการให้ความรู้แก่คู่ความนั้นเป็นสิ่งพึงกระทำควบคู่ไปกับการไกล่เกลี่ย หลักสำคัญ คือ กระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจะต้องเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนใดของกระบวนการพิจารณาหรือในศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาล หรือในศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา พึงจัดให้มีกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในคดีอาญาจะเกิดขึ้นในศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาล¹

(2) ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา ได้แก่ คดีอาญาแผ่นดิน (คดีที่ต้องเสร็จสิ้นไปโดยคำพิพากษา)²

ในการปฏิบัติหน้าที่เวรชี้ ให้ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้มีหน้าที่ในการอ่านและอธิบายฟ้องแก่จำเลยโดยละเอียดก่อนที่จะสอบคำให้การ อันจะเป็นการบริหารจัดการหรือแยกประเภทคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นทาง

ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพและไม่ต้องมีการสืบพยาน ประกอบคำรับสารภาพซึ่งจะมีการอ่านคำพิพากษาในวันเดียวกันนั้น กระบวนการ

¹ คณะอนุกรรมการการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5.

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเพียงเกิดขึ้นในการอ่านและอธิบายฟ้องพร้อมกับให้ความรู้กับสิทธิและเสรีภาพของจำเลย หลักการสำคัญคือให้จำเลยเข้าใจในข้อหาและคำขอของโจทก์รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ทั้งนี้ ให้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่และการบริหารจัดการคดีของแต่ละศาล

ในกรณีตามวรรคก่อนหากพิจารณาแล้วเห็นว่า ควรมีการสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมไม่ว่าจะเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดี หรือเพื่อทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย หรือจำเลยประสงค์ที่จะทำคำแถลงประกอบคำรับสารภาพ ให้ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้สั่งให้สืบเสาะและพินิจ หรือกรณีที่ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้เห็นสมควรหรือคู่ความประสงค์ให้ส่งเรื่องไปยังศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ ให้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่และการบริหารจัดการคดีของแต่ละศาล ในกรณีจำเลยยังไม่ให้การหรือจะให้การในวันนัดพิจารณาหรือรอแต่งตั้งทนายความก่อนสอบคำให้การ ให้ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้ส่งสำนวนให้ ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาดำเนินการต่อไป¹

เมื่อศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาได้รับสำนวนแล้วให้ดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้เสียหายและจำเลยเกี่ยวกับสิทธิตามกฎหมาย อ่านและอธิบายฟ้องให้แก่จำเลยอีกครั้งหนึ่งในส่วนของผู้เสียหาย (ถ้ามี) พึงมีการแนะนำสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พร้อมทั้งอธิบายให้ผู้เสียหายและจำเลยทราบถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต่อไป เมื่อศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาอ่านและอธิบายฟ้องและจำเลยให้การแล้วดำเนินการต่อไปตามการบริหารจัดการคดีของแต่ละศาล ดังนั้น คดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินที่มีผู้เสียหายตามกฎหมายจึงยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควรเป็นเพียงการอธิบายฟ้องให้ความรู้ได้ทราบถึงสิทธิเสรีภาพเท่านั้น ไม่ได้ให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี ตามหลักแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งเน้น การเยียวยาแก้ไขผู้เสียหาย²

¹ คณะอนุกรรมการการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ศาลยุติธรรมนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีวัตถุประสงค์หลักในการตอบสนองความต้องการจำเป็นให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครองด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกรณีมีข้อพิพาท หรือมีเหตุการณ์ก่ออาชญากรรม ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจิตใจ ค่าเสียหาย การแสดงความรู้สึกจากผลกระทบที่ได้รับจากการเสียหาย ต่อร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน รวมทั้งญาติครอบครัว ที่ผู้กระทำผิดได้ก่อขึ้น โดยมุ่งให้ความสำคัญผู้เสียหายให้เป็นศูนย์กลางแห่งคดี โดยนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายคือจำเลย ผู้เสียหาย ได้มีโอกาสพบปะเผชิญหน้าพูดคุยกัน มีการเจรจาตกลงให้โอกาสจำเลยได้รู้สำนึกผิด ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาโดยนำหลักศาสนามาใช้เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม การสร้างจิตสำนึกแสดงความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีการให้อภัยและขอโทษ ผู้กระทำผิดรู้สำนึกในการกระทำผิดและยอมรับการกระทำของตน เกิดความพึงพอใจ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยเรื่อง การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา¹

รายงานผลการวิจัยมุ่งศึกษาทฤษฎีและแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หลักการและแนวปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลของต่างประเทศ รวมทั้ง หลักการและรูปแบบของระบบไกล่เกลี่ยในคดีอาญาที่ใช้อยู่ในศาลอาญา เพื่อจะได้ทำการประมวลข้อจำกัดต่าง ๆ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผลการศึกษา “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” มีมุมมองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำต่อตัวบุคคลหรือสังคมมากกว่าเป็นการกระทำต่อรัฐ กล่าวคือ อาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) ดังนั้น ควรมีกระบวนการที่ทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้มีโอกาสพูดคุยกัน ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์สำคัญยิ่งของกระบวนการนี้ โดยผู้เสียหายจะมีฐานะเป็นศูนย์กลาง

¹ วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

ในอันที่จะได้รับการแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดในรูปแบบของการได้รับการขอโทษหรือการชดเชย (Reparation) ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม และยังเป็นกระบวนการที่ทำให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยผู้เสียหายมีสิทธิมีเสียง มีโอกาสแสดงความรู้สึกต่อการกระทำที่เกิดขึ้น รวมทั้งอาจพัฒนาสู่การแสดงความเมตตาให้อภัยแก่ผู้กระทำผิด

5.2 งานวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม¹

มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิด รูปแบบกระบวนการ และเทคนิคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเน้นการนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมอาญาของเด็กและเยาวชน การดำเนินคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัวและการดำเนินคดีและกำหนดโทษในทางอาญา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่ต้องการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย การสร้างความเข้าใจอันดีให้แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและชุมชนรวมถึงการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยสังคมหรือชุมชน อันเป็นแนวคิดใหม่ที่ได้รับการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานานาประเทศ

5.3 งานวิจัยเรื่อง การระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจ²

กระบวนการระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพในการระงับข้อพิพาทแรงงาน เนื่องจากระบบสหภาพแรงงานไม่มี

¹ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, รายงานวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553).

²ชนาธิป ชินะนาวิน, “การระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจ,” (คุุณภูมินิพนธ์-นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553).

ความเข้มแข็ง มีการแบ่งแยกแรงงานภาคเอกชนออกจากแรงงานภาครัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 มีปัญหาการที่นายจ้างและลูกจ้างไม่เข้ากระบวนการเจรจาต่อรองร่วม และการที่นายจ้างลูกจ้างไม่นิยมระงับข้อพิพาทโดยสมัครใจ

5.4 งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ¹

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการและพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการที่เหมาะสม

5.5 งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย²

มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย 2) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย 3) ประเมินรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ยและ 4) รับรองรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย

¹สมเกียรติ แพทย์คุณ, “การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ,” (คุุณิพนธ์นิตินาสตรคุุณิบัณทิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548).

²สุพินดา ธีระวราพิชญ์, “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย,” (คุุณิพนธ์ปริญญาคคุุณิบัณทิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553).

5.6 งานวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใน กระบวนการยุติธรรมอาญาไทย¹

วัตถุประสงค์เพื่อทราบการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ผลการศึกษาพบว่าการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้มีความเป็นไปได้ในคดีไม่ร้ายแรง ไม่เกิดความสูญเสียมาก และผู้กระทำความผิดรับสารภาพมาแต่ต้น ส่วนในด้านความรู้สึกผิดของผู้กระทำผิดนั้น ผู้เสียหายเห็นว่ามีความเป็นไปได้สำหรับผู้กระทำความผิดที่กระทำผิดด้วยอารมณ์ชั่ววูบ ประมาท ไม่เจตนา และเห็นว่าการมีคนกลางมาช่วยจะทำให้ผู้กระทำผิดสำนึกผิดได้

6. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในต่างประเทศ

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของต่างประเทศ สามารถแยกพิจารณาในบางประเทศ ดังนี้

6.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย หลักความชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย หลักความเสมอภาค หลักนิติรัฐ ที่ยังยืนยันโดยกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้กำหนดการกระทำเป็นความผิดอาญา ไม่ใช่เรื่องขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่จะมาวินิจฉัยว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคดีใดคดีหนึ่งสมควรที่จะถูกลงโทษหรือไม่ เมื่อทราบและมีเหตุอันควรและเชื่อได้ว่าการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และกระทำผิดอาญาเป็นไปตามกฎหมาย อัยการมีหน้าที่ดำเนินคดีนั้นทุกคดีเว้นแต่มีเหตุยกเว้นตามกฎหมาย การฟ้องร้องคดีในการดำเนินคดีอาญาถือเป็นหน้าที่ของรัฐ สำหรับเอกชน

¹ สุวัจรา เปี่ยมญาติ และอังคณา บุญสิทธิ, รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 50.

สามารถฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด¹ ทำให้การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการเชิง-
สมานฉันท์มาใช้ไม่ใช่เรื่องง่าย ประเทศเยอรมันจึงได้ผ่อนคลายนกฏเกณฑ์โดยการนำ
กฎหมายอาญามาปรับใช้ และได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ประกอบ
ดุลพินิจของอัยการในการสั่งชะลอการฟ้องหรือใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการ-
กำหนดคำพิพากษาคดีปรากฏในบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนี้²

1) ประมวลกฎหมายอาญา (German Criminal Code) มาตรา 46a ให้อำนาจ
ศาลในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้มีการ โกล่เกลี่ยกับผู้เสียหายหรือในคดีนั้นได้มีการชดเชย
ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้วให้ศาลมีอำนาจบรรเทาโทษหรือถ้าคดีนั้นมีโทษจำคุกและ
ศาลจะมีคำพิพากษาให้จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 360 มาร์ค ให้ศาลมีอำนาจ
ยกเว้นโทษได้³ ระบบการดำเนินคดีอาญา ของประเทศเยอรมันนี้ จะเป็นระบบกล่าวหา
ที่แยกอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่การพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดย
อัยการเป็นผู้รับผิดชอบด้านการสอบสวนฟ้องร้อง ผู้พิพากษา จะทำหน้าที่ตัดสินคดี⁴

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (German Criminal Procedure
Code) มีหลักการสำคัญคือ⁵

คดีความผิดเล็กน้อย โดยความยินยอมของศาลที่พิจารณาคดีนั้น และ
ความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา อัยการมีอำนาจจะระงับคดีและกำหนดเงื่อนไขให้

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี, มาตรา 171 (4)

²ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545), หน้า 33.

³คณิต ณ นคร, “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อน
ฟ้อง,” ใน รวบรวมบทความด้านวิชาการศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, 2540), หน้า 149.

⁴คณิต ณ นคร, อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อน
ฟ้องอัยการสอบสวนคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, 2540),
หน้า 76.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติ เช่น ให้ชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น¹

ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลมีอำนาจยกเว้นโทษได้ด้วยการโดยความยินยอมของศาลที่มีเขตอำนาจระงับการฟ้องคดีอาญาได้และกรณีที่ไต่ขึ้นฟ้องต่อศาลแล้วโดยการยินยอมของอัยการและผู้กล่าวหา ศาลมีอำนาจยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาลงได้ก่อนมีการสืบพยาน²

พนักงานอัยการและศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ถ้ามีความเป็นไปได้ที่จะดำเนินการตามโครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ในคดีที่เหมาะสมให้ริเริ่มให้มีการไกล่เกลี่ยตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้น โดยคู่กรณีแต่ไม่ให้ดำเนินการใดหากผู้เสียหายไม่ยินยอม³

พนักงานอัยการและศาลมีอำนาจส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทตามโครงการดังกล่าวอาจเป็นของรัฐ ชุมชนหรือเอกชน⁴

กระบวนการพิจารณาคดีอาญากระแสหลักของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรียกว่า Taster-Offen-Ausgleich (Offender-Victim-Balancing) เป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล เรียกว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางอาญา” (Victim-Offender Mediation Programming--VOMP) มีความคล้ายคลึงกับกระบวนการที่ใช้อยู่ในเครือรัฐออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา

6.1.1 แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมัน, มาตรา 153 a.

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 153 b.

³เรื่องเดียวกัน, มาตรา 155 a

⁴เรื่องเดียวกัน, มาตรา 155 b

การฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) มีหลักการคือ การฟ้องคดีที่บังคับ (Compulsory) ให้พนักงานอัยการต้องฟ้องในทุกความผิดโดยมี ข้อยกเว้น เพียงเล็กน้อย ที่ไม่ให้อัยการดำเนินคดี หรือไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดได้ ต่างกับการฟ้องคดีอาญาตามดุลยพินิจ (Opportunity) ที่ส่วนใหญ่ให้อยู่ในประเทศกลุ่ม คอมมอนลอว์ที่ให้โอกาสพนักงานอัยการในการเลือกใช้ดุลยพินิจในการฟ้องคดีได้อย่าง ยืดหยุ่นกว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่สามารถใช้ดุลยพินิจในการหันเห ผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้ ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาของเยอรมนีได้เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการชะลอการฟ้องหรือ งดเว้นที่จะฟ้องเสียได้ หากผู้กระทำความผิดได้พยายามอย่างเต็มที่ในการบรรเทา ความเสียหาย ให้กับผู้เสียหาย ในการกระทำความผิดของตน ในการกระทำความผิด มัธยโทษ (Misdemeanor)

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิง- สมานฉันท์มาใช้ในการเพิ่มอำนาจให้ศาลที่แต่เดิมได้แต่เพียงลดหย่อน โทษ (Mitigate a Sentence) แต่งเว้นโทษที่จะลงเสีย (Refrain from Imposing a Sentence) ในกรณี ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกิน 1 ปี หรือแม้แต่ก่อนที่ศาลจะตัดสินลงโทษพนักงาน อัยการก็มีอำนาจถอนฟ้องได้ในบางกรณี ต่อมาได้มีการบัญญัติในลักษณะของ กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน รูปแบบของ การไต่ถามข้อพิพาทในทางอาญา (VOM) โดยให้อำนาจศาลและ พนักงานอัยการตรวจสอบทุกขั้นตอนในการดำเนินคดีว่าในช่วงใดบ้างที่คู่ความสามารถ ตกลงกันและศาลสามารถไต่ถามให้คดีสามารถยุติลงได้ และศาลสามารถเริ่มต้นให้มีการ ไต่ถามข้อพิพาทรวมถึงส่งเสริมในกรณีที่คู่ความต้องการไต่ถามข้อพิพาท เพื่อ เปิดโอกาสให้ศาลหรือพนักงานอัยการมอบคดีให้กับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา เช่น หน่วยงานคุมประพฤติ (Probation Agency) เพื่อทำการไต่ถามข้อพิพาท (VOM-Program) ตลอดจนองค์กรอื่นเพื่อเข้าสู่กระบวนการไต่ถามในคดีอาญา

6.1.2 วิธีดำเนินการ

พนักงานอัยการ ได้รับสำนวนคดีจากพนักงานสอบสวน

พนักงานอัยการ หรือศาลเพื่อจัดเตรียมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในระหว่างการไต่สวนเบื้องต้น (Preliminary Proceesing) โดยผู้ที่ทำการไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะทาง ที่ศาลหรือพนักงานอัยการได้เป็นผู้แต่งตั้งขึ้นให้ทำหน้าที่ (Mediation Agency) ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน โดยแต่ละรัฐที่ให้บริการด้านการไกล่เกลี่ยโดยจัดให้มีแนวปฏิบัติ (Guideline) ในการไกล่เกลี่ยที่เป็นมาตรฐาน เช่น ข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด การช่วยเหลือผู้เสียหายที่มีในลักษณะของความผิดที่กระทำ ทั้งนี้ ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานที่เป็นของสหพันธรัฐ¹ ที่ศาลหรือพนักงานอัยการเป็นผู้มอบหมาย แต่ทั้งนี้การเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวจะกระทำลงโดยไม่ขัดกับเจตจำนงของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายไม่ยินยอมก็ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามปกติ²

คู่ความเข้าสู่ห้องไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะชี้แจงรายละเอียดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยให้ผู้เสียหายและจำเลยทราบ โดยให้จำเลยรู้สำนึกถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดและการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน³ หากตกลงกันไม่ได้ก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาแบบปกติ แต่หากตกลงกันเข้าหน้าที่จะรายงานผลการไกล่เกลี่ยเสนอต่อศาลหรือพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาต่อไป⁴

¹Makus Loffelmann, **The Victim in Criminal Proceeding: A Systematic Portrayal of Victim Protection under German Criminal Procedure Law, No.7** (Tokyo: Unafei, 2006), pp. 34-35.

²David Miers, **An International Review of Restorative Justice**, Crime Reduction Series paper 10 (London: Home Office, 2001), pp. 34-35.

³วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 35.

⁴Loffelmann, op. cit., pp. 45-46.

การใช้ดุลพินิจเห็นชอบกับข้อตกลงของศาลทำได้ในขอบเขตของประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีมาตรา 46 และ 46a ศาลจะใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลย คือ ใช้ดุลพินิจในการลดโทษตาม มาตรา 49 ของประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี หรือในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับเป็นรายวันโดยคิดค่าปรับได้ไม่เกิน 360 วัน ก็ให้พิพากษาไปตามที่ได้กำหนดไว้ หรือศาลใช้ดุลพินิจในการรอลงโทษได้¹ และให้ความเห็นชอบกับข้อตกลงของกลุ่มกรณี ในบางกรณีแม้ ทั้งคู่จะตกลงกันแล้วศาลอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ เช่น คดีข่มขืน ผู้กระทำความผิดปฏิเสธตลอดมาแต่ท้ายที่สุดเห็นว่าอาจแพ้คดีได้ก็เลยยอมเข้าสู่กระบวนการ ไกล่เกลี่ย ศาลอาจเห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่สำนึกในการกระทำของตน และมุ่งหวังจะช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างแท้จริง ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดเสมือนไม่ได้เข้าสู่กระบวนการ ไกล่เกลี่ยคดีเช่นคดีข่มขืน โดยมีข้อเท็จจริงว่าจำเลยปฏิเสธตลอดมาว่าตนไม่ได้กระทำความผิด เพราะเป็นการสมยอม แต่ในช่วงหนึ่งวันก่อนวันนัดสืบพยานก็ยอมจ่ายเงินชดเชยแก่ผู้เสียหายและครอบครัวตามกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นจำนวน € 3500 ดังนี้แล้ว ศาลล่าง (มลรัฐ) จึงตัดสินลงโทษจำคุกสองปีแต่รอลงอาญา โดยให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยว่าความสำเร็จในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายนั้น การยอมรับในการกระทำความผิดของตนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

การฟ้องคดีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นการบังคับให้ต้องฟ้องคดีตามกฎหมาย ในทุกกรณีที่พบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยนำหลักดุลพินิจมาใช้ในการดำเนินการของอัยการ ในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการดำเนินการของอัยการในการสั่ง ชะลอการฟ้อง หรือใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษาผลที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีหลายวิธีเลือกนำมาใช้ในระบบศาลยุติธรรมทางอาญาเพียงอย่างเดียว คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim-Offender Mediation) หรือ (Täter-Opfer-Ausgleich) โดยจะ

¹ Anne Lemonne, “Newsletter of the European Forum for Victim-Offender,” **Mediation and Restorative Justice** 5, 1 (April 2004): 2.

นำมาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง การกระทำการไต่ถามถึงมีองค์กรที่มีหน้าที่ในการไต่ถามถึงข้อพิพาทโดยตรง ประมาณ 400 องค์กรที่เป็นทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนแต่้องค์กรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในการไต่ถามถึงข้อพิพาทมากที่สุด The WAAGE Hannover เป็นองค์กรที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ากำไร การบริจาค งบประมาณในการบริหารองค์กรบางส่วนมาจากรัฐ และเงินค่าธรรมเนียม การทำงานขององค์กรจะทำหน้าที่ไต่ถามถึงข้อพิพาทและอบรมบุคคลให้เป็นผู้ไต่ถามถึงที่มีคุณภาพ โดยคัดจากบุคคลผู้สมัครที่มีความเหมาะสม และหลังผ่านการอบรมแล้วจะออกใบประกาศนียบัตรให้เพื่อรับรองเป็นผู้ไต่ถามถึง

6.1.3 ประเภทคดี

คดีที่ใช้กระบวนการไต่ถามถึงกับคดีทุกประเภท ยกเว้นความผิดอาญาที่ไม่มีผู้ถูกกระทำ (Victimless Crime) เช่น คดียาเสพติด และคดีอาญาต่อรัฐ (Crime against the State) คดีความผิดเกี่ยวกับการจราจร หรือความผิดเกี่ยวกับภาษีอากร เป็นต้น ในประเด็นนี้ข้อมูลทางสถิติบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าในทางปฏิบัติแล้วก็ได้มีการใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดในความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นฐานที่รองลงมา กฎหมายมีการจำกัดอัตราโทษต้องเป็นความผิดมฆยโทษ (Misdemeanor) ที่มีอัตราโทษจำคุกอยู่ในระหว่างขั้นต่ำ 1 เดือน ถึงขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี หรือเป็นกรณีได้รับโทษปรับเท่านั้น¹

6.2 สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการหันเหเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อผู้เสียหายที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายทั้งทางด้านจิตใจ กายภาพ การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดตลอดจนผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับลักษณะความผิดของผู้กระทำความผิดโดยความเห็นระหว่างผู้เสียหาย

¹ Miers, op. cit., p. 34.

ชุมชน ผู้กระทำความผิด และเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา¹ ซึ่งแนวคิดเจ้าหน้าที่ตำรวจนำมาใช้เพื่อเตือนผู้กระทำความผิด (Caution) การกำหนดโทษของผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน (Juvenile Delinquency) และการกำหนดโทษสำหรับคดีอาญาโดยทั่วไป (Sentencing Process) นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้นำนโยบายนี้มาใช้กับรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาและผู้กระทำความผิดจะได้มีโอกาสกล่าวคำขอโทษแก่ผู้เสียหาย²

6.2.1 แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

สหราชอาณาจักรนำมาใช้ในชั้นก่อนฟ้อง ในขั้นตอนการเตือนโดยตำรวจ ในการดำเนินคดีอาญาของสหราชอาณาจักร เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดี และมีอำนาจในการเตือน³ ผู้กระทำความผิดแทนการส่งฟ้องคดีต่อศาล และได้ออกประกาศ 2 สอดฉบับ คือ The Crime and Disorder Act 1998 และ The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 โดยมีการนำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อเตือนผู้กระทำความผิดในชั้นตำรวจ ส่วนการเตือนผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ได้นำเอาการเตือนแบบ Wagga Wagga ของประเทศออสเตรเลียมาใช้ เพราะผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมีความพึงพอใจกับวิธีการนี้โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้กระทำความผิดมากขึ้น⁴ โดยมีหลักเกณฑ์เพื่อกำหนดให้ตำรวจหรือพนักงานสืบสวนต้องมีหลักฐานเพียงพอว่าผู้นั้นกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดต้องมีอายุเกินกว่า 18 ปีและหลักฐานนั้นจะต้องเพียงพอต่อ

¹ Susan Easton and Christine Piper, **Sentencing and Punishment: A Quest for Justice** (Oxford: Oxford University Press, 2005), pp. 155-156.

²ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 55-56.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-57.

⁴ฉัฐวสา นัตรไพฑูรย์, เรื่องเดิม, หน้า 41.

การนำผู้กระทำความผิดไปฟ้องต่อศาลผู้มียอำนาจฟ้องคดี ซึ่งไม่ใช่ตำรวจ มีดุลพินิจที่ให้เตือนแทน การฟ้องคดี ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการแจ้งถึงผลของการเตือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากฝ่าฝืนจะต้องถูกฟ้อง ผู้กระทำความผิดต้องยอมรับว่าได้กระทำความผิดโดยไม่มีเงื่อนไข ในกรณีการเตือนโดยการกำหนดเงื่อนไขมีหลักเกณฑ์การพิจารณาโดยมีข้อกำหนด คือ ต้องได้สัดส่วนเหมาะสมกับความผิดที่กระทำ มีระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติอย่างชัดเจน สามารถปฏิบัติได้ มีความเหมาะสมกับสภาพของผู้กระทำความผิดทั้งสภาพทางกายและจิตใจ มีความเหมาะสมทั้งด้านลักษณะการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิด การกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) และระยะเวลาในการกำหนดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข เช่น ในคดีที่พิจารณาแบบรวบรัด (Summary Offences) จะต้องกำหนดเงื่อนไขไว้ไม่เกิน 6 เดือน ส่วนในกรณีอื่น ควรกำหนดเวลาเพื่อให้พนักงานอัยการมีเวลาพอที่จะฟ้องคดีในกรณีที่มีการฝ่าฝืนเงื่อนไขจนทำให้ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด¹ ในการพิจารณากระบวนการยุติธรรม ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะทำบันทึกความเสียหายที่ได้รับ (The Victim Personal Statement--VPS) ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอย่างไรและหากดำเนินกระบวนการยุติธรรม ผู้เสียหายจะได้รับผลกระทบอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และเพื่อพิจารณากำหนดเงื่อนไขในการเตือนครั้งต่อไป การเข้าร่วมประชุมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อกหนดเงื่อนไขการเตือน นั้น ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดต้องยินยอมเข้าร่วมประชุมและการกำหนดเงื่อนไขในการชดเชยค่าเสียหายหรือการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมของคู่กรณี พนักงานอัยการหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีอื่น ๆ มีสิทธิตรวจสอบได้ว่ามีความเหมาะสมในความร้ายแรงของการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดหรือไม่ และสอดคล้องกับประโยชน์ส่วนรวมหรือไม่และเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดด้วย² โดยเปิดโอกาสให้

¹ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 59-60.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 61-62.

ผู้เสียหายได้แสดงความประสงค์ที่จะได้รับการชดใช้และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้อธิบายเหตุการณ์กระทำความผิด ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีส่วนกำหนดผลของคดีอาญาด้วยตนเอง และผู้กระทำความผิดเป็นผู้กำหนดกระบวนการฟื้นฟูจิตใจหรือปรับปรุงพฤติกรรมของตน แต่ถ้าการใช้ดุลพินิจของตำรวจมีมากเกินไปจะทำให้การเตือนโดยปกติหรือการเตือนให้มารับโทษในคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง แทนที่จะใช้การเตือนโดยมีเงื่อนไข และระยะเวลาที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขมีเวลาสั้นไม่เกิน 6 เดือน จึงทำให้ไม่อาจปรับปรุงผู้กระทำความผิดได้ และหากพ้นกำหนด ก็ไม่สามารถนำมาฟ้องคดีได้ เพราะได้ดำเนินการครบถ้วนตามข้อตกลงแล้ว

6.2.2 วิธีดำเนินการ

การนำแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการกำหนดโทษในศาลอาญา (Sentencing Process) สหราชอาณาจักรพยายามที่จะนำวิธีการลงโทษในชุมชนมาใช้ในการลงโทษแทนที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุก ทั้งนี้ได้คำนึงถึงหลักการลงโทษแบบหลักการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) และการทดแทนการกระทำความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคม (retribution) ต่อกระบวนการกำหนดโทษได้นำแนวคิดที่ชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย (victimology) มาเป็นปัจจัยในการกำหนดโทษให้ลดน้อยลงหากผู้กระทำความผิดได้ยอมชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือศาลอาจมีคำสั่งให้ลงโทษในชุมชนแทนการลงโทษจำคุกได้ การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายรัฐควรมีความรับผิดชอบต่อการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยตรง โดยผู้เสียหายผู้กระทำความผิดมีส่วนกำหนดผลสุดท้ายของข้อตกลงเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภายใต้หลักการของการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและการที่ผู้กระทำความผิดได้ขอโทษต่อผู้เสียหาย ด้วยความสมัครใจในการเจรจาและหา

¹ณรงค์ ใจหาญและคณะผู้วิจัย, กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม, หน้า 66.

ข้อยุติของทั้งสองฝ่าย สหราชอาณาจักรได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นก่อนฟ้องระหว่างกระบวนการที่ตัดสินว่าผิดแล้วแต่ยังไม่ได้กำหนดโทษและในกรณีของการกำหนดโทษและยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงออกถึงการกระทำที่เป็นสาเหตุของการลดโทษ การกำหนดโทษของศาล กฎหมายให้ศาลสามารถพิจารณาลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดได้หากมีการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ตามกระบวนการประนีประนอมระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำแล้วยังนำมาใช้กับกระบวนการคุมประพฤติและกระบวนการลงโทษในเรือนจำอีกด้วย โดยมีเป้าหมายเพื่อจะให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีแก่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายเพื่อเป็นการลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำ โดยนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และนำมาใช้กับการประชุมกลุ่มชุมชนด้วย¹

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นำมาใช้ในศาลยุติธรรมของสหราชอาณาจักรในคดีอาญานำมาใช้ในชั้นก่อนฟ้อง สำหรับการดำเนินการในระหว่างการพิพากษานั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือเป็นเหตุที่ศาลจะไม่ลงโทษจำคุกหรือลดโทษ เพราะเหตุที่ได้มีการไกล่เกลี่ยและตกลงกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ สหราชอาณาจักรมีแนวคิดในการลงโทษโดยถือหลักการลงโทษเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการกระทำความผิด และความประสงค์จะตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม และป้องกันสังคมให้ปลอดภัย จึงยังให้อำนาจแก่ตำรวจและศาลในการออกคำสั่งเพื่อใช้มาตรการทางอาญาเพื่อควบคุมอาชญากรรมมากกว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดและครอบครัวได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์²

6.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

กฎหมายวิธีพิจารณาความฝรั่งเศสตั้งอยู่ในระบบผสม คือกระบวนการก่อนฟ้องคดีอยู่ในระบบไต่สวน (Système Inquisitoire) โดยผู้พิพากษาไต่สวน อัยการ และ

¹ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

ตำรวจ ในขณะที่กระบวนการพิจารณาคดีในศาลจะใช้ระบบกล่าวหา (Système Accusatoire) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ความต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ แต่ยังใช้อำนาจศาลเป็นหลัก ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา สืบพยาน รวมทั้งการค้นหาคความจริง (Recherche de la Vérité) ในช่วงศตวรรษที่ 18 นโยบายอาญามีความเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับ แนวความคิดของฝ่ายซ้ายในรัฐสภานำไปสู่การจัดตั้ง Bureau de la Protection des Victims et de la Prevention (Office for the Protection of Victims and Prevention) หรือ สำนักงานคุ้มครองและป้องกันผู้เสียหาย ในปี ค.ศ. 1982 อยู่ภายใต้ Direction des Affaires Criminales et des Graces (Directorate for Criminal Affairs and Pardons) มี ภาระหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย ระบบกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม แบบเดิม ที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา (Distributive Justice) แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Justice Restorative หรือ Justice Séparative) นำมาใช้เมื่อต้องประสบปัญหาคดีอาญาล้นศาลทำให้กระบวนการยุติธรรม ต้องล่าช้า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ (Justice Restaurative หรือ Justice Réparatrice) มาใช้ในการพิจารณาคดี แบบเต็มรูปแบบเท่าใดนัก แต่กระบวนการสมานฉันท์บางส่วนได้ถูกนำมาใช้ใน วิธีพิจารณาความอาญาในการเบี่ยงเบนคดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มี 3 วิธีการ คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา (Médiation Pénale) ความตกลงทางอาญา (Composition Pénale)¹ และการต่อรองคำรับสารภาพ (La Comparution sur Reconnaissance Préalable de Culpabilité)² ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความฝรั่งเศสได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้ในการพิจารณาความ 4 เรื่องคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา กระบวนการสมานฉันท์ในคดีความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการสมานฉันท์ในคดี เด็กและเยาวชน และกระบวนการสมานฉันท์ในการกำหนดโทษ

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 41-2.

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 495-16 ถึงมาตรา 495-16.

6.3.1 แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

ในปี ค.ศ. 1984 สาธารณรัฐฝรั่งเศส เริ่มนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นครั้งแรกในเมือง Valence โดยความร่วมมือสมาคมให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและสมาคมทนายความของชุมชนท้องถิ่น แต่ยังไม่มียกเว้นของกฎหมายรองรับ จึงทำให้เกิดความลักลั่นในทางปฏิบัติโดยเฉพาะการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการในการเลือกประเภทความผิดที่จะนำมาไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา ต่อมาในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการจัดตั้ง General Assembly of Mediation โดยความร่วมมือของ (National Institute of Victim Assistance and Mediation--INAVEM) และ (Assistance and Information to Victim--AIV) หลังจากนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงได้รับรองสถานะของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการออกหนังสือเวียนในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1992 และตราเป็นกฎหมายเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1993 โดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 93-2 ลงวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1993 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 41 วรรค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

6.3.2 วิธีดำเนินการ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา (Médiation Pénale) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 40-1 บัญญัติให้อำนาจดุลพินิจกับพนักงานอัยการฝรั่งเศสในการตั้งคดีอาญาที่ปรากฏหลักฐานว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและปรากฏตัวผู้กระทำความผิดและไม่ปรากฏเหตุยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษ โดยพนักงานอัยการสามารถสั่งการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ คือ ตั้งฟ้องคดีอาญา (Engager des Poursuites) ตั้งให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดี (Mettre en Oeuvre une Procédure Alternative aux Poursuites) ตั้งไม่ฟ้องคดีอาญา (Classer Sans Suite)¹

มาตรการเบี่ยงเบนคดีที่พนักงานอัยการสั่งได้ตามมาตรา 40-1(2) ประกอบด้วยมาตรการหลายประการ จากการตั้งมาตรการดังกล่าวทำให้อายุความคดีอาญาสะดุดหยุดอยู่ (มาตรา 41-1วรรค 2) หากผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติครบถ้วนตามมาตรการที่ตั้งโดยพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะตั้งฟ้องคดีอาญา ในทาง

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 41-1.

ตรงกันข้ามหากผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรการต่าง ๆ พนักงานอัยการก็สามารถฟ้องคดีอาญาได้ มาตรการหนึ่งที่พนักงานอัยการฝรั่งเศสนำมาใช้เพื่อทำให้คดีไม่ต้องขึ้นสู่ศาล โดยมีพื้นฐานแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์บางส่วน คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา Médiation Pénale หากเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา (Médiation Pénale) ของฝรั่งเศสมีลักษณะตรงกับ Victim-Offender Mediation¹

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา (Médiation Pénale) ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีประโยชน์ต่อสังคม ดังนี้ ประการที่หนึ่ง การลดระยะเวลาของการดำเนินคดีอาญา เมื่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการปรับใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา แทนการดำเนินคดีอาญาแบบปกติ ระยะเวลาการดำเนินคดีอาญาจะลดลงจากระยะเวลาที่ใช้ในการยุติปัญหาข้อพิพาททางอาญาเฉลี่ยเพียง 3 เดือน ประการที่สอง การส่งเสริมให้ความจริงปรากฏ คือ การรับสารภาพที่เกิดขึ้นโดยบริสุทธิ์ใจโดยมีความตั้งใจที่จะเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายและสังคมจะเป็นผลให้ความจริงปรากฏขึ้นในกระบวนการยุติธรรม หากใช้กระบวนการยุติธรรมธรรมดาตามปกติความจริงอาจจะปรากฏในกระบวนการยุติธรรมได้ยากกว่าการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยเพราะผู้กระทำความผิดอาจปฏิเสธและต่อสู้คดีและพยานหลักฐานไม่พอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำบางคดีในฝรั่งเศสที่ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้แม้ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิด หากใช้กระบวนการยุติธรรมปกติผู้กระทำความผิดอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบทางอาญาได้โดยง่าย แต่เมื่อใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว แม้พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ แต่ผู้กระทำความผิดยังต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและสังคมตามเงื่อนไขในข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ย ประการที่สาม กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้สังคมสงบสุขและมีความมั่นคง เนื่องจากการเจรจาที่สำเร็จ คู่กรณีจะเข้าใจซึ่งกันและกัน และรักษาสังคมให้มีความมั่นคงและกลับคืนสู่ความสงบสุข จาก

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, เรื่องเดียวกัน, มาตรา 41-1 วรรค 3.

การศึกษา ของ G. Apap ซึ่งเป็นพนักงานอัยการประจำเขต Valence พบว่า เมื่อปรับใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วทำให้อัตราการกระทำผิดซ้ำ (Récidivisme) ลดลง และประโยชน์ต่อปัจเจกชนที่เป็นคู่กรณี ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคืออาญาให้ประโยชน์กับคู่กรณีดังกล่าวหลายประการ คือ ผู้กระทำไม่ต้องถูกลงโทษทางอาญา การไกล่เกลี่ยที่ประสบความสำเร็จจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกบันทึกชื่อในทะเบียนประวัติอาชญากรรม (Casier Judiciaire) ผู้กระทำมีโอกาสอย่างสูงที่จะกลับตัวเป็นคนดีและรู้สำนึกในการกระทำ ความผิด แนวคิดที่ว่า “การลงโทษคนที่ถูกลงโทษยอมรับ ย่อมมีผลดีกว่าการบังคับคนให้ถูกลงโทษ” (Une Puniton Librement Acceptée Sera Beaucoup plus Efficace qu’une Puniton Imposée) เมื่อผู้กระทำความผิดยอมรับที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อตกลงการยอมรับโดยบริสุทธิ์ยอมส่งผลให้ผู้กระทำความผิดมีการเรียนรู้ที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้มากกว่าการถูกบังคับให้ต้องรับโทษตามคำพิพากษาที่กำหนดขึ้น โดยฝืนใจผู้กระทำความผิดทำให้ผู้กระทำผิดมีความพฤติกรรมจะต่อต้านการลงโทษดังกล่าว และ สิ่งที่ผู้เสียหายคาดหวังจากผู้กระทำความผิดมีอยู่สองประการ คือการได้รับคำขอโทษจากผู้กระทำผิดในรูปแบบการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ขอโทษผู้เสียหายอย่างเป็นทางการ การขอโทษอาจทำให้สภาพจิตใจของผู้เสียหายดีขึ้นและทำให้อารมณ์แห่งการแก้แค้นลดลง แต่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ขอโทษต่อผู้เสียหายและหาทางออกในการแก้ปัญหา ร่วมกัน การชดใช้ค่าเสียหาย เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ที่จะให้ผู้เสียหายได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากการกระทำผิด เพราะผู้เสียหายจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในขณะที่บทบาทของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมปกติมีน้อยมาก คือ เป็นเพียงแค่พยานปากหนึ่งเท่านั้น หากผู้เสียหายต้องการการเยียวยา ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องหรือคำฟ้องขอให้มีการชดใช้ค่าเสียหายอีกส่วนหนึ่ง

หลักการคำนึงถึงคุณลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดในการกำหนดโทษและปรับใช้โทษ (Personalization des Pines Individualization des Pine) ลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดอาญาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ ก่อนการพิพากษา (Personalization des Pines) ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดโทษและ

ระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลย โดยการพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดที่จำเลยได้กระทำความผิดประเภทโทษต่าง ๆ และลักษณะส่วนตัวของจำเลยช่วงที่สองคือ ระหว่างการลงโทษ (Individualization des Pine) ระหว่างที่นักโทษต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้จำเลยพร้อมที่จะกลับเข้าใช้ชีวิตในสังคม¹

6.3.3 ประเภทคดี

1) การไต่ถามข้อพิพาททางอาญาถูกนำมาใช้ในคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ หลายคดี อำนาจเริ่มให้มีการไต่ถามอยู่ที่พนักงานอัยการและศาล การไต่ถามข้อพิพาทเป็นกระบวนการสายกลางระหว่างการสั่งฟ้องคดีอาญากับการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ดังนั้นอัยการฝรั่งเศสมักใช้กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทสำหรับคดีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ทำร้ายร่างกายธรรมดา คดีความรุนแรงในครอบครัวและคดีระหว่างเพื่อนบ้าน อัยการจะสั่งให้มีการไต่ถามก็ต่อเมื่อมีผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้ ข้อเท็จจริงในคดีไม่ซับซ้อนและไม่ปรากฏชัดเจนว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิด และผู้กระทำความผิดได้ยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าว

2) คดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาได้ต้องเป็นความผิดที่มีโทษระดับกลางหรือความผิดมิชฌิมโทษ (Délit) ที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินสิบปี เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ พกหรือพาอาวุธเข้าไปในที่สาธารณะ ทอดทิ้งเด็กหรือครอบครัว เป็นต้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่ต้องทำก่อนฟ้องคดีหากได้มีการฟ้องคดีต่อ

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 132-24 บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลมีอำนาจพิจารณากำหนดโทษและรูปแบบการลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติกรรมแห่งความผิดและลักษณะของผู้กระทำความผิดเมื่อศาลกำหนดโทษปรับ ศาลจะพิจารณาถึงรายได้ของผู้กระทำความผิดด้วย” เช่นเดียวกับในประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 78 เรื่อง เหตุบรรเทาโทษได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดดังกล่าว.

ศาลแล้วจะไม่สามารถโต้เถียงได้' การเข้าสู่กระบวนการนั้นคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องยินยอมให้มีการใช้มาตรการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยระงับความต้องการแก้แค้นของฝ่ายผู้เสียหายเมื่อผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นและยังเป็นการช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสได้ทบทวนถึงการกระทำและพฤติกรรมของตนเองที่มีลักษณะต่อต้านสังคมและนับว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการยุติปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเล็กน้อยการใช้มาตรการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเกิดจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 41 วรรค 7 มีหลักเกณฑ์ 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

ประการแรก ผู้เสียหายจะต้องได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องไปดำเนินคดีฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งจากผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง หากผู้เสียหายไม่ยอมรับข้อเสนอชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดก็แสดงว่าผู้เสียหายไม่มีความประสงค์จะไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ พนักงานอัยการก็ไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปได้จึงต้องดำเนินการนำผู้กระทำความผิดฟ้องต่อศาลต่อไป

ประการที่สอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีส่วนช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดในการปรับปรุงตัวเพื่อให้กลับสู่สังคมดังเดิมได้

ประการที่สาม การไกล่เกลี่ยต้องสามารถยุติปัญหาที่เกิดจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาที่มีความสอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาที่ว่ามาตรการทางอาญาที่จะต้องยุติปัญหาที่เกิดจากการกระทำความผิดได้

3) กระบวนการสมานฉันท์ในการกำหนดโทษ

กระบวนการสมานฉันท์ในฝรั่งเศสนำมาใช้ในชั้นก่อนฟ้องคดี โดยบุคคลผู้มีอำนาจสั่งการคืออัยการทั้งในเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การเยียวยาทางอาญา

¹อุทัย อาทิวา, “การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลในสาธารณรัฐฝรั่งเศส 2,” วารสารยุติธรรม 4 (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2546): 29-31.

แต่เมื่อคดีได้ถูกฟ้องต่อศาลแล้วและอยู่ในขั้นตอนการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด กฎหมายฝรั่งเศสใช้หลักคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดในการกำหนดโทษ และปรับใช้โทษ (Personnalisation des Peines et Individualisation des Peine) คำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดอาญา แบ่งเป็น ก่อนการพิพากษา (Personnalisation des Peines) ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดโทษและระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลย โดยพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดที่จำเลยได้กระทำและลักษณะส่วนตัวของจำเลย ระหว่างการลงโทษ (Individualisation des Peines) ระหว่างที่นักโทษต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้จำเลยพร้อมที่จะกลับเข้าใช้ชีวิตในสังคมต่อไป¹

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์บางส่วนในการกำหนดโทษ รัฐสภาฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายแก้ไขวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสเพื่อสร้างสมดุลให้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส คือ การนำกระบวนการสมานฉันท์บางส่วนมาใช้ในการกำหนดโทษในคดีอาญาสามัญของฝรั่งเศส ในการนำ “มาตรการเยียวยาทางอาญา” (Réparation Pénale) ที่เคยใช้กับคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด มาใช้กับคดีอาญาสามัญที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่ รัฐบัญญัติฉบับที่ 5 มีนาคม 2007 ได้กำหนดให้ศาลอาญาฝรั่งเศสที่พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดสามารถเลือกใช้มาตรการใหม่ที่เรียกว่า “การลงโทษเชิงเยียวยา” (Sanction-Réparation) โดยมีหลักการคือ เมื่อศาลอาญาที่พิจารณาคดีโทษชั้นกลาง (Tribunal Correctionnel) พิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หากศาลอาญาเห็นสมควร ศาลอาจไม่ลงโทษจำคุกจำเลยแต่ศาลอาจกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 15,000 ยูโร และกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยดำเนินการชดเชยความเสียหายหรือเยียวยาผู้เสียหายให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด หากผู้กระทำความผิดได้ดำเนินการเยียวยาผู้เสียหายครบถ้วนแล้ว จำเลยก็ไม่ต้องได้รับโทษนั้น ในทำนองกลับกันหากจำเลยไม่สามารถดำเนินการเยียวยาผู้เสียหาย ให้ศาลสั่งจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับจำเลย 15,000 ยูโร หรือตามที่

¹อุทัย อาทิเวช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-31.

ศาลกำหนด ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและจากจำเลยผู้กระทำความผิด ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสกำหนดให้อัยการจังหวัดเป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบ การดำเนินการเยียวยาผู้เสียหายตามที่ศาลกำหนด เมื่อจำเลยได้ทำการเยียวยาผู้เสียหาย ครบถ้วนตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดและอัยการได้รายงานศาลแล้ว จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษ ทางอาญา หากจำเลยไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายได้ครบถ้วนตามเงื่อนไข ศาลปรับใช้ โทษ (Juge de l' Application des Peines) อาจมีคำสั่งให้จำเลยต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 15,000 บาท ตามกฎหมายกำหนด¹

6.4 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกานำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้มานานกว่า 30 ปี แล้ว โดยพัฒนามาจากโครงการ Victim-Offender Reconciliation (VORP) เป็นการเน้น การทำงานอาชญากรรมต่อทรัพย์สิน การทำร้ายร่างกายที่ไม่รุนแรง การชดเชยค่าเสียหาย การให้ความช่วยเหลือผู้เข้าร่วมโครงการในการต่อรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับ ผู้กระทำความผิด² การแก้ปัญหาโดยวิธีอื่นนอกเหนือจากกระบวนการทางศาล โดยเฉพาะปัจจุบันได้มีการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำ ความผิด (VOM) ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ศาลนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา โดยใช้เป็นมาตรการเสริมในชั้นตำรวจ ชั้นพนักงานอัยการ หรือชั้นศาล หรือ องค์กรในชุมชนที่ไม่ได้แสวงผลกำไร³ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้ ตอบสนองถึงความเจ็บปวด ความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม โดยอาศัยผลกระทบ หลักของผู้เสียหายผู้กระทำความผิดโดยมุ่งบำบัดและไม่ให้เกิดความสูญเสียและเสียหาย

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 131-8-1.

²Howard Zehr, "Doing Justice, Healing Trauma: The Role of Restorative Justice in Peacebuilding," *South Asian Journal of Peacebuilding* 1, 1 (Spring 2008): 1-16.

³ชาติ ชัยเดชสุริยะ, รายงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในคดีอาญาของประชาชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา, 2551), หน้า 132.

เพิ่มมากขึ้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสหรัฐอเมริกาจึงมองอาชญากรรมเป็นเรื่องของการกระทำที่มีต่อประชาชนและชุมชน การจำคุกเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อปกป้องสังคมแต่การลงโทษจะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของผู้กระทำความผิดหลังจากพ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ใช่มาตรการแทนที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาล แต่เป็นมาตรการทางเลือกในการเยียวยาแก้ไขสำหรับผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายที่ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมแนวทางใหม่ โดยการสนับสนุนให้ผู้เสียหายระบุหรือกำหนดการเยียวยาที่ตนต้องการนั้นถือเป็นหัวใจหลักของปรัชญาด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์¹

6.4.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาได้เริ่มขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1987 ณ เมืองเอลคาท รัฐอินเดียนา โดยได้รับอิทธิพลมาจากกระบวนการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1974 ณ เมือง ออนทาริโอ (Ontario) ประเทศแคนาดาในคดีเด็กและเยาวชน โดยข้อเท็จจริงใน คดีนั้นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้เสนอต่อศาลให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนได้พบกับผู้เสียหาย หลังจากการประชุมระหว่างผู้เสียหายและจำเลยศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายในฐานะที่เป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติ จึงอาจเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ของสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มขึ้นโดยอาศัยต้นแบบในลักษณะของการคุมประพฤติ เชื่อว่าการพบกันระหว่างผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาในขั้นก่อนการกำหนดโทษของศาลจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้เสียหายและจำเลย

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 สหรัฐอเมริกาได้เริ่มโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา (Victim-Offender Mediation--VOM) มาใช้ในคดีอาญาเรื่องของการกระทำที่มีต่อประชาชนและชุมชนไม่ใช่การละเมิดต่อกฎหมายจึงจำเป็นต้องแก้ไขให้ถูกต้อง การจำคุกเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อปกป้องสังคมแต่

¹ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 98-99.

การลงโทษมีความหมายมากกว่านั้นในการเปลี่ยนความประพฤติและทัศนคติของผู้กระทำผิดหลังจากพ้นโทษกลับเข้าคืนสู่สังคม และกระบวนการดังกล่าวไม่ใช่การแทนที่ที่กระบวนการทางศาล แต่เป็นแนวทางเลือกในการให้การเยียวยาแก่ใจสำหรับประชาชนที่ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้การเยียวยาสำหรับประชาชนที่ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมแนวทางใหม่¹

6.4.2 วิธีดำเนินการ

สหรัฐอเมริกา นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในรูปของโครงการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก โดยให้คู่ลพินิจแก่ พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ในการเบี่ยงเบนคดี โดยมีการจัดตั้งศูนย์บริการระงับข้อพิพาทอยู่ที่สำนักงานตำรวจ สำนักงานอัยการ หรือองค์กรที่ไม่ได้แสวงหากำไรของชุมชน การประนีประนอมข้อพิพาทในสหรัฐอเมริกา เกิดขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น ในชั้นก่อนฟังจนถึงชั้นการพิจารณาของศาล โดยดำเนินการในรูปแบบของโครงการประนีประนอมข้อพิพาทของกรมคุมประพฤติ สำนักงานคุ้มครองและดูแลผู้เสียหาย สำนักงานอัยการและกรมราชทัณฑ์ โดยบุคคลกลุ่มแรกที่มืบทบพาทที่สุดในการแจ้งเรื่องเพื่อให้มีการใช้การประนีประนอมข้อพิพาทตามโครงการ คือ พนักงานคุมประพฤติ ศาล และพนักงานอัยการ โดยนำมาใช้กับความผิดในข้อหา ทำให้เสียทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ในเคสสถาน เป็นต้น²

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดหลายรูปแบบ เช่น การให้บริการชุมชน การทำงานเพื่อสังคม นอกจากนี้ยังมีหลายรัฐที่นำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปปรับเป็นนโยบายด้านความยุติธรรม รวมถึงการบัญญัติไว้ในกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ พบว่า ทุกรัฐได้นำแง่มุมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์บางแง่มุมไปใช้ในระดับรัฐภูมิภาคท้องถิ่นและรวมถึงการกำหนดเป็นนโยบายหรือแนวทางต่าง ๆ โดยรัฐส่วนใหญ่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลายลักษณ์

¹Miers, op. cit., pp. 61-63.

²ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์, เรื่องเดิม, หน้า 52-53.

อักษรเพื่อกำหนดเป็นกฎหมายของตนเพื่อนำหลักการและแนวทางกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ไปใช้ในระบบการดำเนินคดีเยาวชนอีกด้วย¹

กระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของศูนย์การไกล่เกลี่ยต่าง ๆ ของ
สหรัฐอเมริกาเป็นการระงับข้อพิพาทที่ไม่เป็นทางการ และไม่มีกฎหมายรองรับถึงผล
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในมลรัฐ Monatana มลรัฐ Minnesota และมลรัฐ Winconsin ได้มี
การออกกฎหมายมารองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างชัดเจน วิธีการ
ไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด สามารถนำมาใช้ได้ทุกขั้นตอนของ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่ส่งต่อมาจากศาล หากคู่กรณี
ทำความตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ภายใต้การ
ควบคุมและสอดส่อง การไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่ส่งต่อมาจากศาล เมื่อศาลได้ยอมรับแล้ว
ว่าจำเลยกระทำความผิดโดยถือว่าการไกล่เกลี่ยเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งของการควบคุมและ
สอดส่องทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเหยื่อหรือผู้เสียหาย การไกล่เกลี่ยคดีที่ส่งมาจาก
พนักงานอัยการในชั้นก่อนฟ้องและจากศาลภายหลังจากมีคำพิพากษา การใช้กระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา สามารถนำไปใช้กับความผิด
เกือบทุกประเภทแม้เป็นความผิดร้ายแรงและในทุกขั้นตอน โดยอาศัยความสมัครใจของ
คู่กรณีเป็นหลัก

ทั้งนี้ศาลในแต่ละมลรัฐอาจกำหนดมาตรฐานในกระบวนการดังกล่าว
ให้สูงไปกว่านี้ได้แต่จะกำหนดหลักเกณฑ์ภายในรัฐตนให้น้อยไปกว่าที่ ABA กำหนดไว้
ไม่ได้ โดยหลักเกณฑ์ในข้ออื่นนอกจาก ข้อ 1), 5), 8), 13 ถือว่าเป็นเพียงรายละเอียดที่จะ
เพิ่มประสิทธิภาพให้กับกระบวนการเท่านั้น แต่ในสี่ข้อสำคัญดังกล่าวถือว่าเป็น
มาตรฐาน ขั้นต่ำที่จะขาดตกบกพร่องไม่ได้ โดยได้มีการกำหนดโทษของศาลใน
สหรัฐอเมริกาได้ถูกสร้างขึ้นโดยยึดหลักการสำคัญ 4 ประการ ดังนี้²

¹ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 103.

²Elizabet Dale, *Criminal Justice in the United States 1789-1939* (New York: Cambridge University Press, 2011), p. 184.

1) หลักความมีเหตุผล (Reasoning) หมายความว่า การกำหนดโทษของผู้พิพากษา จะต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้โดยมีเหตุผลอย่างเพียงพอและสามารถตรวจสอบได้

2) หลักความสอดคล้อง (Consistency) หมายความว่า ในคดีที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันแนวคำพิพากษาจะต้องมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงไปมากและมีทิศทางการใช้ดุลพินิจตัดสินไปในทางเดียวกัน

3) หลักความได้สัดส่วน (Proportionality) หมายความว่า ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม ความพอเหมาะพอควร

4) หลักความไม่มีอคติ (Indiscretionary) หมายความว่า การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องไม่เป็นไปตามอำเภอใจของผู้มีหน้าที่กำหนดโทษ

เมื่อศาลได้อนุญาตให้ผู้เสียหายและจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาแล้ว หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ คือ หน่วยงานอภัยโทษและพักการลงโทษ (Pardon and Parole Division) และกรมคุ้มครองสิทธิ (Victim Service) Texas Criminal Procedure, Code Article 56.13 และในส่วนของการเตรียมผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์กฎหมายภายในแต่ละรัฐก็อาจกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แตกต่างกัน เช่น การกำหนดให้ผู้ที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการอบรมเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท จริยธรรม ความเป็นกลางตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้การระงับข้อพิพาทสำเร็จไปด้วยดี เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 16 ชั่วโมง ก่อนการปฏิบัติงาน หรือกำหนดเพียงว่าผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการอบรมแล้ว และถ้าเป็นใน Florida ผู้ไกล่เกลี่ยจะได้รับการฝึกอบรมตลอดจนได้รับการรับรองจากศาลฎีกาของรัฐ และหน่วยงานอภัยโทษและพักการลงโทษ ก็จะนำตัวจำเลยเข้าสู่กระบวนการโดยก่อนหน้าที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นหน่วยงานอภัยโทษและพักการลงโทษ ก็อาจมีคำสั่งไม่ให้ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่เข้าใกล้ หรือติดต่อไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมกับผู้เสียหาย และในกรณีที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ก็อาจถือได้ว่าข้อห้ามดังกล่าวเป็นเงื่อนไขในการได้รับการปล่อยชั่วคราว

6.4.3 ประเภทคดี

ประเภทคดีที่อาจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ต่างกันออกไป ดังนี้¹

- 1) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรงและความผิดที่มีอัตราโทษปานกลาง โดยประกอบด้วยเหตุการณ์จริง เช่น Delaware Low Tennessee Texas Wisconsin
- 2) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรงที่ไม่มีอัตราโทษถึงขั้นประหารชีวิต เช่น Mubbesita, Oklahoma
- 3) ใช้ได้เฉพาะกับความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรง (Non-Violentoffence) เช่น Nebraska NewYork Oregon
- 4) ไม่สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาที่มีความรุนแรง หรือความผิดอาญาร้ายแรง (Serious Offence) เช่น Alabama Alaska
- 5) ใช้ได้เฉพาะกับความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรง และผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรกเท่านั้น เช่น Florida Kansas
- 6) ใช้ได้เฉพาะกับผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงต่ำ (Person with a Low Risk of Violence) เท่านั้น เช่น Montana
- 7) ไม่มีการกำหนดประเภทคดีไว้ หรือให้เป็นอำนาจตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รับ เช่น Arizona Arkansas California Colorado Illinois Indiana Louisiana, Maine Missouri Vermont Virginia Washington
- 8) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรงที่ไม่มีอัตราโทษถึงขั้นจำคุก (No mandatory prison sentence) เช่น Ohio

¹Mark S. Umbreit, Elizabeth Lightfoot, and Johnathan Fier, **Legislative Statutes on Victim Offender Mediation: A National** (Minnesota: University of Minnesota, 2001), pp. 7-8.

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำโครงการประชุมแบบ Wagga Wagga ของประเทศออสเตรเลียมาใช้รัฐ Minnesota และรัฐ Philadelphia ด้วย ในบางชุมชนที่ห่างไกล ยังมีการนำจารีตที่ปฏิบัติกันชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมพื้นบ้านอันเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่มาใช้ และพบว่าชุมชนดังกล่าวมีอาชญากรรมหรือการกระทำผิดที่น้อยกว่าชุมชนอื่น¹

6.5 ประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดา เป็นประเทศในสหพันธรัฐ ประกอบไปด้วย 10 ดังนี้ แอลเบอร์ต้า บริติชโคลัมเบีย แมนิโทบา นิวบรันสวิก นิวฟันแลนด์และลาบราดอร์ โนวาสโกเชีย ออนแทรีโอ ปริ้นซ์อี็ดเวิร์ดไอส์แลนด์ ควิเบก ซัสแคตเชวัน นอร์ทเวสต์เทรริทอรีส์ นูนาวุด และยูคอน² ถูกปกครองโดยประเทศอังกฤษได้อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาก่อน ทำให้ระบบกฎหมายบางส่วนได้รับการผสมผสานทั้งจากระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ จากประมวลกฎหมายแพ่งก็ได้รับอิทธิพลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ปัจจุบันใช้อยู่ที่เมืองควิเบก (Quebec) และ Charter of Right ของประเทศแคนาดาก็ได้รับอิทธิพลมาจาก Bill of Right ของสหรัฐอเมริกา³

6.5.1 แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้

ประเทศแคนาดามีรากฐานมาจากวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง (Aboriginal culture) ความศรัทธาของชุมชน และหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ ที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ทั่วประเทศแคนาดากับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ในคดีอาญาล็กน้อยหรือคดีรุนแรงในทุกขั้นตอนก่อนและหลังชั้นศาล ในช่วงปี ค.ศ 1990 The

¹Howard Zehr and Barb Toews, eds., **Critical Issues in Restorative Justice** (New York: Criminal Justice Press, 2004), p. 24.

²สำนักงานอัยการสูงสุด, สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ (กรุงเทพมหานคร; สำนักพิมพ์เซเวน พรินติ้ง กรุ๊ป, 2540), หน้า 656.

³ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์, เรื่องเดิม, หน้า 97.

National Associations Active in Criminal Justice เป็นองค์กรที่รวมหน่วยงานด้านอาญา ภาครัฐและเอกชนจำนวน 20 แห่ง ได้จัดทำข้อมูลเอกสารที่ส่งเสริมการใช้กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือเป็นความรับผิดชอบของสังคมสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทาง อาญาที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสม¹

การแก้ปัญหาระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย (Victim Offender Resolutions Program me--VORP) เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศแคนาดาเมื่อปี ค.ศ. 1974 ที่เมือง Kitchener รัฐ Ontario² เป็นการพบเผชิญหน้าระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด เพื่อการขอให้อภัยและการชดเชย สำหรับทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก อาจจะรวมถึง การให้ผู้กระทำความผิดเข้าอบรมวิธีการจัดการความโกรธ เรียนหนังสือ ฝึกทักษะการสื่อสารกับผู้อื่น เป็นต้น และชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลในการดำเนินการตามกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาที่สามารถปรับใช้ได้ตลอดกระบวนการและช่วยแก้ปัญหา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยมากกว่าการปรับหรือการลงโทษ และในปีเดียวกัน The Church Council on Justice and Corrections ที่เป็นการรวมตัวกัน ของโบสถ์ 11 แห่ง ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ The Mennonite Central Committee และได้แนะนำโครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) ไปใช้ในศาลด้วย³

6.5.2 วิธีดำเนินการ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นำมาใช้ในการชะลอการดำเนินคดีโดยการนำมาตรการทางเลือกมาใช้กับผู้กระทำความผิดเมื่อมีการฟ้องร้องเข้ามาทุก ฝ่ายตกลงยินยอมใช้มาตรการดังกล่าว หรือในขั้นตอนเกี่ยวกับการพิพากษาลงโทษผู้

¹Robert B. Cormier. **Restorative Justice: Directions and Principles-- Developments in Canada** (Ottawa, Canada: Solicitor General Canada, 2002), p. 2.

²Sara Johnson, **Restorative Justice Programs and Services in Criminal Matters: Summary of Consultations** (Ottawa, Canada: Canadian Centre for Justice Statistics, 2003), p. 1.

³Cormier, op. cit., p. 3.

พิพากษาอาจใช้โครงการประชุมเพื่อลงโทษ (Circle Sentencing) ในการกำหนดโทษที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงปัจจัยการลงโทษ หลักในการลงโทษ และมาตรการลงโทษอย่างอื่นที่ไม่ใช่โทษจำคุก ตามมาตรา 718 (2) (e) (f) Part XXII ของ The Canadian Criminal Code 1996 โดยเฉพาะในกรณีที่คนพื้นเมือง (Canada's Aboriginal People) ได้กระทำความผิดรุนแรง ศาลสูงสุดของแคนาดาได้รับรองแนวปฏิบัติตามโครงการประชุมเพื่อลงโทษ (Circle Sentencing) มาใช้กับคนกลุ่มนี้ด้วย¹

โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศแคนาดาสามารถใช้ในทุกขั้นตอนของระบบยุติธรรมในคดีอาญา โดยจะต้องสร้างความเข้าใจและทำให้ทุกฝ่ายยอมรับที่จะร่วมโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการจะขอถอนตัวไม่เข้าร่วมโครงการในขั้นตอนใดก็ได้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามคดีอาญาผู้เข้าร่วมโครงการต้องได้รับความสมัครใจ มีข้อตกลงร่วมกันที่ชัดเจน สามารถถอนตัวในขั้นตอนใดก็ได้ มีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมายในทุกขั้นตอน ต้องสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยแก่ทุกฝ่าย ผลการดำเนินการโครงการไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานในชั้นศาลได้ มีการประเมินผลโครงการอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามระบบและบรรลุมิติวัตถุประสงค์²

6.5.3 ประเภทคดี

คดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้แก่ คดีที่มีโทษเล็กน้อย (Minor Offence) ผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรก เช่น คดีวิวาททำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ไม่มีเหตุฉกรรจ์ หรือความผิดเกี่ยวกับการขายบริการ³

¹Gladue, Rv. "SCR 688 (1999)." **Jamie Tanis Gladue v. Her Majesty The Queen** (1)

²Johnson, op. cit., p. 9.

³Eillen Skinner, **Canada's Approach to Minor Offender Behavioral Problems and Administrative Detention** (Ottawa, Canada: International Centre of Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, 2005), p. 23.

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ภายหลังการกระทำความผิดเกิดขึ้นกฎหมายให้อำนาจตำรวจ และพนักงานอัยการมีทางเลือกที่จะเสนอคดี มีลักษณะในรูปของการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกโดยจะทำในชั้นก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล โดยโครงการเบี่ยงเบนคดี หรือขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์¹ การนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ปรากฏรายละเอียดตามประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 717 (1) ทั้งนี้ สามารถใช้ได้ก็ต่อเมื่อไม่ขัดต่อความสงบสุขหรือนโยบายในการป้องกันสังคมโดยรวม ดังต่อไปนี้²

1) กระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือผู้เป็นตัวแทนของอัยการสูงสุด

2) มีความเหมาะสม โดยพิจารณาจากตัวผู้กระทำความผิดเอง ผู้เสียหาย และสังคมโดยรวม

3) ผู้กระทำความผิดได้รับการแจ้งถึงการไต่ถามและสมัครใจเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามคดีอาญา

4) ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถาม ต้องได้รับการแจ้งถึงสิทธิในการมีทนายแล้ว

5) ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกในการกระทำความผิดของตน

6) อัยการสูงสุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายพิจารณาแล้วเห็นว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดีอาญากับผู้ต้องหา และ

7) ต้องมิใช่กรณีที่กฎหมายบังคับให้ฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด

ในปี ค.ศ. 2003 กระทรวงยุติธรรมของประเทศแคนาดาได้จัดทำคู่มือ Restorative Justice Programs Guidelines และเผยแพร่ทางออนไลน์ในหัวข้อ Values and principles of Restorative Justice in Criminal Matters และ The Conflict Resolution Network เพื่อส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในหลายแนวทางเนื่องจากแต่ละรัฐแต่ละชุมชนมี

¹ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 717.

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 171 (1).

ความแตกต่างกันสามารถเลือกปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม และยังสามารถกำหนดคุณสมบัติของผู้ดำเนินโครงการหรือผู้ประสานงาน โครงการที่จะต้องผ่านการฝึกอบรมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต้องเรียนรู้การเตรียมโครงการประชุมที่ดี นอกจากนี้ประเทศแคนาดาได้นำโครงการประชุม Wagga Wagga ของประเทศออสเตรเลียมาใช้กับคนพื้นเมืองในแคนาดา (Canada First Nation People) ด้วย แต่เนื่องจากประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่ประกอบด้วยหลายมลรัฐแต่ละมลรัฐใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แตกต่างกันไป เช่น รัฐ Manitoba เมืองหลวง คือ Winnipeg มีโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ศาลสามารถใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่แทนการจำคุกได้ ผู้เสียหายจะได้พบกับผู้กระทำผิดเพื่อรับคำขอโทษ รับค่าเสียหาย ช่วยผู้กระทำผิดหาวิธีการจัดการกับความโกรธ ผูกทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น หรือรักษาอาการติดสุรา โดย The John Howard Society ของรัฐ Manitoba เป็นผู้ดำเนินการและเป็นแหล่งทุนสำคัญ ส่วนที่เมือง Hollow Water มีโครงการ Community Holistic Circle Healing Programme ที่ใช้กับคดีความผิดทางเพศและคดีความรุนแรงในครอบครัวของชุมชนพื้นเมือง Aboriginal People ซึ่งผู้กระทำผิด ผู้เสียหายและชุมชนจะได้พบกับโทษของผู้กระทำผิดคือการกล่าวคำขอโทษ ผู้เสียหายและคนในชุมชน รวมถึงการมีการลงนามในสัญญาในการปรับปรุงพฤติกรรมในอนาคต¹

6.6 ประเทศญี่ปุ่น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น หมายถึง การแก้ไขข้อพิพาทที่เสนอเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคมของทั้งสองฝ่าย เพื่อเยียวยาความเสียหายเมื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ ในการจัดข้อตกลงระหว่างเหยื่อการกระทำผิดและผู้กระทำผิดสัญญาว่าจะชดเชยค่าเสียหายเป็นค่าตอบแทนด้วยทรัพย์สินเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นในสังคม วัฒนธรรม

¹Miers, op. cit., pp. 61-63.

ของญี่ปุ่นจะ “ขอโทษและให้อภัย” (Apology-Forgiveness)¹ ข้อดีทำให้สังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมแห่งการประนีประนอมทำให้สังคมสงบสุขและสมานฉันท์ แต่ข้อเสียคือผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาทั้ง ๆ ที่ประเทศญี่ปุ่นได้มีกฎหมายเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย (Crime Victim Benefit Payment Law) เพราะผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายเท่าที่ควร จึงไม่พอใจในหน่วยงานหรือกระบวนการยุติธรรมเพราะรู้สึกตัวโดดเดี่ยวไม่ได้รับการดูแล²

6.6.1 แนวคิดการนำการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1981 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้เสียหายกลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เมื่อค.ศ. 1996 ผู้เสียหายส่วนมากในประเทศญี่ปุ่นไม่พอใจหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล รวมทั้งผู้กระทำความผิด โดยผู้เสียหายรู้สึกโดดเดี่ยวและไม่ได้รับการดูแลจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อีกทั้งไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอในการดำเนินคดีนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษการขอโทษ Apology หมายถึง การสารภาพ Confession การยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำที่ตนได้กระทำแม้ว่าตนไม่ได้กระทำความผิด เมื่อผู้กระทำผิดได้ดำเนินการขอโทษแล้วฝ่ายผู้เสียหายตอบแทนด้วยการให้อภัย Forgiveness เป็นพฤติกรรมมรดกทางวัฒนธรรม Habitus ที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม เรียกว่า Principle of W³ โดยผ่านการขอโทษและให้อภัยแต่ยังมีปัญหาในกระบวนการดังกล่าวไม่ได้คำนึงถึงบทบาทของผู้เสียหาย การขอโทษและการให้อภัยกลายเป็นเพียงรูปแบบโดยผู้กระทำผิดและผู้เสียหายต่าง

¹Yoko Hosoi and Haruo Nishimura, “The Role of Apology in The Japanese Criminal Justice System,” Restoration for Victims of Crime Conference, Australian Institute of Criminology and Victims Referral and Assistance Service, Melbourne, Australia, 19 September 1999, p. 2.

²น้ำแท้ มีสลิ้ง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2554), หน้า 75.

³ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 128-129.

ไม่ได้กระทำด้วยความจริงใจ โดยการขอโทษและให้อภัยมีขึ้นเพียงเพื่อต้องการให้รักษาประเพณีการปฏิบัติเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้กระทำความผิดขอโทษโดยไม่จริงใจ ทำให้โอกาสกระทำความผิดซ้ำหรือการไม่สำนึกถึงการกระทำของคนยังคงมีอยู่ ผลการขอโทษและให้อภัย ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเล็กน้อยไม่ถูกดำเนินคดีอย่างเป็นทางการ เป็นการแก้ไขพฤติกรรมอาชญากร มิใช่มุ่งหวังเพียงแต่การกระทำความผิดออกจากสังคมด้วยการพิพากษาลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ให้การรับสารภาพ แสดงความเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และขอให้ผู้เสียหายให้อภัยและยื่นหนังสือที่เป็นผลมาจากการตกลงกับผู้เสียหายให้กับหน่วยงานของรัฐ ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษสถานเบาหรือไม่ต้องถูกดำเนินคดี¹

6.6.2 วิธีดำเนินการ

กระบวนการขอโทษและให้อภัยนี้ก็มีผลเป็นการลดความรุนแรงของการลงโทษหรือการดำเนินคดีอาญาให้กับผู้กระทำความผิดเท่านั้น โดยผู้เสียหายไม่ได้รับผลดีอย่างใดกับการขอโทษและให้อภัยจากการศึกษาของ Haley พบว่า การขอโทษและการให้อภัยเป็นกระบวนการระหว่างผู้กระทำความผิดกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น เพื่อที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยผู้เสียหายยังคงรู้สึกไม่พอใจในเรื่องของการได้รับค่าสินไหมทดแทนรวมทั้งการขอโทษอย่างจริงใจจากผู้กระทำความผิดเพราะหลายกรณีที่ผู้กระทำความผิดขอโทษผ่านทางตัวแทนหรือทนายความ²

ในอดีตผู้เสียหายในญี่ปุ่นไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญา จนกระทั่งมีเหตุการณ์สำคัญ ๆ บางเรื่องจะทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเพื่อการคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายขึ้นในประเทศญี่ปุ่น ทำให้เกิดการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหลายครั้งเพื่อสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา เหตุการณ์แรก คือเหตุการณ์วางระเบิดสำนักงานใหญ่บริษัท Mitsubishi Heavy Industry ในโตเกียว เมื่อปี ค.ศ. 1974 โดยกลุ่มลัทธิกลุ่มหนึ่ง กลุ่มผู้กระทำความผิดได้ขู่พนักงานรักษาความปลอดภัยให้ออกจากตึกแต่พนักงาน

¹ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ไม่เชื่อ จนในที่สุดระเบิดได้ฆ่าคนตาย 8 ศพ และทำให้คนได้รับบาดเจ็บ 376 คน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้สังคมญี่ปุ่นตระหนักว่าการกระทำความผิดอาญาเพียงครั้งเดียวสร้างความเสียหายให้กับผู้เสียหายได้หลายคน และจากเหตุการณ์ดังกล่าวประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้กฎหมายเยียวยาผู้เสียหาย (Crime Victim Payment Law) ในปี ค.ศ. 1981 และในปีเดียวกันได้จัดตั้งกองทุนบรรเทาความเดือดร้อนให้กับผู้เสียหายจากคดีอาญา (Crime Victim Relief Fund)

6.6.3 ประเภทคดี

ประเทศญี่ปุ่นไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจราษฎรสามารถฟ้องคดีอาญาเองได้ แต่มีความผิดฐานที่ห้ามพนักงานอัยการฟ้องคดีบางฐานหากผู้เสียหายไม่แจ้งทุกข์ได้แก่ ความผิดที่ต้องอาศัยเจตนาของผู้เสียหาย ได้แก่

6.6.3.1 ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่น (มาตรา 135) กระทำอนาจารโดยใช้กำลัง (มาตรา 176) ข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 177) ลักพาคนหย่อนความสามารถ (มาตรา 224) ลักพาตัวเพื่อหากำไร (มาตรา 225) ขนส่งผู้ถูกลักพาตัว (มาตรา 227) หมิ่นประมาท (230) ดูหมิ่น (231) ลักทรัพย์ ยักยอก นื้อ โกงในหมู่ญาติ (244) ทำให้เอกสารส่วนบุคคลเสียหาย (มาตรา 259) ทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 261) ความผิดที่กฎหมายญี่ปุ่นกำหนดให้การร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขของการดำเนินคดีอาญานั้น ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายในระยะเวลา 6 เดือน นับแต่วันรู้ตัวผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้องได้¹ เมื่อมีผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์แล้ว ผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ตราบเท่าที่ยังไม่มีการฟ้องคดี โดยผลการของการถอนคำร้องทุกข์ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดีได้อีก² จำนวนความเสียหายเล็กน้อย สภาพความผิดเล็กน้อย มีการชดใช้ความเสียหายให้ผู้เสียหายและผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษและไม่มีเหตุให้เกรงว่าจะมีการกระทำความผิดขึ้นอีก

6.6.3.2 คดีที่การพนันที่มุงทรัพย์สินเล็กน้อย สภาพความผิดเล็กน้อย รวมทั้งไม่มีเหตุให้เกรงว่าผู้ร่วมกันกระทำความผิดจะมากทำความผิดซ้ำอีก

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 235.

²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 237.

6.6.3.3 ความผิดอื่น ๆ ที่พนักงานอัยการจังหวัดระบุ

6.6.3.4 คดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนอายุตั้งแต่สิบปีถูกจับและควบคุมตัวในข้อหาว่ากระทำความผิดอาญา ร้อยละ 30 ของบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ แม้ว่าจำนวนผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะลดลงในรอบสามปีก่อน แต่จำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำกลับเพิ่มขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงมีความห่วงใยเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อยจากระบบการยุติธรรม โดยที่ไม่มีการดำเนินคดีอย่างเป็นทางการซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 70 ของคดีเด็กและเยาวชนทั้งหมด จากสถิติการดำเนินคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด พบว่าร้อยละ 41.5 ศาลจะพิพากษาลงโทษการลงโทษ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การนำมามาตรการยุติธรรมเชิงเยียวยามาใช้กับบุคคลดังกล่าวน่าจะมีผลเป็นการลดอาชญากรรมที่กระทำความผิดซ้ำได้ เดือนมิถุนายน 2001 ในเขตจังหวัด (Chiba Prefecture) กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายจำนวน 130 คน ได้ร่วมกันเปิดศูนย์ประชุมกลุ่ม ครอบครัวสำหรับความผิดที่ผู้กระทำเป็นเด็กและเยาวชน โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวจะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเป็นบุคคลสำคัญที่เข้าร่วมในกระบวนการประชุม เชิงสมานฉันท์เพื่อหาข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญา

6.7 ประเทศนิวซีแลนด์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศนิวซีแลนด์ เริ่มนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนก่อน และต่อมานำมาใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ โดยมีกำหนดกำหนดมาตรการเหล่านี้ใน กฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ ชื่อว่า The Children and Young Persons and their Families Act 1989 และใน The Criminal Justice Act 1985 สำหรับเยาวชนใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นมาตรการ

ในการดำเนินการ¹ ส่วนในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ที่ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งในชั้นก่อนพิจารณาและก่อนการกำหนดโทษ โดยมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและก่อนศาลมี คำพิพากษา²

6.7.1 แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้

ประเทศนิวซีแลนด์ได้ พัฒนาแนวคิดในการลงโทษของศาลอาญา ในการลงโทษผู้กระทำความผิดทดแทนความผิดที่มีต่อผู้เสียหายที่ได้กระทำความผิดต่อสังคม (Retributive) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการกำหนดโทษคดีอาญา ในการเปียงเบนคดีในชั้นก่อนฟ้องและก่อนการลงโทษ ในปี ค.ศ. 1996 ได้จัดทำโครงการนำร่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดในคดีร้ายแรง การทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งทรัพย์เหตุฉกรรจ์ การข่มขืนอันตราย และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ผู้พิพากษาอาจใช้มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดในชุมชน หลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้เข้าสู่กระบวนการ ตกลงในการประชุมของชุมชนแล้ว และการลงโทษเป็นไปตามข้อเสนอของการประชุมมีความแตกต่างไปจากรูปแบบการประชุมของผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน โดยจัดประชุมในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน ประเทศนิวซีแลนด์

6.7.2 วิธีดำเนินการ

แนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการกำหนดโทษคดีอาญา มีการพัฒนาความคิดในการที่ศาลอาญาได้เปลี่ยนแนวคิดในการ

¹สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ-วุฒิสภา, 2553), หน้า 52.

²Donald J. Schmid, **Restorative Justice in New Zealand: A Model for U.S. Criminal Justice** (Wellington, New Zealand: Fellowships Office, 2001), p. 11.

ลงโทษตามแนวคิดการทดแทนความผิดที่ผู้เสียหายได้กระทำต่อสังคม (Retributive) มาเป็นแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เพื่อใช้กับการลงโทษทางอาญา โดยมีการจัดทำโครงการนำร่องและศาลอุทธรณ์กำหนดโทษคดีที่มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้น้อยลงกว่าคดีที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด กำหนดไว้ในมาตรา 9 (1) แห่ง The Victim Rights Act 2002 กำหนดกระบวนการที่คู่กรณีดำเนินการยุติข้อพิพาทในคดีอาญาโดยจัดให้มีการประชุมประกอบด้วยผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ พนักงานคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องที่จะจัดให้มีการพบปะเจรจาระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 9 (2) ของกฎหมายดังกล่าว กำหนดว่าการดำเนินการดังกล่าวมิได้บังคับให้กระทำแต่เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายตกลงให้มีการจัดประชุมและโดยพฤติการณ์สามารถจัดให้มีการประชุมได้ รวมถึงโดยสภาพและสถานการณ์อำนวยให้จัดประชุมได้

2) กระบวนการกำหนดโทษตาม The Sentencing Act 2002 ซึ่งศาลมีอำนาจลดโทษหรือลงโทษอย่างอื่นแทนโทษจำคุกได้ และศาลจะต้องนำผลการประชุมกลุ่มชุมชนที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อกำหนดโทษ หรือกำหนดมาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกหรือการยกฟ้องโดยมีเงื่อนไข การรอการลงโทษโดยมีเงื่อนไข หากมีการดำเนินการประชุมกลุ่มตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนการกำหนดความผิดและกำหนดโทษ รวมถึงการรอการลงโทษโดยมีเงื่อนไขต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งนี้ การปรับปรุงกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์เป็นการปรับปรุงโดยเพิ่มอำนาจของศาลในการกำหนดมาตรการอื่นแทนการลงโทษโดยนำมาตรการที่กำหนดจากที่ประชุมกลุ่มในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มา

เป็นหลักในการพิจารณาและเปิดโอกาสให้สามารถปรับปรุงแก้ไขโดยศาลได้ นอกจากนี้การตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งต้องอาศัยเวลาและความตกลงร่วมกันและต้องการเวลาในการตกลงและเวลาในการปฏิบัติตามข้อตกลงให้ครบถ้วน ดังนั้น กฎหมายซึ่งให้ศาลมีดุลพินิจในการเลื่อนการพิพากษาหรือรอการบังคับโทษได้จนกว่าจะปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน

6.7.3 ประเภทคดี

ประเทศนิวซีแลนด์ได้นำคดีประเภทความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สองปีหรือโทษหนักกว่านั้น และความผิดอื่นที่มีโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าสองปีและไม่เกินเจ็ดปี เว้นแต่เป็นความผิดที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ความผิดเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม ความปลอดภัยสาธารณะ ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุก เหยียดสถานความผิดที่ผู้เสียหายและผู้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอยู่ ความผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อร่างกายรวมถึงความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงหนึ่งปี¹ ความผิดฐานพกอาวุธ ความผิดที่เกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานสมคบ ความผิดที่เกี่ยวกับการจลาจรทางบก ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ความผิดฐานใช้อาวุธปืนโดยประมาทหรือวางอาวุธปืนไว้ในที่อันตราย ตามกฎหมาย The Arm Act 1983 และความผิดฐานรบกวนติดตาม (Harassment) แต่โครงการนำร่องดังกล่าวไม่มีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence)²

6.8 ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเริ่มจากโครงการในรูปแบบการประชุมเมื่อปี 1991 ที่เมือง Wagga Wagga รัฐ New Wales (NSW) เรียกว่าโครงการประชุม Wagga Wagga ในครั้งแรกและได้มีการนำโครงการ

¹ สรวิศ ลิ้มปริงยี, เรื่องเดิม, หน้า 182-183.

² Jonathan H. M. Eaton and F. W. M. McElrea. **Sentencing: The New Dimensions** (Wellington, New Zealand: New Zealand Law Society, 2003), pp. 37-38.

ดังกล่าวมาใช้ปฏิบัติกันโดยไม่มีพระราชบัญญัติ' โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนใน New South Wales มีอำนาจในการเตือนผู้กระทำความผิด (Caution) ตามกฎหมาย Common Law และได้้นำรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้ด้วย โดยให้มีการดำเนินคดีโดยกลุ่มครอบครัวที่มีลักษณะของการกระทำด้วยความรักและความเมตตาแทนที่จะเป็นการดำเนินคดีเพราะต้องการต่อต้านการกระทำของผู้นั้น และเป็นการประณามการกระทำ ความผิดที่ผู้หนึ่งก่อให้เกิดขึ้น²

6.8.1 แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเริ่มจากโครงการในรูปแบบของการประชุมเมื่อปี 1991 ที่เมือง Wagga Wagga รัฐ New South Wales (NSW) เรียกว่า “โครงการประชุม Wagga Wagga” เป็นโครงการที่ดำเนินการกับเยาวชนที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นการนำเอาแนวคิดของ John Braithwaite มาปฏิบัติในปี 1997 ต่อมาจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายรองรับการปฏิบัติและกำหนดให้โครงการประชุมอยู่ในความรับผิดชอบงานยุติธรรมเยาวชน³ ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1996 มีการประเมินผลโครงการ โดย The NSW Attorney-General ที่เป็นจุดเริ่มต้นจนมีการตรากฎหมาย The Young Offenders Act 1997 (NSW) ขึ้นเพื่อรองรับโครงการการประชุม Wagga Wagga และมาตรา 37 (3) ได้บัญญัติให้หน่วยงานเฉพาะด้านเยาวชน ได้แก่ The Youth Justice Conferencing Directorate ใน The Department of Juvenile Justice⁴ เป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโครงการเยาวชนผู้กระทำความผิดและ The

¹D. Miers, **An International Review of Restorative Justice-Crime Reduction**, Research Series Paper 10 (London: Homes Office, 2001), p. 61

²ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 47.

³J. Braithwaite, “Survey Article: Reintegration Rituals and Restorative Justice,” **Journal of Political Philosophy** 8, 1 (August 2000), p. 45.

⁴Miers, op. cit., pp. 61-63.

circle Sentencing Pilot Program for Indigenous Offenders ของ NSW ได้เป็นแบบอย่างของระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับรัฐต่าง ๆ ในประเทศออสเตรเลีย¹

6.8.2 วิธีดำเนินการ

รัฐ South Australia (SA) เป็นรัฐแรกของ เครือรัฐออสเตรเลียที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีกฎหมายรองรับในรูปแบบของการประชุมครอบครัวเรียกว่า “โครงการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference)” ตั้งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 ก่อตั้งขึ้นหลังจากการตรากฎหมาย The Young Offenders Act 1993 (SA) เพื่อใช้ในคดีอาญา คดีเยาวชน และคดีความผิดเล็กน้อย ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญมากกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชน นอกจากนี้รัฐ South Australia ยังได้จัดตั้ง The Centre for Restorative Justice (CRJ) โดยคณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory Committee) แต่งตั้งจากตัวแทนชุมชนและเจ้าพนักงานอาวุโสของรัฐจะมีการประชุมกันสม่ำเสมอเพื่ออภิปรายและผลักดันให้เกิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายในรัฐอย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างความสามัคคี ลดความขัดแย้งในชุมชนและลดจำนวนคดีอาญา จัดการฝึกอบรมพัฒนาวิชาชีพแก่ผู้ที่สนใจ โดยมุ่งเน้นความสำคัญที่ตัวบุคคล เน้นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดแทนที่การลงโทษระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชนได้เป็นอย่างดี²

6.8.3 ประเภทคดี

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กและเยาวชน คือ โครงการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) และโครงการประชุมกลุ่มชุมชน (Community Conferencing) มีบทบาทกำหนดโทษเป็น

¹Kathleen Daly and Hennessey Hayes, **Restorative Justice and Conferencing in Australia** (Canberra Australia: Australian Institute of Criminology, 2001), p. 5.

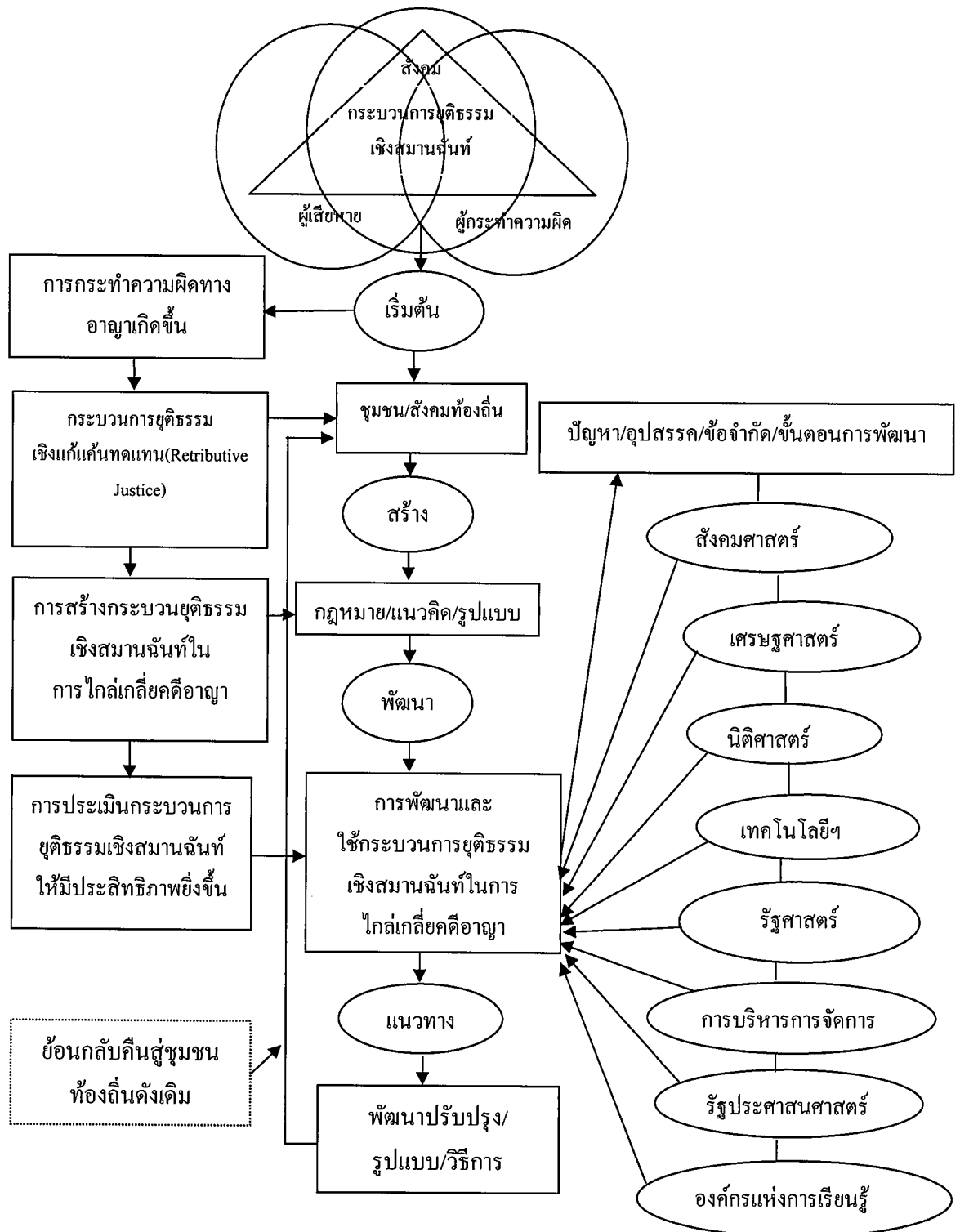
²Miers, op. cit., pp.62-63.

การทำงานเพื่อชุมชน การฝึกอาชีพ การบำบัดรักษาคนในครอบครัว การดำเนินโครงการจะต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเรื่อง ละเอียดย่อน¹ พิจารณารูปแบบการแก้ปัญหาแบบพื้นเมืองและการสร้างความร่วมมืออย่างเต็มที่จากทุกฝ่าย เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนแน่นอน หากการดำเนินการไม่เป็นระบบ การวางแผนที่ไม่ดี จำนวนข้อพิพาทของเยาวชนที่เพิ่มเป็นจำนวนมาก หรือการที่ไม่มีความสมดุลที่เน้นผู้กระทำผิดเป็นศูนย์กลางจะทำให้ผู้เสียหายเกิดความหวาดกลัวที่จะพบผู้กระทำผิดได้ อันเกิดจากความบกพร่องของผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ดังนั้น การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับ การกระทำผิดเด็กจะต้องจริงจังและติดตามประเมินผลโครงการ²

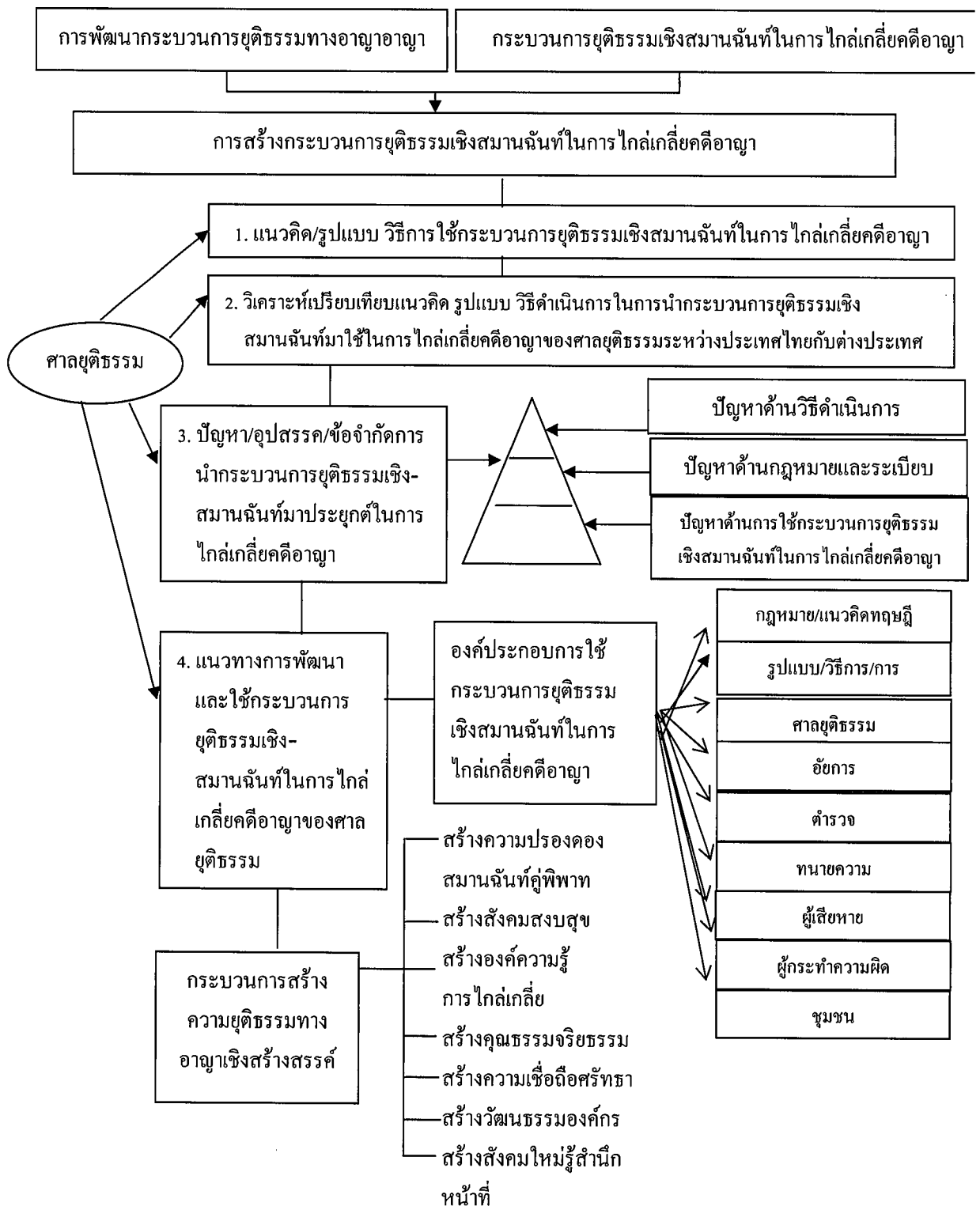
¹Julie Stubbs, **Restorative Justice, Domestic Violence and Family Violence** (Issues Paper 9). (Sydney, Australia: Australian Domestic and Family Violence Clearinghouse, 2004), pp. 4-5.

²Annie Cossins, "Restorative Justice and Child Sex Offences the Theory and the Practice." **British Journal of Criminology** 48, 3 (February 2008): 359-378.

7. กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงกรอบการนำเสนอในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิด รูปแบบและวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างต่างประเทศกับประเทศไทย
3. เพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวก

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่หนึ่ง ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม

1.1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย หรือด้านกระบวนการยุติธรรมเชิง-สมานฉันท์มาใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานหรือเคยปฏิบัติงานในสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด นักวิชาการด้านกฎหมาย ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียงคดีอาญา

การเก็บข้อมูลตามวิธีนี้ ผู้วิจัยประสงค์จะค้นพบถึงสภาพปัญหาอุปสรรคการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียงคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตลอดจนเพื่อค้นพบถึงข้อดีและข้อด้อยของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญา ของไทยและของต่างประเทศ และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียงคดีอาญา ซึ่งท่านเหล่านี้ได้เขียนตำรา บทความ หรือ มีประสบการณ์ในการใกล้เคียงคดีอาญา ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยค้นพบถึงสภาพปัญหาอุปสรรคการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียงคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม โดยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1.1 กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่

1.1.1.1 ผู้พิพากษา หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา

1.1.1.2 พนักงานอัยการ หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ

1.1.1.3 ทนายความ หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นทนายความ

1.1.1.4 พนักงานสอบสวน หรือผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงาน-

สอบสวน

1.1.1.5 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียงคดีอาญา

1.1.2 คัดเลือกคุณสมบัติ ตามข้อ 1.1.1 อย่างละ 3 คน

1.1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ปัญหาการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด เพื่อสอบถามถึงสภาพปัญหาอุปสรรค ด้านองค์ความรู้ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ปัญหาด้านรูปแบบ การดำเนินการในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ปัญหาด้านกฎหมายในการปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ปัญหาด้านการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาแก้ไข เพื่อเป็นแบบร่างและแนวทางในการใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้วิจัยอาจสอบถามเพิ่มเติมนอกจากที่ได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ไว้

1.1.4 ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ตามข้อ 1.1.2 โดยอาจารย์ที่ปรึกษา 3 ท่าน โดยละเอียด

1.1.5 ทำการสัมภาษณ์ ผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 1.1.1 อย่างน้อยฝ่ายละ 3 คน ดังนี้

1.1.5.1 ผู้พิพากษา หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา ด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม

- 1) นายประเสริฐ เขียนนิลศิริ อดีตผู้พิพากษาอาวุโส
- 2) นายวิชัย ช้างหัวหน้า ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอุทธรณ์
- 3) นายอาเล็ก จรรยาทรัพย์กิจ อธิบดีผู้พิพากษา ภาค 4
- 4) นายสรวิศ ลิ้มปรางษ์ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ประจำสำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม

5) ดร.ชัยพร ศรีโบราณ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดหนองคาย

1.1.5.2 พนักงานอัยการ หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ

- 1) นายวิชัย หิรัญศิริสมบัติ อธิบดีอัยการ ภาค 4
- 2) อัยการจังหวัดขอนแก่นหรือตัวแทน

1.1.5.3 หน่วยงาน หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นหน่วยงาน

- 1) นายทีรวัฒน์ ไชยเดช หน่วยงาน สภานายความจังหวัด-อุดรธานี
- 2) นายกรชัย งามเหลือ ประธานสภานายความ

1.1.5.4 พนักงานสอบสวน หรือผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงาน

- 1) พันตำรวจเอกกษิณทร์ จันทศรีชา พนักงานสอบสวน
กลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรจังหวัดมหาสารคาม
- 2) พันตำรวจเอกอัครชัย ยลโสภณ พนักงานสอบสวน ผชช
สถานีตำรวจภูธรขอนแก่น

1.1.5.5 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียง คดีอาญา

- 1) นายเฉลิมชัย สีสันนา นิติกรปฏิบัติการ ศาลจังหวัด
ขอนแก่นหัวหน้าศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์และใกล้เคียงประνομข้อพิพาท
- 2) คาบตำรวจพิชิต ศรีวิไล ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัด
ขอนแก่น
- 3) กลุ่มผู้เสียหายและจำเลยขอสงวนชื่อและนามสกุล

1.1.6 เตรียมการสัมภาษณ์โดยใช้เทปบันทึกเสียงหรือบันทึกภาพและเสียง

1.1.7 ประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่านและโครงการปรัชญา คุณธิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์เพื่อออกหนังสืออนุญาตเข้าสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ตามข้อ 1.1.6

1.2 การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research)

การศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ในการใกล้เคียงคดีอาญาของศาลยุติธรรม โดยการค้นคว้าจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด
ทางอาชญวิทยา แนวคิดในการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม แนวคิดกระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และหลักกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา อันได้แก่ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กฎหมายของประเทศ อันได้แก่ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย และกฎหมายของประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เช่นเดียวกับของประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความทางสื่อออนไลน์ หนังสือพิมพ์ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ฯลฯ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น ศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สภานายความ ฯลฯ ตลอดจนหน่วยงานราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง ห้องสมุดของสถาบันการศึกษา ฯลฯ โดยทำการซื้อ คัดลอก ทำสำเนา สรุปเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการอ้างอิง เรียบเรียงและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

1.2.2 สืบหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศาลยุติธรรมโดยผ่านศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีซึ่งต่อมาได้พัฒนาปรับปรุงเป็นศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

1.2.3 คัดเลือกเอกสารตามข้อ 1.2.2 ไว้จำนวนหนึ่ง

1.2.4 ศึกษาเอกสารที่คัดเลือกได้ตามข้อ 1.2.3 อย่างละเอียด

1.2.5 สรุปประเด็นปัญหาการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรมและสาเหตุของปัญหาดังกล่าว

2. ขั้นตอนที่สอง การศึกษาและเปรียบเทียบ แนวคิด

รูปแบบและวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่าง

ประเทศไทยกับต่างประเทศ

หลังจากที่ได้ทำการค้นคว้าเอกสารและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามขั้นตอนที่หนึ่งแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการเปรียบเทียบเพื่อเป็นตัวแบบในการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรมต่อไป

3. ขั้นตอนที่สาม การสร้างกระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหรือบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลต่าง ๆ ตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยตามขั้นตอนที่หนึ่ง และขั้นตอนที่สองแล้ว ผู้วิจัยจะทำการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของไทย

3.1 กำหนดประเด็นในการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

3.2 สำรวจกฎหมายของต่างประเทศในส่วนของบทบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

3.3 คัดเลือกแนวคิดทฤษฎี หลักการ หรือบทบัญญัติของกฎหมายของต่างประเทศตามข้อ 2 ซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างในการนำมาปรับใช้กับประเทศไทยไว้จำนวนหนึ่ง

3.4 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการ หรือกฎหมายของต่างประเทศที่คัดเลือกได้ตามข้อ 3 อย่างละเอียด

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารและจากการสัมภาษณ์ตลอดทั้งที่ได้ศึกษาจากข้อ 4 มาทำการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

3.6 เปรียบเทียบกระบวนการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเฉพาะที่จะทำการแก้ไขหรือเพิ่มเติมกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยที่มีอยู่เดิม

3.7 ตรวจสอบร่างกฎหมายตามข้อ 5 โดยอาจารย์ที่ปรึกษา 3 ท่าน

4. ขั้นตอนที่สำคัญ การประเมินร่างกฎหมายเกี่ยวกับ การไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

หลังจากผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตามตอนที่ หนึ่ง ตอนที่สองและตอนที่สามแล้ว ผู้วิจัยจะจัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อค้นพบและประเมินร่างกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

4.1.1 กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะสนทนากลุ่ม ดังนี้

4.1.1.1 ผู้พิพากษา หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา

4.1.1.2 พนักงานอัยการ หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ

4.1.1.3 ทนายความ หรือ ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นทนายความ

4.1.1.4 พนักงานสอบสวน หรือผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน

4.1.1.5 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาหรือตัวแทนผู้เสียหายผู้กระทำความผิด

4.2 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ที่มีคุณสมบัติ ตามข้อ 1 จำนวน 10 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) นายทิววัฒน์ ไชยเดช ทนายความ สภาทนายความจังหวัดอุดรธานี
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม คณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
- 3) นายคล บุนนาค ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด-สกลนคร
- 4) นายชูชาติ เทพวีระ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด-เลย
- 5) นายนพรัตน์ อภิวิมลลักษณ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้น ศาลจังหวัด-สกลนคร
- 6) นายวิสูตร แก้วเขียว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลชั้นต้น จังหวัดสกลนคร
- 7) นายรัฐกรณ์ เกียรติลักษณ์านนท์ ผู้พิพากษา ศาลจังหวัดสุโขทัย
- 8) นายเฉลิมชัย สีพันทนา นิติกรปฏิบัติการ ศาลจังหวัดขอนแก่น หัวหน้าศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์และไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท
- 9) ตัวแทนผู้เสียหาย (ขอสงวนการออกนาม)
- 10) ตัวแทนผู้กระทำความผิด (ขอสงวนการออกนาม)

4.3 การเชิญเข้าร่วมประชุมสัมมนา

ในการเชิญผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน และโครงการปรัชญาคุณูปกตทางสังคมศาสตร์เพื่อออกหนังสือเชิญเข้าร่วมในการประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทย

4.4 กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นความเป็นมา สภาพปัญหาตลอดทั้งข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์สภาพปัญหาอุปสรรคการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ตลอดจนข้อค้นพบที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากนั้น ผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมประชุม สนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ ตอบแบบสอบถาม ตลอดจนผู้วิจัยจะนำเสนอร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา ปัญหาด้านกฎหมายการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้วิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างกฎหมายดังกล่าว

4.5 สถานที่สัมมนา

ในการจัดประชุมสนทนากลุ่มจะจัดประชุมกลุ่มย่อย ๆ ที่ศาลจังหวัดขอนแก่น จัดเสวนากลุ่มผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหลังจากประชุมอนุทศ.ประจำเดือนที่สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 จัดประชุมประจำเดือน

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้ไปวิเคราะห์ผลข้อมูล สรุปผลการวิจัย และเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการนำเสนอ
ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด
2. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ระหว่าง
ประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. ผลการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา
4. ผลการประเมินการสร้างแนวทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ-
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ทั้งนี้ ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการพัฒนาและใช้กระบวนการ-
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่
ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร
และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์
อย่างยิ่ง โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัย
ดังต่อไปนี้

1. ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการ การยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อค้นพบตามลำดับ ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้
ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในการสัมภาษณ์แยกเป็นประเด็นคำถาม
เพื่อหาข้อค้นพบ ดังนี้

1.1.1 คำถามที่หนึ่ง ปัญหาอุปสรรค ด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิ
และหน้าที่ตามกฎหมายของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิและ
หน้าที่ตามกฎหมายของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการป้องปราม
อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น
สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีความผันผวนทางเศรษฐกิจ สังคมที่ไม่สงบสุขของ
ประเทศไทย ปัญหาทางด้านสังคม คนว่างงาน ปัญหาการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่น
การแชร์ข้อมูลข่าวสารหรือการบิดเบือนข้อเท็จจริง ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาวัยรุ่นที่มี
พฤติกรรมไปทางมั่วสุมติดเพื่อน รักสนุก ผู้ปกครองสนใจทำมาหากินมากกว่าจน
บางครั้งไม่ให้ความใส่ใจครอบครัวบุตรหลาน ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและมีคดีที่
ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลตั้งแต่ ปี 2557 มีคดีที่ขึ้นสู่ศาลชั้นต้น จำนวน 665,722
คดีอาญา ปี 2558 จำนวน 647,664 คดีเสร็จการพิจารณาปี 2557 จำนวน 620,239 คดี คิด
เป็นร้อยละ 93.17 ปี 2558 คดีเสร็จ 604,434 คิดเป็นร้อยละ 93.33 ซึ่งยังเป็นปริมาณคดีที่
ค่อนข้างสูง นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ทางกฎหมายยังไม่หลากหลายทั่วถึง
ส่วนใหญ่จะให้ความรู้ ทางกฎหมายแก่บุคคลบางกลุ่มเช่น นักเรียน ผู้นำชุมชน เมื่อ

ประชาชนทั่วไปมีความตื่นตัวในการพิจารณาคดีในชั้นศาลมีความรู้สึกกลัว ไม่เข้าใจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะยังเกิดความกลัว ไม่กล้าเปิดเผยความจริง กลัวความลับ จะถูกเปิดเผย กลัวความไม่เที่ยงธรรม ไม่มีความเชื่อถือศรัทธา การพิจารณาเป็นไปด้วยล่าช้า การพิจารณาคดีใช้ระยะเวลานานและเสียค่าใช้จ่ายสูง ผู้เสียหายผู้กระทำความผิดไม่มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินคดีในศาล ไม่มีความรู้ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของจำเลยและผู้เสียหาย แม้กฎหมายจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เป็นภัยใกล้ตัว เป็นเรื่องเฉพาะถึงแม้ศาลยุติธรรมหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะมีนโยบายการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นให้กับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ผู้นำชุมชน แต่ก็ยังไม่เพียงพอเพราะปัจจุบันกฎหมายมีการปรับเปลี่ยนใหม่ ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1.1.2 คำถามที่สอง ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตาม

กฎหมาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าปัญหาด้านการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระบวนการยุติธรรม การให้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศาล อัยการ ตำรวจ ทนายความ ราชทัณฑ์ ถ้าหน่วยงานดังกล่าวไม่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันไม่มีการเสวนาหรือให้ความร่วมมือกันไม่มีกฎหมายการปฏิบัติที่เป็นทิศทางเดียวกัน ไม่มีการวางแผนยุทธศาสตร์หรือมีการแยกกันทำ ไม่มีศูนย์กลางในการประสานงานคอยติดตามและแก้ไขปัญหาวินัยอาชญากรรมและมีมาตรการร่วมกันในการแก้ไขปัญหเบื้องต้น การใกล้ชิดคดีอาญายังไม่มีขั้นตอน ระเบียบการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน ปัญหาที่พบ ดังนี้

1) ปัญหาอุปสรรคหน่วยงานอัยการ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ พบว่าอัยการส่วนใหญ่ให้ความเห็น ต่อปัญหาด้านอุปสรรค และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ พนักงานอัยการ มีบทบาทโดยตรงกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาล เพราะอยู่ในฐานะของพนักงานอัยการ โจทก์ อัยการมีหน้าที่คุ้มครองประชาชนในการดำเนินคดีอาญาแทนรัฐ อัยการต้องคำนึงบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิของประชาชน ใน

ฐานะผู้เสียหายและผู้กระทำผิด โดยใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอย่างเป็นธรรม ถ้าอัยการพยายามดำเนินคดีเพื่อให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมายบัญญัติไว้ โดยที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายไม่มีโอกาสในการเจรจาเพื่อให้เกิดการแสดงความรับผิดชอบและเยียวยาต่อการกระทำการได้รับการบำบัดฟื้นฟู การให้อภัยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด แต่เมื่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ศาลกำหนดขึ้นเอง โดยไม่มีขั้นตอนในของวิธีพิจารณาความอาญาแต่การดำเนินการในขั้นตอนดังกล่าว คำสั่งและ คำพิพากษาของศาลที่เกิดขึ้นในวันที่ศาลดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีผลกระทบต่อขั้นตอนวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานอัยการ โจทก์โดยตรง อีกทั้งการดำเนินการของศาลในกระบวนการนี้ บางกรณีจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากพนักงานอัยการในหลายเรื่อง เช่น การประสานงานกับผู้เสียหาย การขออุทธรณ์การสอบสวน และการขอวันนัดจากโจทก์ การดำเนินกระบวนการในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา จึงจำเป็นต้องประสานงานและทำความเข้าใจกับหน่วยงานของอัยการเป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะทำให้คดีต้องล่าช้าออกไปและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์แล้วอาจเกิดการโต้แย้งคำสั่งเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลได้

2) ปัญหาอุปสรรคของหน่วยงานตำรวจ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ให้ความเห็นต่อปัญหาอุปสรรคของตำรวจว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นตำรวจ ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เสียหายผู้กระทำความผิดเท่าที่ควรเนื่องจากคู่ความยังไม่มีความเข้าใจในสิทธิในเสรีภาพ ยังไม่มีอารมณ์ในการเจรจาไกล่เกลี่ย เพราะผู้เสียหายยังอยู่ในอารมณ์โกรธแค้น อยากให้ผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้สาสมกับการกระทำ ตำรวจได้เชิญคู่ความมาเจรจาไกล่เกลี่ยแล้วไม่ได้รับความใส่ใจจากคู่กรณี เนื่องจากไม่อยากเผชิญหน้า ทักษะคดีเชิงลบของพนักงานตำรวจที่เชื่อว่าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการลงโทษตามบทบัญญัติกฎหมาย การทำหน้าที่วินิจฉัยของตำรวจในการสืบพยานหลักฐานและมีความผิดที่จะทำการเจรจาไกล่เกลี่ยให้ผู้กระทำผิด

และผู้เสียหายได้ปรับความเข้าใจ คงเพียงแต่จะดำเนินการไปตามข้อกฎหมายและพยานหลักฐาน เพื่อการลงโทษผู้กระทำผิดแต่ไม่มีแนวคิดในการฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดต้องได้รับการลงโทษ โดยไม่มีโอกาสที่ผู้กระทำผิดจะได้สำนึกและแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ทั้งผู้เสียหายพร้อมที่จะให้อภัยและยอมรับการเยียวยาจากผู้กระทำผิด

3) ปัญหาอุปสรรคหน่วยงานทนายความ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นส่วนใหญ่ ทนายความเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ว่าต่างคดีให้คู่ความในเรื่องอรรถคดี และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม และมีส่วนสำคัญในการผดุงความยุติธรรม ถ้านายความอยู่ภายใต้การควบคุมของสภาพทนายความตามพระราชบัญญัติสภาพทนายความ พ.ศ. 2558 จำเป็นจะต้องได้รับค่าจ้างในการว่าความอรรถคดี ถ้าทนายต้องการค่าจ้างว่าความมากขึ้น ขาดจิตสำนึก และมีทัศนคติที่ไม่ต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ก็จะทำให้คำปรึกษาแก่คู่ความที่เป็นทั้งผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหายให้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการเจรจาหรือให้อภัยต่อกัน ส่งผลให้คดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายเป็นจำนวนมาก ทนายความจึงเป็นบุคคลสำคัญเพราะเป็นที่วางใจมีส่วนช่วยผลักดันและชักจูงให้คู่ความเข้าใจกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา คอยให้คำแนะนำขั้นตอนการปฏิบัติตนเมื่อมาศาลไปในทิศทางที่ถูกต้อง รวมถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ส่วนใหญ่คู่ความไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย จึงมักขอให้ทนายความอยู่เพื่อช่วยในการเจรจา จากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในศาลยุติธรรมในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 และศาลยุติธรรมทั่วประเทศได้สักกระยะหนึ่งเริ่มมีเสียงสะท้อนมาจากทนายความว่า เป็นการดำเนินการที่ทำให้ทนายความต้องสูญเสียรายได้ไปส่วนหนึ่ง ดังนั้น ในกรณีนี้จึงต้องมีการประสานงานและทำความเข้าใจกับองค์กรทนายความด้วยว่า สิ่งที่สังคมเรียกร้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ด้วยความสะดวกรวดเร็วเป็นธรรม และประหยัด โดยคงไว้

ซึ่งหลักประกันสิทธิ ขึ้นพื้นฐานของประชาชนที่พึงได้รับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อีกทั้งต้องป้องกันสังคมชุมชนได้ด้วยนั้น ข้อเรียกร้องดังกล่าวไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม องค์กรทนายความในฐานะองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม จึงต้องมีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อเรียกร้องดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ในส่วนนี้ศาลจึงจำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อทำความเข้าใจกับองค์กรของทนายความ เพราะมีฉะนั้นแล้วอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานระหว่างศาลและทนายความในเรื่องอื่น ๆ ได้

4) ปัญหาอุปสรรคผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในศาลยุติธรรมเพียงอธิบายฟ้องให้คู่ความทราบถึงสิทธิและหน้าที่ กระบวนการดำเนินการสมานฉันท์ยังมุ่งให้จำเลยรับสารภาพไม่ได้ นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการอย่างแท้จริง โดยกระบวนการสมานฉันท์แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตรงที่ ศูนย์กลางคดียังไม่ได้ให้ความสำคัญกับจำเลยเท่าที่ควรมุ่งการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย และมีผลกระทบต่อคู่ความ ดังนี้

(1) ปัญหาอุปสรรคต่อตัวผู้กระทำความผิด เป็นบุคคลระดับต้นที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำความผิดจำเป็นต้องมีความรู้สึกรู้ว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสียหายหรือผู้ถูกกระทำรวมถึงบุคคลใกล้ชิดกับผู้เสียหายและตัวผู้กระทำความผิดไม่เคยสำนึกผิดในการกระทำความผิดและไม่รู้สึกเข้าใจและรับรู้ถึงความทุกข์ที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึงความตั้งใจในการแสดงความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาหรือการขออภัยจากผู้เสียหาย ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจและพร้อมให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับเป็นคนดี หากผู้กระทำความผิดมีการเยียวยา ไม่สำนึกผิดในการกระทำของตน กระบวนการลงโทษโดยวิธีอื่นแทนการจำคุกไม่มีการบัญญัติระเบียบปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

(2) ปัญหาอุปสรรคต่อตัวผู้เสียหายเป็นผู้ที่ถูกกระทำหรือถูกล่วงละเมิดทางด้านทรัพย์สิน ความปลอดภัย ชีวิต จิตใจ เกียรติยศศักดิ์ศรี ในการเรียกร้องความเสียหายกลับคืน ผู้เสียหายไม่เข้าใจในสิ่งที่ถูกล่วงละเมิดไม่อาจกลับคืนดีดังเดิมได้

เป็นเพียงบรรเทาเยียวยา จำเลยไม่รู้สึกละอายใจ มีความโกรธแค้นต้องการให้ผู้กระทำผิดรับโทษให้สาสมกับความผิดที่ตนก่อไว้ โดยไม่มีการให้อภัย ผู้กระทำผิดต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย โดยไม่มีโอกาสในการได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือให้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้และผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาตามกฎหมายและไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและไม่ทราบขั้นตอนการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมาย

1.1.3 คำถามที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายระเบียบกระบวนการยุติธรรม-เชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับระเบียบกฎหมาย พบว่าบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีปัญหาอุปสรรคการปรับแก้กฎหมายรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง ทำให้การปฏิบัติงานไม่มีความต่อเนื่อง สาเหตุมาจากปัญหาทางการเมือง ปัญหาอุปสรรคความเหลื่อมล้ำทางด้านสังคม ความไม่เท่าเทียมเสมอภาค ในการดำรงชีวิตเกิดความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็น ความไม่ซื่อสัตย์ในการปกครองประเทศ รวมถึงการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค การรับรองการบังคับใช้สิทธิ เสรีภาพความเสมอภาค การรับรองการบังคับใช้สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคโดยตรงทั้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ และศาลอื่น ๆ การดำเนินคดีอาญาของศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องสิทธิเสรีภาพซึ่งได้ตราไว้ในบทบัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยไว้หลายประการดังนี้ สิทธิตามลักษณะความผิดอันความยอมความได้ โดยการอ่านอธิบายฟ้องประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 มาตรา 172 สิทธิการตั้งทนาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิด การบรรเทาโทษ เช่น การชดใช้ค่าเสียหายเยียวยาต่อการกระทำ การชำระหนี้บางส่วนการบรรเทาผลร้ายจากการกระทำของจำเลย การรอกการกำหนดโทษ และการรอกการลงโทษ การเพิ่มโทษ นับโทษต่อ บวกโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 51 ถึง 58 พฤติการณ์ที่มีส่วนในการกำหนดโทษ สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 193 มาตรา 216 ระยะเวลาในการดำเนินคดี ขั้นตอนการดำเนินคดีตั้งแต่การตั้งฟ้องของพนักงานอัยการ สิทธิของนักโทษเด็ดขาดในกรณีคดี-

ถึงที่สุด ส่วนผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่อง สิทธิการเป็นโจทก์ฟ้องคดี การร้องทุกข์และถอนคำร้องทุกข์ สิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา สิทธิในการขอความในคดีความผิดต่อส่วนตัว สิทธิการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มาตรา 44/1 ในกรณีผู้เสียหายยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มาตรา 44/1 สิทธิผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกา สิทธิด้านการขอคัดสำเนาคำให้การของตน สิทธิคัดค้านการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย สิทธิในการสืบพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตรี มาตรา 234 มาตรา 237 ทวิ สิทธิของพยานในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 สิทธิของพยาน ตามระเบียบ-ราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวทางในการปฏิบัติต่อพยาน พ.ศ. 2548 สิทธิของพยานที่เป็นเด็กตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติต่อพยานที่เป็นเด็กในคดีอาญา พ.ศ. 2559 ดังนั้น ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายไม่มีความรู้ความเข้าใจสิทธิ ทั้งที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ที่ต้องทนทุกข์ทรมานมากกว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะบัญญัติรับรองว่าสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคในทางกฎหมายและได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย เท่าเทียมกันแต่สิทธิในทางกฎหมายของผู้เสียหายก็ยังคงถูกละเลยและมองข้าม

1.1.4 คำถามที่ 4 ปัญหาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทเป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยที่คู่พิพาทตกลงกันให้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยในการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบเผชิญหน้า เพื่อให้เกิดการยุติคดีโดยการประนีประนอมยอมความกัน การหาข้อยุติร่วมกัน โดยคู่พิพาททั้งสองฝ่ายจะต้องยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตน และแต่ละฝ่ายจะได้รับสิทธิตามที่ให้มีข้อยุติร่วมกัน ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาทตกลงกัน ไม่มีอำนาจให้คำตัดสินหรือ

กำหนดผลแห่งการเจรจาไกล่เกลี่ยให้แก่คู่พิพาทแต่จะเป็นการดำเนินการในการช่วยเหลือลดความขัดแย้งลดความตึงเครียด และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา บางครั้งมีการแนะนำเสนอแนวทางในการยุติข้อพิพาทให้กับคู่พิพาท การที่ศาลยุติธรรมนำวิธีการระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อต้องการให้ความรู้ความเข้าใจถึงเรื่องที่ต้องหาหรือผู้เสียหายได้รับทราบถึงข้อมูลที่ถูกฟ้องให้แก่จำเลย การสมานฉันท์มีความแตกต่างจากการระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มิได้มุ่งเน้นการยุติข้อพิพาทแต่เป็นการให้ความรู้สร้างความเข้าใจให้แก่จำเลยว่าสิ่งที่กระทำไม่ถูกต้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกการเข้าถึงกระบวนการ การเยียวยาแก้ไขให้กับผู้เสียหาย ในด้านต่าง ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงผู้เสียหายมากนัก

จากรายงานสถิติคดีของสำนักงานศาลยุติธรรมแยกตามปริมาณคดีที่มีลักษณะของการกระทำความผิดที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดี โดยแยกตามประเภทชั้นศาล ประจำปี 2557 พบว่า ศาลฎีกา คดีอันดับ 1 ได้แก่ คดีความผิดต่อชีวิต อันดับที่ 2 ความผิดต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืน อันดับที่ 3 ความผิดลหุโทษ อันดับที่ 4 ความผิดฐานลักทรัพย์ อันดับที่ 5 ความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค 1-9 คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีอาญา อันดับที่ 1 ได้แก่ คดีพระราชบัญญัติอาวุธปืน อันดับที่ 2 คดีความผิดฐานลักทรัพย์ อันดับที่ 3 คดีความผิดต่อชีวิต อันดับที่ 4 ความผิดลหุโทษ อันดับที่ 5 ความผิดฐานพระราชบัญญัติจราจรทางบก สำหรับศาลชั้นต้น คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีในคดีอาญา ได้แก่ อันดับที่ 1 ความผิดฐานพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ อันดับที่ 2 ความผิดฐานพระราชบัญญัติจราจรทางบก อันดับที่ 3 ความผิดฐานพระราชบัญญัติการพนัน อันดับที่ 4 ความผิดฐานพระราชบัญญัติอาวุธปืน อันดับที่ 5 ความผิดลหุโทษ ปี 2548 ข้อหาสูงสุดที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีในคดีอาญา ระดับชั้นศาลฎีกา อันดับแรก คดีความผิดต่อชีวิต อันดับที่ 2 ความผิดฐานพระราชบัญญัติอาวุธปืน อันดับที่ 4 ความผิดฐานพระราชบัญญัติยาเสพติด อันดับที่ 5 ความผิดฐานลักทรัพย์ ชั้นศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค 1 -9 อันดับที่ 1 ความผิดฐานพระราชบัญญัติอาวุธปืน อันดับที่ 2 ลหุโทษ อันดับที่ 3 ความผิดต่อชีวิต อันดับที่ 4 ความผิดฐานลักทรัพย์ อันดับที่ 5 พระราชบัญญัติจราจรทางบก ชั้นศาลชั้นต้น

อันดับแรก ความผิดฐานพระราชบัญญัติยาเสพติด อันดับที่ 2 พระราชบัญญัติจราจร -
 ทางบก อันดับที่ 3 พระราชบัญญัติการพนัน อันดับที่ 4 พระราชบัญญัติอาวุธปืน
 อันดับที่ 5 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง จากสถิติคดีพบว่าปริมาณคดีอาญาที่มีลักษณะ
 ของการกระทำความผิดที่เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือเป็นการกระทำความผิดอาญา
 ในคดีที่ไม่ร้ายแรงได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรม มี
 การพิจารณาคดีต่อเนื่องครบองค์คณะและการนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล
 เป็นการดำเนินงานด้านกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา เพื่อให้ความรู้
 เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ
 ประชาชนผู้มีอรรถคดี จำเลย ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยาน ตลอดจนประชาชนที่มาติดต่อ
 ราชการศาลตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ สามารถดำเนินการได้ในคดีอาญาทุกคดี
 ไม่ว่าจำเลยให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ หรือผู้เสียหายการปฏิบัติงานในกระบวนการ
 คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา มีขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบไม่เปิดเผย
 มาตรฐานการลงโทษ จำเลยที่เข้าร่วมการดำเนินการต้องมีความสมัครใจไม่ให้คำมั่นหรือ
 บีบบังคับให้จำเลยรับสารภาพเป็นไปตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 8
 การดำเนินการไม่เป็นการให้จำเลยนำมาต่อรองโทษหรือเลื่อนคดีโดยไม่มีเหตุผลเพื่อ
 ประสงค์ที่จะให้จำเลยให้การรับสารภาพและ ไม่ลงโทษจำเลยผิดไปจากมาตรฐาน
 การลงโทษโดยไม่มีสาเหตุและควรปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรืออธิบดีผู้พิพากษา
 ด้วย การดำเนินคดีอาญาของศาลยุติธรรมมีจุดประสงค์เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
 ในคดีอาญาในชั้นอ่านและอธิบายฟ้อง ในศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาทและ
 ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา ถึงแม้การจัดการกับความขัดแย้งโดย
 กระบวนการทางศาลสามารถจัดการกับปัญหาข้อพิพาท แต่การนำความขัดแย้งหรือ
 ข้อพิพาทไปสู่ศาล ไม่ใช่วิธีการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่ดีที่สุดและยิ่งไปกว่านั้น
 กระบวนการทางศาลไม่อาจแก้ปัญหาความขัดแย้งของผู้คนในสังคมให้หมดไปได้เพราะ
 คำตัดสินของศาลย่อมต้องมีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพ่ายแพ้และฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้ (Win/Lose)
 คำตัดสินของศาลจึงไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุดของการจัดการกับความขัดแย้งเสมอไป
 นอกจากกระบวนการทางศาลยังมีปัญหาเรื่องความล่าช้า ไม่สะดวกรวดเร็วและ
 สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการจัดการระงับ-

ข้อพิพาท โดยมีเป้าหมายให้คู่พิพาทสามารถทำความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้ อันจะส่งผลให้คู่พิพาทสามารถทำความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้ อันจะส่งผลต่อความสงบสุขของสังคม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการช่วยเหลือชักจูงให้คู่พิพาทยอมเจรจาผ่นกันเข้าหากันอันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจความตกลงกันได้ด้วยความพอใจทั้งสองฝ่าย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการระงับข้อพิพาทแทนการนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล เนื่องจากการไกล่เกลี่ยจะทำให้คู่ความลดภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการต่อสู้คดี การเจรจาต่อรองเป็น ข้อยุติธรรมโดยเกิดจากความสมัครใจของแต่ละฝ่ายกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันโดยไม่ก่อให้เกิดความอาฆาตเคັนหรือฟ้องร้องกันเป็นคดีขึ้น ดังนั้นการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการดำเนินกระบวนการดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งในต่างประเทศนำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา โดยแยกเป็น ประเภทคดี การกำหนดโทษทางคดีอาญารูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ย สามารถแยกเป็นประเด็นปัญหา ดังนี้

1) ปัญหาการกำหนดคดีอาญาประเภทใดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่ออธิบายฟ้องแจ้งสิทธิเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย การนำคดีทุกประเภทที่เข้าสู่กระบวนการได้ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญายอมความได้หรือคดีอาญาอุกฉกรรจ์สามารถดำเนินการได้ เพราะทุกคดีหากจำเลยกระทำผิดจริงก็ควรเปิดโอกาสให้จำเลยในคดีทุกประเภทได้รับสิทธิประโยชน์ในสิ่งที่เข้าควรจะได้รับ แต่อาจจะต่างจากขั้นตอนต่าง ๆ เท่านั้น แต่ไม่ต้องมีการเจรจาเรื่องค่าเสียหายที่เป็นเงินเท่านั้น แต่การให้ความรู้ความเข้าใจแก่จำเลย อธิบายขั้นตอนทางคดีให้ทราบแล้วให้จำเลยตัดสินใจด้วยตนเอง ตามหลักแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าต้องเป็นคดีประเภทใด สำหรับคดีอาญาแผ่นดิน กฎหมายปัจจุบันเปิดทางให้กระทำในความผิดต่อส่วนตัว สำหรับความผิดอาญาแผ่นดิน ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่าควรกระทำได้แค่ไหนเพียงไร ประกอบการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาขึ้นอยู่กับนโยบาย

ของผู้บริหารศาลเห็นสมควรไม่มีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้และศาลอื่น ๆ มีการกำหนดระเบียบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขึ้นใช้เอง โดย อิงข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ. 2554 มาใช้โดยอนุโลม

2) ปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ลดโทษหรือรอกการลงโทษของศาลก็ยังมิได้นำปัจจัยทางด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ดำเนินคดีอาญาทุกประเภท จากสถิติคดีที่ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรตัดสินลงโทษจำเลย จำแนกตามกำหนดโทษ ปี 2558 ประหารชีวิต 233 คน จำคุก 103,231 คน ปรับ จำนวน 301,757 คน กักขัง 1,923 คน รอกการลงโทษ 303,861 คน อื่น ๆ 11,018 คน รวม 724,606 คน จะเห็นได้ว่าศาลยุติธรรมได้นำวิธีการลงโทษโดยใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษในการพิจารณาคัดสินคดีระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด โดยการกำหนดโทษที่ศาลตัดสินลงโทษให้รอกการลงโทษมีมากเป็นอันดับหนึ่ง การพิจารณาคดีของศาลอาศัยการอ่านอริบายฟ้องให้จำเลยฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรค 2 เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอริบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้ข้ออ้างข้อแก้ตัวอย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จัดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาการใช้ดุลพินิจในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามข้อพิพาท คู่ความต้องมีความสมัครใจ การที่จำเลยยื่นคำให้การรับสารภาพศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการตัดสินคดีไปตามรูปคดีมักจะไม่มีปัญหาเพราะหากคู่ความไม่พอใจในคำพิพากษาย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามปกติ ในกรณีคดีที่จำเลยและผู้เสียหายตกลงกันได้แล้วมีการเลื่อนฟังผลการชดเชยค่าเสียหาย คู่ความไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ในทางปฏิบัติยังประสบปัญหา ดังนี้

(1) กรณีที่จำเลยไม่รับสารภาพ ผู้เสียหายเป็นโจทก์และจำเลยตกลงกันได้โดยจำเลยขอผ่อนชำระค่าเสียหาย ผู้พิพากษาประจำศูนย์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะจดยางานกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อตกลงของคู่กรณี และเลื่อนคดีออกไปเพื่อรอฟังผลการชำระหนี้ ข้อปฏิบัติในส่วนนี้ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของ

ผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากมิได้มีเงื่อนไขอื่นผูกมัดจำเลย เพราะมีหลายคดีที่มีการเลื่อนไม่ชำระหนี้เป็นรายเดือน แต่จำเลยไม่ชำระตามที่ตกลง คดีเหล่านี้ก็ต้องย้อนกลับมานัดพร้อมสอบคำให้การจำเลยและนัดสืบพยานใหม่ ทำให้คดีเกิดความล่าช้าและเสียหายอย่างมาก ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ทำให้ผู้ปฏิบัติงานกับผู้บริหารทำความเข้าใจว่าหากมีการเลื่อนฟังผลการชำระหนี้ตามที่ตกลงกัน จะต้องให้จำเลยรับสารภาพเสมอ เพื่อเป็นหลักประกันผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าเสียหาย หรือหากจำเลยไม่สามารถชำระหนี้ตามที่ตกลงกันได้ก็จะไม่เสียหายต่อกระบวนการพิจารณา เพราะคงเหลือแต่การพิพากษาคดีเท่านั้น

(2) กรณีศาลไม่ได้จำหน่ายคดีชั่วคราว คดีที่คู่กรณีตกลงกันได้และจำเลยให้การรับสารภาพดังกล่าวมาแล้ว ไม่มี สิ่งใดที่จะต้องดำเนินการอีกคงรอแต่ฟังผลการชำระหนี้หรือพิพากษาเท่านั้น โดยหลักปฏิบัติจะต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว บางคดีหลังสืบมิได้จำหน่ายคดีชั่วคราว ทำให้คดีอยู่ในสารบบสำนวนคดีค้างซึ่งถือว่าอยู่ในระหว่างพิจารณา อันส่งผลกระทบต่อภาพรวมของคดีค้างพิจารณา

(3) กรณีศาลจำหน่ายชั่วคราวแต่ไม่มีวันนัด เนื่องจากบางคดีที่คู่ความตกลงกันได้แล้ว ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาจกรายงานกระบวนการพิจารณาตามข้อตกลง ซึ่งมักจะมีข้อความทำนองว่า “หากจำเลยผิดนัดชำระให้อีกฝ่ายหนึ่งแถลงต่อศาล เพื่อจักได้ยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป จำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว”

(4) กรณีผู้เสียหายไม่ถอนคำร้องทุกข์ ความผิดยอมความได้ ผู้เสียหายและจำเลยมีการเจรจาประนีประนอมกันได้โดยมีเงื่อนไขต่อท้ายสัญญาว่า “เมื่อจำเลยชำระเงินแก่ผู้เสียหายครบถ้วนแล้ว ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์” เงื่อนไขการถอนคำร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขที่ทำให้จำเลยยอมรับสารภาพ และยอมชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ปัญหาที่พบเกิดจากผู้เสียหายไม่มาศาลในวันนัดฟังผลการชำระหนี้หรือนัดฟังคำพิพากษา จำเลยแถลงว่าได้ชำระเงินตามข้อตกลงครบถ้วนแล้ว โดยมีหลักฐานมาแสดง แต่ผู้เสียหายไม่มาถอนคำร้องทุกข์ เพราะจำเลยได้กระทำการตามที่ตกลงแล้ว ผู้เสียหายควรจะมาถอนคำร้องทุกข์ตามที่ได้ตกลงกัน กรณีนี้ ไม่ควรพิพากษาคดี ควรจะมีหมายเรียกผู้เสียหายมาสอบถามก่อน เมื่อได้ข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้ชำระเงินครบถ้วน

แล้วจะต้องให้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ตามที่ได้ตกลงกันและจำหน่ายคดีไป หากผู้เสียหายไม่ยอมถอนคำร้องทุกข์ ก็ถือว่าข้อตกลงดังกล่าวในการประนีประนอมยอมความ โดยถูกต้องตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (2) ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป กรณีโจทก์เป็นผู้ฟ้องคดีอาญาเอง ผลการเจรจาตกลงกันได้โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ตามเงื่อนไขว่า เมื่อจำเลยชำระหนี้ครบถ้วนและโจทก์จะมาฟ้องเมื่อจำเลยชำระหนี้ครบถ้วนแล้ว แต่โจทก์ไม่มาถอนฟ้องตามข้อตกลง ศาลควรดำเนินการจำหน่ายคดีเพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ระงับเช่นเดียวกัน

3) ปัญหาด้านการบัญญัติบทลงโทษ

กรณีความผิดอาญาแผ่นดินในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดไม่น้อยส่วนมากเกิดจากพฤติกรรมในการกระทำความผิดและความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายภายหลังจากเข้ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไม่มีความจำเป็นในการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด ในกระบวนการยุติธรรมทั้งตำรวจและอัยการพยายามนำเสนอแนวคิดการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดจากการนำแนวคิดพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่อยู่คู่ขนานกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้น ศาลจึงยังคงมีบทบาทหน้าที่ในการพิพากษากำหนดโทษ และกำหนดมาตรการต่าง ๆ โดยการนำหลักการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ และการรอการลงโทษมาปรับใช้ตามที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีโดยคำนึงถึงบทลงโทษที่จะได้รับเพื่อให้เกิดสำนึกในการกระทำและเจ็ดหลา ไม่กลับมากระทำความผิดอีก

4) ปัญหาการจัดทำบัญชีมาตรฐานการกำหนดโทษกลาง

ศาลยุติธรรมไม่มีการจัดทำบัญชีมาตรฐานโทษกลางเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยนำหลักการเยียวยาแก้ไข การมีส่วนร่วมของสังคม เพื่อให้จำเลยกลับตัวเป็นคนดี ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ การกำหนดบัญชีมาตรการการกำหนดโทษควรเปิดเผยในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนทราบ เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ประชาชนรู้เหตุผลในการลงโทษมีหลักเกณฑ์ปัจจัยในการคิดมิใช่ลงโทษตามอำเภอใจ แต่จะต้องมี

มาตรฐานในการพิจารณาพิพากษาลงโทษตามพฤติการณ์ความร้ายแรงแห่งคดีและความรู้สึกของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานทางด้านการลงโทษโดยคู่ความและสังคมมีส่วนร่วมต่อผลของการลงโทษเหมาะสมกับพฤติการณ์การกระทำความผิด

5) ปัญหาการบังคับคดีตามคำสั่งศาล

ปัญหาข้อจำกัดในทางกฎหมายที่จะใช้ลงโทษจำเลยที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษผู้กระทำผิดหรือจำเลยให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด ด้วยวิธีการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 กำหนดให้ศาลรอการลงโทษโดยกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติการลงโทษได้ แต่มีข้อจำกัดว่าต้องเป็นโทษจำคุกที่จะลงไม่เกินสามปี และไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน นั้น ในกรณีที่มีโทษจำคุกที่จะลงเกินกว่าสามปี หรือเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนก็ไม่อาจใช้มาตรการรอการลงโทษได้ กรณีศาลจะลงโทษน้อยเพราะผู้กระทำความผิดได้ชดเชยค่าเสียหายนั้น ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ให้อำนาจไว้ จึงไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด ส่วนจะให้ดำเนินการประชุมกลุ่มชุมชนแล้วจึงนำมาเป็นเหตุผลโทษได้ และในกรณีนี้ควรมีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาให้ดำเนินการเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกัน

จากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา แนวคิดในทางกฎหมายอาญาเปิดช่องทางในการดำเนินคดีออกเป็นสองช่องทาง คือผู้เสียหายเลือกที่จะดำเนินคดีเพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษตามกฎหมาย และผู้เสียหายเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในการเจรจาต่อรองรับสารภาพเพื่อยุติคดีตามความพึงพอใจของผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย โดยหลักการของกฎหมายการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งหากคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว ศาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการโดยการยุติคดีและจำหน่ายคดีออกจากสารบบความโดยไม่ได้รับรู้หรือติดตามผลของการปฏิบัติตามข้อตกลงว่าจะมีการปฏิบัติให้ครบถ้วนหรือไม่ และหากไม่ได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงเช่นว่านั้นจะเกิดผลประการใดต่อไป ดังนั้น ในส่วนนี้ทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดอันยอมความได้นั้นมักจะ

กำหนดข้อตกลงในลักษณะที่ต้องปฏิบัติให้แล้วเสร็จก่อนที่จะยอมความ เช่น การชดเชยความเสียหายตามจำนวนที่ผู้เสียหายพอใจ การยินยอมปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้เสียหาย แต่ในกรณีที่มีการ ตกลงทำสัญญาโดยให้มีผลผูกพันกันในอนาคต หากเกิดกรณีไม่ปฏิบัติตามสัญญาและจะต้องบังคับตามมาตรการทางกฎหมายก็จะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแพ่ง ซึ่งผู้เสียหายจะต้องไปใช้สิทธิทางศาลเป็นคดีใหม่และอาจกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและนำมาซึ่งการพิพาทกันทางอาญาต่อเนื่องกันมาอีก หากผู้กระทำความผิดไม่ได้มีความสำนึกผิดในการกระทำของตนเองอย่างแท้จริง

1.2 การวิเคราะห์ผล

1.2.1 การวิเคราะห์ผล ด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

ผู้วิจัยเห็นว่า ด้านการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะจากการศึกษาผู้กระทำความผิดในคดีอาญามีอายุต่ำลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเยาวชนกลายเป็นผู้กระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มีการศึกษต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับจากรายงานของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในปี พ.ศ. 2557 ที่มีข้อมูลว่า ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนมีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 46.58 ประถมศึกษาร้อยละ 25.32 และไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 1.23

การกระทำความผิดการก่อปัญหาอาชญากรรมโดยไม่เจตนาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บางครั้งกระทำโดยอารมณ์บันดาลโทสะ ขาดสติยังคิด ความยากจน ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ของเด็กวัยรุ่น ความตึกะนองในการอยากลองทำให้หลงผิดเป็นปัญหาของสังคม ดิทยาเสพติด เกิดการทะเลาะวิวาทชกต่อยของกลุ่มนักเรียนอาชีวะ ความขัดแย้งตั้งแต่ในชั้นเรียน วัยรุ่น คนทำงาน ความขัดแย้งเกิดจากการผลประโยชน์อันนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมเป็นภัยต่อสังคม ส่งผลต่อปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ระดับชาติต่อไป เป็นคดีความขึ้นสู่ศาลปัญหาการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นปัญหาสำคัญมีอาจมองข้ามเพราะเป็นฐานแห่งการดำเนินชีวิตจึงควรปูพื้นฐานด้านการศึกษาดังแต่เยาว์วัย ทั้งนี้จะต้องเริ่มต้นจากครอบครัวที่อบอุ่น สอนเด็กให้รู้ว่ามีผิดชอบชั่วดี

ประพฤติให้เรียบร้อย มีวินัย เป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาอาชญากรรมได้ เช่น ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกาฬสินธุ์พบเด็กอายุ 11 ขวบกระทำผิดฐานลักทรัพย์ ได้มีการตรวจสอบการจับและสอบประวัติพบว่า เด็กอาศัยอยู่กับตายายไม่ได้เรียนหนังสือเที่ยวเตร่ เมื่อมีเหตุการณ์หรือมีการก่ออาชญากรรมเกิดขึ้นโดยเริ่มจากประชาชนมีอคติความเกิดขึ้นหรือผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีในชั้นศาล ผู้เสียหายเป็นผู้ที่ถูกกระทำหรือถูกล่วงละเมิดทางด้านทรัพย์สิน ความปลอดภัย ชีวิต จิตใจ เกียรติยศศักดิ์ศรี ในการเรียกร้องความเสียหายกลับคืน ผู้เสียหายไม่เข้าใจในสิ่งที่ถูกล่วงละเมิดไม่อาจกลับคืนดังเดิมได้ เป็นเพียงบรรเทาเยียวยา จำเลยไม่รู้สึกให้อภัย มีความโกรธแค้นต้องการให้ผู้กระทำผิดรับโทษให้สาสมกับความผิดที่ตนก่อไว้ โดยไม่มีการให้อภัย ผู้กระทำผิดต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย โดยไม่มีโอกาสในการได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาตามกฎหมายไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและไม่ทราบขั้นตอนการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมาย ไม่ทราบว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไร และไม่เข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมาย สิ่งเดียวที่สามารถพึงได้ก็คือ ทุนายความ ซึ่งบางครั้งได้รับความช่วยเหลือเต็มที่ ทนายบางคนที่ให้คำแนะนำในเชิงต่อผู้คดี ประชาชนไม่เข้าใจระบบขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาล เมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการชั้นศาล ศาลจะนำคดีเข้าสู่กระบวนการนัดพร้อมนัดพิจารณาตรวจพยานหลักฐาน ประชุมคดี ตีบทพยานว่าคดีจะยุติใช้เวลาานาน ถึงแม้ศาลยุติธรรมจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจในกระบวนการดังกล่าว ยังคงนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบปกติ ในคดีอาญาศาลยุติธรรมในอธิบายฟ้องแนะนำสิทธิต่าง ๆ ให้รู้ความได้ทราบโดยผ่านศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณา ความอาญามาตรา 172 วรรคสอง มาตรา 173/1 173/3 ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545 ข้อ 7 และข้อ 8 เรื่องการประชุมคดี โดยมีวัตถุประสงค์จะให้จำเลยผู้เสียหายมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของตนเองมากขึ้นอันเป็นผลให้จำเลยที่กระทำ

ความผิดเกิดความสำนึกและความรับผิดชอบจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและตัดสินใจที่จะรับโทษที่เหมาะสมกับพฤติกรรม ทำให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพรวมทั้งเป็นการลดภาระค่าใช้จ่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยตนเองด้วยความสมานฉันท์ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนที่มีความสะดวกรวดเร็ว และทั่วถึง แต่ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความกลัวไม่กล้าสอบถามเจ้าหน้าที่ คู่ความให้ความเชื่อถือคือ ทนายความ ทนายความบางคนอาจจะแนะนำให้ ใช้ช่องทางนี้ให้การรับสารภาพ เพื่อให้ศาลลดโทษให้ สังคมไทยยังให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปกติยังมีความเชื่อเรื่องการนำตัวผู้ต้องหามาลงโทษตามความผิด ผู้เสียหายไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายมากนัก ไม่ได้รับการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม เกิดปัญหาหล่นทางสังคม เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคได้ ผู้กระทำความผิดไม่ได้สำนึกผิดจริงแต่นำมาใช้ในการรับสารภาพเพื่อต่อรอง การรับโทษในสถานเบาแต่สิทธิของผู้เสียหายได้รับการเยียวยาดูแลไม่เต็มที่ อย่างการขอรับการชดเชยเยียวยาค่าเสียหายคดีทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ คดีอาญาต่อแผ่นดินที่สามารถยอมความกันได้เมื่อมีคำพิพากษาแล้วไม่สามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดจริง

1.2.2 การวิเคราะห์ผล ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องตามกฎหมาย

ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ ศาล ราชทัณฑ์คุมประพฤติ เรื่องหน้าที่การปฏิบัติงานต้องมีความเป็นธรรมเพื่อเป็นที่พึงของประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมประชาชน การส่งเสริมองค์ความรู้ให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรให้รับมาตรการควมรู้ในการส่งเสริมความรู้พัฒนาอบรม เหนือสิ่งอื่นใดคือการพัฒนาระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติงาน การพัฒนากฎหมายให้เป็นพลวัตรเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมกำกับดูแลให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข เพื่อความเป็นเอกภาพการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมจากการหารือของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณากฎหมายโดยเฉพาะกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและอาญา เพื่อสร้างเครื่องมือสู่การยอมความระหว่างคู่กรณีด้วยความสมานฉันท์ ให้โอกาสผู้ต้องหาได้

แสดงความสำนึกในการกระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงและส่งผลให้เกิดการสำนึกผิดกลับตัว เป็นคนดีของสังคมมุ่งเน้นการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรม จากตัวแทนของหน่วยงานต่าง ๆ เช่นกรมบังคับคดี กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมการปกครอง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานอัยการสูงสุด สถาบันอนุญาโตตุลาการ และสหภาพนายความได้เสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติเพื่อ พิจารณากฎหมาย พระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทในทางอาญา ประกอบด้วย ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาทอาญาในชั้นสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ พ.ศ. โดยใช้พระราชบัญญัติ มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. เป็นหลักในการพิจารณา การระงับข้อพิพาท ทางแพ่ง ประกอบด้วยร่างพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาทพ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการไต่ถามข้อพิพาทในชุมชน พ.ศ. โดยใช้ร่างพระราชบัญญัติ การไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. เป็นหลักในการพิจารณาจะเห็นว่าได้ว่าทุกหน่วยงานให้ ความสนใจเรื่องการไต่ถามข้อพิพาทแต่ยังไม่มีกฎหมายรองรับที่เป็นมาตรการเดียวกัน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามข้อพิพาทไม่มี ความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เป็นการนำมาตรการแนวคิดทางกฎหมายมาใช้ ในการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดีเพื่อลดปริมาณคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง ประเภทคดีที่มี อัตราโทษไม่เกินห้าปี เข้าสู่กระบวนการไต่ถามก่อนฟ้องประเทศไทยยังไม่มีกฎหมาย รองรับ แต่หน่วยงานกระบวนการยุติธรรมได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้พยายาม เสนอร่างกฎหมายได้แก่ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญาและการ ชะลอฟ้องของสำนักงานอัยการมาบังคับใช้กับความผิดอาญาแผ่นดิน ความผิดที่มีอัตรา โทษไม่เกินห้าปี โดยระบุบัญชีท้ายพระราชบัญญัติว่ามีคดีประเภทใดบ้างที่สามารถ ดำเนินการไต่ถามได้ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ให้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ที่จะดำเนินการไต่ถามจะต้องให้ความสำคัญกับคดี จะต้องเป็นคดีที่ไม่ส่งผล กระทบรุนแรงต่อสังคม การไต่ถามคดีที่มีความรุนแรงหรือความผิดอาญาแผ่นดินบาง คดีพนักงานสอบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจไม่ให้ไต่ถามก็ได้ ทั้งนี้ต้องมีออกกฎหมาย ระเบียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์แนวทางหรือลักษณะการกระทำผิดที่จะให้ไต่ถามได้เพื่อ

เป็นมาตรฐาน ในการกำหนดความผิดประเภทใดที่จะให้ไต่เถียงได้ เพื่อความเป็นธรรม และการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและความเป็นธรรมในสังคม

1.2.3 การวิเคราะห์ผล ด้านกฎหมายระเบียบกระบวนการยุติธรรมเชิง-
สมานฉันท์มาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่เถียงคดีอาญา

ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กฎหมายให้อำนาจ ให้ใช้กระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งและทางอาญาอันเป็นการกระทำที่เป็นความผิด อันยอมความได้เท่านั้น ทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่เถียง คดีอาญา ของศาลยุติธรรม จึงไม่สามารถที่จะดำเนินการแก้ปัญหาอาชญากรรมในสังคม ได้ อย่างประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร ดังนั้น การที่ศาลยุติธรรมจะนำหลัก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไต่เถียงคดีอาญาตามประเด็นปัญหา คือ ยังไม่มีการกำหนดคดีอาญาประเภทใดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในการไต่เถียงอาญา การดำเนินการไต่เถียงข้อพิพาทยังเป็นไปตามการบริหารงาน ของแต่ละศาลซึ่งทำให้การดำเนินการไต่เถียงข้อพิพาท จึงไม่มีหลักเกณฑ์การ ปฏิบัติงานตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่เถียงคดีอาญาที่มี ความชัดเจนและ ไม่มีระเบียบการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ การ พัฒนาเทคนิควิธีดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรฐานการนำกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้ยังไม่มีระเบียบคู่มือการปฏิบัติงานกำหนดไว้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพราะเป็นแนวคิดที่ต้องอาศัยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและบุคคลในสังคมที่จะต้องประสานการดำเนินการตั้งแต่ต้น กระบวนการจนถึงการกำกับให้เป็นไปตามข้อตกลงนั้น โดยมีพื้นฐานของความเข้าใจ และความเคารพในสิทธิของทั้งสองฝ่าย ซึ่งปัจจุบันปัญหาอุปสรรคสำคัญคือความเข้าใจ ของแกนแท้ในหลักการและการฝึกฝนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ และเทคนิคของการดำเนินการซึ่งมีความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ ใช้อยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับกฎหมายปัจจุบันเปิดทางให้กระทำในความผิดต่อส่วนตัว สำหรับความผิดอาญาแผ่นดิน ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่าควรกระทำได้แค่ไหนเพียงไร การใช้ ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ลดโทษหรือรอการลงโทษของศาลก็ยังมิได้นำปัจจัยทางด้าน

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ดำเนินคดีอาญาทุกประเภท โดยอาศัยข้อกฎหมายในเรื่องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรค 2 เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจกรายงานไว้และดำเนินการพิจารณา ผู้มีอรรถคดี ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย พยาน ตลอดจนผู้มาติดต่อราชการศาลตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในคดีอาญาทุกคดีและไม่ว่าจะผู้ต้องหาหรือจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ ทั้ง ผู้พิพากษาทุกนายสามารถดำเนินการคุ้มครองสิทธิเท่านั้น

1.2.4 การวิเคราะห์ผล การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา แยกเป็นประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ประเภคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาศาลยุติธรรมได้มีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาในชั้นศาล สามารถแยกพิจารณาตามประเภคดีดังนี้

ศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาทประจำศาล คดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณา ได้แก่ คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ (ไม่คำนึงว่าจะเป็นคดีอาญาขอมความได้หรืออาญาแผ่นดิน) คดีอาญาที่ยอมความได้ คำร้องตามมาตรา 44/1 วิธีดำเนินการ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนศาลรับคำฟ้องจากพนักงานอัยการเพื่อนัดไต่สวนมูลฟ้องกรณีโจทก์และ ผู้ถูกฟ้องมีความประสงค์ที่จะเจรจากัน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีหน้าที่อธิบายฟ้องให้ความรู้แก่โจทก์ผู้ถูกฟ้อง โดยการเจรจาไกล่เกลี่ยในเรื่องสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ไว้ ผลของการเจรจาตกลงได้จะออกมาในรูปแบบการถอนฟ้อง หรือการทำสัญญาประนีประนอมยอมความรวมทั้งการสั่งยกเลิกวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง หากเจรจาไม่สำเร็จ เมื่อศาลไต่สวนมูลฟ้องและประทับรับฟ้องแล้ว จำเลยยื่นคำให้การสู้คดี คู่ความพร้อม ทั้งคู่สมควรใจจะเจรจาไกล่เกลี่ย ให้นำคู่ความเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาทประจำศาลเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยอีก

ครั้ง ในการดำเนินการครั้งนี้ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ ศาลและ
 ผู้ประนีประนอมประจำศาล จะต้องมีความเป็นกลาง ดำเนินการให้ความรู้แก่ความผิด
 นั้นเป็นสิ่งที่พึงกระทำควบคู่ไปกับการไกล่เกลี่ย โดยยึดหลักสำคัญ ในการคุ้มครองสิทธิ
 และเสรีภาพไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนใดของกระบวนการพิจารณาหรือในศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือ
 ศูนย์ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาล หรือในศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใน
 คดีอาญา พึงจัดให้มีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจถึงสิทธิต่าง ๆ ของคู่ความแก่
 บุคลากรของศาลเพื่อเป็นหลักประกันว่ากระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใน
 คดีอาญาจะเกิดขึ้นในศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาล สำหรับ
 ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา คดีอาญาแผ่นดิน (คดีที่ต้องเร่งรีบไปโดย
 คำพิพากษา) ในส่วนนี้เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล ศาลประทับรับฟ้องจะเป็น
 หน้าที่ของผู้พิพากษาเวรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการอ่านและอธิบายฟ้องแก่จำเลยโดย
 ละเอียดก่อนที่จะสอบคำให้การจำเลยอันจะเป็นการบริหารจัดการคดีหรือแยกประเภท
 คดีได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นทาง การที่จำเลยให้การรับสารภาพและไม่ต้องมี
 การสืบพยานประกอบคำรับสารภาพจึงจะมีการอ่านคำพิพากษาในวันเดียวกัน ในด้าน
 กระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดำเนินการในการอ่านและอธิบายฟ้องพร้อมกับ
 การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของจำเลย หลักสำคัญคือให้จำเลยเข้าใจในข้อหา
 และคำขอฟ้องของพนักงานอัยการ โจทก์รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ในกรณีที่มิ
 มีการพิจารณาแล้ว เห็นว่า ควรมีการสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมไม่ว่าจะเกี่ยวกับพฤติการณ์
 แห่งคดี หรือเพื่อทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย หรือจำเลยประสงค์จะทำคำแถลง
 ประกอบคำรับสารภาพ ให้ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้สั่งให้สืบเสาะและพินิจ หรือ
 กรณีที่ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้เห็นสมควรหรือคู่ความประสงค์ให้ส่งเรื่องไปยัง
 ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ในกรณีที่จำเลยไม่
 ให้การหรือจะให้การในวันนัดพิจารณาหรือรอตั้งทนายความก่อนสอบคำให้การ ให้ผู้
 พินิจพิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่เวรชี้ส่งสำนวนให้ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา
 ดำเนินการต่อไป เมื่อศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาได้รับสำนวนแล้วให้
 ดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้เสียหาย (ถ้ามี) พึงมีการแนะนำสิทธิของผู้เสียหายตามประมวล-
 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พร้อมทั้งอธิบายให้ผู้เสียหายและจำเลย

ทราบถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต่อไปเมื่อศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและจำเลยให้การแล้วให้ดำเนินการต่อไปตามการบริหารจัดการคดีของแต่ละศาล ปัญหาที่พบก็คือไม่มีประมวลกฎหมายอาญาหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับใดกำหนดให้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ และศาลนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญามาตรา 172 มาใช้ในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่จำเลยในเรื่องการให้ความรู้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอาญาและสิทธิที่พึงกระทำได้เท่านั้น

ประเด็นที่สอง ข้องำกั้ดในเรื่องการดำเนินคดี

การดำเนินคดีไต่เถียงข้อพิพาทของศาลยุติธรรมส่วนใหญ่ดำเนินการเฉพาะคดีแพ่ง กับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีที่ยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวเนื่องกับคดีแพ่ง มาตรา 44/1 และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีส่วนใหญ่มักจะเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน โดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีซึ่งคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินนี้ ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ และความผิดต่อชีวิตร่างกาย ไม่สามารถที่จะเข้าสู่กระบวนการไต่เถียงข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ไต่เถียงข้อพิพาทของศาลได้ ทำให้คู่ความในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินเหล่านี้ไม่มีทางเลือกที่จะทำให้คดีของตนเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว ทั้งไม่มีผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือและผู้แนะนำให้ความรู้ถึงทางเลือกในการดำเนินคดีว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป จึงจะเป็นประโยชน์สูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยเฉพาะจำเลยและผู้เสียหายในคดีดังกล่าว

ในกรณีการนำคดีเข้าสู่การไต่เถียงประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์มีไม่มากนัก ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า คดีในชั้นศาลอุทธรณ์นั้นจะต้องมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมาแล้ว และบ่งบอกว่าฝ่ายใดแพ้หรือชนะคดีมาแล้ว ดังนั้นฝ่ายที่ชนะคดีอยู่แล้วจึงไม่พึงประสงค์ที่จะนำคดีของตนเข้าสู่ระบบกระบวนการไต่เถียง ระงับข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ สำหรับการไต่เถียงสมานฉันท์ในชั้นอุทธรณ์จะ

เป็นคดีอาญาอันยอมความได้หรือคดีประมาทที่จำเลยนำเงินมาวางเพื่อเป็นการชดเชย-
 เยียวยาผู้เสียหายประกอบดุลพินิจผู้พิพากษา การกำหนดโทษสถานเบาหรือรอ
 การลงโทษ ส่วนชั้นศาลฎีกานั้นมีปัญหาและอุปสรรคทำนองเดียวกับศาลอุทธรณ์
 ประเด็นที่สาม ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการยุติธรรม
 เจริญमानฉันท์ในการไต่เถียงคดีอาญาของศาลยุติธรรม

ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมเจริญमानฉันท์ในการไต่เถียง
 คดีอาญาของประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะแยกต่างหากถึงระเบียบ
 การปฏิบัติด้านการไต่เถียงคดีอาญาอย่างชัดเจนเหมือนของประเทศสหราชอาณาจักร-
 อเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อ
 พิสูจน์ความผิดไต่สวนพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ
 ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมาย-
 วิธีพิจารณาความอาญา แต่ในส่วนที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายอันเกิด
 จากการกระทำความผิดอาญามามีกฎหมายกำหนดไว้เป็นกึ่งลักษณะ เพียงแต่อาศัย
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 38 เป็นคดีที่สามารถเปรียบเทียบคดีได้
 เช่น คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวหรือโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือหรือคดีลหุโทษ
 และพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่ควรต้องรับโทษจำคุก โดยผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายินยอม
 ให้เปรียบเทียบปรับ โดยกำหนดค่าปรับให้ผู้ต้องหาชำระ หากผู้ต้องหาชำระก็จะยุติคดี
 ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 39(3) ประกอบกับมาตรา 37 แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับ
 การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามมาตรา 38 กำหนดให้พนักงานสอบสวนที่มี
 อำนาจเปรียบเทียบปรับมีอำนาจกำหนดค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย โดยผู้ต้องหาเป็น
 ผู้ชดเชยค่าเสียหาย แต่การกำหนดค่าทดแทนเป็นมาตรการที่ไม่มีผลต่อกระบวนการ
 ดำเนินคดีอาญาที่จะเลิกกันเพียงแต่ให้ความสะดวกแก่ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายที่
 เกิดขึ้นจากความผิดเท่านั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการให้คู่กรณีมีความเข้าใจในเหตุผล
 หรือผลของการกระทำความผิดเหมือนดังแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเจริญमानฉันท์

ผู้เสียหายที่ได้รับการเยียวยาความเสียหายเนื่องมาจากการกระทำ
 ความผิดอาญา การที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แทนผู้เสียหายใน
 คดีความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ คดีฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ กรรโชก

ทรัพย์สิน น้อย โกง ยักยอก รับของโจร โดยการยื่นคำร้องต่อศาลในคำขอท้ายฟ้องของ พนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 43 คดีอาญาเกี่ยวเนื่องกับคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 44/1 และเป็นความเสียหายต่อชีวิตร่างกายเสรีภาพ ชื่อเสียงและทรัพย์สิน ไม่อาจเรียกร้องได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 43 การ ดำเนินการตามคำร้องต้องยื่นคำร้องขอก่อนสืบพยาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายให้ ผู้เสียหายได้เรียกร้องค่าเสียหายที่ได้สูญเสียไปในคำฟ้องของพนักงานอัยการ

ระเบียบการปฏิบัติการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญาเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายใน คดีอาญาที่พนักงานอัยการฟ้อง โดยความเป็นจริงแล้วยังไม่มีระเบียบการปฏิบัติโดยตรง บางศาลนำข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 มาใช้โดย อนุโลม บางศาลได้ร่างระเบียบขึ้นใช้เอง เช่น ศาลอาญาได้จัดทำระเบียบศาลอาญาว่า ด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พ.ศ. 2549 ที่กำหนด เกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาททางอาญาและทางแพ่งเพื่อให้ผู้ต้องหาและผู้เสียหายได้ ตกลงในทางแพ่งก่อนที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยสรุปหลักเกณฑ์ ไว้ดังนี้

หลักเกณฑ์ที่หนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องให้ศาลมีคำสั่งนัดพร้อม ผู้เสียหายและจำเลยเพื่อประนอมข้อพิพาทในวันนัดไปที่มีอยู่แล้ว ซึ่งอาจเป็นวันนัด สอบคำให้การจำเลยในคดีอาญา วันนัดตรวจพยานหลักฐานหรือวันนัดพร้อม แต่ถ้าใน ช่วงเวลานั้น ไม่มีวันนัดใด ๆ หรือวันนัดแต่นานเกินกว่าหนึ่งเดือนเช่นอยู่ระหว่างการรอ สืบพยานต่อเนื่องในคดีอาญา ก็ให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวันนัดพร้อมผู้เสียหายกับจำเลยเพื่อ ประนอมข้อพิพาท

หลักเกณฑ์ที่สอง วันนัดไต่สวนมูลฟ้อง ศาลอาจไกล่เกลี่ยคดีอาญาใน เบื้องต้นและมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทโดยจะนัดไต่สวน มูลฟ้องควบคู่ไปด้วย เมื่อได้มีคำสั่งให้ประทับฟ้องคดีอาญาแล้ว หากศาลยังไม่ได้ ดำเนินการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถให้ศาลมีคำสั่งนัดพร้อมคู่ความ เพื่อประนอมข้อพิพาทในวันเดียวกันในวันนัดสอบคำให้การจำเลยและตรวจ พยานหลักฐาน

หลักเกณฑ์ข้อที่สาม การดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันนัดพร้อมเพื่อ
ประนอมข้อพิพาท โดยดำเนินการดังนี้

กรณีคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อถึงวันนัดพร้อมเพื่อประนอม
ข้อพิพาทให้ดำเนินการเกี่ยวกับคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธี-
พิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ดังนี้ ในกรณีที่จะเลยยังไม่ได้รับจำนวนคำร้องเรียก
ค่าสินไหมทดแทนได้ศาลมอบสำเนาคำร้องดังกล่าวแก่จำเลย หลังจากนั้นศาลจะทำการ
สอบคำให้การของจำเลยในคดีความแพ่ง โดยจำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็น
หนังสือก็ได้ และไม่ว่าจำเลยจะให้การหรือไม่ให้ศาลบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการ
พิจารณาหากจำเลยขอยื่นคำให้การเป็นหนังสือก็ให้ศาลกำหนดระยะเวลาให้ตามที่
เห็นสมควร ดำเนินการไต่ถามผู้เสียหายกับจำเลยในเบื้องต้น ในกรณีที่สามารถตกลง
กันได้เฉพาะคดีในส่วนแพ่ง โดยผู้เสียหายได้ออนคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ก็ให้
จำหน่ายคดีส่วนแพ่งออกจากสารบบความแต่ถ้าประสงค์จะให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม
ก็ให้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความไว้รอวันนัดพิจารณาพิพากษาไปพร้อมกับ
คดีอาญาและในส่วนของคดีอาญาให้ศาลดำเนินการพิจารณาได้ตามปกติ ในกรณีที่
ที่สามารถตกลงกันได้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ถ้าคดีอาญาเป็นความผิดอันยอมความได้
และผู้เสียหายประสงค์จะให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมในคดีส่วนแพ่งก็ให้ศาลมีคำสั่ง
จำหน่ายคดีอาญาและมี คำพิพากษาคดีแพ่งตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ถ้าคดีอาญา
เป็นความผิดที่ไม่อาจยอมความกันได้และจำเลยให้การรับสารภาพก็ให้ศาลมีคำพิพากษา
ตามยอม ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความไปในฉบับเดียวกับ
คำพิพากษาคดีอาญา ในกรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้เสียหายหรือคู่ความฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควรเนื่องจากผู้เสียหายกับจำเลยมีความสัมพันธ์กันมา
ก่อนไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางครอบครัวหรืออาชีพการงาน หรือเป็นความผิดที่
กระทำโดยประมาท หรือเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่า การประนอมข้อพิพาทจะก่อให้เกิด
ประโยชน์แก่คู่กรณีหรือสังคมโดยรวม ศาลอาจมีคำสั่งนำคดีเข้าสู่กระบวนการ-
ประนอมข้อพิพาทต่อไปโดยให้ศูนย์นัดความกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์พยาน
ผู้เสียหายและพยานจำเลยควบคู่ไปด้วย

กรณีคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ เมื่อถึงวันนัดพร้อมเพื่อประนอมข้อพิพาท ศาลอาจไต่ถามถึงคู่ความในเบื้องต้นและอาจมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทต่อไปโดยจะให้ศูนย์นัดความกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยควบคู่ไปด้วย

หลักเกณฑ์ข้อที่สี่ วิธีการประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาทโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายรวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย คดีที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท หากผู้ประนอมข้อพิพาทได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมเช่น การรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือการลงโทษในสถานเบา ศาลพึงพิจารณาความเห็นประกอบการวินิจฉัยชี้ขาด นอกจากนี้ยังมีการประนอมข้อพิพาทในชั้นศาลฎีกา อธิบดีศาลอาญาจึงได้ออกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ. 2550 และระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาทในชั้นฎีกา พ.ศ. 2551 เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นช่องทางในการในการแสวงหาวิธีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยทั้งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความและเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์แก่คู่กรณี เพื่อให้การประนอมข้อพิพาทของศาลอาญาและในชั้นศาลฎีกาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการดำเนินการไต่ถามถึงคดีในชั้นศาลอาญาและศาลฎีกา และข้อจำกัดอีกประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ยังไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ให้ศาลใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกหากมีการตกลงยอมความในคดีที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว หรือการรอกการลงโทษโดยการคุมประพฤติ

การดำเนินคดีอาญาของศาลยุติธรรมในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไต่ถามถึงคดีอาญาของศาลยุติธรรมยังไม่เป็นไปตามแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังไม่มีกฎหมายรองรับให้นำกระบวนการยุติธรรมมาใช้ ในการปฏิบัติเพียงแต่มีการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดโดย

มีการตกลงกันได้ก็จะยุติคดีโดยคู่ความถอนฟ้อง แต่คดีอาญาแผ่นดินไม่สามารถยุติคดีได้ยังต้องมีการตัดสินคดีโดยนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 การรอลงโทษมาใช้ เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพเป็นการลดโทษ สำหรับผู้เสียหายในคดีไม่ได้รับการเยียวยาหรือเหลียวแลจากกฎหมายเท่ากับจำเลย ตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การกำหนดในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศอังกฤษมีการนำวิธีการลงโทษในชุมชนในมาใช้ในการลงโทษแทนที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุก แต่วิธีการลงโทษจะใช้หลักเกณฑ์การแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด และการทดแทนการกระทำความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคม ต่อมามีการพัฒนากระบวนการกำหนดโทษโดยนำแนวคิดที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย (Victim Logy) มาเป็นปัจจัยในการกำหนดโทษให้ลดน้อยลงหากผู้กระทำความผิดได้ยอมชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือศาลอาจมีคำสั่งให้ลงโทษในชุมชนแทนการลงโทษจำคุกได้ทั้งนี้ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายไว้ด้วย

2. ตอนที่ 2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามคดีอาญาของศาลยุติธรรมประเทศไทยกับต่างประเทศ

ผลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่าทุกประเทศนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นมาตรการหลักในการดำเนินกระบวนการการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญา สำหรับประเทศไทยมีแนวคิดผสมผสานกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการไต่ถามคดีอาญา โดยการอธิบายฟ้องให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการคุ้มครองเสรีภาพทางกฎหมายการเจรจาไต่ถามระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบประเภทคดี วิธีดำเนินการของกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ต่างประเทศ

ประเทศ	ประเภทคดี	วิธีดำเนินการ
สหพันธ์สาธารณรัฐ- เยอรมนี	คดีทุกประเภท ยกเว้น ความผิดยาเสพติด คดีอาญา ต่อรัฐ	1. การไต่ถาม 2. ก่อนฟ้อง 3. ตอนพิจารณาคดี
สหราชอาณาจักร	-	ก่อนฟ้อง ระหว่างพิจารณา ไม่ปรากฏ
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	คดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ มีอัตรา โทษจำคุกไม่เกินสี่ ปีระดับ โทษปานกลาง	ก่อนฟ้อง
สหรัฐอเมริกา	อัตราโทษปานกลาง ไม่ถึงประหารชีวิต ไม่รุนแรง	ก่อนฟ้องกระบวนการ พิจารณาไม่เป็นทางการ และไม่มีกฎหมาย รับรองถึงผลการไต่- ถามข้อพิพาท
ประเทศแคนาดา	คดีที่มีโทษเล็กน้อยกระทำผิด ครั้งแรก	ใช้ทุกขั้นตอน
ประเทศญี่ปุ่น	ความผิดส่วนตัว ความผิด เล็กน้อย น้อย ๆ	ขออภัยโทษและการให้ อภัย
ประเทศนิวซีแลนด์	อัตราโทษจำคุก 6 ปี และไม เกิน 10 ปี	ในชั้นศาล

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเทศ	ประเภทคดี	วิธีดำเนินการ
ประเทศออสเตรเลีย	ผู้กระทำความผิดเป็นเด็ก	ไม่มีความรุนแรงในการไต่ถามคดีอาญาในและนอกศาล กระบวนการ- สมานฉันท์และ สันติวิธี
ประเทศไทย	- คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ - คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ - คำร้องค่าสินไหมทดแทน - คดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้เสียหายหรือไม่	

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแต่ละประเทศ

ประเทศ/ ประเภทคดี	กฎหมาย	กระบวนการ	เทคนิค
สหราชอาณาจักร/ คดีอาญา	The Criminal Justice Act 2003, s22-27	- นำการประชุมกลุ่มชม มาใช้เป็นเงื่อนไขใน การสั่งเตือนโดย มีเงื่อนไข Conditional Cautioning - ออกคำสั่งเรื่องการชดใช้ ค่าเสียหายให้แก่ ผู้เสียหาย เพื่อมีผลการกำหนดโทษ ให้กับจำเลยในการรับโทษ และการใช้มาตรการ- ลงโทษอื่นแทนการ- ลงโทษจำคุก หรือไม่ใช้โทษอื่นเลย - โครงการประนีประนอม ข้อพิพาท ระหว่างผู้เสียหายและ ผู้กระทำความผิดVictim- Offender Mediation (VOM) โครงการ Victim Offender Reconciliation Programs (VORP) Conferencing โดย เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ที่สำนักงาน ของรัฐหรือองค์กร	- ออกกฎหมาย Restorative Justice Legal Guidance: The Crown Prosecution Service เพื่อใช้ เป็นแนวทาง ในการดำเนินการ - แต่งตั้งคณะกรรมการ ระดับชาติ (The- Criminal Justice Board) ในการส่งเสริม การใช้กระบวนการ- ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทุกขั้นตอน ของกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่ชั้นตำรวจโดย การเตือน การสั่งไม่ฟ้องคดีของ Crown Prosecution Service กระบวนการ Sentencing การบังคับ โทษของราชทัณฑ์

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเทศ/ ประเภทคดี	กฎหมาย	กระบวนการ	เทคนิค
		ไม่แสวงหากำไร	2.1 หลีกเลี่ยงการว่ากล่าว สั่งสอน 2.2 ทำให้ผู้กระทำ ความผิดตระหนักถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการ กระทำผิด 2.3 มีความเป็นกลาง สันนิษฐานว่า ผู้กระทำความผิด ไม่ได้ตั้งใจทำ ความรุนแรงกับผู้อื่น 2.4 มองความขัดแย้งหรือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นโอกาสที่ใน การเรียนรู้ 2.5 ยอมรับความไม่- ชัดเจนของคดี ในช่วงแรกที่ ผู้เข้าร่วมโครงการ- รับผิดชอบและ ร่วมกับตัดสินร่วมกับ ตัดสิน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเทศ/ ประเภทคดี	กฎหมาย	กระบวนการ	เทคนิค
ประเทศ แคนาดา/ คดีอาญา	The Canadian Criminal Code	1. โครงการประนีประนอม ข้อพิพาท ระหว่างผู้เสียหายและ กระทำความผิด (Victim- Offender Mediation) 2. โครงการประชุมเพื่อ ลงโทษ(Circle Sentencing) โครงการแก้ปัญหา ระหว่างผู้กระทำความผิดและ ผู้เสียหาย (Victim Offender Resolutions Programmed) 3. เจ้าหน้าที่ตำรวจ นำมาใช้เป็นมาตรการ ทางเลือกก่อนดำเนินคดี กับผู้กระทำความผิด เพื่อชะลอการดำเนินคดี 4. ศาลโดยผู้พิพากษาใช้ ในการกำหนดโทษที่ เหมาะสมหรือกำหนด มาตรการลงโทษอย่าง อื่นแทน การลงโทษ จำคุก	2.6 ผู้กระทำความผิด มีส่วนรับใน การรับฟังผู้อื่นและ ได้พูดมากที่สุด ผู้เข้าร่วมโครงการ โดยสมัครใจ สามารถถอนตัวจาก โครงการ ในขั้นตอนใดก็ได้ มีข้อตกลงร่วมกัน ที่ชัดเจน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเทศ/ ประเภทคดี	กฎหมาย	กระบวนการ	เทคนิค
สาธารณรัฐ ฝรั่งเศส/ คดีอาญาปกติ	ประมวล- กฎหมายอาญา ฝรั่งเศสมาตรา 131-8-1 โดยรัฐ บัญญัติเพิ่มเติม ฉบับลงวันที่ 5 มีนาคม 2007 นำมาใช้ในการ ลงโทษเชิง เยียวยา	ปฏิบัติถ้าจำเลยปฏิบัติ ตามเงื่อนไขก็ไม่ต้อง- รับโทษ หากจำเลย ไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติ ไม่ครบถ้วนจะถูกลงโทษ จำคุก	มาตรการเสริม การลงโทษ (Sursis) มีการบังคับใช้อยู่แล้ว
ประเทศญี่ปุ่น/ คดีอาญาปกติ	(Sanction- Reparation) หลักการขอโทษ Principle of Wa และการให้อภัย	ผู้กระทำความผิดขอโทษ ผู้เสียหายให้อภัย ทำให้คดี ยุติอย่างสมานฉันท์โดย ไม่ต้องไปศาล	การจัดการข้อพิพาท ด้วยวิธีการสมานฉันท์ เป็นวิธีการทางจารีต ประเพณี
ประเทศ นิวซีแลนด์/ คดีอาญา	(Apology – Forgiveness) The Sentencing Act 2002, The Victim Rights Act 2002, The Connection Act 2002	ใช้ประชุมกลุ่มชุมชน เริ่มจากผู้กระทำผิดรับ- สารภาพและยอมรับผิด ผู้พิพากษาจะเลื่อน การกำหนดโทษและ จัดให้มีการประชุมกลุ่ม ชุมชนและรายงานการ ประชุมให้ศาลทราบแล้ว จึงจะมีการพิพากษา	มีการกำหนดแนวทาง ปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ นำไปใช้เป็นรูปแบบ แนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเทศ/ ประเภทคดี	กฎหมาย	กระบวนการ	เทคนิค
		ตามมติของที่ประชุมกลุ่ม ชุมชนเสนอมีการนำ กระบวนการยุติธรรมเชิง- สมานฉันท์ไปใช้ในการ- ดำเนินคดีอาญากับ ผู้กระทำความผิดใน ระหว่างการควบคุมตัวของ เจ้าพนักงาน โดย District- Court	
ประเทศ ออสเตรเลีย/ คดีอาญา	รัฐ South Australia รัฐ Queensland The Juvenile Justice Act 1992 มาตรา 119 Australia Capital Territory The Crime (Restorative - Justice Act 2004	ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ ตำรวจดำเนินการโดยจัด โครงการประชุมใน คดีอาญา ในศาล Magistrates Court การใช้ดุลพินิจของศาล นำโครงการประชุมกลุ่ม ชุมชน (Community- Conference) มาใช้ในการตัดสินพิพากษา หรือไม่ก็ได้ นำโครงการ ประชุมมาใช้กับผู้กระทำ ความผิดโดยมีเจ้าหน้าที่- ตำรวจ (The Australian- Federal Police (AFP)	ผู้กระทำความผิดเข้า ร่วมโครงการโดยสมัคร คดีฆาตกรรมรุนแรง ไม่เหมาะสมกับโครงการนี้ เพราะเป็นคดีที่ใหญ่ เกินกว่าที่ชุมชนจะ ช่วยแก้ปัญหาได้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเทศ/ ประเภทคดี	กฎหมาย	กระบวนการ	เทคนิค
		เป็นผู้ดำเนินการ มีสำนักงานโครงการอยู่ ใต้การดูแลของ Department of Justice and Community Safety กรุง Canberra	
ประเทศไทย/ คดีอาญา	ระเบียบศาล อาญาว่าด้วยการ ประนอม ข้อพิพาทในศาล อาญา พ.ศ. 2550 ระเบียบศาล อาญาว่าด้วยการ ประนอม ข้อพิพาทใน ชั้นฎีกา พ.ศ. 2551 ระเบียบศาล อาญาว่าด้วย แนวปฏิบัติใน การดำเนินคดี แพ่งที่เกี่ยวข้อง กับคดีอาญา พ.ศ. 2549	ประชุมกลุ่มโดยมี ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ก่อนพิจารณาและ ให้ผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดตกลงประนอม ข้อพิพาทหรือในกรณีที่ ศาลมีคำพิพากษาแล้ว อาจใช้ประชุมไกล่เกลี่ย ในศาลก่อนที่จะถอนฟ้อง เป็นเหตุลดหรือ รอการลงโทษในศาลฎีกา	การประนอมข้อพิพาท ระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทและศูนย์ สมานฉันท์และสันติวิธี ปัจจุบันพัฒนาเป็นศูนย์ คุ้มครอง สิทธิและ เสรีภาพในคดีอาญา

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย
คดีอาญาประเทศไทยกับต่างประเทศ

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
1. ประเภทคดีที่ เข้าสู่กระ- บวนการ- ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ ในการไกล่ เกลี่ย คดีอาญา	(1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่ อยู่ในหลักเกณฑ์ การไกล่เกลี่ย สมานฉันท์ (คดี ความผิดอันยอม- ความได้) คดีที่มี ผู้เสียหายเป็น ราษฎร เนื่องจาก กระบวนการ ยุติธรรมเชิง- สมานฉันท์ใน การไกล่เกลี่ย คดีอาญา	ประเภทความผิดที่มี อัตราโทษไม่สูงมาก ได้แก่ ความผิด เกี่ยวกับร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์ที่มีผู้เสียหาย ชดใช้เยียวยาความผิด บางประเภทที่ไม่มี ผู้เสียหายจะไม่นำ หลักการกระบวน การยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้ ได้แก่ ความผิด เกี่ยวกับการจราจร	ผู้ให้สัมภาษณ์บาง ท่านเห็นว่าไม่ควร พิจารณาคดีความผิด ที่มีโทษเบาอย่าง เดียวเพราะการ ดำเนินกระบวน พิจารณาไกล่เกลี่ย สมานฉันท์เป็นการ แก้ไขปัญหาความ ขัดแย้ง ที่ไม่มี ลักษณะเป็นอันตราย หรือผลกระทบต่อ ความมั่นคงความ สงบสุขของ
	(2) การเยียวยาเหยื่อจาก การกระทำความผิด ในกรณีที่เป็น ความผิดต่อแผ่นดิน ความผิดที่ไม่มี ราษฎรเป็นผู้เสียหาย ย่อมไม่มีตัวเหยื่อที่	อาชญากรรม แต่ใน ประเทศนิวซีแลนด์ นำมาใช้กับความผิดที่ ไม่มีผู้เสียหาย โทษ จำคุกไม่เกินสองปี กฎหมายฝรั่งเศสใช้ กับ ความผิดที่ศาล	ประชาชนหรือ ศีลธรรมอันดีเช่น ความผิดเกี่ยวกับ ความมั่นคงของ ประเทศ ความผิดต่อ พระราชบัญญัติยา เสพติดให้โทษ
	(3) คดีผู้ประนีประนอม ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ไม่ สำเร็จและคู่ความมี	ลงโทษไม่เกินหก เดือนปรับไม่	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
	จะมาร่วมกระบวนการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา ความประสงค์ขอให้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยคดีอาญา ดำเนินต่อไปโดยให้อยู่ ในดุลพินิจของผู้- พิพากษาประจำศูนย์ใน การดำเนินการต่อไป หรือไม่ เว้นแต่คู่ความ มีพฤติการณ์ในการ- ประวิงคดีคดีอื่น ๆ ที่ศาลเห็นสมควรและ หากเป็นกรณีที่เห็นควร ไม่สั่งฟ้องคดีต้องเป็น คดีที่มีอัตราโทษจำคุก ไม่เกินห้าปี	เกิน15,000ยูโรแต่มี นักวิชาการบางท่าน เห็นว่าไม่ควรจำกัด เฉพาะคดีที่มีโทษ สถานเบา ควรใช้กับ คดีโทษหนักที่ไม่มี ลักษณะเป็นอันตราย หรือความผิดที่มี ผลกระทบต่อความ มั่นคงของประเทศ หรือความสงบสุขของ ประชาชน ความผิด เกี่ยวกับศีลธรรม เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ สตรีการกระทำต่อเด็ก คนชรา เกิน15,000ยูโร แต่นักวิชาการบาง ท่านเห็นว่าไม่ควร จำกัดเฉพาะคดีที่มี โทษสถานเบา ควรใช้ กับคดีโทษหนักที่ไม่มี ลักษณะเป็นอันตราย หรือความผิดที่มี ผลกระทบต่อความ	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
2. ขั้นตอนวิธี ดำเนิน กระบวนการ- ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ใน การไกล่เกลี่ย คดีอาญา	1. ขั้นตอนที่หนึ่งอัยการ ฟ้องคดีพร้อมนำตัว จำเลยมาศาล 2. ขั้นตอนที่สอง เจ้าหน้าที่รับฟ้องรับ ตัวจำเลยพร้อมเสนอ สำนวนต่อศาลเพื่อ สอบคำให้การ 3. ขั้นตอนที่สาม ผู้พิพากษา (ผู้ทำหน้าที่เวอร์ซี) ทำหน้าที่อธิบายคำ ฟ้องและ สอบ คำให้การจำเลย กรณีจำเลยรับ- สารภาพศาลพิพากษา นัดสืบพยาน ประกอบหรือมีคำสั่ง สืบเสาะก่อนมีคำ พิพากษา (คดี ประเภทนี้ถือว่าไม่ได้ เข้าสู่ระบบและ	มั่นคงของประเทศ หรือความสงบสุขของ ประชาชน ความผิด เกี่ยวกับศีลธรรม เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ สตรีการกระทำต่อเด็ก คนชรา ดั้งเดิมหรือชน เผ่า ได้แก่ ประเทศ- นิวซีแลนด์ แคนาดา สหรัฐอเมริกาและ สาธารณรัฐออสเตรเลีย การนำมาใช้ในการ แก้ปัญหาโดยมีคู่กรณี ชุมชนและครอบครัว เข้ามากำหนดและ ดำเนินการที่มีความ เอื้ออาทรต่อกันมิได้ ถือว่าเป็นฝ่ายในการ ต่อสู้คดีและไม่มี ความขัดแย้งกัน ผลลัพธ์ของ กระบวนการดังกล่าว	1. ความผิดส่วนใหญ่ ใช้การไกล่เกลี่ย คดีอาญาโดยมีคน ในคดีกลางช่วย ประสานงาน ในประเทศกลุ่ม นิวซีแลนด์ใช้การ ประชุมกลุ่ม เนื่องจาก มีวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของ ชุมชนที่เข้มแข็ง 2. เงื่อนไขในการเข้า สู่กระบวนการ- ยุติธรรมเชิง- สมานฉันท์ใน แต่ละประเทศมี ลักษณะตรงกันคือ เป็นความยินยอม ของผู้กระทำผิด และผู้เสียหาย นอกจากนี้การเลิก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
	นับเป็นสถิติของศูนย์ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา) กรณีจำเลยปฏิเสธ พิจารณาว่าคดีอยู่ใน ประเภทคดีไกล่เกลี่ย คดีอาญาเจ้าหน้าที่ แนะนำกระบวนการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้ จำเลยทราบ และ ชักชวนเข้าสู่กระ- บวนการไกล่เกลี่ย คดีอาญาให้จำเลย ทราบและชักชวน เข้าสู่กระบวนการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา	สอดคล้องกับเป้าหมาย ในการดำเนินคดีอาญา คือ การลอาชญากรรม และการแก้ไขผู้กระ- ทำความผิดทำให้ ผู้กระทำความผิด ชุมชนและผู้เสียหาย ได้เข้าใจสาเหตุที่ ผู้กระทำความผิดได้ กระทำและผลกระทบ ที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึงการเยียวยา ความเสียหาย ให้แก่ ผู้เสียหายทั้งทาง ทรัพย์สินและจิตใจ	กระบวนการ- ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ คือ การถอนตัวจาก การประชุม 3. รูปแบบในการ ประชุมใน ประเทศ- นิวซีแลนด์ แคนาดา และสาธารณรัฐ- ออสเตรเลีย ประเทศ- ไทย จะเน้นการมี ส่วนร่วมของ ชุมชนและ ครอบครัว (ซึ่ง เป็นครอบครัว ขยาย)
	4. ขั้นตอนที่ดี หากคดี เข้าประเภทที่สามารถ ใช้กระบวนการไกล่ เกลี่ยคดีอาญา จำเลย สมัครใจเข้าสู่ กระบวนการไกล่- เกลี่ยคดีอาญาจัดการ ประชุมหากสำเร็จ จำเลยรับสารภาพ และตัดสินใจคดี สั่งสืบเสาะหรือ	ซึ่งกระบวนการ- ยุติธรรมความร่วมมือ ของตำรวจหรือการ ออกคำสั่งของศาลใน การดำเนินการเพื่อยุติ ข้อพิพาทก่อนฟ้อง หรือก่อนมีคำพิพากษา	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
	สืบพยานประกอบ คำรับสารภาพ หาก ไม่สำเร็จ เข้าสู่ระบบ นัดพร้อม และ การพิจารณาคดี ต่อเนื่อง		
3. ผู้เข้าร่วม กระบวนการ ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ใน การไกล่เกลี่ย คดีอาญา	1. บุคคลที่จะเข้าร่วม กระบวนการไกล่- เกลี่ยคดีอาญา ไม่จำกัดเพียง บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมด กล่าวคือ จำเลย ทนายจำเลย และญาติ	1. ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา สหราชอาณาจักร นำมาใช้ในขั้นตอน ก่อนฟ้องโดยมี ตำรวจเป็น ผู้ประสานงาน ประเทศที่นำมาใช้ หลังการพิจารณา พิพากษา เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ และเม็กซิโก เห็นสมควรนำคดี เข้าสู่กระบวนการ- ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ จะส่งสำนวนไปยัง คณะกรรมการที่ทำ	1. สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส ญี่ปุ่นการไกล่- เกลี่ยคดีอาญามี เจ้าพนักงานหรือ ศาล หรือผู้ไกล่- เกลี่ยเป็นคนกลาง ทำการตกลงกัน ระหว่างผู้เสียหาย และผู้กระทำ- ความผิด 2. ประเทศ นิวซีแลนด์- ได้ทำเป็ข้อตกลง ร่วมกันของ ผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย หรือ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
	สิทธิของผู้เสียหาย ในการเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทน จากการกระทำผิด- อาญาตามประมวล- กฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 44/1 ให้จำเลยทราบ ด้วย รวมทั้งปัจจัย จากการชำระค่า- สินไหมทดแทนที่ อาจมีผลต่อการ- พิจารณากำหนดค่า- ชดใช้แก่จำเลย องค์ประกอบสำคัญ การผลักดันงาน ด้านนี้	สหราชอาณาจักร สหรัฐ อเมริกา ใช้ เทคนิคการ ฝึกอบรม และมีการจัดทำ คู่มือการปฏิบัติงาน และแก้ไขกฎหมาย ให้สามารถนำ มาตรการใน กระบวนการ- ยุติธรรมเชิงหน้าที่ ประสานงานเพื่อ นำข้อตกลงที่ได้ส่ง ให้ศาลข้อตกลงที่ ได้ส่งให้ศาล มีคำพิพากษาต่อไป	การประชุมกลุ่ม ชุมชนหรือ ครอบครัว ประเทศ- ออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา ประเทศไทย จะถือเป็นหลัก ในการที่ศาล ใช้ดุลพินิจ พิพากษาคดีแต่ ศาลมีอำนาจ ตรวจสอบ หรือสั่งให้แก้ไข ได้ หากเห็นว่า ขัดต่อกฎหมาย หรือความ- สงบเรียบร้อย ของสังคม
	2. ผู้พิพากษาที่ได้รับ มอบหมายมีอำนาจ หน้าที่รับผิดชอบ จัดระบบงานคัดกรอง สำนวนที่อาจเข้า สู่กระบวนการไต่- เถียงคดีอาญา ดำเนินการ	2. ผู้ประสานงานที่ ได้รับการฝึกฝน ในการประสานงาน และมีการฝึกอบรม คู่มือในการ ฝึกอบรมหรือ แนวทาง	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
	ประชุมกระบวนการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญาและ พิพาทและตัดสินคดี เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการ รวมทั้งควบคุมกำกับ ดูแลการปฏิบัติงานของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยคดีอาญา ให้เป็นระเบียบ เรียบร้อยและเจ้าหน้าที่ ศาลมีอำนาจหน้าที่ใน การจัดทำสำนวนและ สารบบ ความนัดหมาย คู่ความ อำนาจความ- สะดวกการประชุม ประสานงาน และติดต่อ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประเมินผล จัดทำสถิติ และประชาสัมพันธ์ กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ได้รับ การพัฒนาและเป็นที่ รู้จักแพร่หลาย ระยะเวลา	ปฏิบัติ ของประเทศ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน สามารถดำเนินการ ตามบทบาท ที่กำหนดและ สอดคล้องกับ เป้าหมาย ที่จะให้คู่กรณี ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนด แผนการแก้ไข ความผิดประเทศ สมานฉันท์มาใช้ เพราะส่วนใหญ่ เป็นการดำเนินการ ก่อนกำหนด เป็นกฎหมายและ ประเมินผลการ ปฏิบัติงานเพื่อ	3. การติดตามผลการ ปฏิบัติตามข้อตกลง ของประเทศ- นิวซีแลนด์ แคนาดา เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ครอบครัวหรือ ชุมชนโดยเข้ามา มีบทบาท ในการติดตาม และคู่ความ มีประสงค์ขอให้ ศูนย์ประนอม ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ ไม่สำเร็จ และ คู่ความมี ประสงค์ขอให้ ศูนย์ไกล่เกลี่ย คดีอาญา ดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ใน ดุลพินิจของ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น พิจารณา	ประเทศไทย	ประเทศต่าง ๆ	หมายเหตุ
	ต่อไปในอนาคต ยุติธรรมบางแห่งอาจ พัฒนาบุคลากรซึ่ง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ ไม่ใช่ผู้พิพากษาทำ หน้าที่ร่วมกับ ผู้พิพากษาใน การทำหน้าที่ไกล่- เกลี่ยคดีอาญาได้ แต่ควรมีการกำหนด คุณสมบัติที่ชัดเจน และผ่านกระบวนการ การทดสอบความรู้ ความสามารถ ด้วยเช่นกัน สำหรับ คดีอาญาในประเทศ- ไทยยังไม่ได้กำหนด แนวทางปฏิบัติที่ ชัดเจนเพียงแค่ กำหนดแนวทางเป็น ระเบียบขั้นตอน ในการปฏิบัติงานที่ เป็นมาตรฐาน	พัฒนาระบบโดยมี องค์กรระดับชาติมา รับผิดชอบ	ผู้พิพากษาประจำ ศูนย์ไกล่เกลี่ย- สมานฉันท์ว่าจะ รับดำเนินการ ต่อไปหรือไม่ เว้นแต่ คู่ความมี พฤติการณ์ ในการประวิงคดี

วิเคราะห์ผล การเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการ การไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดของประเทศไทยกับ ต่างประเทศ

ประเทศที่นำระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในคดีอาญา ตั้งแต่ก่อนฟ้อง ระหว่างพิจารณา การพิพากษา และการลงโทษ ได้แก่ ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา โดยกำหนดเป็นเงื่อนไขในการเบี่ยงเบนคดีก่อนฟ้อง สำหรับสาธารณรัฐฝรั่งเศสนำมาใช้ในกระบวนการกำหนดโทษ ประเทศญี่ปุ่นนำมาใช้ในกรณีที่ขอโทษแล้วไม่ต้องไปฟ้องศาล ประเภทความผิดที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาส่วนใหญ่ใช้กับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ร่างกาย ซึ่งเป็นความผิดที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายและต้องการเยียวยา และเป็นความผิดพื้นฐาน ส่วนความผิดบางประเภทซึ่งผู้เสียหายกระทำผิดเล็กน้อย ที่มีความผิดอาญาอันยอมความมิได้ ศาลยุติธรรมไม่สามารถนำหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้เพราะกฎหมายประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวย เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจร อาวุธปืน แต่ในบางประเทศเช่น ประเทศนิวซีแลนด์ กำหนดให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้แม้จะไม่มีผู้เสียหาย เพราะถือเป็นคดีไม่ร้ายแรง ในกฎหมายฝรั่งเศสใช้กับความผิดที่ศาลลงโทษไม่เกินหกเดือน ปรับไม่เกิน 15,000 ยูโร แต่ในประเทศนิวซีแลนด์ใช้กับโทษจำคุกไม่เกินสองปี

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในแต่ละประเทศจะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่มีโทษสูงมากไม่ควรจำกัดเฉพาะคดีโทษเบา แต่ควรใช้กับคดีโทษหนักด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยจะต้องไม่มีลักษณะที่เป็นอันตราย หรือเป็นความผิดที่กระทบต่อความมั่นคงหรือมีผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชน หรือศีลธรรมอันดี เช่น ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง ความผิดฐานก่อให้เกิดอันตราย หรือความผิดเกี่ยวกับเพศหรือกระทำต่อเด็ก สตรี และคนชรา ในศาลไทย กำหนดในแนวทางปฏิบัติว่า จะไม่ใช้กับคดีร้ายแรงเว้นแต่องค์กรศาลจะเห็นสมควร ส่วนในต่างประเทศนั้น หากเป็นคดีที่ร้ายแรงจะไม่นำมาใช้

วิเคราะห์ข้อมูลจากการนำแนวคิด หลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม พบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญายังไม่สอดคล้องกับแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์บางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการให้ความสำคัญกับการเยียวยาผู้เสียหาย ดังนี้ ในประเด็นนี้ จะได้ทำการวิเคราะห์กระบวนการดังกล่าวเปรียบเทียบกับหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่างประเทศ รวมทั้งแนวปฏิบัติของศาลในต่างประเทศ เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางแก้ไข นำไปสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อพัฒนาและนำไปใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรมมีประเด็น ดังนี้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทและการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถือเป็นมาตรการที่ลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลได้ส่วนหนึ่งทำให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายที่สามารถระงับข้อพิพาทโดยไม่ต้องดำเนินคดีในศาล ลดความรุนแรงลดความขัดแย้งในสังคม

จากการวิเคราะห์กระบวนการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทคดีอาญา พบว่า หลักเกณฑ์ในกฎหมายที่ให้นำเอาหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ยังไม่มีในบทบัญญัติของกฎหมาย สำหรับการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา ซึ่งได้ดำเนินการและมีระเบียบของศาลอาญา ที่ให้การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมาใช้เพื่อประนอมข้อพิพาทเพียงแต่ในระบียบนี้ อาจยังไม่บรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพราะยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการปฏิบัติของผู้กระทำความผิดและยังไม่มี การส่งเสริมให้ผู้เสียหายได้เปิดเผยความรู้สึกหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ถูกกระทำผิด รวมถึงการที่ผู้กระทำความผิดจะได้มีโอกาสอธิบายถึงเหตุผลในการกระทำความผิด และแสดงความรับผิดชอบในการที่ตนได้กระทำความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและสังคม นอกจากนี้ กระบวนการไกล่เกลี่ยยังไม่ได้เน้นถึงการสร้างความเข้าใจและเปิดให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสเข้าใจกันและการดำเนินการส่วนใหญ่จะเริ่มที่ศาลมีดุลพินิจที่เห็นสมควรให้มีการไกล่เกลี่ยและ โดยความยินยอมของผู้กระทำความผิด การดำเนินการ

ตามระเบียบของศาลอาญาหรือการไต่ถามในศาลฎีกาจึงเป็นก้าวแรกที่เข้าสู่การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลอาญา และศาลฎีกา และควรมีการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้เกิดแนวทางที่ก่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เป็นรูปธรรม โดยนำมาตราฐานและแนวปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัวมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา รวมถึงควรต้องเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายสำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ให้สามารถนำมาใช้ความผิดอาญาอันยอมความมิได้เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จะต้องมีการระบุที่ชัดเจนว่ามีฐานความผิดใดบ้างที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับผู้กระทำผิดได้

หลักการพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือคู่ความทั้งสองเข้ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยความสมัครใจ และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ความยินยอม โดยมีได้ระบุว่า จะใช้กับในคดีที่จำเลยรับสารภาพเท่านั้น แม้ว่าเมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของต่างประเทศ เช่น ในประเทศนิวซีแลนด์แล้วจะเห็นได้ว่า จะใช้เฉพาะกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ (Plead Guilty) ดังนี้ การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้ในการไต่ถามคดีอาญาในปัจจุบันมีความเหมาะสมกับกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายไทย แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งเน้นเยียวยาผู้เสียหายและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง จึงควรปรับรูปแบบวิธีการ ไต่ถามคดีอาญาบางประการ เช่น คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และจำเลยรับสารภาพ ศาลต้องสอบถามผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามคดีอาญาหรือไม่ หากจำเลยประสงค์ ศาลจะส่งคดีเข้าสู่ศูนย์ไต่ถามคดีอาญา กล่าวคือ ทุกคดี ทั้งคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และจำเลยปฏิเสธ คดีที่มีการยื่นคำร้องเพื่อขอรับค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพและจำเลยประสงค์จะเข้าสู่ศูนย์ไต่ถามคดีอาญา นอกจากนี้จะต้องมีการแจ้งสิทธิและบทบาทของคู่กรณีพร้อมขั้นตอนในการประชุมให้คู่กรณีทราบล่วงหน้า จึงมีความจำ-

ต้องปรับปรุงระเบียบศาลยุติธรรมในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้มีความชัดเจนใน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องต้องกัน

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา

หลักการและแนวคิดของกระบวนการเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยนั้น มิได้มุ่งหวังเพื่อการยุติคดีหรือผลสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญานั้น หากยังพิจารณาถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา และการแก้ไขปรับปรุงตนเองการรู้สึกรู้สีกในการกระทำผิดของจำเลยในการที่จะไม่กระทำผิดซ้ำ รวมทั้งการเยียวยาชุมชนหรือสังคมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ซึ่งไม่อาจเกิดขึ้นได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น คดีอาญาที่มีผู้เสียหายทุกคดีที่คู่กรณีสมัครใจเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำเลยรู้สำนึกผิดและประสงค์ที่จะเยียวยาผู้เสียหาย และในขณะเดียวกัน ผู้เสียหายพร้อมที่จะให้อภัยและยอมรับการเยียวยาของจำเลย รวมทั้งในคดีความผิดต่อแผ่นดินซึ่งอาจมีบุคคลหรือชุมชนใดได้รับความเสียหาย มีสิทธินำเข้าสู่กระบวนการเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าคดีเหล่านั้นจะมีระดับความร้ายแรงของโทษเพียงใด หรือเป็นคดีที่ยอมความได้หรือไม่เพราะไม่มีข้อกักขังในเรื่องความเสียหายต่อรัฐ และไม่กระทบต่อเจตนารมณ์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนหรือข่มขู่ยับยั้ง เนื่องจากข้อตกลงที่ได้จะไม่ผูกมัดให้ศาลต้องดำเนินการมีคำสั่งบังคับตามเสมอไป ศาลยุติธรรมจึงเป็นกระบวนการกลั่นกรองเจตนารมณ์ในการลงโทษขั้นตอนท้ายที่สุด จากการสัมมนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นผู้เข้าร่วมสัมมนาท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า จากประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด พบว่าศาลได้เคยทำการไกล่เกลี่ยคดีกลุ่มวัยรุ่นนสองหมู่บ้านยกพวกทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย โดยผลการไกล่เกลี่ยปรากฏว่า ได้ข้อยุติที่ดีมีการกล่าวขอโทษโดยจำเลยและมีการตกลงชดเชยเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย จากข้อเท็จจริงดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ในคดีที่เป็นความผิดต่อแผ่นดินก็สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีได้ โดยต้องพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายกรณีไป

การพิจารณาคัดเลือกคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีแนวคิดในการยุติคดี

เป็นสำคัญ โดยหากมีน้ำหนักดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ทุกคดี รวมถึงคดีที่มีแนวโน้มว่าจะไม่สำเร็จหรือตกลงกันไม่ได้จะเป็นการเสียเวลาและงบประมาณโดยใช่เหตุ ดังนั้น ประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญานั้นน่าจะเป็นคดีที่มีแนวโน้มว่าจะทำการไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ นอกจากนั้น ทางศูนย์ดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาจะรับคดีทุกประเภทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เว้นแต่คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายเท่านั้น

ขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ผู้เข้าร่วมประชุมในต่างประเทศประกอบไปด้วยผู้ที่ได้รับความเสียหายและผู้กระทำความผิดแล้ว บุคคลอื่น ๆ สามารถเข้าร่วมกระบวนการได้ ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ ทนายความ ศาล เจ้าพนักงานคุมประพฤติชุมชน (Community Probation) องค์กรช่วยเหลือผู้เสียหาย (Victim Support) ตลอดจนพนักงานอัยการ และที่ปรึกษาของศาล ในการช่วยเหลือผู้เสียหาย (Court Victim Advisor) บุคคลเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญและเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไม่ว่าจะมีส่วนร่วมในทางตรงหรือทางอ้อม เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ที่ได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษกับการกระทำความผิดเป็นคนแรก ตลอดจนยังเป็นผู้ที่สอบปากคำผู้เสียหายและจำเลยไว้ในเบื้องต้นเพื่อนำคดีมาสู่ศาลต่อไป เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยต้องการที่จะติดต่อผู้เสียหายและจำเลย ตำรวจอาจทำหน้าที่ในฐานะผู้ประสานงานหรือคนกลาง (Go-Between) ได้เนื่องจากตำรวจเป็นผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดขึ้นเป็นคนแรก และเมื่อตำรวจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประนีประนอมข้อพิพาท ก็จะมีฐานะหลักเป็นผู้สังเกตการณ์ หรือในฐานะเป็นผู้แทนของชุมชนในการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคม

3. ตอนที่ 3 ผลการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิง- สมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนที่ 1 มาแยกเป็นประเด็นปัญหาหลัก ๆ ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ออกเป็นข้อ ๆ และนำมาวิเคราะห์กับแนวคิดทฤษฎีที่สรุปได้ในตอนที่ 2 ตามหลักการแนวคิดทฤษฎี หลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เปรียบเทียบแนวคิด รูปแบบ วิธีดำเนินการ ของสหพันธรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศไทย นำมาวิเคราะห์สรุปเป็นกระบวนการการเพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีขั้นตอนการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของ ศาลยุติธรรม ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ควรมีการกำหนดเป็นกฎหมายโดยเฉพาะ มีการกำหนดประเภทคดีที่ชัดเจนในการดำเนินการ ยกตัวอย่าง คดีอาญาแผ่นดินที่มีราษฎรเป็นโจทก์ เพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เน้นการเยียวยาผู้เสียหายโดยให้ความสำคัญให้คุ้มครองในการเยียวยาผู้เสียหายโดยกำหนดให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดีในการดำเนินคดีและการกำหนดอัตราโทษในทางอาญา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ต้องการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย การสร้างความเข้าใจอันดีให้แก่ผู้เสียหายผู้กระทำความผิดรวมถึงการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยวิธีการอธิบาย สร้างความเข้าใจและเข้าถึงการกระทำความผิดทางอาญา ตลอดจนสิทธิอันพึงจะมีจะได้ในทางกฎหมาย อันเป็นแนวคิดใหม่ที่ได้รับการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานานาประเทศ รวมถึงการนำมาใช้

ในการระงับข้อพิพาทในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผู้เสียหาย ผู้กระทำ ความผิดและบุคคลในสังคมที่จะต้องประสานการดำเนินการตั้งแต่ต้นกระบวนการจนถึง การกำกับให้เป็นไปตามข้อตกลง โดยมีพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในสิทธิของ ทั้งสองฝ่ายด้วยเหตุผลยุติธรรมควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันในการ พัฒนาเทคนิคในการดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรฐานการนำกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์มาใช้โดยจะต้องมีเทคนิคที่จะทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดสามารถแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจในผลและเหตุในการกระทำ ความผิดอาญานั้น สังคมชุมชนครอบครัวมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่ควรและให้ความเคารพต่อกัน และ หาทางออกโดยกลุ่มคนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการประสานงานของสภวิชาชีพและ ผู้ประสานงานกลุ่ม และสุดท้ายต้องการที่จะติดตามการดำเนินการและการแก้ไข ปรับปรุงเงื่อนไขในข้อตกลง เพราะการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางที่ ชัดเจนจึงควรมีการพัฒนาคู่มือการดำเนินการในเรื่องการกำหนดโทษให้มีความชัดเจน ตามหลักการและมาตรฐานแนวทางปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้ในศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นรูปแบบที่นำมาปรับใช้ในการประสานงานให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม มีการตั้งคณะกรรมการศาลยุติธรรมร่วมกับกระทรวง- ยุติธรรม เพื่อทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริม การนำมาใช้เสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องและการพัฒนาเทคนิควิธีการที่ จะทำให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างเป็นระบบและมี ประสิทธิภาพรวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานว่ามีปัญหาอุปสรรคและจะปรับปรุง แก้ไขอย่างไร โดยการวางแผนพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่-เกลี่ยคดีอาญา โดยกำหนดแผนงานเพื่อพัฒนาความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีขั้นตอนการพัฒนาการส่งเสริมความรู้ให้กับ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงาน-อัยการ ผู้พิพากษา พนักงานคุมประพฤติ ผู้ที่มีวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำเนิน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น นักจิตวิทยานักสังคมสงเคราะห์แพทย์ ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความผิด ชุมชน ที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอันจะนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงของที่ประชุม

และดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลงในการเยียวยาแก้ไข หากพนักงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เข้าใจในหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้วถ้าได้ข้อตกลงมาก็ไม่สามารถจะดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้บรรลุตามเป้าหมายได้ผู้เสียหายสังคมไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเต็มที่

การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ควรต้องให้ส่งเสริมให้ความรู้ตั้งแต่เรื่องวัตถุประสงค์ของกระบวนการ วิธีการตลอดจนจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดจึงควรจัดให้มีการฝึกอบรมและสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เป็นกลุ่มเฉพาะและสามารถทำหน้าที่ได้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน

3.2 ขั้นตอนที่สอง การพัฒนารูปแบบ เทคนิค วิธีดำเนินการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

การพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาจากอธิบายป้องกันการแจ้งสิทธิผ่านศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาของศาลยุติธรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายโดยให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

3.2.1 การพัฒนารูปแบบวิธีดำเนินการ

การพัฒนารูปแบบการดำเนินการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด รูปแบบเบื้องต้นที่สามารถนำมาใช้ได้ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา คือ การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย (Victim-Offender Mediation) เนื่องจากเป็นวิธีการที่บุคลากรในศาลยุติธรรมมีความคุ้นเคยอยู่พอสมควรแล้วการนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยเพื่อมุ่งส่งเสริมให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี ให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาได้อย่างเต็มที่และผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตน เพื่อช่วยทำให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสได้รับการเยียวยามากขึ้น และอาจมีส่วนช่วยในการปรับปรุงพฤติกรรมของจำเลยเป็น

กระบวนการที่นำไปสู่การให้อภัยและความไว้วางใจกัน เป็นกระบวนการที่จัดการความขัดแย้ง กรณีมีข้อพิพาททางอาญาเกิดขึ้น โดยมีองค์ประกอบดังนี้

การพัฒนาโครงสร้างขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จากการอธิบายฟ้องให้ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายการอธิบายแนวทางการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคสองแล้วควรมีการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อนำมาสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีที่มีความผิดอันความได้ คดีความผิดเล็กน้อย คดีความผิดคดีอาญาต่อแผ่นดินที่สามารถยอมความได้แต่มีโทษร้ายแรง เช่นคดีชิงทรัพย์แต่พฤติการณ์แห่งการกระทำผิดเป็นเรื่องเล็กน้อยเพื่อนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ มีการพัฒนาด้านกฎหมายโดยการจัดให้มีกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลยุติธรรม โดยนำรูปแบบต่างประเทศมาปรับใช้เช่นสหราชอาณาจักร อเมริกา โดยการพัฒนาการดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง การแจ้งเตือนของพนักงานสอบสวนเพื่อป้องกันการกระทำความผิดและไม่ให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลมีเป็นจำนวนมาก เช่นคดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ ในชั้นพนักงานอัยการเพื่อไกล่เกลี่ยข้อหาเล็กน้อยเพื่อเป็นการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดีออกจากศาล การชะลอการฟ้อง มีการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติงาน ได้ถูกต้องรวดเร็วเสมอภาคโดยมุ่งเน้นให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี เป็นผู้กำหนดแนวทางในการได้รับการคุ้มครองสิทธิและได้รับการเยียวยาค่าเสียหายโดยการเจรจากันระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด และสังคม เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้บอกเล่าถึงความเสียหาย ความสูญเสีย อารมณ์ ความรู้สึก และผลกระทบที่เกิดจากการกระทำผิดและให้ผู้กระทำความผิดได้บอกเล่าถึงเรื่องราว และสาเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้ตระหนักรู้ถึงความเดือดร้อนของผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำของตน กระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดความสำนึกผิด และไม่กลับมาทำความผิดอีก แสดงเจตจำนงโดยการเปลี่ยนความคิดและตั้งใจว่าจะไม่กระทำความผิดอีก แสดงเป็นรูปภาพได้ด้วยการทำข้อตกลงและมีการติดตามผล การเยียวยาความเสียหายต่อเหยื่อที่ถูกกระทำอย่างเป็นรูปธรรม เป็นขั้นตอนที่ผู้มีส่วนได้เสียทุกคนทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้พิพากษา ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย พนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ศาล ร่วมกันหาทางแก้ปัญหา หาทางเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือหาทางออกร่วมกันแสดงความเห็นใจเข้าอกเข้าใจกับเรื่องที่เกิดขึ้นเพื่อเยียวยาทางด้านจิตใจเป็นลำดับแรกก่อนช่วยเหลือทางด้านความเป็นอยู่ประสานงานติดต่อกับญาติพี่น้องตลอดถึงค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและทรัพย์สิน การให้ความช่วยเหลือทางสังคมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลเรื่องการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ให้ระมัดระวังมากขึ้น

3.2.2 การพัฒนาศูนย์กลางระบบวิธีดำเนินการ

การพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญา การมีการพัฒนาด้านนโยบาย การพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน ระเบียบการปฏิบัติงาน ขั้นตอน คู่มือการปฏิบัติงานนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดความชัดเจน จึงควรมีการจัดทำระเบียบหลักการ คู่มือการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมระเบียบ วิธีดำเนินการ อาจมีการจัดทำเป็นวิธีทัศน์ อธิบายวิธีการสมานฉันท์ให้จำเลยเข้าใจโดยง่ายก่อนเพื่อรอท่านผู้พิพากษา เพื่อให้จำเลยได้ทราบบทบาทของศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาท การปฏิบัติงานตัวเมื่อมาเป็นพยานศาล ที่มีเป็นมาตรฐานกลาง การจัดทำคู่มือมาตรฐานกลางส่งให้ศาลทุกแห่งเพื่อสร้างความสะดวกในการทำงานของผู้พิพากษาส่งเสริมการพัฒนาระดับวิธีดำเนินการ โดยการเสริมสร้างประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาด้านการนำระบบศูนย์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญา ควรแยกกระบวนการอ่านอธิบายฟ้องเพื่อให้จำเลยรับสารภาพออกจากการใกล้เคียงระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่แยกจากกันได้และวัตถุประสงค์รวมถึงเทคนิควิธีการที่แตกต่างกัน โดยการอธิบายฟ้อง การแจ้งสิทธิและการคุ้มครองให้จำเลยทราบถึงสิทธิช่วยเหลือทางทนายความ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้จำเลยถูกหลอกลวงจากกระบวนการของจำเลยปฏิเสธเพื่อหวังผลให้จำเลยประกันตัว หรือขายหลักประกันจากผู้ประกันอาชีพหรือกระบวนการของจำเลยปฏิเสธ โดยทนายความที่แนะนำจำเลยจะสามารถต่อสู้คดีได้ โดยรูปคดีไม่สามารถเอาชนะพยานหลักฐานโจทก์ได้เพื่อหวังผลค่าทนาย แจ้งสิทธิและหน้าที่ให้จำเลยและผู้เสียหายทราบ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้สำนึกผิดในการกระทำ

ของตน โดยต้องยึดหลักสิทธิตามกฎหมายที่บัญญัติไว้สำหรับจำเลยและผู้เสียหายภายใต้กระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารวมถึง การอ่าน อธิบายฟ้อง ข้อดี ข้อเสียของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี การอุทธรณ์ฎีกา ระยะเวลาในการดำเนินคดี ข้อมูลที่ก่อความเสียหายหรือความทุกข์ของผู้เสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิด ข้อมูลความเสียหายหรือความทุกข์ของจำเลยที่ได้รับจากการถูกดำเนินคดี อธิบายสิทธิของผู้เสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา ความต้องการของจำเลยในการบรรเทาผลร้าย กรณีจำเลยให้การรับสารภาพ แจ้งสิทธิในการมีทนายความปรึกษาทนาย แต่งตั้งทนายเอง หรือศาลตั้งทนายความขอแรงให้อธิบายข้อกฎหมาย สร้างจิตสำนึกให้กับจำเลย ทั้งนี้แล้วแต่เทคนิคของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ระยะเวลาในการต่อสู้คดี ผลดีผลเสียจนจบกระบวนการพิจารณาแจ้งกฎกติกาในการสมานฉันท์ฯ เช่น เป็นความลับ ไม่ผูกพันชั้นพิจารณา ไม่เกลี้ยกล่อมให้รับสารภาพ ไม่มีการต่อรองเรื่อง โทษ ไม่มีการปรึกษารูปคดีกับศาล ข้อมูลที่ทำให้ทุกคนยกเว้นจำเลยควรให้รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นจิตอาสาอันเป็นจิตสาธารณะ แจ้งการเรียกค่าเสียหายเป็นไปอย่างเหมาะสม การพัฒนาศักยภาพวิธีดำเนินงานของผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ ควรมุ่งเน้นไปในทางการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะทำให้จำเลยรู้และเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีมากกว่าการทำให้คดีเสร็จสิ้นลงไป การพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างศาลกับหน่วยงานภายนอก เช่น อัยการ ตำรวจ ทนายความ ราชทัณฑ์ ควรให้ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงาน เพื่อพัฒนาระบบการปฏิบัติงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้มีพลวัตรเป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อป้องกันการก่ออาชญากรรมและสร้างสังคมสงบสุขสร้างความปรองดองให้กับสังคมอย่างสร้างสรรค์

3.2.3 การพัฒนาเทคนิควิธีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

จากการวิเคราะห์ปัญหาศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการพัฒนาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่-

เกลียดคืออาณาระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิดในรูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหายผู้กระทำความรู้สึกสำนึกในการกระทำ ความผิด พร้อมกับยอมขอโทษผู้เสียหาย ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาทั้งทางด้านจิตใจ ทรัพย์สิน ดังนี้

1) เทคนิคการนำหลักศาสนามาใช้ในการขัดเกลาจิตใจ เป็นการส่งเสริมหลักศาสนาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คืออาญาจึงเป็นเทคนิคทางเลือกหนึ่งที่สามารถกระทำควบคู่ไปกับการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจและการหล่อหลอมจิตใจให้รู้สงบ ไม่มีความผิดอาฆาตพยาบาท รวมถึงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้ทำหน้าที่ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายให้มีความเป็นกลาง มีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความยุติธรรมรับฟังด้วยเหตุผลเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา และสร้างความปรองดองสันติสุขให้กับคู่ความ เพราะทุกศาสนาสอนให้เป็นคนดีรู้จักการให้อภัย การมีสติ อย่างเช่น ศาสนาอิสลามอันเป็นศาสนาที่ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะอิสลามหมายถึงการยอมตน ยอมตาม ยอมจำนนต่อพระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้ประสบสันติทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้น การสร้างสันติภาพสำหรับมุสลิมจึงเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้รักกัน รักในพระเจ้า รักเพื่อนมนุษย์ความรักความเมตตา ความเสียสละสามารถแสดงออกโดยการรู้จักให้อภัยใช้วิธีการนุ่มนวลในการแก้ไขปัญหา ไม่ปรารถนาการใช้ความรุนแรง ไม่พยาบาทอาฆาตมุ่งร้ายกัน หลักธรรมในศาสนาพุทธสอนให้คนปรองดองกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และให้อภัยต่อกันเพื่อจะนำมาเพื่อความสงบสุขของสังคม พุทธศาสนาสอนให้คนไม่อาฆาตแค้น สอนให้เป็นคนที่ไม่เชื่อในเหตุผล ไม่จองเวรซึ่งกันและกัน และพุทธศาสนาชี้ให้เห็นบาปบุญคุณโทษในการกระทำซึ่งแนวทางปฏิบัติทางพุทธศาสนาเหล่านี้แฝงอยู่ในการปฏิบัติตนของชาวพุทธทั้งหลาย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาที่เกิดขึ้นตามแนวทางการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ดังนั้น การนำหลักศาสนาใช้ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

(1) การนำหลักศาสนามาใช้ในการดำเนินการกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพิจารณาคดีนั้น หากสามารถคำนึงถึงหลักการของศาสนาซึ่งทุกศาสนาล้วนแต่มีคำสอนให้ประพฤติตนเป็นคนดีมีความรับผิดชอบมาประกอบในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็น่าจะทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(2) การนำหลักศาสนามาใช้ในการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ มีผลในการพิจารณาคดี คดีอาจะจับด้วยจิตสำนึกด้วยการศาสนา

(3) การดำเนินการค้นคว้าหาความจริงในชั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ วิธีดำเนินการ และแนวทางเชี่ยวชาญจำเป็นต้องใช้หลัก “จิตวิทยา” เป็นอย่างมาก ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่เหมาะจะนำมาใช้กับจำเลยในบางคดีเพื่อความเหมาะสม

(4) ศาสนาทำให้การสำนึกมีแก่ผู้กระทำผิด เกิดการยอมรับผิดและพยายามเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นเรื่องสำคัญเพื่อสร้างความสงบสุขในสังคม

(5) ศาสนาทุกศาสนามีแนวคิดในการระงับความขัดแย้งโดยสันติภาพ โดยการให้อภัยที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ดี ตามหลักธรรมในศาสนาพุทธสอนให้ทำแต่ความดีไม่ประพฤติชั่ว รู้จักเมตตา ปรองดองกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และให้อภัยต่อกันไม่อาฆาตเคັัน สอนให้เป็นคนที่ดีเชื่อในเหตุผล ไม่จองเวรซึ่งกันและกัน และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าเป็นสิ่งธรรมดาของโลก หรือในศาสนาพราหมณ์นั้น ก็มีหลักอหิงสาหรือความไม่เบียดเบียน อันหมายถึง การไม่ทำร้ายผู้อื่น การปราศจากความอาฆาต ความรักเมตตาต่อผู้ที่เกลียดเรา ในสังคมมีหลากหลายศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี

การนำหลักศาสนามาใช้ในการดำเนินการกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพิจารณาคดีนั้น หากสามารถคำนึงถึงหลักการของศาสนาซึ่งทุกศาสนาล้วนแต่มีคำสอนให้ประพฤติตนเป็นคนดีมีความรับผิดชอบมาประกอบในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็น่าจะทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) เทคนิควิธีการส่งเสริมสังคมชุมชนเข้มแข็ง

การสร้างสังคมให้เข้มแข็งในการอำนวยความสะดวกธรรมชาติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม โดยการนำปรัชญากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อสร้างสังคมชุมชนที่ดีงาน สร้างความเข้มแข็งด้วยความรักและสามัคคีคู่ความปรองดอง ภายใต้หลักนิติธรรม สังคมสามารถมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถพึ่งตนเองได้ ลดความเลื่อมล้ำและสร้างโอกาสให้สังคมสงบสุข เพื่อป้องกันการก่ออาชญากรรมและสร้างเครือข่ายชุมชนในการส่งเสริมความรู้การป้องกันตนเองจากอันตราย การเยียวยาช่วยเหลือผู้กระทำผิดกลับคืนสังคม การส่งเสริมการให้ความรู้แก่ประชาชน นักเรียนนักศึกษา สร้างหน่วยงานองค์กรอาสาสมัครไกล่เกลี่ยชุมชน โรงเรียน วัด เพื่อสร้างเครือข่ายคนดี พินิจและป้องกันอาชญากรรม คอยสอดส่องพฤติกรรมส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง รักษาศีล 5 เพื่อให้สังคมชุมชนมีความเข้มแข็ง เศรษฐกิจมั่นคง ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกในการกระทำผิด ชุมชนมีส่วนร่วมในการเยียวยาเหยื่อและให้โอกาสผู้กระทำผิดรู้สำนึกกลับตนเป็นคนดี ลดปัญหาอาชญากรรมในชุมชนเพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งมีการจัดตั้งผู้นำชุมชนให้อบรมด้านการไกล่เกลี่ยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญาหรือคดีที่มีความผิดเล็กน้อยเพื่อเป็นการป้องปรามมิให้กระทำความผิดและไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เช่นคดีครอบครัว คดีความผิดเล็กน้อย และยังเป็นการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องเพื่อช่วยลดปัญหาอาชญากรรมอีกทางหนึ่ง และควรให้ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะอยู่ในกระบวนการยุติธรรมหรือไม่ หากมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาแล้วก็ควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อที่จะทำให้จำเลยได้คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญานั้นด้วย

3) พัฒนาเทคนิควิธีดำเนินการ

การเสริมสร้างประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาด้านการนำระบบศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ควรแยกกระบวนการอ่านอธิบายฟ้องเพื่อให้จำเลยรับสารภาพออกจากการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่แยกจากกันได้และมีวัตถุประสงค์รวมถึงเทคนิควิธีการที่

แตกต่างกันและพัฒนาศักยภาพวิธีดำเนินงานของผู้บริหารศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์ควรมุ่งเน้นไปในทางการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะทำให้จำเลยได้ทราบและเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีมากกว่าการทำให้คดีเสร็จสิ้นลงไป ควรมีการกำกับดูแลและการตรวจสอบไม่ให้ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์ทำเกินกรอบควรปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมและไม่ใช้อิทธิพลทำให้จำเลยรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ ตลอดจนทำให้การปฏิบัติงานและการกำหนดโทษไม่ลักลั่นกับคดีที่จำเลยรับสารภาพในชั้นเวรชี้ และสิ่งสำคัญผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้เบื้องต้นและสามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่คู่ความและประชาชนที่สนใจได้

3.3 ขั้นตอนที่สาม การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการใกล้เคียงคดีอาญา

จากการศึกษาพบว่า ควรดำเนินการตามกฎหมาย หรือมาตรฐานในการลงโทษเป็นหลัก เว้นแต่ กรณีที่จำเลยได้บรรเทาผลร้ายต่อผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายให้อภัยจำเลย หรือแถลงต่อศาลในเชิงต้องการให้ลงโทษจำเลยสถานเบา ก็อาจใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยในทางที่เป็นคุณแก่เลย ซึ่งอาจแตกต่างไปจากบัญญัติมาตรฐานการลงโทษของศาลได้ แต่ต้องปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลก่อน ควรยึดถือตามบัญญัติตราโทษเป็นหลัก แต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพและพฤติกรรมแห่งคดี เช่นในกรณีบางคดี หลังจากมีการพูดคุยแล้วมีข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้นหลายประการ บางครั้งมีกรณีที่จำเลยสมควรได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ ดังนั้น บางคดีควรลดอีกแต่ควรแจ้งให้ผู้พิพากษา หัวหน้าศาล ทราบและลงลายมือชื่อปรึกษาไว้ แต่ควรแจ้งอัยการหรือศาลอุทธรณ์ให้ทราบบางกรณีอาจจะต้องมีการสืบเสาะก่อน ถ้าข้อเท็จจริงที่ได้จากสมานฉันท์ซึ่งมีผลต่อดุลพินิจในการกำหนดโทษ ควรจดไว้ในรายงานกระบวนการฯ และให้ติดไว้ในสำนวนหลักด้วย

การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยการเพิ่มหลักการ ใกล้เคียงคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น

1) ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในกรณีที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการ ใกล้เคียงคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดประสบ

ผลสำเร็จ และผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน โดยต้องให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยไม่จำเป็นต้องพิพากษาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ให้มีอำนาจวางเงื่อนไขหรือพิพากษาตามข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรืออาจมีคำสั่งให้จำคุกคดีย่อยออกจากสารบบความโดยไม่จำเป็นต้องพิพากษาคดีได้หากเห็นว่าสมควร

2) ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ประเภทคดีที่จะส่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา คือ คดีอาญาที่มีผู้เสียหายทุกประเภท แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่ไม่เป็นการกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

3) ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในศาลยุติธรรม เผยแพร่ความรู้และแนวทางการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้แก่สังคมและประชาชนทั่วไป ตลอดจนผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทั้งปวงได้รู้และค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทศน์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว อีกทั้งต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับการปรับแก้กฎหมาย ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพร้อมจัดทำร่างพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อสอดคล้องกับ แนวคิด วิธีการและดำเนินการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะต้องมีการศึกษาจัดทำร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และพัฒนาแนวทาง รูปแบบ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการเพื่อนำการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการพิจารณาคดีความอาญา และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาในศาลยุติธรรมได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ไขเยียวยาผู้เสียหาย สร้างจิตสำนึกแก่ผู้กระทำความผิดสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสร้างสรรค์

การแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การเพิ่มหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เป็นรูปธรรมในกฎหมายไทยต้องทำการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การเพิ่มเติมมาตรา 38/1 เพื่อวางหลักเกณฑ์ทั่วไปของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับคดีอาญา โดยบัญญัติข้อความดังนี้ “มาตรา 38/1 ในคดีซึ่งมีโทษจำคุกขั้นต่ำไม่ถึงห้าปี และผู้ถูกกล่าวหาให้การรับสารภาพหากผู้นั้นและผู้เสียหายยินยอมเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยร้องขอต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล แล้วแต่กรณี เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล เห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงและเห็นสมควรยุติคดีโดยคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้กระทำความผิด ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคมอาจจัดให้มีการประชุมเยียวยาความผิด ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคม อาจจัดให้มีการประชุมเยียวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์เพื่อหาข้อตกลงยุติคดี โดยตั้งคนกลางเป็นผู้ประสานการประชุมเยียวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์เพื่อดำเนินการหาข้อตกลงยุติคดี

การเพิ่มมาตรา 39/1การบังคับตามผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ประสบความสำเร็จคือ เมื่อผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้วได้ปฏิบัติครบถ้วนตามข้อตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผลแห่งการปฏิบัติครบถ้วนตามข้อตกลงดังกล่าวจะทำให้สิทธิคดีอาญามาฟ้องระงับลงนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มเติมเงื่อนไขแห่งการระงับสิทธิดำเนินคดีอาญาอีกประการหนึ่งในมาตรา 39

“มาตรา 39/2 ในคดีซึ่งมีโทษจำคุกขั้นต่ำไม่ถึงสิบ ปี และผู้ถูกกล่าวหาให้การรับสารภาพ หากผู้นั้นและผู้เสียหายยินยอมเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยด้วยความสมัครใจ เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล เห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงและเห็นสมควรยุติคดีโดยคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้กระทำความผิด ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคม อาจจัดให้มีการไกล่เกลี่ยเยียวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์เพื่อหา

ข้อตกลงยุติคดีโดยตั้งผู้ไกล่เกลี่ยเยียวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์ ประกอบด้วย ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้เสียหาย ผู้กล่าวหาว่ากระทำความผิด ครอบครัวของผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ โดยการไกล่เกลี่ยจะดำเนินการเพื่อจัดให้มีข้อเสนอซึ่งเกิดจากความตกลงร่วมกันในข้อตกลงยุติคดีอาญา

“มาตรา 39/3 ในการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์และฟื้นฟูความสัมพันธ์ให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการประชุมและต้องให้ผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา ได้แลกเปลี่ยนสาเหตุและผลของการกระทำความผิดและเงื่อนไขข้อตกลงยุติคดีอาญา ทั้งนี้ โดยให้ผู้ร่วมประชุมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นต่อข้อเสนอของผู้กระทำความผิดประกอบด้วยข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏในที่ประชุมเยียวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์ จะต้องรักษาเป็นความลับและห้ามมิให้เปิดเผยแก่บุคคลใด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรของผู้เข้าร่วมประชุมในกรณีที่มีการประชุมไม่อาจบรรลุข้อตกลงหรือไม่มีการปฏิบัติตามข้อตกลง ห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด

และควรมีการเพิ่มเติมมาตรา 39/3 เพื่อกำหนดผลในทางกฎหมายในกรณีที่กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประสบผลสำเร็จ คือ ผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามครบถ้วนตามข้อตกลงโดยบัญญัติข้อความ ดังนี้การเพิ่มเติมมาตรา 39/3 เป็นการกล่าวถึง ผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ประสบผลสำเร็จ เมื่อผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ได้ปฏิบัติตามครบถ้วนตามข้อตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลแห่งการปฏิบัติตามครบถ้วนตามข้อตกลงดังกล่าวจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลง จึงจำเป็นต้องเพิ่มเติมเงื่อนไขแห่งการระงับสิทธิดำเนิน คดีอาญาอีกประการหนึ่งในมาตรา 39

เพิ่มเติมมาตรา 39/4 เพื่อกำหนดผลของข้อตกลงเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาดังนี้ เมื่อข้อตกลงยุติคดีอาญามีผลใช้บังคับแล้ว ให้พนักงานคุมประพฤติประจำเขตศาลที่มีอำนาจเหนือคดีนั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในข้อตกลงพนักงานคุมประพฤติอาจแต่งตั้งบุคคลอื่นนอกจาก ผู้พิพากษาเป็นผู้ช่วย พนักงานคุมประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคแรก

ก็ได้พนักงานคุมประพฤติและผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤตินิติสิทธิ์ได้รับคำตอบแทนในการทำหน้าที่ดังกล่าวตามระเบียบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนเงื่อนไขในข้อตกลงโดยไม่มีเหตุอันสมควร เมื่อได้รับแจ้งจากพนักงานคุมประพฤติให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณีทำการคัดเตือนให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือยกคดีขึ้นคำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร

ในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อตกลงยุติคดีอาญาหากข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนไป ผู้ประสานงาน ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้เสียหายอาจเสนอขอแก้ไขข้อตกลงดังกล่าว โดยเร็วและแจ้งผลการประชุมรวมทั้งข้อตกลงใหม่ที่ได้แก้ไขแล้วให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลพิจารณาแล้วแต่กรณี

เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 เรื่องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจกรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป ซึ่งในการดำเนินการของศาลใช้แนวทางในการปฏิบัติงานของสำนักงานอัยการสูงสุดและอัยการประจำศาลในหรือคำตัดสินของแต่ละศาล ยังไม่มีความชัดเจน เป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งยังแตกต่างอยู่กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในประเด็นที่การไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาจะต้องมีผู้เสียหายเป็นราษฎรมิใช่รัฐเป็นผู้เสียหาย

มาตรา 78 เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มหรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้ เหตุบรรเทาโทษนั้น ได้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้โศกเศร้าบาปบุญตักอยู่ในความทุกข์สาหัส มีคุณความดีมาแต่ก่อน รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลุแก่โทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา หรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามิมีลักษณะทำนองเดียวกันเห็นควรเพิ่มเติมข้อความเพื่อเป็นการขยายดุลพินิจในการรอการลงโทษให้แก่จำเลย เพื่อให้สอดคล้องกับการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์

ในคดีอาญาในกรณีที่มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการ

ใกล้เคียงคืออาญามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมควรมีความชัดเจนและไม่เกิดปัญหา
สองมาตรฐาน แต่ทั้งนี้ การลดหย่อนผ่อนปรนโทษควรต้องมีหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่
ชัดเจนพอสมควร การดำเนินคดีอาญาในสหราชอาณาจักรนำมาใช้ในการกำหนดโทษ
ซึ่งประเทศไทยเองได้มีการแก้ไขกฎหมายรอกการลงโทษและประธานศาลฎีกาได้วาง
ข้อกำหนดเรื่องการรอกการกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการกำหนด
โทษกรณีที่จำเป็นให้การรับสารภาพ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 แก้ไขล่าสุด
เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2559 เห็นควรเพิ่มเติม (11) ข้อความว่า หากการกระทำพฤติการณ์
แห่งคดีของจำเลยเข้าหลักเกณฑ์รอกการลงโทษดังกล่าวข้างต้นเพื่อจำเลยและผู้เสียหาย
เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงสมานฉันท์จนเกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายให้ศาลใช้
ดุลพินิจรอกการลงโทษได้

มาตรา 56/1 โดยบัญญัติข้อความต่อไปนี้ มาตรา 56/1 เมื่อศาลเห็นสมควร
หรือเมื่อคู่ความขอในคดีอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำไม่ถึงสิบห้าปีและศาลพิพากษา
ลงโทษจำคุก แม้ว่าผู้นั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนจากคดีอื่นหรือแม้ว่าผู้นั้นจะได้รับ
โทษจำคุกจากคำพิพากษานี้แล้วบางส่วน เมื่อศาลได้คำนึงถึงความประสงค์ของผู้เสียหาย
และผู้กระทำความผิดในการตกลงที่จะปฏิเสธตามข้อตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิง-
สมานฉันท์แทนการลงโทษตามคำพิพากษา รวมทั้งคำนึงถึงฐานความผิด ความ-
ประพฤติ สวัสดิภาพของผู้กระทำความผิด ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของ
ผู้เสียหายและสังคม ศาลอาจตั้งผู้ประสานงานและสั่งให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด
เข้าประชุมเยี่ยวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์เพื่อจัดทำ การกำหนดข้อตกลงแทนการรับ
โทษจำคุกตามคำพิพากษา ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดปฏิบัติครบถ้วนตามข้อตกลงให้ถือว่า
โทษจำคุกเป็นอันระงับไป การกำหนดโทษในมาตรา 56/1 เป็นการกำหนดหลักการนำ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แทนการลงโทษจำคุก โดยเป็นการเพิ่มเติม
หลักการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษในคดีอาญา

กำหนดประเภทคดีที่นำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาล
ไทย คือคดีอาญาอันยอมความได้ คดีความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่มีผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้
สำหรับคดีความผิดร้ายแรงหรือคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่มีผู้เสียหายไม่ได้นำเข้าสู่
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การกำหนดอัตราโทษสำหรับคดีที่นำมาใช้ใน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นการเหมาะสม เพราะหากไม่กำหนดอัตราโทษไว้ อาจทำให้ศาลนำคดีร้ายแรงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ ซึ่งขัดต่อความรู้สึกของสังคมที่เห็นว่าควรลงโทษผู้กระทำความผิดร้ายแรงและหากเป็นผู้มีฐานะดี อาจใช้เงินจ่ายค่าสินไหมทดแทนและทำให้ตนหลุดพ้นจากคดีได้ในกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน แต่การกำหนดโทษไว้ตายตัวอาจไม่ครอบคลุมทั้งหมด เพราะในสภาพบังคับหรือกระทำโดยมีเหตุลดโทษ กรณีนี้อาจเป็นการฆ่าคนด้วยเหตุจำเป็นได้ โดยลักษณะของอาชญากรรมหรือในกรณีความผิดที่กระทำโดยประมาท เห็นเหตุให้คนตายก็ควรได้รับการนำมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยทำเป็นกฎหมายสำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะ เนื่องจากอาจมีรายละเอียดและขั้นตอนค่อนข้างมาก อาจจะไม่เหมาะสมที่จะนำไปรวมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเห็นจัดจัดทำเป็นพระราชบัญญัติหรือบทบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไว้ โดยเฉพาะ เพื่อสะดวกในการนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเกิดผลสัมฤทธิ์และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

4. ตอนที่ 4 ผลการการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย

คดีอาญาระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด

จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาควรมีการปรับปรุงกฎหมายในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้มีมาตรฐานเดียวกันใน โดยแยกเป็นกฎหมายต่างหากเพื่อนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตั้งแต่ขั้นตักเตือนการกระทำความผิดในชั้นพนักงานสอบสวน การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ การประชาสัมพันธ์ด้านกฎหมาย มีความเห็นว่าการสร้างกฎหมายเพื่อรองรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยมุ่งส่งเสริมด้านการเยียวยาผู้เสียหาย

เป็นสำคัญ ควรมีการจัดเป็นร่างพระราชบัญญัติการไต่ถามคดีอาญาโดยการศึกษา
 แนวทางการพัฒนารูปแบบ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการเพื่อนำมาใช้
 ในการพิจารณาคดีความอาญา และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม
 ทางอาญาในศาลยุติธรรมได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิง
 สมานฉันท์โดยให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี ขั้นตอนการพิจารณาคดีที่จะเข้าสู่
 กระบวนการไต่ถามระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ควรนำนักกฎหมาย นัก
 สังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ และผู้ที่มีวิชาชีพเกี่ยวข้องกับคดีแต่ละประเภท
 ตามที่สมควร แต่ในส่วนของศาลยุติธรรมเห็นควรให้ผู้พิพากษาที่มีทักษะทางด้านไต่
 ถามเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบไปก่อน ด้านการพัฒนากฎหมายสามารถควรมีการ
 ปรับแก้กฎหมายเพื่อสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อนำมาใช้
 ในการไต่ถามคดีอาญา ให้ครอบคลุมถึงการดำเนินการในชั้นก่อนฟ้อง ชั้นพิจารณา
 โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ชุมชนเข้ามาเยียวยาโดย
 องค์การที่เกี่ยวข้องเช่นหน่วยงานมูลนิธิต่างๆ ที่สามารถให้การเยียวยาผู้เสียหายได้เช่น
 ผู้เสียหายที่ความยากจน ผู้เสียหายที่ขาดที่พึ่ง ผู้เสียหายที่ประสบปัญหาทางด้านการ
 สุขุเสียครอบครัวที่เกิดจากการทำร้ายร่างกาย ศูนย์ให้คำปรึกษาบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจ
 หรือหน่วยงานสหวิชาชีพที่สามารถคอยให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายผู้กระทำความ
 ผิดได้รับการเยียวยาและสามารถกลับมาดำรงตนในสังคมได้อย่างปกติสุข ด้านการ
 ประสานงานคดีกับองค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมที่ได้ทำความเห็นและส่งคดีเข้าสู่
 กระบวนการระดมข้อพิพาทโดยความสมัครใจของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด
 และแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ติดตามการปฏิบัติตามข้อตกลง (Monitor) ของผู้กระทำความผิด
 เพื่อรายงานให้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลทราบ ด้านกฎหมายมี
 การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยการเพิ่ม
 หลักการไต่ถามคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้เป็นส่วนหนึ่งของ
 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น

กรณีหนึ่ง กำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในกรณีที่กระบวนการยุติธรรมเชิง-
 สมานฉันท์ในการไต่ถามคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดประสบ-
 ผลสำเร็จ และผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน โดยต้องให้อำนาจศาล

ใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยไม่จำเป็นต้องพิพากษาลงโทษ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ให้มีอำนาจวางเงื่อนไขหรือพิพากษาตามข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรืออาจมีคำสั่งให้จำคุกคดีย่อยออกจากสารบบความโดยไม่จำเป็นต้องพิพากษาคดีได้หากเห็นว่าสมควร

กรณีที่สอง การกำหนดหลักเกณฑ์ประเภทคดีที่จะส่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา คือ คดีอาญาที่มีผู้เสียหายทุกประเภท แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่ไม่เป็นการกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร โดยดูจากวัตถุประสงค์ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการดำเนินคดีอาญาเพื่อกำหนดโทษในคดีอาญาโดยการเปลี่ยนแนวคิดการทดแทนความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำต่อสังคม (Retributive) มาเป็นแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เพื่อใช้กับการลงโทษทางอาญา เพื่อเบี่ยงเบนคดีในชั้นก่อนฟ้อง การฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย การฟื้นฟูสัมพันธภาพของคู่กรณี การดำเนินคดีของสหราชอาณาจักร ประเทศแคนาดา ประเทศนิวซีแลนด์ ส่วนใหญ่นำมาใช้กับคดีเยาวชน คดีความรุนแรงในครอบครัว คดีอาญาจะนำมาใช้ในชั้นก่อนฟ้องโดยการแจ้งเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับประเทศไทยแล้ว การดำเนินคดีอาญาที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรจะเป็นคดีอาญาที่มีราษฎรเป็นผู้เสียหายเพื่อสอดคล้องกับแนวคิด ส่วนคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินที่มีรัฐเป็นผู้เสียหาย การระบุประเภทคดีจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม เพราะคดีบางประเภทเช่นชิงทรัพย์บางเหตุการณ์สามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ อัตราโทษสูง ในการนำการจัดประเภทคดีจะเป็นแนวทางการนำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาและสร้างความชัดเจนในการปฏิบัติงานซึ่งหลักการแบบกว้าง ๆ คือ คดีความผิดต่อแผ่นดินที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ซึ่งคดีอาญาเหล่านี้ไม่สามารถระงับได้โดยการยอมความของผู้เสียหายและจำเลยและพนักงานอัยการไม่ถอนฟ้องซึ่งศาลจำเป็นต้องมีคำพิพากษาคัดสินคดีตามกระบวนการของกฎหมายและอาจรวมทั้งคดีที่ศาลไกล่เกลี่ยแล้วไม่เป็นผลสำเร็จ แต่คู่ความทุกฝ่ายต้องมีความสุจริตในการเข้าสู่

กระบวนการ ไม่มีเจตนาในการประวิงคดีทั้งนี้ควรอยู่ในดุลยพินิจของผู้พิพากษาประจำ
ศูนย์ไต่ถามเถียงสมานฉันท์คดีอาญาในการรับคดีไว้ดำเนินการหรือไม่โดยพิจารณาความ
สุจริตของคู่ความรวมทั้งยังอาจรวมถึงคดีอาญาประเภทต่างๆที่ศาลแต่ละแห่งอาจอาจใช้
ดุลพินิจในการรับคดีเข้าดำเนินการกระบวนการไต่ถามเถียงสมานฉันท์ตามนโยบายของศาล
ด้วยซึ่งประเภทคดีที่อาจเข้าสู่กระบวนการไต่ถามเถียงสมานฉันท์คดีอาญา

กรณีที่สาม การกำหนดหลักเกณฑ์ในศาลยุติธรรม เผยแพร่ความรู้และแนวทาง
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามเถียงคดีอาญาให้แก่สังคมและประชาชน
ทั่วไป ตลอดจนผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทั้งปวงได้รู้และ
ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว อีกทั้งต้องส่งเสริมและสนับสนุน
ให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามเถียงคดีอาญามาใช้เพื่อ
พัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเป็นต้น

วิเคราะห์ผล การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ในการไต่ถามเถียงคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำความผิด

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทาง
อาญาและสามารถนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาในการไต่ถามเถียงคดีอาญาที่เป็น
มาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ควรได้รับความสนใจดูแล
ให้ความยุติธรรมความเสมอภาคไม่ใช่มุ่งหาแต่คนทำผิดมาลงโทษอย่างเดียวจนลืมการ
ดูแลใส่ใจผู้เสียหาย การพัฒนากฎหมายเพื่อเยียวยาผู้เสียหายและคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายให้
เทียบเท่าสากลจึงควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเช่นหน่วยงานต่าง ๆ
โดยเฉพาะรัฐบาลจะต้องเร่งผลักดันกฎหมายและวางนโยบายที่ชัดเจนมีการร่วมมือกัน
หลาย ๆ ฝ่ายเพื่อพัฒนาเป็นนโยบายในการบริหารงานเพื่อลดการก่อปัญหาอาชญากรรม
ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมเป็นที่พึงของประชาชนทุกฝ่าย

สรุปผลประเภทคดีที่น่าจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่-
ถามเถียงคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

(1) คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องทุกคดี

(2) คดีอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายเป็นราษฎรและมีการเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1

(3) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และมีคำขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา)

(4) คดีอาญาอื่น ๆ ที่ศาลเห็นสมควร

หมายเหตุ จากการสนทนากลุ่มมีความเห็นส่วนหนึ่งเห็นว่าสมควรที่จะนำคดีอาญาทุกประเภทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากให้เกิดความเสมอภาคและการแก้ปัญหาในเชิงลักษณะเดียวกัน และเห็นว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยทุกคดีเพราะการกระทำความผิดกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท ซึ่งหากแยกประเภทคดีที่จะนำเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ได้กับไม่ได้ก็จะทำให้ไม่สะดวกในการพิจารณาพิพากษา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม 2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิด รูปแบบและวิธีดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ 3) เพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตลอดจนเทคนิคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการไกล่เกลี่ยคดีอาญา การค้นคว้าเอกสารทั้งของไทยและต่างประเทศ และจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและผู้ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จำนวน 10 คน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันว่า การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ซึ่งสามารถสรุปผลดำเนินการวิจัยดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาใช้ในศาลยุติธรรม

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้เสียหายผู้กระทำความผิด ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ทราบถึงสิทธิในกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย ผู้เสียหายจะรู้จักทนายความ และเชื่อใจทนายความมากกว่าเพราะทนายความเป็นทนายที่คอยแก้ต่างด้านคดีให้กับคู่ความ บางครั้งทนายบางท่านจะมุ่งให้คู่ความต่อสู้คดีเพื่อหวังค่าจ้างทนายความ การพิจารณาขึ้นสู่ศาลโดยเฉพาะคดีอาญาความผิดแผ่นดินที่มีผู้เสียหาย คดีความผิดเล็กน้อยคดีที่สามารถเสร็จการพิจารณาไปอย่างรวดเร็วการนำคดีเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีต่อเนื่องครบองค์จะทำให้เสียเวลา ใช้เวลาในการพิจารณามาก ถ้ามีระบบการพิจารณาที่แตกต่างหากสามารถพิจารณาไปให้เสร็จในคราวเดียวกันจะทำให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็ว สำหรับศาลยุติธรรมนำการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางเลือกมาใช้อธิบายฟ้องให้ความรู้เรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 เท่านั้น ยังไม่ได้นำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ไม่มีการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนเป็นเพียงการเจรจาค่าเสียหายกรณีคดีที่มีผู้เสียหายหรือมีผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มาตรา 44/1 แต่ละศาลจะมีการวางระเบียบเกี่ยวกับ

การดำเนินคดีอาญาในแต่ละศาล ยังไม่มีการบัญญัติระเบียบหรือข้อปฏิบัติงานโดยตรง ทำให้การบริหารจัดการคดีอาญาไม่เป็นระบบและเป็นแนวทางเดียวกันทุกศาล ส่วนปัญหาด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนอาจเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ผู้ต้องหานำมาใช้ในการลด

การกำหนดโทษโดยการเจรจาต่อรองรับสารภาพ โดยยอมรับสารภาพคดีค่าเสียหายให้ผู้เสียหายแล้วจะได้รับการลดโทษ แต่ไม่รู้สึกลำบากในความผิดที่ตนได้ทำตามแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คดีที่เข้าสู่กระบวนการนี้ไม่มีการกำหนดมาตรฐานการลงโทษที่ชัดเจนทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติเกิดความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาค ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาควรมีการพัฒนาด้านการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพื่อมาใช้ในการปฏิบัติงานและเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาก่อนฟ้อง ระหว่างการพิจารณาเพื่อเป็นการลดขั้นตอนการนำคดีเข้าสู่ศาลและเป็นการแนะนำประชาสัมพันธ์ลดปริมาณคดีความผิดเล็กน้อยมีการแจ้งเตือนมิให้กระทำความผิด หาแนวทางมาตรการในการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการดูแล เยียวยา และให้ผู้กระทำความผิดได้รู้สึกสำนึกผิด ได้รับการให้อภัยอย่างเหมาะสมและเป็นการให้ความสำคัญการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทางสังคม สร้างความยุติธรรมต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง

1.2 สรุปผลการศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในหลาย ๆ ประเทศ มาจากรากฐานของการระงับข้อพิพาทในสังคมดั้งเดิม หรือของชนเผ่า โดยอาศัยผู้กระทำความผิดและครอบครัวเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา และดำเนินการที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน มิได้ถือว่าเป็นฝ่ายในการต่อสู้คดี ดังนั้น ผลที่ออกมาโดยเฉพาะในคดีอาญาจึงอาจขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งค้นหาความจริงและนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อลดอาชญากรรม และการแก้ไขผู้กระทำความผิด การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายทั้งทางวัตถุและจิตใจ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมปัจจุบันไม่อาจแก้ไขให้ได้ สำหรับรูปแบบที่นำมาใช้ ส่วนใหญ่ในคดีเด็กและเยาวชนจะใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว ส่วนในคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดส่วนใหญ่ใช้

การไต่ถามข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด โดยมีคนกลางช่วย
ประสานงาน ในประเทศนิวซีแลนด์ใช้กระบวนการประชุมกลุ่มชุมชน เนื่องจากมี
วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เข้มแข็ง

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแต่ละประเทศมีลักษณะ
ตรงกันคือเป็นความยินยอมของผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย เช่น สหราชอาณาจักร
สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น มักจะเน้นการตกลงกันระหว่างผู้เสียหายและ
ผู้กระทำความผิด โดยมีเจ้าพนักงานหรือศาลหรือผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลาง การตกลงของ
ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายหรือการประชุมกลุ่มชุมชนหรือครอบครัว ในประเทศ
นิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา ประเทศไทย จะถือ
เป็นหลักในการที่ศาลพิพากษา แต่ศาลมีอำนาจตรวจสอบหรือสั่งให้แก้ไขได้ หากเห็นว่า
ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย การติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ใน
ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศแคนาดา เป็นคดีของครอบครัว หรือชุมชน โดยถือเป็นภาระ
ที่ชุมชนหรือครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม และถือเป็นข้อยุติคดีหรือการลงโทษ เพราะเป็น
รูปแบบของการลงโทษอย่างหนึ่ง ส่วนในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส
ประเทศไทย ถือเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเหตุผลโทษหรือ
กำหนดโทษสถานเบา หรือในสหราชอาณาจักร เป็นเหตุให้ไม่ต้องลงโทษจำคุกหรือเป็น
การลงโทษในชุมชนแทนการจำคุกได้ และ ในบางประเทศมีตำรวจเป็นผู้ประสานงาน
ในขั้นตอนก่อนฟ้อง หากเป็นหลังฟ้องศาลจะเป็นผู้ประสานงานแต่ประเทศนิวซีแลนด์
เป็นหน้าที่ของศาล และเมื่อศาลเห็นสมควรก็สั่งให้แก่คณะกรรมการที่ทำหน้าที่
ประสานงานเพื่อนำข้อตกลงสั่งให้ศาลมีคำพิพากษา ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานส่วนใหญ่
ใช้ผู้ประสานงานที่ได้รับการฝึกฝนในการประสานงานและมีการฝึกอบรม ตลอดจนมี
คู่มือในการฝึกอบรม หรือแนวทางปฏิบัติ เช่นในนิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร
สหรัฐอเมริกา เป็นต้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการตามบทบาทที่กำหนดและ
สอดคล้องกับเป้าหมายที่จะให้คู่กรณี ครอบครัว ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด
แผนการแก้ไขและเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย และการปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิด

1.3 สรุปผลการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย

คดีอาญาของศาลยุติธรรม

การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ที่ผู้วิจัยทำศึกษาและนำไปใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและพัฒนาระบวนการยุติธรรมเป็นกระบวนการยุติธรรมรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นการยกระดับความสำคัญของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายให้เป็นจุดศูนย์กลางในคดี โดยให้ผู้เสียหาย ชุมชน ผู้กระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมหาทางออกและหาวิธีการในการยุติข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจากความยุติธรรมที่เน้นการลงโทษมาเป็นความยุติธรรมที่เน้นการใช้การเยียวยา และการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้กลับมามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันดังเดิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กรณีพิพาททั้งสองฝ่าย คือ เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันที่เกิดขึ้น โดยมุ่งหวังว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจนำไปสู่คุณภาพที่จะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอีกครั้งภายหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เพื่อเชื่อมเชื่อมโยงขั้นตอนการปฏิบัติงาน ระหว่างระบบการดำเนินการกับบทบัญญัติกฎหมาย หรือระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นำมาใช้ในการปฏิบัติงานจริง เพื่อสร้างอำนาจความยุติธรรมให้มีมาตรฐานระดับสากล สร้างความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการนำเทคนิคการเจรจาไกล่เกลี่ย การเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับหลักศาสนาในการพัฒนาจิตสำนึกของผู้กระทำความผิดผู้เสียหายเพื่อเยียวยาบรรเทาผลร้ายสร้างความเข้าใจเห็นอกเห็นใจการให้อภัยส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในสังคม การส่งเสริมองค์ความรู้ให้กับประชาชนผู้กระทำความผิดผู้เสียหายได้เข้าใจในหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อมุ่งการไกล่เกลี่ยคดีอาญาลดปัญหาคดีค้างในศาลลดค่าใช้จ่าย การปฏิบัติงานมีความชัดเจนที่เหมาะสม ประหยัด สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ความเสมอภาค โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างเพื่อพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม ประกอบกับการปรับแก้ไขกฎหมายให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการปฏิบัติงานได้

โดยการพัฒนารูปแบบหรือสร้างกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และควรนำหลักนิติธรรมมาบัญญัติของกฎหมายมาใช้กับระบบการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาให้เป็นที่ยอมรับ ทั้งในระดับก่อนฟ้อง ชั้นพิจารณา และหลังจากมีคำพิพากษาแล้ว เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้กระทำความผิดได้รู้สึกสำนึกผิด ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างจริงจัง เพื่อยุติข้อพิพาทลดความขัดแย้งและสามารถทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เพิ่มมากขึ้น โดยการนำแนวทางการปฏิบัติงานยุติธรรมที่เข้าข่ายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด กระบวนการที่สอดคล้องกับวิถีชาวพุทธและวัฒนธรรมประเพณีไทย ที่ผ่านมานำมาใช้กำหนดแนวทางพัฒนาระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญของประเทศ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหาย แนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของต่างประเทศมาใช้ เพื่อปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด เพื่อนำไปสู่การให้อภัยและความไว้วางใจกัน ลดความขัดแย้ง มีวัตถุประสงค์ การสำนึกผิดของผู้กระทำความผิด โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้บอกเล่าถึงความรู้สึกสูญเสียและผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำผิด และให้ผู้กระทำความผิดได้เล่าถึงสาเหตุในการกระทำความผิด ได้ตระหนักถึงความเดือดร้อนที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึงการสำนึกผิดไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก การกำหนดแนวทางการเยียวยาความเสียหายต่อผู้เสียหายเป็นรูปธรรม มีขั้นตอนกระบวนการที่ชัดเจน มีการจัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการวางระเบียบกฎหมายในการช่วยเหลืออย่างชัดเจนและมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เพื่อร่วมกันหาทางแก้ปัญหา เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือหาทางออกร่วมกัน โดยการแสดงความรู้สึกเห็นใจกับเรื่องที่เกิดขึ้น เพื่อเยียวยาทางด้านจิตใจเป็นลำดับแรกก่อนช่วยเหลือทางด้านความเป็นอยู่ประสานงานติดต่อกับญาติพี่น้องตลอดถึงค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและทรัพย์สิน และให้สังคมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือดูแลเรื่องการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่

1.4 สรุปผลการศึกษาแนวทางการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยพระราชบัญญัติการ ไต่ถามเถียงคดีอาญา

ผลการปรับแก้กฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ
ประมวลกฎหมายอาญาเพื่อสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้
ในการไต่ถามเถียงคดีอาญา โดยการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการไต่ถามเถียงสมานฉันท์
คดีอาญาให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อสอดคล้องกับ แนวคิด
วิธีการและดำเนินการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมการยกเว้นกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามเถียงคดีอาญา มีสาระสำคัญโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ แนว-
ทางการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประเภทคดี มาตรการบังคับโทษ
โดยวางกรอบความเข้าใจหลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ
เปิดกว้างสำหรับการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมผู้เสียหาย ผู้กระทำ
ความผิด การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานไต่ถามเถียงคดีอาญา
ของศาลยุติธรรม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายของสำนักงานศาล
ยุติธรรมและการประสานงาน ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดตั้งศูนย์ไต่-
ถามเถียงสมานฉันท์คดีอาญา หรือการประสานงานอำนวยความสะดวกของสำนักงานยุติธรรม
จังหวัดในสังกัดกระทรวงยุติธรรม สำนักงานคุมประพฤติ เรือนจำ รวมถึงการให้
ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ของประชาชน เสริมพลังชุมชนโดยการสร้างชุมชนที่
เข้มแข็งและการส่งเสริมให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดีในการได้รับการเยียวยา แก้ไข
ฟื้นฟู ผู้เสียหายผู้กระทำความผิดมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นความเสมอภาคและ
ความพึงพอใจระหว่างคู่กรณี มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจและหาทางออก
ร่วมกัน เพื่อสร้างความพึงพอใจในทุกฝ่ายและผู้เสียหายหรือสังคมได้รับการเยียวยาที่
เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและสร้างแนวทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อพัฒนาและใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับผู้เสียหายในการได้รับชดเชยค่าเสียหายและการเยียวยา แก่ไขไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ ทรัพย์สิน ร่างกาย ที่ได้รับ ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยการยกเว้นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา และแนวทางแก้ไขกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำผิดมาใช้ในการเจรจา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าเสียหาย เรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้ผู้กระทำผิด ผู้เสียหายได้ทราบ และตระหนักถึงความผิดนั้น โดยมีมาตรการนำมาใช้ในคดีที่มีอัตราโทษไม่เกินห้าปี คดีความผิดเล็กน้อย การนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในก่อนฟ้อง ชั้นพิจารณาคดีเพื่อลดปริมาณคดีที่เล็กน้อยเพื่อไม่ให้หน้าคดีที่เล็กน้อยขึ้นสู่ศาล

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

จากสภาพปัญหาการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย ที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 172 วรรคสอง การนำกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำผิดมาใช้ในการทางกฎหมายยังไม่มีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ถ้าจะแก้ไขในประมวลกฎหมายอาญาค่อนข้างจะซ้ำและมีรายละเอียดมากทำให้เกิดความยุ่งยาก การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการเยียวยาผู้เสียหายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดี เพื่อสร้างองค์ความรู้

ความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติหน้าได้ตระหนักและเข้าใจบทบาทของแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาพัฒนาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายผู้กระทำแห่งอนาคต ควรมีการบัญญัติกฎหมายโดยการยกร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยมีสาระสำคัญ คือ

3.1 สร้างหลักเกณฑ์วิธีการขั้นตอนการพิจารณาความเหมาะสมของการดำเนินคดีอาญาที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิด โดยมีสหวิชาชีพ เช่น นักกฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ และผู้ที่มีวิชาชีพเกี่ยวข้องกับคดีแต่ละประเภทตามที่สมควร เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิด โดยความเห็นของอธิบดีหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล โดยให้ผู้พิพากษาที่มีทักษะทางด้านไกล่เกลี่ยเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ

3.2 กำหนดหลักเกณฑ์ในศาลยุติธรรม เผยแพร่ความรู้และแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้แก่สังคมและประชาชนทั่วไป ตลอดจนผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทั้งปวงได้รู้และค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนกระบวนการที่ตนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ส่งเสริมแนะผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดชักชวนให้เข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาคด้วย ความ สมัคใจ

3.3 การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยการเพิ่มหลักการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น 1) กำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในกรณีที่มีการเจรจาไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดประสบความสำเร็จ และผู้กระทำ ความผิดได้ปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน การให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษควรมีมาตรฐานหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานกลางเพื่อเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามแนวทางการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในการใช้ดุลพินิจในการลงโทษต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ 2) กำหนดหลักเกณฑ์ประเภทคดีที่จะส่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา คือ คดีอาญาที่มีผู้เสียหายทุกประเภท แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่ไม่เป็นการกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือ

ความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร 3) กำหนดมาตรการบังคับโทษ การใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการยกเว้นพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา โดยให้เหตุผลตามข้อค้นพบที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร และการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ได้เสนอแก้ไขตามบันทึกหลักการและเหตุผล ตลอดจนทั้งบทบัญญัติของมาตราต่าง ๆ

ร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาพ.ศ.

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

เหตุผล

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การก่ออาชญากรรม การกระทำผิดได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพัฒนาไปอย่างกว้างขวางประกอบกับโลกคอมพิวเตอร์ ระบบโซเชียว Network เข้ามาในสังคมค่อนข้างกว้างขวาง การก่ออาชญากรรมมีการพัฒนาไปในรูปแบบที่มีความรุนแรงซับซ้อนมากขึ้นประกอบกับกฎหมายยังมีความล้าหลัง ประกอบกับยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ประเภทคดีความผิดอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะปัจจุบันใช้กับคดีอาญาทุกประเภทโดยการอธิบายฟ้องให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่คู่ความพึงต้องทราบตามกฎหมาย แนวทางการดำเนินการพิจารณาคดีประเภทคดีไม่ร้ายแรง คดีอาญาที่สามารถอาจยอมความได้ คดีความผิดอาญาแผ่นดินที่ไม่สามารถถอนคำร้องทุกข์ที่มีอัตราโทษไม่ต่างจากโทษความผิดอันยอมความได้ คดีเหล่านี้

ส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกิดจากการกระทำความผิดเล็กน้อย ความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดที่ผู้กระทำมิได้มีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความผิดนั้น แต่เนื่องจากความเร่งรีบหรือความต้องการปัจจัยพื้นฐานของผู้กระทำผิดทำให้เกิดการกระทำ ความผิดนั้นขึ้นได้ ควรจะมีการพิจารณาตัดสินไปอย่างรวดเร็วด้วยกระบวนการทางเลือก เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสกลับตัวกลับใจโดยไม่ต้องถูกจำคุก ผู้กระทำ ความผิดยอมรับผิดขอโทษและชดใช้เยียวยาค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย สำหรับผู้เสียหายก็ได้รับการชดใช้เยียวยาตามความประสงค์และยอมให้อภัย ต่อการกระทำผิดของผู้กระทำผิด กระบวนการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อคุณธรรมมากกว่าการที่มุ่งจะให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษจำคุกไม่รู้สำนึกกลับมากระทำผิดซ้ำอีก โดยให้ชุมชนสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาในส่วนของผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมอย่างสันติสุข ลดการเกิดปัญหาอาชญากรรม สังคมเกิดความปรองดองสันติสุขและรัฐได้มีโอกาสช่วยเหลือเยียวยาชดใช้ในเรื่องค่าเสียหายค่าทดแทนให้กับผู้เสียหายได้อย่างเสมอภาค เพื่อพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในอนาคตควรพัฒนากฎหมายโดยการจัดทำแนวทางการบัญญัติกฎหมายดังนี้

ร่าง

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา พ.ศ.”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

“คดี” หมายความว่า คดีอาญาที่สามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา นับตั้งแต่เสนอคำร้องคัดฟ้อง ผากัง คำฟ้องต่อศาล เป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดินที่มีผู้เสียหายเป็นราษฎร

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญารวมถึงญาติผู้เสียหาย และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี

“กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา” หมายความว่า การไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการจัดให้คู่กรณีในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นราษฎร มีโอกาสเจรจาเพื่อตกลงเรื่องความเสียหาย และการชดเชยเยียวยาความเสียหาย โดยมี ผู้พิพากษา เป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาที่เป็นอิสระทำหน้าที่ในการจัดให้มีการเจรจา

“ผู้รับผิดชอบราชการศาล” หมายความว่า ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลผู้ทำการแทนหรือผู้ที่บุคคลดังกล่าวมอบหมายให้ดำเนินการตามข้อกำหนดนี้

“ผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์” หมายความว่า ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ตามพระราชบัญญัตินี้

“ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม” หมายความว่า ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

“คณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล” หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้น

“สำนักกระงับข้อพิพาท” หมายความว่า สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการประจำศาลยุติธรรม หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลยุติธรรมรวมถึงผู้อำนวยการสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

“ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ประจำศาล” หมายความว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คดีอาญาประจำศาลที่จัดตั้งขึ้น โดยมีข้าราชการศาลยุติธรรมที่รับผิดชอบราชการศาล

มอบหมายให้รับผิดชอบงานของศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์ประจำศาลเป็นผู้อำนวยการประจำศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์

“เจ้าหน้าที่ศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์” หมายความว่า ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ หรือลูกจ้างที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลมอบหมายให้ปฏิบัติงานในศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์ประจำศาล

มาตรา 4 ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด

มาตรา 6 เมื่อได้มีคำสั่งให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาแล้ว ให้ถือเป็นเหตุอายุความในการดำเนินคดีอาญาสะดุดหยุดอยู่ และเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ให้เริ่มนับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น

มาตรา 7 คดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารและมีเหตุที่อาจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ให้นำพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 8 ในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี มีคำสั่งให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มิให้นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้อง และการผิดฟ้อง ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน มิให้นำบทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาในมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ

มาตรา 9 ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐาน คำรับสารภาพ หรือข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

หมวด 1

การไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

มาตรา 10 การไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กระทำได้ เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์ที่จะให้มีการเจรจาเรื่องความผิด ความเสียหาย และการตกลงชดใช้เยียวยาความเสียหายเพื่อระงับคดีอาญา

มาตรา 11 คดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา มี 3 ประเภท คือ

(1) คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท

(2) คดีอาญาแผ่นดินที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และผู้เสียหายเป็นราษฎร

(3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

มาตรา 12 เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามมาตรา 11 ให้งานรับฟ้องส่งสำนวนไปยังศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาเพื่อดำเนินการตามกระบวนการของศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาต่อไปโดยเร็ว

กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญากำหนดวันนัดและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบ พร้อมทั้งชี้แจงให้คู่ความเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการดำเนินกระบวนการของศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญารวบรวมตั้งเป็นสำนวนและสารบบแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา

มาตรา 13 กรณีที่อธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาหรือการดำเนินกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจน

ส่งผลกระทบต่อการอำนวยความสะดวกก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

มาตรา 14 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ถือเป็นความลับ คู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องยินยอม

มาตรา 15 ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อนำคดีเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์สามารถทำได้ด้วยความสมัครใจของผู้เยาว์

ส่วนที่ 2

ผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

การไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาโดยองค์คณะผู้พิพากษา

มาตรา 16 องค์คณะผู้พิพากษาย่อมมีอำนาจไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การดำเนินการอย่างใด ๆ ตามระเบียบนี้ ย่อมไม่กระทบต่ออำนาจองค์คณะผู้พิพากษาในการไกล่เกลี่ยคดีของตน

มาตรา 17 ให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลคัดเลือกและแต่งตั้งคณะผู้พิพากษาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจแต่งตั้งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชั้นต้นเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา มีหน้าที่สรรหาผู้พิพากษาที่มีความสามารถพิเศษในการไกล่เกลี่ย คดีอาญา

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญามีหน้าที่ประสานงานคู่ความ อำนาจความสะดวกให้แก่ผู้พิพากษาในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความ

ต่าง ๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา เป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อ รายงาน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล หรืออธิบดี ทราบ

มาตรา 18 ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา ในคดี เรื่องใดแล้วจะพิจารณาคดีเรื่องนั้นอีกไม่ได้ เว้นแต่คู่ความตกลงกันเป็นอย่างอื่น

มาตรา 19 กรณีผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา และ คู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ขอมความ หรือจำเลยให้การรับ สารภาพ ให้ถือว่าผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนมีอำนาจสั่งคดีและพิพากษาคดี จนเสร็จสิ้น

ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพและอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ต้องปรึกษา ให้ปรึกษา ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายก่อนมีคำพิพากษา

ส่วนที่ 3

การดำเนินการไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา

มาตรา 20 กระบวนการไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา เป็นกระบวนการส่งเสริม และสนับสนุนให้คู่ความระงับข้อพิพาทด้วยหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายแก่คู่ความ ขั้นตอน การดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ผลดีผลเสียของการดำเนินคดี ในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อ สังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหาย แก่ผู้เสียหายและชุมชนรวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ แก่คู่ความ

มาตรา 21 ให้ศูนย์ไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา เสนอสำนวนคดีอาญาต่อ ผู้พิพากษาในการไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้ ศึกษารายละเอียดในคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินไต่ถามถึงสมานฉันท์คดีอาญา

มาตรา 22 ก่อนเริ่มการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษาแจ้งสิทธิและอธิบายฟ้องให้แก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่ามีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี และการดำเนินกระบวนการตามหน้าที่ไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริงเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและผู้เกี่ยวข้องตกลงยินยอมกัน หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นสมควร

ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการติดต่อระหว่างคู่ความ ผู้เสียหาย หรือข้อเท็จจริงใด ๆ เกี่ยวกับการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษา ข้อเท็จจริงที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดในการเจรจาตกลงกันข้อเท็จจริงที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับหรือปฏิเสธในการปฏิบัติงานการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษา การให้ความเห็นหรือข้อเสนอใด ๆ ซึ่งได้เสนอโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในกระบวนการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษา ความเห็นหรือข้อเสนอใด ๆ และได้เสนอโดยผู้พิพากษา

มาตรา 23 กระบวนการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษา ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง กรณีที่จำเลยหรือผู้เสียหายมีทนายความหรือญาติ หรือบุคคลที่ไว้วางใจมาด้วย ก็สามารถให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมฟังการดำเนินกระบวนการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษาได้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้รับทราบถึงแนวทางการดำเนินกระบวนการพิจารณา สามารถให้คำแนะนำและช่วยตัดสินใจในทางคดีได้ แต่ถ้าผู้พิพากษามีความเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษาให้มีอำนาจดำเนินการเป็นการเฉพาะแต่คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเพียงแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในการประชุมโดยจะมีทนายความร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้

มาตรา 24 การไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษาให้กระทำการลับ โดยคู่กรณีต้องเข้าร่วมกระบวนการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษาร่วมด้วยความสมัครใจ และกระทำด้วยตนเอง

มาตรา 25 ถ้าคู่กรณีไม่มีความรู้ในภาษาที่ใช้ในการไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษา หรือมีข้อบกพร่องในการพูด หรือเหตุอื่นที่ทำให้ไม่สามารถทำให้บุคคลอื่นเข้าใจได้ ให้ศูนย์ไต่ถามถ้อยคำของพยานผู้พิพากษาจัดหาล่ามให้

ในกรณีที่คู่กรณีไม่มีและต้องการทนายความ ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์
คดีอาญาจัดหาทนายความหรือทนายความให้

ให้ทนายความหรือทนายความที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาจัดหาให้ตามวรรค
หนึ่ง ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
กำหนด

มาตรา 26 ก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา ผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์
คดีอาญาจะต้องอธิบายให้คู่กรณีทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดี ลักษณะของ
การไกล่เกลี่ยสมานฉันท์ กระบวนการและผลทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์
คดีอาญาและสิทธิในการที่จะยุติหรือยกเลิกความตกลงที่จะทำการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์
คดีอาญาไม่ว่าในเวลาใด ๆ

มาตรา 27 ผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาต้องทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญาด้วยความ
เป็นกลางช่วยเหลือสนับสนุนคู่กรณีในการเจรจาเพื่อให้เกิดข้อตกลงด้วยความสมัครใจ
โดยคำนึงถึงการกระทำผิดเพื่อชดเชยความเสียหายทั้งทางด้านจิตใจและทรัพย์สินของ
ผู้เสียหายที่ได้รับผลมาจากความผิดนั้น

มาตรา 28 ในการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา คู่กรณีมีสิทธิในการที่จะเจรจา
เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้โดยอิสระ ทั้งนี้ ข้อตกลงนั้นจะต้องไม่เป็นการขัดต่อ
ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกำหนดเงื่อนไขให้คู่กรณีอีก
ฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติเป็นระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน เว้นแต่ การกำหนดให้คู่กรณีชดเชย
หรือเยียวยาความเสียหายด้วยการชดเชยเงิน อาจมีระยะเวลาเกินกว่าหกเดือนก็ได้

มาตรา 29 เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงอย่างใด ๆ แล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์
คดีอาญาจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้คู่กรณีและ
ผู้ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาลงลายมือชื่อไว้

ข้อตกลงนั้นจะต้องแสดงถึงเจตนาของคู่กรณี ในการที่จะชดเชยเยียวยา
ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และการถอนคำร้องทุกข์เมื่อมีการชดเชยความเสียหายหรือ
เมื่อมีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วนแล้ว

การชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายนั้น อาจกระทำได้ด้วยการชดเชยเงิน การส่ง
มอบทรัพย์สิน หรือปฏิบัติการอย่างใด ๆ ภายในระยะเวลาที่คู่กรณีได้ตกลงกัน

มาตรา 30 การใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญาให้กระทำไปแล้วเสร็จภายในระยะเวลาหกสิบวันนับแต่วันกำหนดนัดใกล้เคียงคดีอาญาครั้งแรก ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร เชื่อว่ามีโอกาสที่คู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ใกล้เคียงอาจร้องขอให้มีการขยายเวลาออกไปได้อีกไม่เกินสามสิบวัน

มาตรา 31 เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญาที่ทำหน้าที่ในการใกล้เคียงคดีอาญาเสนอรายงานให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาประจำศูนย์ใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญามีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญา ก็ได้

มาตรา 32 ในกรณีที่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงสมานฉันท์คดีอาญา เห็นว่า จำเลยสำนึกในความผิดโดยการให้การรับสารภาพและได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ให้ ผู้พิพากษาเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย หรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคม เช่น การรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติเช่น

- (1) การรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน
- (2) การทำงานบริการสังคม
- (3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย
- (4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก
- (5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น
- (6) การห้ามเสพสุราหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่นหรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุราหรือสิ่งเสพติด
- (7) การห้ามเที่ยวเตร่หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือ
- (8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของ

การแก้ไข พื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

มาตรา 33 ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการไต่ถามเถียงคดีอาญา ต้องดำเนินการกระบวนกรดังกล่าวให้แล้วเสร็จ ก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานหรือนัดตรวจความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทันให้รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายทราบโดยเร็ว เพื่อให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

มาตรา 34 เมื่อกระบวนกรไต่ถามเถียงคดีอาญา เสร็จสิ้นลงให้ผู้พิพากษารายงานผลการดำเนินการตามแบบพิมพ์ต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไต่ถามเถียงคดีอาญา จัดบันทึกผลการไต่ถามเถียงคดีอาญาทุกสำนวนเพื่อทำเป็นสถิติเสนอผู้พิพากษาหัวหน้าศาล หรืออธิบดีทุกเดือน

ส่วนที่ 4

การสิ้นสุดกระบวนกรไต่ถามเถียงคดีอาญา

มาตรา 35 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนกรไต่ถามเถียงคดีอาญาสิ้นสุดลง

- (1) จำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษา
- (2) ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรืออธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป
- (3) ผู้พิพากษาในการไต่ถามเถียงคดีอาญา เห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไปอาญุตกลงได้ด้วยกระบวนกรดังกล่าว หรือกระบวนกรไต่ถามเถียงคดีอาญา ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีต่อไป
- (4) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากกระบวนกรยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไต่ถามคดีอาญาเว้นแต่กรณีผู้เสียหายถอนตัวผู้พิพากษาจะดำเนิน

กระบวนการต่อไปก็ได้แต่ต้องแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายแก่ผู้เสียหายแล้ว

(5) กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยกเลิกความตกลงที่จะทำการไถ่เกลี่ย
สมานฉันท์คดีอาญา

(6) มีเหตุอันควรสงสัยว่าความตกลงนั้นมิได้เป็นไปด้วยความสมัครใจ

(7) มีเหตุอันควรสงสัยว่าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเข้าใจ
ความหมายของการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์และผลที่จะได้รับการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์
คดีอาญา

(8) การดำเนินการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาต่อไปเห็นได้ชัดว่าจะ
เป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์

(9) คู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อตกลงแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หรือไม่
อาจเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

(10) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

มาตรา 36 เมื่อกระบวนการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญาสิ้นสุดลง ให้ผู้พิพากษา
ในกระบวนการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา ส่งสำนวนคืน เพื่อดำเนินการต่อไป

มาตรา 37 ถ้าข้อตกลงการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา กำหนดเงื่อนไขให้
ผู้ต้องหาต้องปฏิบัติ สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตาม
เงื่อนไขในข้อตกลงครบถ้วนแล้ว

ส่วนที่ 6

ค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

มาตรา 38 ผู้พิพากษาในกระบวนการไถ่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา ไม่มีสิทธิ
ได้รับค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ส่วนที่ 7

บทเฉพาะกาล

คดีที่ดำเนินการอยู่ในศูนย์ไกล่เกลี่ยคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ดำเนินการอยู่ใน
ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและศูนย์คุ้มครองสิทธิเสรีภาพคดีอาญาให้ดำเนินการของศูนย์-
ไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา

ผู้สนองพระบรมราชโองการ
นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา
ตามวัตถุประสงค์ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคการนำกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและ
ผู้กระทำความผิด

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาอุปสรรคการพัฒนาและใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

1. ท่านคิดว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีปัญหาหรือไม่ และส่งผลดีหรือผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือไม่ อย่างไร โดยอาจแยกประเด็นการพิจารณาดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1.2 ปัญหาทัศนคติของบุคคลที่เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

1.3 ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

1.4 ปัญหาด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับความยุติธรรมทางอาญา

2. ท่านคิดว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรมีการปรับแก้กฎหมาย ด้านใดบ้าง โดยแยกประเด็น ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านการบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญ

2.2 ปัญหาด้านการปรับแก้กฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับในเรื่องการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

2.3 ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ

2.4 ปัญหาการบังคับควบคุมการปฏิบัติตามข้อตกลง เมื่อศาลได้ตัดสินไปแล้ว หากศาลรื้อการลงโทษ จำเลยกลับไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาตามเงื่อนไขที่เคยได้ตกลงกันไว้อย่างไร

2.5 ท่านคิดว่า การตีความกฎหมายที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา..

3. ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคด้านขั้นตอนการดำเนินการการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีอะไรบ้าง

4. ปัญหาอุปสรรคด้านการพัฒนาการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

4.1 ปัญหาขั้นตอนวิธีดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

4.2 ปัญหาจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม

4.3 ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม

4.4 คุณธรรมจริยธรรม ในการดำรงตนของไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีความเหมาะสมหรือไม่

ตอนที่ 3 แนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรค

1. ท่านสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้อย่างไร และมีขั้นตอนอะไรบ้าง

2. ท่านคิดว่าการออกกฎหมายกลาง ที่ทุกฝ่ายจะสามารถใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวร่วมกันในการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้หรือไม่ อย่างไร

3. ท่านคิดว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของประเทศไทย เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศหรือไม่ อย่างไร

4. ท่านคิดว่าแนวทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลยุติธรรมด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา สามารถนำไปใช้เพื่อ

พัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้จริงหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งมีการปรับปรุงด้านใดบ้าง

5. ท่านคิดว่าควรการนำหลักศาสนามาใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และส่งเสริมสังคมชุมชนให้มีความปรองดองสงบสุขอย่างไร

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี).....

ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์ แต่หากในระหว่างการสัมภาษณ์มีประเด็นใดที่ยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจะคิดข้อคำถามเพิ่มเติมเพื่อสัมภาษณ์จนกว่าจะได้ข้อที่ชัดเจนและถูกต้องและขออนุญาตสอบถามเพิ่มเติมทางโทรศัพท์ถ้ามีบางประเด็นที่ยังไม่มีความชัดเจน ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งในความกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าของท่านในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งในความกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าของท่านในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ขั้นตอนการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับขั้นตอนการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

2. ท่านคิดว่าควรมีการปรับแก้ หรือพัฒนากฎหมายอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาอธิบายการปรับแก้ ขั้นตอนหมายเหตุในการแก้ไขพร้อมยกตัวอย่างคำพิพากษาประกอบ

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ร่วมกับขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบให้ผู้กระทำความผิดและส่งเสริมการมีจิตเมตตาให้กับผู้เสียหายและการเยียวยาทางจิตใจ

4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการพัฒนาสังคมชุมชนเพื่อลดความขัดแย้งของสังคม ลดปัญหาอาชญากรรมให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา สังคม เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม

5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิง-
 สมานฉันท์ในภาพรวมเพื่อปรับโครงสร้างกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยให้จำเลย
 เป็นประธานคดี ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี มีสังคมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
 การดำเนินการ เพื่อการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์

6. ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์ แต่หากในระหว่างการสัมภาษณ์
 มีประเด็นใดที่ยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจะคิดคำถามเพิ่มเติมเพื่อสัมภาษณ์จนกว่าจะได้ข้อที่
 ชัดเจนและถูกต้องและขออนุญาตสอบถามเพิ่มเติมทางโทรศัพท์ถ้ามีบางประเด็นที่ยัง
 ไม่มีความชัดเจน ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งในความกรุณาเสียสละเวลาอันมี
 ค่าของท่านในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสนทนากลุ่ม การประเมินการสร้างกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อพัฒนาบัญญัติการร่างกฎหมายเกี่ยวกับ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

แบบสอบถาม

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

การประเมินการร่างกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการ
ไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ประเมินกระบวนการยุติธรรมเชิง-
สมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของศาลยุติธรรม ข้อมูลที่ได้นำไปแปลผลภาพรวม
เพื่อประเมินกระบวนการร่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในภาพรวม
การตอบคำถามในครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด

-
1. ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 2. ชื่อ-นามสกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์.....
 3. ตำแหน่ง.....
 4. วัน/ เดือน/ ปีที่สัมภาษณ์
 5. สถานที่สัมภาษณ์

6. ท่านคิดว่าการสร้างระเบียบขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ระเบียบการปฏิบัติงาน เพื่อประกอบเป็นร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยคดีอาญา
เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมทั่วประเทศ
มีความเหมาะสมหรือไม่

☐ เห็นด้วย เพราะ

.....

☐ ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

7. ท่านคิดว่าการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ประมวลกฎหมายอาญามีความเหมาะสมเพื่อเป็นบทบัญญัติในการปฏิบัติงาน
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลยุติธรรมหรือไม่

☐ เห็นด้วย เพราะ

.....

☐ ไม่เห็นด้วย เพราะ

8. ท่านคิดว่าการพัฒนาขั้นตอนการอธิบายป้องกันภัยพิบัติให้ผู้เสียหายทราบตามประมวล-กฎหมายอาญา มาตรา 172 ควรส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมสอดแทรกไปในขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีอาญา และปรับโครงสร้างขั้นตอนการปฏิบัติงานโดยให้ความสำคัญกับผู้เสียหายโดยให้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคดี จำเลยเป็นประธานคดี มีหน่วยงานชุมชน ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ คุมประพฤติ เข้าร่วมในการเจรจาเพื่อสร้างสัมพันธที่ดี ท่านคิดว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

☐ เห็นด้วย เพราะ

.....

☐ ไม่เห็นด้วย เพราะ

9. ท่านคิดว่าการสร้างขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีความเหมาะสมหรือไม่หรือควรมีการพัฒนาในด้านใดเพิ่มเติม

10. ท่านเห็นว่าการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาหรือไม่

11. ท่านคิดว่าท่านได้ประโยชน์อะไรจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

12. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ว่าความยุติธรรมทางอาญาต้องเยียวยาผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสำนึกใน การกระทำผิด ☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย

เพราะ.....

1.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในครั้งนี้

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

หนังสือ

กรมราชทัณฑ์. รวมกฎหมายราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับและ
ประกาศที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2556.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับ
กระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. ระบบยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุข
ในสังคมและชุมชน. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2550.

กิติมา อมรทัต. มุสลิมในอุดมคติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มีเดียเทค, 2546.

คณะอนุกรรมการการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล. คู่มือกระบวนการ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน-
ศาลยุติธรรม, 2560.

คณิต ณ นคร. ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: สะท้อนทิศทางการพัฒนา
กระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

_____. อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง
อัยการสอบสวนคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร,
2540.

จรัญ โฆษณานันท์. ปรัชญากฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย-
รามคำแหง, 2539.

จำนง อติวัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. สังคมวิทยาอาชญากรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วีพริ้นท์
1991, 2551.

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยอดีต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นไทร-การพิมพ์, 2540.
- ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545.
- ณัฐวสา ฉัตรไพบูลย์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด, 2550.
- รงชัน ทศพล. ข้อวิเคราะห์เสนอแนะเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554.
- ธนารักษ์ เนาวรัตน์. หลักศาสนากับการไต่เถียงข้อพิพาท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระจับพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553.
- เชียร เจริญวัฒนา. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.
- น้ำแท้ มีส้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2554.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เวิลด์เทรด-ประเทศไทย, 2555.
- _____. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอ็ม.ที. เพรส., 2537.
- ประเทือง ธนิยผล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพธิ์พริ้นติ้ง จำกัด, 2546.
- ประเวศ วะสี. การยุติความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, 2546.
- ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บพิธการพิมพ์, 2523.
- ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

พรรณยง พุทธิภาส. กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก การจัดการความขัดแย้งกับ
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาล-
ยุติธรรม, 2550.

พริณีย์ ไชยแสงสุรกุล และคณะ. วิจัยพื้นฐานกฎหมายล้าหน้าไทยโบราณ.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

ไพบูลย์ ไพบูลย์พัค และอุษา จิตต์คำริ. หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ศูนย์วิทยาการระงับข้อพิพาททางเลือก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
สำนักกระงับพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, 2553.

มุฮัมหมัดรอฟีอี มุซอ. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการจัดการความขัดแย้ง
ในชุมชนมุสลิม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุค-
กปัณณิศา, 2546.

สรวิศ ลิ้มปริงยี. การไกล่เกลี่ยพื้นสัมพันธ์ในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับ-
ข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550.

สำนักงานศาลยุติธรรม. ศาลยุติธรรมฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน-
ศาลยุติธรรม, 2553.

สำนักงานอัยการสูงสุด. สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์เซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, 2540.

สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท
คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ-
วุฒิสภา, 2553.

สุดสงวน สุธีสร. เหยื่ออาชญากรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์, 2543.

_____. อาชญาวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหา-
วิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

สุดสงวน สุธีสร. อาชญวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

สุวัจนรา เปี่ยมญาติ และอังคณา บุญสิทธิ์. การให้การปรึกษาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุ่มพวง, 2551.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. พัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมไทยในประเทศไทยในวิพากษ์สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2538.

สุทธิวาตนฤพุดิ, หลวง ประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

อัจฉริยา ขุนินันท์. อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557.

อัมณพ ชูบำรุง และศรีสมบัติ ประจักษ์ด. ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม. นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน, 2538.

บทความ

“การควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม.” วารสารทางนิติศาสตร์ 9, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2520): 151-152.

คณิต ฌ นคร. “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ็อง.” ใน รวมบทความด้านวิชาการศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร, หน้า 149-150. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, 2540.

ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. “เหยื่ออาชญากรรม, การประนีประนอมพิพาท และกระบวนการยุติธรรม.” วารสารอัยการนิเทศ 58, 4 (กันยายน 2539): 90-91.

นิติธร วงศ์ยืน. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว: หลักการสำคัญโดยย่อและข้อคิดเห็นบางประการ.” ดุลพาท 52, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2548): 152-156.

ประธาน วัฒนวานิช. “ระบบความยุติธรรมทางอาญา แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม.” วารสารทางนิติศาสตร์ 9, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2520): 151-152.

เพลินตา ตันรังสรรค์. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน.” *มูลนิธิ 1, 53* (พฤษภาคม-มิถุนายน 2553): 54-57.

อุทัย อาทิวะ. “การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลในสาธารณรัฐฝรั่งเศส 2.” *วารสารยุติธรรม 4* (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2546): 29-31.

วิทยานิพนธ์

ชนาธิป ชินะนาวิน. “การระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจ.” *ดุสิตวิทยานิพนธ์นิติศาสตร์-ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.*

สมเกียรติ แพทย์คุณ. “การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ.” *นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548.*

สุพินดา ชีระวรราชพิชญ์. “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย.” *ดุสิตวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.*

รายงานการวิจัย

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. *รายงานการวิจัยเรื่อง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย* (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545), หน้า 5-19.

_____. *รายงานการวิจัยเรื่องยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวก* โดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน-สนับสนุนการวิจัย, 2550.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. *วรรณกรรมปริทัศน์เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ, รายงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในคดีอาญาของประชาชน

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา, 2551.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิง-
 สมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา
 สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553.

เดชา สังขวรรณ. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในระบบงานคุมประพฤติ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

วิชัย ช่างหัวหน้า และคณะ. การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้

ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556.

สุวิจรา เปี่ยมญาติ และอังคณา บุญสิทธิ. รายงานวิจัยเรื่องแนวทางการใช้กระบวนการ
 ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

อังคณา บุญสิทธิ และคณะ. โครงการวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับ
 วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน-
 กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

เอกสารอื่น ๆ

กรมราชทัณฑ์. “หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0706.3/27116 เรื่อง ระเบียบกระทรวง-
 ยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขัง
 การเลื่อนหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุก และการพักโทษ
 พ.ศ. 2559.” 30 กันยายน 2559.

วันชัย รุจนวงศ์. การประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 กระบวนทัศน์ใหม่ของ
 กระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ณ ศูนย์การประชุม
 อิมแพ็คเมืองทองธานี, 17-18 กรกฎาคม 2546.

สำนักงานศาลยุติธรรม. “หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 025/34891 เรื่อง การอบรมหลักสูตร การบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อการพัฒนางานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.” 13 กรกฎาคม 2559.

_____. “หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 833 เรื่อง ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกคุมขังการเลื่อนหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุก และการพักโทษ พ.ศ. 2559.” 22 ธันวาคม 2559.

อังคณา บุญสิทธิ. “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กระบวนทัศน์ใหม่ในงานยุติธรรมทางอาญา.” เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “กระบวนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนกระบวนการยุติธรรมไทย.” ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, 16 มกราคม 2545.

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. “ทฤษฎีการลงโทษ.” ใน เอกสารประกอบการสอนชุดกฎหมายและอาชญาวิทยาชั้นสูง. หน่วยที่ 6. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554.

สิริพันธ์ พลรบ. “เหยื่ออาชญากรรมและผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา.” ใน เอกสารสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง. หน่วยที่ 13. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

“พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553.” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 35 ก (38 ธันวาคม 2553): 1-10.

“พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 104 ก (23 พฤศจิกายน 2544): 1-6.

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 25)
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
 ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา.
 ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส.
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมัน.
 “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถามคดี พ.ศ. 2554,” ราชกิจจานุเบกษา
 เล่ม 128 ตอนที่ 73 ก (7 ตุลาคม 2554): 19-34.
 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2549.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Bazemore, Gordon, and Mark Umbreit, “A Comparison of Four Restorative Conferencing Models.” **Juvenile Justice Bulletin** (February 2001): 40-41.
- Braithwaite, Crime J. **Shame and Reintegration**. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Braithwaite, J. “Survey Article: Reintegration Rituals and Restorative Justice.” **Journal of Political Philosophy** 8, 1 (March 2000): 10.
- Cormier, Robert B. **Restorative Justice: Directions and Principles Developments in Canada**. Ottawa, Canada: Solicitor General Canada, 2002.
- Cossins, Annie. “Restorative Justice and Child Sex Offences the Theory and the Practice.” **British Journal of Criminology** 48, 3 (May 2008): 359-378.

- Dale, Elizabet. **Criminal Justice in the United States 1789-1939**. New York: Cambridge University Press, 2011.
- Daly, Kathleen, and Hennessey Hayes. **Restorative Justice and Conferencing in Australia**. Canberra, Australia: Institute of Criminology, 2001.
- David, Miers. **An International Review of Restorative Justice**. Crime Reduction Series paper 10. London: Home Office, 2001.
- Eaton, Jonathan H. M., and F. W. M. McElrea. **Sentencing: The New Dimensions**. Wellington, New Zealand: Law Society Office, 2003.
- Easton, Susan, and Christine Piper. **Sentencing and Punnishment: A Quest for Justice**. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Fulle, John R. **Criminal Justice: A Peacemaking Perspective**. Boston: Allyn & Bacon, 1998.
- Gladue, Rv. "SCR 688 (1999)." **Jamie Tanis Gladue v. Her Majesty The Queen** (1)
- Hosoi, Yoko, and Haruo Nishimura. "The Role of Apology in The Japanese Criminal Justice System." Restoration for Victims of Crime Conference, Australian Institute of Criminology and Victims Referral and Assistance Service, Melbourne, Australia, 19 September 1999.
- Lemonne, Anne. "Newsletter of the European Forum for Vivtim-Offender." **Mediation and Restorative Justice** 5, 1 (April 2004): 2.

Loffelmann, Makus. **The Victim in Criminal Proceeding: A Systematic Portrayal Of Victim Protection under German Criminal Procedure Law**. No. 7. Tokyo: Unafei, 2006.

Miers, D. **An International Review of Restorative Justice-Crime Reduction**. Research Series Paper 10. London: Homes Office, 2001.

Schmid, Donald J. **Restorative Justice in New Zealand: A Model for U.S. Criminal Justice**. Wellington, New Zealand : Fellowships Office, 2001.

Sharpe, S. **Restorative Justice: A Vision for Healing and Change**. Alberta, Canada: Mediation and Restorative Justice Centre, 1998.

Skinider, Eillen. **Canada's Approach to Minor Offender Behavioral Problems and Administrative Detention**. Ottawa, Canada: International Centre of Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, 2005.

Stubbs, Julie. **Restorative Justice, Domestic Violence and Family Violence** (Issues Paper 9). Sydney, Australia: Domestic and Family Violence Clearinghouse, 2004.

Umbreit, Mark S, Elizabeth Lightfoot, and Johnathan Fier. **Legislative Statutes on Victim Offender Mediation: A National**. Minnesota: University of Minnesota, 2001.

Zehr, Howard. **Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice**. Scottsdale, PA: Herald Press, 1990.

Zehr, Howard, and Barb Toews, eds. **Critical Issues in Restorative Justice**. New York: Criminal Jusdtice Press, 2004.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล	นายศักดิ์ดา วัตตธรรม
วัน เดือน ปี เกิด	14 พฤศจิกายน 2510
สถานที่เกิด	จังหวัดสงขลา
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนมหาวชิราวุธ ปีการศึกษา 2529 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2532 สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรเนติบัณฑิตไทย จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 46 ปี พ.ศ. 2536 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ปีการศึกษา 2548 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2552 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2556
ตำแหน่งหน้าที่ การทำงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้พิพากษาศาลแขวงอุดรธานี ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ (เลขานุการศาลยุติธรรมประจำภาค 4) ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลแขวงลพบุรี ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดขอนแก่น